

Hermann Hesse

Stepní vlk

překlad Vratislav Slezák

Vydavatelova předmluva

Tato kniha obsahuje zápisky, které po sobě zanechal muž, jemuž jsme často přezdívali „stepní vlk“. I on sám sebe tak často nazýval. Je-li jeho rukopisu zapotřebí úvodního slova, to ponechme stranou; já se buď jak buď cítím povinen připojit k zápiskům stepního vlka několik stránek navíc, kde se pokouším zaznamenat své vzpomínky na něho: Víím toho o něm poskrovnu, a zejména mi zůstala neznáma celá jeho minulost a původ. Přesto na mne jeho osobnost zapůsobila silným, a jak navzdory všemu musím prohlásit, sympatickým dojmem.

Stepní vlk byl muž kolem padesátky, který před několika lety přišel jednoho dne do domu mé tety a hledal podnájem v zařízeném pokoji. Najal si nahoře v podkroví mansardu s přílehlou malou ložnicí, za několik dní se znovu dostavil se dvěma kufry a velikou bednou s knihami a bydlel u nás devět nebo deset měsíců. Vedl život tichý a pro sebe, a kdyby sousední poloha našich ložnic nebyla občas vedla k náhodným setkáním na schodech a na chodbě, byli bychom se asi vůbec neseznámili, neboť družný ten muž nebyl, naopak, jeho samotářství bylo tak velké, jak jsem to ještě u nikoho nepozoroval, byl to opravdu, jak sám sobě občas říkal, stepní vlk, cizí, divoký a také plachý, dokonce velmi plachý tvor z jiného světa, než je můj. Do jak hlubokého osamění se na základě svého předurčení, svého životního osudu dostal a jak vědomě toto osamění uznával za svůj úděl, to jsem se ovšem dověděl až ze zápisků, které tu zanechal; avšak již předtím jsem se s ním přece jen trochu seznámil při několika letmých setkáních a rozhovorech a shledal, že obraz, jaký jsem o něm získal ze zápisků, se v podstatě shoduje s představou, ovšem bledší a neúplnější, jaká vyplynula z naší osobní známosti.

Byl jsem náhodou přítomen ve chvíli, kdy stepní vlk poprvé vstoupil do našeho domu a najímal si byt u mé tety. Přišel v poledne, talíře ještě byly na stole a mně ještě zbývala volná půlhodina, než jsem znovu musel do kanceláře. Nezapomenu na zvláštní a velmi rozporný dojem, kterým na mne při prvním setkání zapůsobil. Vešel skleněnými dveřmi, u nichž předtím zatahal za zvonek, a teta se ho v pološeru předsíně ptala, co si přeje. Stepní vlk však čenichavě vztyčil svou ostře řezanou nakrátko ostříhanou hlavu, nosem nervózně zavětřil kolem sebe a pravil, aniž tetě odpověděl či pronesl své jméno:

„Ach, tady to pěkně voní.“ A při tom se usmál a má teta, dobrák, se usmála také, avšak mně se taková slova na uvítanou zdála spíš podivná, a nějak jsem se proti němu zatvrdil.

„Vlastně,“ řekl, „přicházím kvůli pokoji, co máte k pronajmutí.“

Až když jsme všichni tři stoupali po schodech do podkroví, mohl jsem si toho člověka podrobněji prohlédnout. Nebyl příliš velký, chodil však a držel hlavu jako lidé vysokého vzrůstu, na sobě měl moderní pohodlný zimník a vůbec byl slušně, jenže nebdale oblečen, tvář měl hladce oholenou a zcela nakrátko ostříhané vlasy, které tu a tam šedivě prokvétaly. Jeho chůze se mi zpočátku vůbec nelíbila, bylo v ní cosi namáhavého a nerozhodného, co se nehodilo k jeho ostrému, vášnivému profilu, ani k tónu a temperamentu jeho řeči. Až později jsem si všiml a dověděl se, že je nemocen a že mu chůze činí potíže. Se zvláštním úsměvem, který mi tehdy rovněž byl nepříjemný, si prohlížel schodiště, stěny i okna a staré vysoké skříně na schodech, a zdálo se, že se mu to všechno líbí a zároveň že mu to připadá nějak skoro směšné. Vůbec ten člověk působil dojmem, že k nám přichází odněkud z cizího světa, snad ze zámoří, a že se mu tu všechno zdá sice hezké, ale trochu komické. Byl, a to jinak označit nemohu, zdvořilý, ba přívětivý, a také s domem, pokojem, s nájemným i cenou za snídani a se vším ihned a bez námitek souhlasil, a přesto kolem něho byla jakási cizí, a jak se mi zdálo, nedobrá či nepřátelská atmosféra. Najal si pokoj, najal si k němu i ložničku, dal si vysvětlit všechno o topení, vodě, obsluze a domovním řádu, vyslechl vše pozorně a přátelsky, a přesto jako by při tom nějak vlastně ani nebyl; zdálo se, že si sám sobě připadá komický a nemůže se brát vážně, jako kdyby pro něho bylo něco podivného a nového najímat pokoj a hovořit s lidmi německy, zatímco je ve svém nitru zaujat vlastně docela jinými věcmi. Takový asi byl můj dojem, a nebyl by to býval dojem nikterak dobrý, kdyby jej různé podrobnosti neměnily a neuváděly na pravou míru. Především se mi od počátku líbila tvář toho muže; líbila se mi vzdor onomu výrazu cizoty, byl to možná trochu svérázný, smutný obličej, avšak i bystrý, velmi přemýšlivý, vyzrálý a oduševnělý. Navíc ještě, a to mě naladilo smířlivěji, v jeho zdvořilosti a přívětivosti, přestože mu zjevně působily určitou námahu, nebylo ani známky domýšlivé pýchy, naopak v nich bylo cosi téměř jímavého, cosi úpěnlivého, k čemu jsem našel vysvětlení až později a čím si mě ihned trochu naklonil.

Ještě než skončila prohlídka obou místností a další jednání, uplynula má polední přestávka a musel jsem se vrátit do obchodu. Rozloučil jsem se a zanechal návštěvníka tetě. Když jsem se večer vrátil, vyprávěla mi, že si cizinec pokoje pronajala v těchto dnech se nastěhuje, že má jen prosbu, aby se jeho příjezd policejně nehlásil, poněvadž prý pro něho, člověka churavého, jsou formality a čekání v policejních úřadovnách atakdále nesnesitelné. Přesně si ještě vzpomínám, jak mě to zarazilo a jak jsem tetu varoval, aby na takovou podmínku nepřistupovala. Připadalo mi, že ke všemu neobvyklému a cizímu, co z toho člověka vanulo, se tato nechut' vůči policii právě až příliš dobře hodí, ba že přímo budí podezření. Vyložil jsem tetě, že na tento poněkud zvláštní požadavek cizí osoby, jehož splnění by pro ni ostatně mohlo mít nepříjemné následky, nesmí za žádných okolností přistoupit. Jenže vyšlo najevo, že teta mu již slíbila to přání splnit a vůbec že si ji ten cizí člověk již získal a okouzlil ji; nikdy nepřijala nájemníky, k nimž by nemohla mít nějaký lidský, vlídný a tetičkovský či spíše mateřský vztah, čehož také leckterý dřívější nájemník dokázal bohatě využít. A v prvních týdnech tomu také bylo tak, že jsem novému nájemníkovi stále měl co vytýkat, kdežto teta ho pokaždé vroucně brala v ochranu.

Protože se mi ta záležitost s policejní přihláškou nelíbila, chtěl jsem se alespoň dovědět, co teta o cizinci ví, o jeho původu a úmyslech. A opravdu již leccos věděla, přestože se po mém poledním odchodu zdržel již jen chvílku. Řekl jí, že má v úmyslu pobýt v našem městě několik měsíců, navštěvovat knihovny a prohlížet si památky. Tetě vlastně ani příliš nevyhovovalo, že se chce nastěhovat pouze na tak krátkou dobu, ale zřejmě si ji už naklonil i vzdor svému poněkud zvláštnímu chování. Pokoje byly zkrátka pronajaty a mé námítky přišly příliš pozdě.

„Proč jen ale řekl, že to tu tak pěkně voní?“ zeptal jsem se.

A teta, která často mívá velmi správná tušení, odpověděla: „To vím docela přesně. U nás to voní čistotou a pořádkem a vlídným a slušným životem, a to se mu líbilo. Vypadá, jako by tomu už nebyl uvyklý a jako by to postrádal.“

Nu proč ne, pomyslíl jsem si. „Jenže,“ řekl jsem, „není-li uvyklý pořádnému a slušnému životu, co se tu pak bude dít? Co budeš dělat, je-li nečistý a všechno zamaže a bude-li chodit po nocích domů opilý?“

„Však uvidíme,“ řekla teta s úsměvem a já jsem přestal.

Mé obavy byly vskutku neopodstatněné. Nájemník nás neobtěžoval ani nám nezpůsobil škodu, třebaže pořádný a rozumný život nevedl, a dodnes na něho rádi vzpomínáme. Avšak v nitru, v duši, nás ten člověk oba, tetu i mne, velmi rozrušoval a zatěžoval, a po pravdě řečeno dávno jsem se s ním ještě nevyrovnal. V noci se mi o něm občas zdává a cítím, jak mě i pouhá jeho existence do základu zasahuje a znepokojuje, byt jsem si ho téměř zamiloval.

Za dva dny přivezl povozník věci našeho cizince, který se jmenoval Harry Haller. Jeden velmi krásný kožený kufr na mne udělal věru dobrý dojem a velký plochý lodní kufr zřejmě ukazoval na dřívější daleké cesty; byl alespoň polepen zažloutlými firemními nálepkami hotelů a dopravních společností různých zemí, i zámořských.

Pak se dostavil i on a tím započalo období, kdy jsem toho zvláštního člověka pozvolna poznával. Zpočátku jsem pro to ze své strany nedělal nic. Přestože jsem se o Hallera zajímal od prvního okamžiku, kdy jsem ho spatřil, neučinil jsem v prvních několika týdnech ani krok k tomu, abych se s ním setkal či s ním zapředl hovor. Na druhé straně však, a k tomu se musím přiznat, jsem toho muže již od samého začátku poněkud pozoroval, v jeho nepřítomnosti občas vstoupil do jeho pokoje a vůbec jsem ze zvědavosti trochu špicloval.

O zevnějšku stepního vlka jsem již podal několik údajů. Hned na první pohled působil výslovně dojmem významného, vzácného a neobyčejně nadaného člověka, jeho tvář byla plna ducha a v jeho mimořádně jemných a živých rysech se zrcadlil zajímavý, nanejvýš pohnutý, kromobyčejně jemný a citlivý duševní život. Když někdy za hovoru, což se nestávalo vždycky, překročil hranice konvenčnosti a ze své cizoty promluvil osobními, vlastními slovy, pak se mu našinec musil prostě podříditi; víc se napřemýšlel než ostatní a měl v duchovních záležitostech onu téměř chladnou věcnost, onu jistotu promyšleného vědění, jaká je vlastní pouze opravdovým lidem ducha, jimž chybí jakákoli ctižádost, kteří nikdy netouží zazářiti nebo přesvědčiti druhého či prosaditi své.

Na jeden takový jeho výrok, který ani výrokem nebyl, vlastně jen pouhým pohledem, si vzpomínám ze závěru jeho zdejšího pobytu. Tehdy ohlásil v aule svou přednášku jeden slavný filozof dějin a kulturní kritik, muž evropského jména, a mně se podařilo přemluvit stepního vlka, aby tu přednášku navštívil, ač k tomu zpočátku vůbec

neměl chuť. Šli jsme tam spolu a seděli v sále vedle sebe. Když řečník vystoupil na pódium, aby zahájil proslov, připravil mnohým posluchačům, kteří očekávali něco na způsob proroka, zklamání svými poněkud nadnesenými a samolibými způsoby. A když začal řečnit a úvodem pronesl několik lichotek na adresu posluchačů a děkoval jim za početnou účast, vrhl na mne stepní vlk kratičký pohled, pohled kritizující ten proslov a řečníka vůbec, ach, pohled tak nezapomenutelný a hrozný, o jehož významnosti by se dala napsat celá kniha! Ten pohled nikterak pouze nekritizoval a pouze neničil svou naléhavou, byť jemnou ironií toho slavného muže; to bylo to nejmenší. Ten pohled byl mnohem spíš smutný než ironický, byl dokonce propastně a beznadějně smutný; jeho obsahem bylo tiché zoufalství, které nabylo jaksi již rysů navyklosti. Svou zoufalou jasností nejen pronikal domyšlivého řečníka a ničivě ironizoval situaci oné chvíle, očekávání a rozpoložení publika i poněkud troufalý titul ohlášené přednášky - ne, pohled stepního vlka pronikal celou naši dobu, všechnu tu okázalou snaživost, celé to horlivé šplhání, celou tu povrchní hru domyšlivé, mělké duchovnosti - ach, ale ten pohled sahal bohužel ještě hlouběji, ještě mnohem dál než pouze po nedostatky a beznaděj naší doby, naší duchovnosti, naší kultury. Šahal až do samého srdce veškerého člověčenstva, v jedné jediné vteřině výmluvně vyjádřil veškeré pochybování myslitele, člověka možná vědoucího, o důstojenství, o smyslu lidského života vůbec. Ten pohled říkal: „Podívej, jaké jsme to opice! Podívej se, co je člověk!“ a všechna sláva, všechna moudrost, všechny vymoženosti ducha, všechny snahy o vznešenost, velikost a trvalost lidského se hroutily a zbývala z nich jen pustá komedie!

Tím jsem však značně předběhl a vlastně proti svému záměru a vůli řekl v zásadě o Hallerovi již to podstatné, zatímco jsem původně zamýšlel jeho obraz odhalovat teprve postupně, až budu líčit, jak jsem se s ním poněkud seznamoval.

Když jsem tedy ve svém výkladu tolik předjal, je zbytečné pokračovat o záhadné Hallerově „cizotě“ a podrobně líčit, jak jsem pozvolna tušila poznával příčiny a důsaznost této cizoty, té kromobyčejné a strašné osamělosti. Je to tak lépe, neboť bych rád svou osobu ponechal co nejvíc v pozadí: Nechci tu předkládat zpověď či vyprávět povídky nebo se pouštět do psychologie, nýbrž pouze jako očitý svědek trochu přispět k obrazu onoho zvláštního člověka, který nám

zůstavil rukopis o stepním vlku.

Již na první pohled - když vešel tetinými skleněnými dveřmi, natáhl krk jako pták a pochválil, jak to v domě pěkně voní - byla mi podivnost toho muže nějak nápadná a mou první naivní reakcí byl odpor. Pocítil jsem (a teta, která oproti mně naprosto není intelektuál, cítila téměř přesně totéž) - pocítil jsem, že ten muž je nemocen, nějak na duchu, na myslí či povahou nemocen, a bránil jsem se tomu instinktem zdravého člověka. Tuto obranu časem vystřídala sympatie pramenící z velkého soucitu s tímto hluboce a neustále trpícím člověkem, jehož osamocení a niterné umírání jsem mohl pozorovat. V tomto období jsem si stále více uvědomoval, že choroba tohoto trpícího nespočívá v nějakém nedostatku jeho povahy, nýbrž naopak v tom, že jeho přebohaté nadání a síly nedosáhly harmonie. Poznal jsem, že Haller je géniem strádání, že si v sobě, tak jak to mnohokrát řekl Nietzsche, vypěstoval svrchovanou, neomezenou, strašlivou schopnost utrpení. Současně jsem poznal, že základem jeho pesimismu není pohrdání světem, nýbrž pohrdání sebou samým, neboť jakkoli bezohledně a zničujícím způsobem dokázal mluvit o institucích a osobách, nikdy se z nich nevyjímal, vždy on sám byl první, na koho mířil svým šípem, on sám byl první, koho nenáviděl a popíral

...

Zde musím vsunout jednu psychologickou poznámku. Ačkoli o životě stepního vlka vím velmi málo, mám všechny důvody se domnívat, že byl láskyplný, avšak přísný a velmi zbožný rodiči a učiteli vychován v onom smyslu, který za základ výchovy klade „zlomení vůle“. Toto zničení osobnosti a zlomení vůle se však u tohoto žáka nezdařilo, na to byl příliš silný a nezlomný, příliš hrdý a plný ducha. Místo zničit jeho osobnost se podařilo naučit ho nenávisť k sobě samému. Proti sobě samému, proti tomuto nevinnému a ušlechtilému objektu zaměřoval po celý život veškerou svou skvělou, fantazii, celou sílu svého důmyslu. Neboť v tom byl navzdory všemu naveskrz křesťanem a naveskrz mučedníkem, že každé ostří, každou kritiku, každou zlobu a každou nenávisť, jíž byl schopen, především a nejprve poštvával na sebe sama. Pokud šlo o ostatní lidi, o okolní svět, ustavičně podnikal svrchovaně hrdinné a opravdové pokusy, jak si je zamilovat, jak jim činit po právu, jak jim neubližovat, neboť „miluj svého bližního“ mu vtloukali do hlavy tak pevně jako nenávisť k sobě samému, a tak byl jeho život příkladem toho, že bez lásky k

sobě není možná ani láska k bližnímu, že nenávisť k sobě samému je totéž co přepjatý egoismus a vyvolá nakonec touž děsivou izolovanost a zoufalství.

Avšak je už načase, abych své myšlenky odsunul do pozadí a mluvil o skutečnostech. To první tedy, co jsem dílem svou špionáží a dílem z tetiných poznámek o panu Hallerovi zjistil, se týkalo způsobu jeho života: Brzy se ukázalo, že to je člověk žijící v myšlenkách a knihách a že nevykonává žádné praktické povolání. Vždy velmi dlouho ležel, často vstal až krátce před polednem a přešel v županu těch několik kroků z ložnice do své obytné světnice. Tento pokoj, velká a přívětivá mansarda s dvěma okny, už po několika dnech vyhlížela jinak než v dobách, kdy v ní bydlili jiní nájemníci. Zaplnila se, a časem byla stále plnější. Na zdech byly rozvěšeny obrazy a připevněny kresby, občas i z časopisů vystřížené obrázky, které se často měnily: Visela tu jižní krajinka, fotografie nějakého německého venkovského městečka, zřejmě Hallerova rodiště, a mezi tím barevné, svítivé akvarely, o kterých jsme se dověděli až později, že je maloval sám. Dále podobizna nějaké hezké mladé paní nebo dívky. Nějakou dobu visel na zdi siamský buddha, kterého posléze vystřídala reprodukce Michelangelovy „Noci“ a pak portrét Mahátma Gándhího. Knihy naplňovaly nejen velkou knihovnu, nýbrž povalovaly se všude i po stolech, na hezkém starém sekretáři, na pohovce, po židlích a po podlaze, knihy s vloženými papírky, které neustále vyměňoval. Knih ustavičně přibývalo, neboť si jich nejen nosil celé rance z knihoven, ale dostával je velmi často i v balících poštou. Člověk, který obýval tu světnici, mohl být učenec. K tomu patřil i doutníkový dým, který všechno zahaloval, a zbytky doutníků a popelníky. Povalovaly se všude. Knihy však většinou nebyly vědecké spisy, byla to ponejvíce díla básníků všech dob a národů. Nějaký čas se na pohovce, kde často vleže trávil celé dny, povalovalo všech šest tlustých svazků objemného díla „Žofiina pout' od Němenu do Saska“ z konce osmnáctého století. Souborná vydání Goetha a Jeana Paula byla zjevně velmi používána, právě tak Novalis, ale i Lessing, Jacobi a Lichtenberg. Z několika svazků Dostojevského vyčnívalo plno popsaných lístků. Na velkém stole mezi tou spoustou knih a spisů často stávala kytice květin, také se tam povalovala krabice s vodovými barvami, vždy však plná prachu, vedle toho popelníky a také, abych nic nezatajil, všelijaké láhve s nápoji. Jedna slamou omotaná

láhev bývala většinou naplněna italským červeným vínem, které si kupoval v jednom blízkém krámku, někdy bylo možno spatřit i láhev burgundského a také malaga, a viděl jsem, jak jedna tlustá láhev třešňovice se za opravdu krátkou dobu téměř vyprázdnila, ale pak zmizela v rohu pokoje, sedal na ní prach a zbytku v ní neubývalo. Nechci se ze své špionáže ospravedlňovat a také otevřeně přiznávám, že zpočátku všechny tyto příznaky života sice naplněného duchovními zájmy, avšak přesto značně zchátralého a neukázněného ve mně vzbuzovaly odpor a nedůvěru. Jsem nejen člověk měšťanský, který žije pravidelně a je přivyklý práci a přesnému rozdělení času, jsem také abstinent a nekuřák, a láhve v Hallerově pokoji se mi líbily ještě méně než ten ostatní malebný nepořádek.

Jak pokud jde o spánek a práci, tak i co do jídla a pití žil cizinec velmi nerovnoměrně a náladově. Leckdy vůbec nevycházel a kromě ranní kávy nevezl nic do úst, čas od času nacházela teta jako jediný zbytek jeho stravy banánovou slupku, a jindy zase jídal v restauracích, brzy v dobrých a elegantních, brzy zas v předměstských hospodách. Jeho zdraví bylo zjevně chatrné; kromě churavosti nohou, na nichž se vlekl do schodů často opravdu s námahou, ho zjevně trápily i jiné poruchy, a jednou jen tak mimochodem prohodil, že už po léta pořádně netráví a nespí. Připisoval jsem to především jeho pití. Později, když jsem ho občas doprovázel do některého jeho hostince, byl jsem leckdy svědkem, jak rychle a rozmarňe do sebe lil víno; opravdu opilého jsem ho však neviděl ani já, ani kdo jiný.

Nikdy nezapomenu na naše první osobní setkání. Znali jsme se jen tak, jak se znávají sousedé nájemníci. A tu jsem jednou večer přišel z obchodu domů a ke svému údivu spatřil pana Hallera, jak sedí na odpočívadle mezi prvním a druhým patrem. Posadil se na nejvyšší schod a poposedl stranou, abych mohl projít. Zeptal jsem se ho, není-li mu snad nevolno, a nabídl jsem se, že ho doprovodím až nahoru.

Haller se na mne podíval a já si všiml, že jsem jej probudil z jakéhosi snění. Začal se usmívat svým hezkým a bolestným úsměvem, z něhož mi tak často bylo těžko u srdce, a pak mě vybídl, abych si sedl vedle něho. Poděkoval jsem a řekl, že nejsem zvyklý vysedávat na schodech před dveřmi cizích lidí.

„Ach ano,“ řekl a jeho úsměv se rozšířil, „máte pravdu. Ale počkejte okamžik, musím vám přece ukázat, proč jsem se tu na chvíli

musel posadit.“

Přítom ukázal na síňku bytu v prvním poschodí, kde bydlela jedna vdova. Na malém vyparketovaném prostoru mezi schodištěm, oknem a skleněnými dveřmi stála u zdi vysoká mahagonová skříň nahoře se starým cínovým nádobím, a před ní na podlaze stály na dvou nízkých stojanech dvě rostliny ve velkých květináčích, jedna azalka a jedna araukárie. Květiny vypadaly pěkně a byly vždy čistě a bezvadně udržované, co i na mne už dříve příjemně zapůsobilo.

„Podívejte se,“ pokračoval Haller, „tahle předsíňka s araukárií voní tak báječně, že nemohu projít kolem, aniž bych se na chvíli nezastavil. I u vaší paní tety to voní pěkně a panuje tam pořádek a nesmírná čistota, ale tohle místo s araukárií je čistě tak zářivě, je tak vyleštěné a vymyté a bez smítečka prachu, tak nedotknutelně čisté, že přímo září. Musím se tu vždycky nosem zplna nadýchnout - necítíte to také? Jak tady zápach vosku na podlahy a slabý nádech terpentýnu spolu s mahagonem, omytými květinovými listy a vším ostatním dohromady dává vůni, která je superlativem měšťanské čistoty, pečlivosti a přesnosti, plnění povinností a věrnosti v malém! Nevím, kdo tu bydlí, ale za těmi dveřmi musí být ráj čistoty a prachu zbavené měšťanskosti, pořádku a dojemně úzkostlivé oddanosti drobným zvykům a povinnostem.“

Protože jsem mlčel, pokračoval: „Nemyslete si, prosím, že mluvím ironicky! Drahý pane, nic mi není vzdálenější, než abych snad tu měšťanskost a pořádek zesměšňoval. Vždyť je to tak správné; já žiji v jiném světě, ne v tomhle, a nebyl bych asi schopen vydržet ani jediný den v bytě s takovými araukáriemi. Jenže ačkoli jsem starý a trochu směšný stepní vlk, přece jen i já jsem synem matky, i moje matka byla měšťka a pěstovala květiny a bděla nad pokoji a schodištěm, nábytkem a záclonami a snažila se svému obydlí a životu dát tolik čistotnosti a pořádku, jak to jen šlo. Tohle mi ten pach terpentýnu a araukárie připomíná, a tak tu občas vysedávám, dívám se na to klidně zákoutí pořádku a mám radost, že něco takového ještě existuje.“

Chtěl vstát, šlo mu to ztěžka, a neodmítl, když jsem mu při tom trochu pomohl. Mlčel jsem, avšak jako se to předtím stalo mé tetě, podlehl jsem nějakému kouzlu, které ten člověk měl v sobě. Pomalu jsme stoupali do schodů a před svými dveřmi, již s klíčem v ruce, se mi ještě jednou podíval zpřímá a velmi přívětivě do tváře a řekl:

„Jdete z obchodu? No, tomu já nijak nerozumím, žiji tak trochu stranou, trochu na okraji, víte? Ale myslím, že se zajímáte i o knihy a takové věci, vaše teta mi jednou pověděla, že jste vychodil gymnázium a byl dobrý řečtinář. Já jsem totiž dnes ráno našel u Novalise jednu větu, smím vám ji ukázat? Také z ní budete mít radost.“

Vzal mě s sebou do svého pokoje, kde to bylo silně cítit tabákem, z jedné hromady vytáhl knížku, listoval, hledal -

„I tohle je dobré, velice dobré,“ řekl, „jen si poslechněte tuhle větu: ‚Člověk by měl být hrdý na bolest - každá bolest nám připomíná naši urozenost.‘ Znamenité! Osmdesát let před Nietzschem! Ale to není ten výrok, který jsem měl na mysli - počkejte - už ho mám. Tedy: ‚Většina lidí nechce plavat dřív, dokud to neumí.‘ Není to vtipné? Samozřejmě že nechtějí plavat! Narodili se přece pro zemi a ne pro vodu. A přirozeně nechtějí myslet, jsou stvořeni přece k tomu, aby žili a ne aby mysleli! Ano, a kdo myslí, kdo z přemýšlení dělá to hlavní, ten to s ním může sice přivést daleko, jenomže to právě vyměnil zem za vodu a jednou se v ní utrouní.“

Zajal mě, zaujal, a tak jsem chvíli u něho zůstal, a od té doby se nezřídka stávalo, že jsme spolu trochu hovořovali, když jsme se potkali na schodech nebo na ulici. Zpočátku, jako u té araukárie, jsem míval slabý dojem, že si ze mne tropí šprýmy. Ale nebylo tomu tak. Měl ke mně, tak jako k araukárii, přímo úctu, byl tak vědomě přesvědčen o svém osamění, svém plutí ve vodách a o své vykořeněnosti, že ho docela všední měšťanské chování, třeba to, s jakou přesností jsem odcházel do své kanceláře, anebo výrok nějakého poslíčka či průvodčího v tramvaji skutečně a bez jakéhokoli posměchu uváděly v nadšení. Zprvu mi to připadalo dost směšné a přehnané, něco jako panský a zahalečský rozměr, hravá sentimentalita. Ale stále víc jsem pozoroval, že ze svého vzduchoprázdna, své cizoty a postavení stepního vlka náš malý měšťanský svět vskutku přímo obdivovala miloval jako něco pevného a jistého, jemu vzdáleného a nedosažitelného, jako domov a mír, k nimž si nijak nebyl s to prorazit cestu. Před paní, která k nám chodila uklízet, řádnou ženou, smekl vždy se skutečnou úctou klobouk, a když s ním teta někdy trochu rozprávěla nebo ho upozorňovala na potřebu vyspravit prádlo, na utržený knoflík na kabátě, naslouchal se zvláštní pozorností a zaujetím, jako kdyby nesmírně a beznadějně usiloval o to, vniknout nějakou skulinou do tohoto malého, poklidného světa a zdomácnět v něm, byt i jen na

hodinku.

Již při onom prvním rozhovoru u araukárie se označil za stepního vlka, což mě také trochu zmátlo a zarazilo. Co to jenom je za výraz?! Ale nejenže jsem si zvykl ten výraz připouštět, nýbrž jsem tomu muži i sám, ve svých myšlenkách, už brzy neříkal jinak než stepní vlk a ani nyní bych nevěděl o případnějším označení. Stepní vlk, zabloudivší k nám do měst a do stádního života - žádný jiný obraz ho nemohl pádněji vystihnout, jeho plachou osamělost, divokost, jeho neklid, stesk a život bez domova.

Jednou jsem měl možnost pozorovat ho celý večer na symfonickém koncertě, kde jsem ho k svému překvapení spatřil sedět nablízku; mě si on nepovšiml. Nejdříve hráli Händela, ušlechtilou a krásnou hudbu, avšak stepní vlk seděl ponořen do sebe, bez kontaktu s hudbou i svým okolím. Jako by tam nepatřil, seděl osaměle a cize a hleděl chladně, avšak starostlivě dolů před sebe. Pak přišla další skladba, malá symfonie od Friedemanna Bacha, a já jsem s údivem pozoroval, jak se můj cizinec po několika taktech začíná usmívat a oddává se hudbě, pohroužil se zcela do sebe a dobrých deset minut vypadal tak šťastně zahlobán a pohřížen v krásné snění, že jsem si spíš všimal jeho než hudby. Když skladba skončila, trochu se napřimil a jako kdyby chtěl odejít, pak však zůstal přece jen sedět a vypoслеchl ještě i poslední dílo, Regerovy variace, hudbu, která na mnoho posluchačů působila trochu zdlouhavě a únavně. Také stepní vlk, který zpočátku naslouchal ještě pozorně a ochotně, se opět vzdal, ruce vstrčil do kapes a zahlobal se do sebe, tentokrát však nikoli šťastně a zasněně, nýbrž smutně a nakonec i popuzeně, jeho tvář byla vzdálená, šedá a vyhaslá, vypadal staře, nemocně a nespokojeně.

Po koncertě jsem ho znovu zahlédl na ulici a šel za ním; zachumlán do svého pláště kráčel s nechutí a unaveně směrem k naší čtvrti, zastavil se však před jednou staromódní hospodou, podíval se nerozhodně na hodinky a vstoupil dovnitř. Podlehl jsem okamžitému nápadu a vešel za ním. Seděl u maloměstského hostinského stolu, hostinská a číšnice ho zdravily jako známého hosta, i já jsem pozdravil a přisedl k němu. Seděli jsme tam asi hodinu, a zatímco já jsem pil své dvě sklenice minerální vody, dal si on přinést půl a pak ještě čtvrt litru červeného vína. Řekl jsem, že jsem byl na koncertě, on však nereagoval. Četl si vinětu na mé láhvi s vodou a zeptal se, nechci-li se napít vína; že mě zve. Když slyšel, že víno vůbec nepiji,

nasadil znovu bezbranný výraz a řekl: „Ano, máte pravdu. Také jsem léta žil střídavě a měl dlouhý půst, ale teď jsem zase ve znamení Vodnáře, a to je znamení temné a vlhké.“

A když jsem se žertem chytil této narážky a naznačil, jak nepravděpodobné mi připadá, že by právě on věřil na astrologii, nasadil opět zdvořilý tón, který mě často zraňoval, a pravil: „Zcela správně, bohužel nemohu věřit ani v tuhle vědu.“

Nezapomněl jsem ani na jeden další večer. To jsem byl sám doma, teta byla pryč, a někdo zvonil u domovních dveří; když jsem otevřel, stála tam mladá, velmi hezká dáma, a jak se ptala po panu Hallerovi, poznal jsem ji: byla to slečna z fotografie v jeho pokoji. Ukázal jsem jí jeho dveře a vrátil se k sobě. Zůstala chvíli nahoře, brzy nato jsem je však oba zaslechl, jak scházejí ze schodů a vycházejí na ulici zabrání do laškovného hovoru. Velmi mě překvapilo, že poustevník má milenkou, a takovou mladou, hezkou a elegantní, a všechny mé domněnky o něm a jeho životě byly zase samá pochybnost. Ale za hodinku se vrátil, sám, kráčel těžce a smutně, vlekl se do schodů a celé hodiny pak tiše sem tam pobíhal ve svém pokoji jako nějaký vlk v kleci, celou noc až skoro do rána se v jeho pokoji svítilo.

O tom vztahu nevím vůbec nic a chci jen dodat, že jsem ho s tou ženou viděl ještě jednou ve městě na ulici. Šli zavěšeni, on vypadal šťastně a já jsem znovu žasl, jaký půvab, ba dětinný výraz může občas mít jeho tvář, a chápal jsem tu ženu i to, jak má teta s tím člověkem cítila. Jenže i toho dne přišel večer domů smutný a zbědovaný, potkal jsem ho u domovních dveří, měl jako už tolikrát pod pláštěm láhev s italským vínem a s tou proseděl polovinu noci nahoře ve svém doupěti. Bylo mi ho líto; jenže co to také vedl za bezútěšný, ztracený a bezbranný život!

Tak, a už jsem toho napovídal dost. Není třeba žádnými dalšími zprávami a výklady dokazovat, že stepní vlk vedl život sebevraha. Avšak přesto si nemyslím, že si vzal život, když tak znenadáni a bez rozloučení, ale po zaplacení všech nedoplatků opustil naše město a zmizel. Nikdy jsme o něm již nic neslyšeli a stále ještě uschováváme několik dopisů, které mu došly. Nezanechal po sobě nic než rukopis, který sepsal za svého zdejšího pobytu a který mi v několika řádcích věnoval, s poznámkou, ať s ním podniknu, co se mi líbí.

Nebylo mi možno přezkoumávat zážitky, o nichž Hallerův ruko-

pis hovoří, co do míry jejich opravdovosti. Nepochybuji, že jsou z valné většiny smyšlenkami, ne však jakožto libovolný výmysl, nýbrž jako pokus odít hluboce prožité duševní pochody do viditelných zážitků. Zčásti fantastické příběhy v Hallerově díle pocházejí zřejmě z posledního období jeho zdejšího pobytu, a nepochybuji o tom, že mají za základ i kus skutečného, vnějšího prožitku. V té době náš host opravdu změnil chování i vzhled, pobýval mnoho mimo dům, leckdy i celé noci, a jeho knihy ležely netknuty. Při nečetných setkáních, k nimž tehdy došlo, vypadal nápadně živě a omládle, několikrát dokonce radostně. Hned nato následovala ovšem nová těžká deprese, zůstával celé dny na loži, aniž žádal jídlo, a do té doby spadá i mimořádně prudká, ba brutální hádka s jeho znovu se objevivší milenkou, jež pobouřila celý dům a za niž se Haller druhého dne mé tetě omluvil.

Ne, jsem přesvědčen, že si život nevzal. Ještě žije, někde v cizích domech se na svých unavených nohou vláčí do schodů a zas dolů, upřeně hledí na blyštivě vydrhnuté parketové podlahy a araukárie jako ze škatulky, vysedává ve dne v knihovnách a po nocích v hospodách nebo leží na pronajaté pohovce, slyší, jak za okny žijí lidé a svět, a ví, že je z něho vyřazen, avšak nezabije se, neboť zbytek víry mu říká, že musí toto utrpení, toto zlé trápení vychutnat ve svém srdci až do konce a že toto utrpení je to, nač musí zemřít. Často na něho myslívám, nijak-mi život neusnadnil, neměl vlohy k tomu, aby skýtal podporu tomu, co je ve mně silného a radostného, ba naopak! Ale já nejsem on a nevedu jeho způsob života, nýbrž svůj, život malý a měšťácký, avšak zajištěný a vyplněný povinnostmi. A tak na něho můžeme v klidu a přátelsky vzpomínat, já i má teta, která by o něm dovedla povědět víc než já, jenže to zůstává skryto v jejím dobrotivém srdci.

Co se tedy týká Hallerových zápisků, těchto podivuhodných, zčásti chorobných, zčásti krásných a duchaplných fantazií, musím prohlásit, že bych ty stránky, kdyby se mi byly náhodně dostaly do rukou a jejich pisatel mi nebyl znám, najisto rozhořčeně odhodil. Ale známost s Hallerem mi umožnila, abych jim částečně porozuměl, dokonce s nimi souhlasil. Byl bych na pochybách, zda o nich mám podat zprávu i ostatním lidem, kdybych v nich spatřoval pouhé patologické fantazie jednoho ubohého pomatence. Vidím v nich však něco víc, dokument doby, vždyť Hallerova duševní choroba je - a to

dnes vím - ne vrtoch nějakého jednotlivce, nýbrž nemoc samotné doby, neuróza generace, k níž Haller přísluší, neuróza, která zřejmě nikterak nepostihuje jen slabá a méněcenná individua, nýbrž právě ta nejsilnější, nejduchovnější, nejnadanější.

Tyto zápisky - ať už v jejich základu tkví z reálného života kolik chce - jsou pokusem překonat tuto velkou nemoc doby nikoli obcházením a přikrášlováním, nýbrž tím, že nemoc sama je učiněna předmětem líčení. Znamenají doslova cestu peklem, hned úzkostnou, hned zas odvážnou cestu chaosem ztemnělého duševního světa, uskutečňovanou s vůlí prodat se tím peklem, nastavit chaosu čelo a protrpět všechno zlo až do konce.

K tomuto pochopení mně poskytl klíč jeden Hallerův výrok. Když jsme jednou hovořili o takzvaných ukrutnostech středověku, řekl mi: „Ve skutečnosti to žádné ukrutnosti nejsou. Středověký člověk by si celý styl našeho dnešního života hnusil ještě daleko víc než jen jako ukrutný, příšerný a barbarský. Každá doba, každá kultura, každý -mrav a tradice má svůj styl, má svou sobě vlastní jemnost i drsnost, krásu i ukrutnost, a pokládá určité utrpení za samozřejmé a trpělivě snáší určité zlořády. Skutečným utrpením, skutečným peklem se lidský život stává tehdy, kdy se navzájem přetínají dvě doby, dvě kultury a náboženství. Antický člověk, který by byl musel žít ve středověku, by žalostně zašel, tak jako by musel zajít divoch uprostřed naší civilizace. Existují období, kdy se celá jedna generace natolik ocitne mezi dvěma epochami, dvěma životními slohy, že pozbude veškeré samozřejmosti, veškerého mravu, všeho bezpečí a nevinnosti. Přirozeně ne každý to pocítuje stejně silně. Taková povaha jako Nietzsche musela protrpět dnešní bídu o celou generaci dřív - co musel zakusit osamocen a nepochopen on sám, to dnes zakoušejí tisíce.“

Na tato slova musím při četbě zápisků často myslet. Haller patří k těm, kteří se octli mezi dvěma dobami, kteří se dostali mimo veškeré bezpečí a nevinnost, k těm, jejichž osudem je prožívat všechnu spornost lidského života velmi intenzívně jako osobní utrpení a peklo.

Domnívám se, že v tom tkví smysl, který jeho zápisky pro nás mohou mít, a proto jsem se rozhodl podat o nich zprávu. Ostatně je nechci brát v ochranu ani je odsuzovat, to nechť každý čtenář učiní sám podle svého svědomí.

Zápisky Harryho Hallera

Jen pro pomatené

Den uběhl, jak dny obyčejně ubíhají; protloukl jsem ho, klidně jsem ho usmrtil primitivním a plachým způsobem, jakým vedu svůj život; pár hodin jsem pracoval, probíral se starými knihami, dvě hodiny jsem měl bolesti, jak už to tak u starších lidí chodívá, vzal jsem si prášek a měl radost, že se bolesti daly obelstít, ležel jsem v horké lázni a sál do sebe milé teplo, třikrát jsem dostal poštu a prohlédl všechny ty zbytečné dopisy a tiskoviny, provedl svá dechová cvičení, myšlenková cvičení jsem však z pohodlnosti dnes vynechal, hodinu jsem byl na procházce a objevil na obloze krásné, něžné, vzácné vzory namalované z beránků. To bylo moc hezké, právě tak jako čist si ve starých knihách, ležet v teplé vodě, jenže při tom při všem to nebyl zrovna úchvatný den, žádný zářivý den, den štěstí a radosti, nýbrž jeden z těch dní, jaké u mne už po dlouhou dobu bývají normální a obvyklé: mírně příjemné, docela snesitelné, obstojné, vlažné dny staršího nespokojeného pána, dny bez obzvláštních bolestí, bez obzvláštních starostí, vlastně bez zármutku, bez zoufalství, dny, kdy se bez vzrušení nebo pocitů úzkosti věcně a klidně uvažuje i o otázce, -zda není načase následovat příkladu Adalberta Stiftera a stát se obětí nešťastné náhody při holení.

Kdo okusil i jiných dní, zlých dní se záchvaty dny či bolestí hlavy, která se drápkem pevně zachytí za očima a všechno, co člověk vidí a slyší, ďábelsky přečaruje z radosti v trýzeň, či dní duševního skomírání, oněch zlovlných dní vnitřní prázdnoty a zoufalství, kdy se na nás uprostřed zpustošené a akciovými společnostmi vysávané země šklebí na každém kroku svým prolhaným a sprostým plechovým jarmarečním leskem svět lidí a takzvaná kultura jako dávidlo, v našem vlastním chorém já ještě koncentrovanější a vyhnaná až po sám vrchol nesnesitelnosti - kdo okusil chuť oněch pekelných dní, ten je s takovými normálními a polovičitými dny jako tím dnešním velmi spokojen, vděčně sedí u teplých kamen, vděčně zjišťuje při četbě ranních novin, že ani dnes nevypukla žádná válka, ani nebyla nastolena žádná nová diktatura, že nebylo odhaleno žádné obzvlášť křiklavé svinstvo v politice a hospodářství, vděčně ladí struny své zrezivělé lyry k tlumenému, mírně radostnému, téměř spokojenému

děkovnému žalmu, jímž nudí svého tichého, mírného, bromem trochu omámeného ubohého boha spokojenosti, a v mdle dusném vzduchu té spokojené nudy, té bezbolestnosti tak hodné díky se oba, naprázdno kývající ubohý bůh i mírně prošedivělý, tlumeně žalm propěvující ubohý člověk, jeden druhému podobají jako dvojčata.

S touhle spokojeností a bezbolestností je to pěkná věc, s těmi nesitelnými, krotkými dny, kdy se ani bolest, ani rozkoš neodvažují vykřiknout, kdy všechno jen šeptá a chodí po špičkách. Jenže se mnou se to má bohužel tak, že právě tuto spokojenost nijak dobře nesnáším, že se mi po krátké době nesnesitelně zprotiví a zhnusí a já se v zoufalství musím utíkat do jiné teploty, pokud možno v rozkoších, a nelze-li jinak, i bolesti. Žiju-li nějakou chvíli bez rozkoše a i bez bolesti a vdechují vlažnou, jednotvárnou snesitelnost takzvaných dobrých dní, má dětinná duše se tak zle rozbolaví a roznemůže, že svou rezivou děkovnou lyru mrštím ospalému bohu spokojenosti do jeho spokojené tváře a raději snáším opravdu d'ábelsky palčivou bolest než tu stravitelnou pokojovou teplotu. Vzplane pak ve mně touha po silných pocitech a po senzacích, vztek na tenhle bezbarvý, plochý, normovaný a sterilizovaný život a zběsilá chuť něco rozmlátit, třeba obchodní dům nebo katedrálu anebo sebe sama, chuť vyvádět opovážlivé nesmysly, strhnout několika uctívaným modlám paruku, obdarit pár odbojných školáků vytouženým lístkem do Hamburku, svést malé děvčátko nebo některým reprezentantům tohohle měšťáckého světa zakroutit krkem. Neboť to jsem si ošklivil, to jsem nenáviděl a proklínal ze všeho nejvíc: tu spokojenost, to zdraví, to pohodlí, ten pěstěný optimismus měšťáků, tohle tučné, zdárné plemeno prostřednosti, normálnosti, průměrnosti.

V takové náladě jsem tedy za soumraku zakončil ten klidný tucetový den. Na člověka trochu churavějícího jsem ho nezakončil normálně a zdravě, totiž tím, že bych zalezl do přichystané postele opatřené ohřívací lahví jako v nadidlem, nýbrž tak, že jsem si nespokojen a zhnusen svým dosavadním denním konáním mrzutě obul boty, vklouzl do kabátu a vydal se potmě a v mlze do města, abych se v hospodě U frontového vojáka, jak se tomu padle starého zvyku mezi pijáky říká, zastavil na „sklenku vína“.

A tak jsem se ze své mansardy vydal dolů po schodech, po těch těžko schůdných schodech cizoty, těch naveskrz měšťáckých, vydrnutých, čistých schodech nadmíru spořádaného činžovního domu pro

tři rodiny, v jehož podkroví mám svou celu. Nevím, čím to je, že já, osamělý stepní vlk bez domova a plný nenávisti ke světu maloměšťáků, vždycky bydlím v pravých měšťáckých domech, jsem tak sentimentální odedávna. Nebydlím ani v palácích, ani v proletářských obydlich, nýbrž právě v těch ohromně spořádaných, ohromně nudných, bezvadně udržovaných maloměšťáckých hnízdech, kde to voní po troše terpentýnu a mýdla a kde zavládne zděšení, když člověk někdy hlučně zabouchne dveře nebo vejde v umazaných botách. Mám tuhle atmosféru rád bezpochyby z dětských let a má tajná touha po něčem jako domově mě vždy znovu beznadějně vede po těchto starých hloupých cestách. Ostatně mám rád i to, jak kontrastuje můj život, ten osamělý, uštvaný, naveskrz nepořádný život bez lásky s tímhle rodinným, měšťanským prostředím. Rád na schodišti vdechuji tu vůni klidu, pořádku, čistoty, slušnosti a mírnosti, která mě i přes mou nenávist k měšťáctví nějak dojíká, a rád pak překročím práh svého pokoje, kde to všechno ustane, kde se mezi hromadami knih povalují zbytky doutníků a láhve od vína, kde je všechno v nepořádku, neútluné a zanedbané a kde všechno, knihy, rukopisy, myšlenky, je poznamenáno a prosyceno strádáním osamělců, problematikou lidství, touhou dát lidskému životu, který znesmyslněl, nový smysl.

Až jsem se dostal k araukárii. V prvním patře našeho domu vede totiž schodiště kolem předsínky jednoho bytu, který je bezpochyby ještě dokonalejší, čistší a vydrhnutější než ostatní, neboť předsínka září úpravností přímo nadlidskou, je to skvoucí se malá svatyně pořádku. Na parketové podlaze, na niž se člověk strachuje vkročit, stojí dvě zdobné stoličky a na každé z nich velký květináč; v jednom roste azalka, v druhém pěkně statná araukárie, zdravý, pěkný stromeček nejvyšší dokonalosti, a i ta poslední Jehlička zrovna svítí, jak je čerstvě omytá. Občas, vím-li, že mě nikdo nepozoruje, udělám si z tohohle místečka svůj chrám, sednu si nad araukárii na schod, trochu odpočívám, sepnu ruce a v rozjímání shlížím na tu zahrádku pořádku, jejíž dojemné udržování a osamělá směšnost nějak jímá mou duši. Za tou předsínkou, jaksi v posvátném stínu araukárie, tuším byt plný zářícího mahagonu a život plný spořádanosti a zdraví, kde se časně vstává, kde se plní povinnosti, s umírněným veselím se slaví rodinné svátky, v neděli se chodí do kostela a brzo se uléhá.

S předstíranou čílostí jsem klusal po zvlhlém asfaltu ulic, světlo luceren se uslzeně a zastřeně mihotalo chladnou a vlhkou tmou a z

mokrě země lenivě sálo svůj odlesk. Vzpomněl jsem si na zašlá ji-nošská léta - jak jsem tehdy miloval takové temné a kalné večery na sklonku podzimu a v zimě, jak dychtivě a opojně jsem tehdy do sebe sál nálady osamění a melancholie, když zachumlán do kabátu jsem za deště a vichřice noci zpoloviny proběhal v nepřátelské přírodě zbavené listí, už tehdy sám, avšak pln hlubokého požitku a pln veršů, které jsem si pak při svíče zapisoval na pelesti ve své komůrce! Ale to už je za mnou, tenhle pohár je vypit a nikdy už mi ho nikdo nedo-lil. Je to škoda? Není. Není škoda ničeho, co už je pryč. Škoda je nyníška a dneška, všech těch nesčíslných hodin a dní, které jsem ztratil, které jsem jen strpěl, které mi nic nedarovaly, ani mnou neo-trásly. Bud' však Bohu chvála, byly i výjimky, časem, zřídka, přišly i jiné hodiny, obdarovávaly mě, dojímaly, lámaly hradby a dováděly mě, zbloudilého, znovu zpět k živoucímu srdci světa. Smutně a přece až do hloubi pohnut pokoušel jsem se vzpomenout si na poslední podobný zážitek. Bylo to na jednom koncertě, hráli nádhernou starou hudbu, a tu se mi v pianu, mezi dvěma takty, hranými dřevěnými dechovými nástroji, náhle znovu rozevěřela brána k onomu světu, letěl jsem nebem a spatřil Boha u díla, trpěl blahou bolestí a už se nebránil ničemu ve světě, ničeho se už ve světě nebál, se všim jsem byl srozuměn, všemu odevzdával své srdce. Netrvalo to dlouho, snad čtvrt hodiny, ale vrátilo se to ve snech oné noci a od té doby, po všechny ty pusté dny, občas znovu kradmo zazářilo, viděl jsem to tu a tam jako zlatou božskou stopu procházet svým životem, téměř vždy hluboko zasutou bahnem a prachem, pak opět osvětlující cestu zlatými jiskrami, jako by se už neměla ztratit, a přece brzy zase ztra-cenou v hlubinách. Jednou se v noci stalo, že jsem ležel, bděl, a ná-hle vyřkl verše, verše příliš krásné a příliš neobyčejné, než abych směl pomyslit na to, zapsat si je, a které jsem ráno už nevěděl, jež však přece ve mně ležely ukryty jako těžké jádro ve staré, křehké skořápce. Někdy se to objevilo při četbě některého básníka, nebo když jsem přemýšlel o některé. Descartově či Pascalově myšlence, jindy znovu zazářilo jako zlatá stopa dále do nebes, když jsem byl u své milenky. Ach, je to těžké najít tu boží stopu uprostřed života, který vedeme, uprostřed této tak spokojené, tak velmi měšťácké, tak velmi bezduché doby, při pohledu na dnešní architekturu, dnešní kšeftaření, dnešní lidi! Jak nemám být stepní vlk a trhan poustevník uprostřed světa, z jehož cílů nesdílím ani jediný, z jehož radostí ke

mně žádná nepromlouvá! Nedokážu dlouho vydržet ani v divadle, ani v kině, stěží dokážu číst noviny, zřídka moderní knihu, nemohu pochopit, co za rozkoš a potěšení hledají lidé v přeplněných vlcích a hotelích, v přeplněných kavárnách při dusné, vtíravé hudbě, v barech a varieté elegantních přepychových měst, na světových výstavách, na promenádách, na přednáškách pro vědychtivé, na velkých sportovištích - všechny tyto radosti, jež by pro mne přece byly dosažitelné a o něž se tisíce jiných snaží a derou, nemohu pochopit a nemohu sdílet. A co se naopak přihází ve vzácných šťastných chvílích mně, co je pro mne slastí, zážitkem, extází a povznesením, to svět zná a hledá a má rád leda v literatuře ; v životě to pokládá za pomatenost. A vskutku, má-li svět pravdu, má-li pravdu ta hudba v kavárnách, mají-li pravdu ty masové zábavy, tihle poameričtělí, s takovým málem spokojení lidé, pak nemám pravdu já, pak já jsem pomatený, pak jsem skutečně stepní vlk, jak jsem si často říkal, do cizího a nepochopitelného světa zabloudivší zvíře, které už neví, kde je jeho domov, kde vzduch a potrava.

S těmito obvyklými myšlenkami jsem spěchal dál mokrou ulicí v jedné z nejtíšších a nejstarších čtvrtí města. Naproti mně po druhé straně ulice čněla do tmy stará, šedá kamenná zeď, na kterou jsem vždy rád hledíval, stála tu vždy tak starobyle a nevšimavě mezi jedním kostelíkem a starým špitálem, často jsem ve dne na jejím drsném povrchu dopřával odpočinku svým očím; bylo málo tak klidných, dobrých, mlčenlivých ploch ve vnitřním městě, kde jinak na každém čtverečním půlmetru na člověka vytruboval své jméno nějaký obchod, advokát, vynálezce, lékař, holič či zázračný odborník na léčbu kuřích ok. I teď jsem znovu viděl starou zeď spočívat v klidu a míru, a přesto se s ní něco událo, spatřil jsem uprostřed ní malý, hezký portál s lomeným obloukem a docela mě to zmátlo, neboť jsem už opravdu nevěděl, byl-li tam ten portál odjakživa anebo tam přibyl až teď. Staře vypadal beze vši pochyby, prastaré; patrně už před staletími vedla ta malá zavřená branka s tmavými dřevěnými dvířky do nějakého ospalého klášterního nádvoří a vede tam i dnes, přestože klášter už nestojí, a pravděpodobně jsem branku stokrát viděl, jen si jí nevšiml, snad jí čerstvě natřeli, a proto byla tak nápadná. Nicméně jsem zůstal stát a pozorně se tam díval, aniž jsem přešel na druhou stranu, ulice byla navíc bezedně rozměklá a mokrá; zůstal jsem na chodníku a jen se díval, všechno už mělo noční vzhled a mně se

zdálo, jako by kolem branky byl opleten věnec či něco podobného pestrého. A jak jsem se snažil podívat se pořádně, spatřil jsem nad portálem světlou tabulku, na níž jako by bylo něco napsáno. Namáhal jsem zrak, a nakonec jsem nedbaje bláta a kaluží přešel na druhou stranu. A nad portálem jsem na té staré šedo zelené zdi spatřil matně osvětlené místo a po něm běhala pohyblivá pestrá písmena a zase mizela, znovu se vracela a zase ztrácela. Tak oni už i tu starou dobrou zeď, pomyslel jsem si, zneužili pro reklamu! Mezitím jsem rozluštil některá letmo se objevující slova, dala se obtížně číst a bylo třeba si je napůl domýšlet, písmena se objevovala s nestejnými mezerami, a byla tak vybledlá a chatrná, a zhasínala tak rychle. Člověk, který takhle hodlá dělat obchody, je naprosto neschopný, je to stepní vlk, ubožák; proč si hraje a rozsvěcí písmena zrovna na téhle zdi v této noční době, za deště, v nejtemnější uličce starého města, kudy nikdo nešel, a proč ta písmena jsou tak prchavá, žvatlavá, tak nestálá a nečitelná? Ale počkat, teď se mi to podařilo, dokázal jsem zachytit víc slov za sebou:

MAGICKÉ DIVADLO

Vstup ne pro každého

- ne pro každého

Pokoušel jsem se branku otevřít; at' jsem tiskl sebevíc, klika nepovolila. Rej písmen byl u konce, najednou přestal, smutně, uvědomiv si svou marnost. Poodstoupil jsem o pár kroků, zapadl hluboko do bláta, žádná písmena se už neobjevovala, hra pohasla; dlouho jsem 'zůstal stát v blátě a čekal; nadarmo.

Až když jsem se vzdala vrátil se na chodník, skanulo pár barevných světelných písmen přede mne na zrcadlíci asfalt.

Četl jsem:

Jen - pro - po - matené!

Promáčel jsem si boty a roztrásla mě zima, přesto jsem však ještě hodnou chvíli postával a čekal. Nic. Jak jsem pořád stál a myslel na to, jak ta bludičková písmena tak pěkně straší po té vlhké zdi a černě se lesknoucímu asfaltu, znovu mi náhle přišel na mysl zlomek předchozích myšlenek: podobenství o zlaté svítivé stopě, která najednou je zase v takové dálce a k nenalezení.

Bylo mi zima, a šel jsem proto dál zabrán do snění o oné stopě a

pln touhy po bráně k divadlu divů, jen pro pomatené. Mezitím jsem došel až do okolí trhu, kde o večerní povyražení nebylo nouze, na každém druhém kroku visel plakát a lákaly vývěsky: Dámská kapela - Varieté, Kino - Taneční zábava, jenže to všechno nebylo nic pro mne, to bylo pro „každého“, pro normální lidi, které jsem také všude viděl tlačit se v houfech ke vchodům. Přesto však do mého smutku vniklo trochu jasu, dotkl se mě svým pozdravem jiný svět, několik barevných písmen mi zatančilo a zahrálo na duši a rozeznělo skryté akordy, znovu se objevil zákmit zlaté stopy.

Vyhledal jsem starosvětskou hospůdku, v níž se od mého prvního pobytu v tomto městě dobře před pětadvaceti lety nic nezměnilo, i hostinská je stále táž, a leckterí dnešní hosté tu vysedávali už i tehdy, na týchž místech, u týchž sklenic. Vstoupil jsem do té skromné hospody, zde bylo útočiště. Útočiště sice jen asi jako na schodech u araukárie, ani tady jsem nenalézal domov a společenství, jen klidné místo k pozorování, u jeviště, na němž cizí lidé hrají cizí kusy, ale to tiché místo samo už za něco stálo: žádný nával, žádný křik, žádná hudba, pouze pár tichých měšťanů u neprostřených stolů (bez mramoru, bez smaltovaného plechu, plyše a mosazi!), a před každým jeho večerní sklenka, dobré, solidní víno. Možná že těchhle několik stálých hostů, které jsem všechny od vidění znal, bylo naveskrz šosáckých a že měli ve svých maloměšťáckých bytech stát jalové domácí oltáře blbých bůžků spokojenosti, ale třeba i oni byli osamělí a vykolejení chlapi jako já, tiší, přemýšliví zapíječi zbankrotělých ideálů, třeba i oni stepní vlci a chuděrové, to nevím. Každého z nich sem táhl nějaký stesk, zklamání, potřeba náhražky, ženatý tu hledal atmosféru let za svobodna, starý úředník si vybavoval svá studentská léta, všichni byli spíš mlčenliví a všichni se rádi napili a stejně jako já raději seděli u půllitru alsaského než u nějaké dámské kapely. Tady jsem zakotvil, tady se to dalo hodinku i dvě vydržet. Sotva jsem si poprvé zavdal alsaského, hned jsem pocítil, že jsem kromě chleba k snídani dnes ještě neměl v ústech.

Zvláštní, co všechno člověk může spořádat! Dobrých deset minut jsem četl noviny, zrakem jsem do sebe vpouštěl ducha nějakého nezodpovědného člověka, který v ústech zeširoka rozžvýkává slova druhých a nasliněná, ale nestrávená je zase vyvrhuje. Toho jsem slupl celý pěkně dlouhý sloupec. A pak jsem se nacpal notným kusem jater, která vyřízli z těla zabitého telete. Zvláštní. Nejlepší bylo

alsaské. Nemám rád, alespoň ne každý den, divoká, prudká vína, která silně dráždí a mají proslulé speciální příchutě. Nejraději mám docela čistá, lehká, skromná venkovská vína bez zvláštních jmen, dá se jich snést hodně a chutnají dobře a příjemně venkovem a půdou a nebem a lesem. Pohár alsaského a krajíc dobrého chleba, to je to nejlepší jídlo vůbec. Teď jsem však v sobě měl porci jater, lahůdku pro mne apartní, neboť jím maso zřídka, a před sebou druhý pohár. I to bylo zvláštní, že tam někde v zelených údolích zdraví, řádní lidé pěstovali révu a lisovali víno, aby si tuhle i tamhle ve světě, daleko od nich, mohlo pár zklamaných a tiše si přihýbajících měšťáků a bezradných stepních vlků nasát ze svých pohárů trochu odvahy a nálady.

Pro mne za mne, ať si to třeba je zvláštní! Bylo to dobré, pomáhalo to, nálada se dostavila. Slovní břečka novinového článku ve mně dodatečně vyvolala úlevný smích a docela znenadání mě znovu napadla zapomenutá melodie onoho piana dechů, stoupala ve mně jako malá, třpytivá mýdlová bublina, leskla se a ve zmenšení zrcadlila, malá a pestrá, . celý svět, a zase se zlehka rozplynula. Bylo-li možné, aby tato božská nepatrná melodie vskrytu zakořenila v mé duši a jednoho dne ve mně vyhnala svůj líbezný květ se všemi milými barvami, jakpak mohu být docela ztracen? Byť jsem zbloudilé zvíře, nechápající své okolí, přece jen v mém pošetilem životě je nějaký smysl, něco ve mně dávalo odpověď, přijímal jsem volání z dalekých světů na výsostech, v mém mozku se naskládalo na tisíce obrazů:

Giottovy andělské zástupy z malé modré klenby jednoho kostela v Padově a vedle nich kráčeli Hamlet a ověnčená Ofélie, krásná podobenství všeho smutku a veškerého neporozumění ve světě, tyčil se tu v hořícím balónu vzduchoplavec Gianozzo a troubil na roh, Attila Schmelzle nesl v ruce nový klobouk a Borobudur valil do výše hory svých soch. A ač všechny ty krásné postavy žily i v tisících jiných srdcích, zbývaly ještě desetitisíce jiných, neznámých obrazů a zvuků, jejichž domov a vidoucí oko a slyšící ucho žily pouze v mém nitru. Ta stará špitální zeď se svou starou, zvětralou, skvrnitou šedou zelení, v jejichž trhlinách a puklinách tušils tisíce fresek - kdo jí dával odpověď, kdo jí dal vstoupit do své duše, kdo jí měl rád, kdo vnímal kouzlo jejich něžně skonávajících barev? Staré knihy mnichů s měkce svítícími miniaturami a národem zapomenuté knihy německých

básníků z doby před dvěma sty a před sto lety, všechny ty ohmatané svazky se skvrnami z vlhka, a tisky a rukopisy starých hudebníků, tuhé, zažloutlé notové listy se sny strnulými v tónech, kdo slyšel ty duchaplné, čtverácké a toužebné hlasy, kdo nesl srdce plné jejich ducha a jejich kouzla jiným časem, jenž se jim odcizil? Kdo ještě vzpomínal na ten malý, houževnatý cypřiš vysoko nahoře nad Gubbiem, který se zlomil pádem kamení a pukl a přece si zachoval život a vyhnal novou, ač sporou korunu? Kdo činil po právu té pilné hospodyně v prvním poschodí a její čist'oučné araukarii? Kdo čítal po nocích, co na nebi nad Rýnem psaly táhnoucí mlhy? Stepní vlk. A kdo nad troskami svého života hledal těkavý smysl, kdo trpěl zdánlivě nesmyslně, žil v zdánlivém pomatení, kdo vskrytu doufal v posledním šíleném chaosu ve zjevení a blízkost Boží?

Zadržel jsem pohár, který mi hospodská znovu chtěla nalít, a vstal. Už jsem víno nepotřeboval. Zlatá stopa náhle zasvitla, byl jsem upamatován na věčnost, na Mozarta, na hvězdy. Na hodinku jsem opět mohl dýchat, nebylo třeba strádat, bát se a stydět.

Řídké mženi čechrané studeným větrem chřestilo kolem luceren a lesklo se skelným třpytem, když jsem vyšel na ztichlou ulici. Kam teď? Kdybych vtom okamžiku byl vládl kouzlem, byl bych si přičaroval pěkný sál ve slohu Ludvíka Šestnáctého, v němž by mi několik dobrých hudebníků zahrálo dvě tři skladby od Händela a Mozarta. Na to bych zrovna byl měl náladu a usrkával tu chladnou ušlechtilou hudbu tak, jako bozi srkají nektar. Ach, a kdybych tak byl měl nějakého přítele, někde v podkrovní komůrce, který přemítá při svíčke a s houslemi vedle sebe! Jak bych se byl vkradl do jeho nočního klidu, jak bych se byl neslyšně vyšplhal klikatým schodištěm a přepadl ho, jakou nadpozemskou slavností by bylo těch pár nočních hodin v rozprávění a s hudbou! Často jsem to štěstí vychutnával, kdysi dávno, v minulých létech, ale i ono se časem ode mne odvrátilo a opusť mě, uvadlá léta ležela mezi dneškem a tehdejskem.

Váhavě jsem nastoupil cestu k domovu, ohrnul jsem si límec a holí píchal do mokré dlažby. I kdybych krácel sebebomaleji, stejně příliš brzy usednu ve své mansardě, svém zdánlivém domově, kterou jsem neměl rád a bez níž jsem se přece nemohl obejít, neboť tentam byl čas, kdy jsem dokázal prochodit zimní deštivou noc venku pod širým nebem. Spánembohem, nechtěl jsem si dát pokazit dobrou večerní náladu ani deštěm, ani dnou, ani araukarií, a i když se nedal

sehnat ani komorní orchestr, ani osamělý přítel s houslemi, přesto mi v nitru zněla ta líbezná melodie a mohl jsem si ji, tiše si broukaje v rytmu nadechování, přece jen pro sebe náznakově přehrávat. Zamýšlen jsem pokračoval v chůzi. Ne, jde to i bez komorní hudby a bez přítele a je k smíchu šířat se bezmocnou touhou po teple. Samota je nezávislost; přál jsem si ji a dosáhl jí po dlouhých létech. Byla chladná, to ano, byla však i tichá, nádherně tichá a veliká jako ten chladný, veliký prostor, ve kterém putují hvězdy.

Z jednoho tanečního lokálu, který jsem míjel, proti mně horce a syrově jako výpary ze syrového masa zavřískla prudká jazzová hudba. Na okamžik jsem se zastavil; tahle hudba, jakkoli jsem si ji oškřivil, měla pro mne vždy skrytý půvab. Jazz mi byl protivný, ale byl mi desetkrát milejší než všechna dnešní akademická hudba, svou radostnou drsnou divokostí zasahoval i u mne hluboko do světa pudů a vydechoval naivní bezelstnou smyslnost.

Chvilí jsem čenichavě stál, čichal k té krvavé, pronikavé hudbě, zlobně a chtivě věřil atmosféru těch sálů. Polovina této hudby, ta lyrická, byla sladkobolná, cukrkandlová a prosáklá sentimentalitou, polovina byla divoká, svévolná a rázná; a přesto obě poloviny do sebe naivně a svorně zapadaly a tvořily celek. Byla to hudba úpadku, v Římě za posledních císařů jistě existovala podobná hudba. Přírozně že v porovnání s Bachem a Mozartem a opravdovou hudbou to bylo svinstvo, - jenže celá naše kultura byla svinstvo, všechno naše myšlení, celá ta naše rádobykultura, jakmile ji člověk porovnal s opravdovou kulturou. Ale tahle hudba měla přednost v tom, že byla velice upřímná, roztomile a nefalešně černošská a naladěná do dětinské radosti. Měla něco z černocha i z Američana, který nám Evropanům připadá při vši síle tak chlapecky svěží a naivní. Bude Evropa také taková? Je už na cestě k tomu? Jsme my staří znalci a obdivovatelé někdejší Evropy, někdejší pravé hudby, někdejšího pravého písemnictví, jsme pouze drobnou hloupou menšinou přesložitých neurotiků, na něž se zítra zapomene a které čeká výsměch? Je to, co jsme nazývali „kulturou“, duchem, duší, co jsme nazývali krásným a svatým, je to už jen dávno mrtvé strašidlo, jež pouze nás několik bláznů pokládá ještě za pravé a živoucí? Bylo to, oč jsme my blázni usilovali, snad odjakživa jen přelud?

Vklouzl jsem do Starého Města, malý kostelík stál v tom šeru vyhaslý a neskutečný. Náhle mi znovu přišel na mysl večerní zážitek se

záhadnými dvířky v lomeném oblouku, se záhadnou tabulkou nad nimi, s posměšně tančícími světelnými písmeny. Jakže zněly ty nápisy? „Vstup ne pro každého“. A „Jen pro pomatené“. Zkoumavě jsem se díval naproti na starou zeď s tajným přáním, aby to kouzlo znovu započalo, aby mě vpustila dovnitř. Třeba tam je to, po čem toužím, třeba tam hrají mou hudbu?

Kamenná zeď na mne důstojně hleděla v hlubokém šeru, uzavřená, ponořena hluboko do svých snů. A nikde žádná branka, nikde lomený oblouk, jen tmavá, tichá zeď bez otvoru. S úsměvem jsem šel dál a vlídně zdi pokynul. „Jen klidně spi, já tě nebudím. Přejde čas, kdy tě strhnou anebo polepí svými hrabivými firemními tabulemi, ale ještě jsi tady, ještě jsi krásná a klidná a mám tě rád.“

Z černého jícnu .uličky těsně přede mnou vyrazil proti mně nějaký člověk, osamělý pozdní chodec, vracející se domů unaveným krokem, s čepicí na hlavě a v modré blůze, přes rameno nesl tyč s plakátem, na řemeni mu opřená o břicho visela otevřená bedýnka, jakou nosívají jarmareční prodavači. Kráčel znaveně přede mnou, neohlédl se, jinak bych ho byl pozdravil a daroval mu doutník. Ve světle nejbližší lucerny jsem se pokusil přečíst jeho transparent, ten červený plakát na tyči, ale klátil se sem tam a nemohl jsem nic rozluštit. Až jsem ho zavolał a poprosil, aby mi plakát ukázal. Zastavil se a podržel tyč trochu zpřímá, takže jsem mohl přečíst tančící, vrávoravá písmena:

ANARCHISTICKÁ VEČERNÍ ZÁBAVA!
MAGICKÉ DIVADLO!
Vstup ne pro kaž ...

„Vás jsem právě hledal,“ zvolal jsem radostně. „Co je s vaší večerní zábavou? Kde je? A kdy?“

Už zase odcházel.

„Ne pro každého,“ řekl lhostejně ospalým hlasem a šel. Měl toho dost, chtělo se mu domů.

„Stůjte!“ vykřikl jsem a běžel za ním. „A co to máte v té bedně? Chci si od vás něco koupit.“

Aniž se zastavil, sáhl muž do bedýnky, mechanicky vytáhl drobnou knížečku a podal mi ji. Jak jsem si rozpínal plášť a sahal pro peníze, zahrnul stranou do brány v jednom průjezdu, zavřel ji za se-

bou a zmizel. Jeho těžký krok zněl dvorem zprvu po kamenné dlažbě, pak po dřevěných schodech, a potom jsem už nic neslyšel. A najednou jsem i já byl velmi unaven a měl jsem pocit, že je už značně pozdě a že bude dobře, když se teď vrátím domů. Šel jsem rychleji a dorazil spícími předměstskými ulicemi brzy do své končiny u hradebních sadů, kde v malých, čistých nájemních domech bydlí za kouskem trávníku a břechťanu úředníci a drobní penzisté. Kolem břechťanu, trávníku a jedličky jsem prošel k domovním dveřím, našel klíčovou díрку i vypínač, proplížil se kolem skleněných dveří, naleštěných skříní a květin v kořenáčích, odemkl svou světlici, svůj zdánlivý domov, kde na mne čekala lenoška a kamna, kalamář a krabice s malováním, Novalis a Dostojevskij, tak jako na jiné, skutečné lidi při návratu domů čeká matka nebo žena, děti, sluzky, psi a kočky.

Když jsem svlékal mokrý plášť, znovu mi padla do rukou ta knížečka. Vytáhl jsem ji, byl to tenký, špatně a na špatném papíře vytištěný jarmareční spisek, jako bývají sešity „Člověk v lednu zrozený" nebo „Jak omládnou za týden o dvacet let?".

Když jsem se však uvelebil v lenošce a nasadil si brýle na čtení, s údivem, zasažen náhlým osudovým pocitem, četl jsem na obálce té jarmareční knížky titul: „Traktát o stepním vlku. Ne pro každého".

A obsah spisku, který jsem četl jedním dechem a s napětím stále rostoucím, byl takovýto:

Traktát o stepním vlku *Jen pro pomatené*

Byl jednou jeden tvor jménem Harry, řečený stepní vlk. Chodil po dvou, nosil šaty a byl člověk, ale přece jen to vlastně byl stepní vlk. Naučil se mnohému z toho, čemu se lidé s bystrou hlavou mohou naučit, a byl to docela chytrý muž. Jednomu se však nenaučil: být spokojen sám se sebou a se svým životem. To nedovedl, byl to člověk nespokojený. Což patrně mělo svůj původ v tom, že v hloubi svého srdce stále věděl (anebo se domníval, že to ví), že vlastně vůbec není člověk, nýbrž vlk ze stepi. Nechť se o to moudří lidé přou, zda skutečně byl vlkem, zda kdysi, snad už před narozením, nebyl zaklet v člověka anebo zda se narodil jako člověk, avšak s duší stepního vlka a jí posedlý, či zda tato víra, že je vlastně vlk, není pouze jeho představou či nemocí. Bylo by například možné, že se tento člověk, patrně v dětství, choval divoce, nezkontrolovatelně a nezřízeně, takže se jeho vychovatelé pokoušeli zabít v něm ono zvíře, a že tím právě u něho vyvolali představu a víru, že je ve skutečnosti zvířetem s pouhou slabou slupkou výchovy a lidství. Bylo by možné o tom dlouze a zábavně hovořit a dokonce i psát knihy, stepnímu vlkovi by to však nepomohlo, neboť jemu bylo naprosto jedno, zda se vlk do něho dostal kouzlem či bitím nebo je-li pouhou představou v jeho duši. Ať si o tom druhí či on sám myslili cokoli, nebylo mu to nic platné; vlka to z něho nevyhnalo.

Stepní vlk měl tedy dvě povahy, lidskou a vlčí, takový byl jeho osud, a je možné, že to ani nebyl osud nějak zvláštní a vzácný. Prý už bylo spatřeno mnoho lidí, kteří měli v sobě leccos psiho nebo liščího, rybího či hadího, aniž by proto byli měli zvláštní těžkosti. V těchto lidech žili totiž člověk a liška, člověk a ryba vedle sebe a navzájem si neubližovali, jeden druhému dokonce pomáhal, a leckterý muž, který to přivedl daleko a budí závist, vděčí za své štěstí spíše lišce nebo opici než člověku. To je přece každému známo. U Harryho tomu však bylo naopak, neustále v něm člověk a vlk pobíhali vedle sebe a o to méně si pomáhali, neboť stáli proti sobě v ustavičném nepřátelství, a oba žili pouze proto, aby druhého trápili, a jsou-li v jedné krvi a jedné duši dva úhlavní nepřátelé, to pak je krušný život. Nu, každý máme svůj osud, a lehký není žádný.

S naším stepním vlkem se to tedy mělo tak, že se sice cítil hned

jako vlk, hned jako člověk, jak už tomu je u všech smíšených stvoření, že však byl-li vlkem, byl v něm člověk neustále na číhané a přihlížel, kritizoval a soudil - a v době, kdy byl člověkem, počínal si vlk v něm zrovna tak. Například napadla-li Harryho člověka nějaká krásná myšlenka či zmocnil-li se ho jemný, ušlechtilý cit anebo když vykonal nějaký takzvaný dobrý skutek, vlk v něm cenil zuby a chechtal se a s krvavým výsměchem mu ukazoval, jak směšné připadá celé to ušlechtilé divadlo zvířeti ze stepi, vlku, který ve svém srdci docela přesně ví, co mu je vhod, totiž toulat se sám stepí; občas se nasát krve nebo prohnat vlčici - a tak se z toho vlčího pohledu každé lidské jednání jevílo jako hrozně komické, trapné, hloupé a zbytečné. Avšak právě tak tomu bylo, když se Harry cítil a choval jako vlk, když na druhé cenil zuby a pociťoval nenávist a smrtelné nepřátelství ke všem lidem a jejich prohnáním a zvráceným způsobům a mravům. Pak zas byla hned na číhané jeho lidská část, pozorovala vlka, říkala mu dobytku a bestie a kazila a otravovala mu veškerou radost z prostého, zdravého a divokého vlčího života.

Tak se tedy věci měly s naším stepním vlkem, a můžeme si představit, že Harry nevedl zrovna příjemný a šťastný život. Tím však nechceme říci, že by byl nějak obzvlášť nešťasten (i když si tak samozřejmě připadal, jak už tak lidé považují svá vlastní trápení za největší). To by se nemělo říkat o nikom. I kdo v sobě nemá svého vlka, nemusí být proto ještě šťasten. A i ten nejnešťastnější život má své slunné chvíle a kvete v něm trocha štěstí v písku a kamení. Tak i u našeho stepního vlka. Byl ponejvíce velmi nešťasten, to se nedá popřít, a i druhé dovedl učinit nešťastnými, totiž miloval-li je a oni jeho. Neboť všichni, kteří si ho zamilovali, viděli vždy jen jednu jeho stránku. Mnozí ho měli rádi jako jemného, moudrého a svérázného člověka, a byli pak zděšeni a zklamáni, když v něm najednou museli odhalit vlka. A to museli, neboť Harry jako každá bytost chtěl být milován celý a nemohl právě proto před těmi, na jejichž lásce mu velmi záleželo, vlka skrývat a zalhávat. Byli však tací, kteří v něm milovali právě vlka, jeho volnost, divokost, nezkratnost, nebezpečí a sílu, a pro ně pak bylo nesmírným zklamáním a rozčarováním, když ten divoký, zlý vlk byl navíc ještě člověkem, nosil v sobě touhu po laskavosti a něžnosti, chtěl také poslouchat Mozarta, číst verše a mít lidské ideály. Právě tito lidé ponejvíce bývali nadobře zklamáni a rozezleni, a tak stepní vlk vnášel svou dvojakost a rozpolcenost i do

všech cizích osudů, jichž se dotkl.

Kdo si však teď myslí, že stepního vlka zná a že si dovede představit jeho kormutlivý, rozervaný život, je na omylu, neboť zdaleka ještě neví všechno. Neví (tak jako žádné pravidlo není bez výjimky a jeden jediný hříšník je leckdy Bohu milejší než devětadevadesát spravedlivých), že u Harryho přece jen někdy nastala výjimka a že mohl šťastnou náhodou čistě a nerušeně cítit, jak v něm dýchá a myslí jednou vlk a jindy člověk a že někdy, ovšem velmi zřídka, oba dokonce uzavřeli mír a žili pospolu v lásce, takže ne jeden spal, zatímco druhý bděl, nýbrž oba se navzájem doplňovali a posilovali. Jako všude na světě i v životě tohoto muže všechnen návyk, všednost, zkušenost a pravidelnost se zdály mít jen ten účel, aby tu a tam na vteřinu ustaly, prolomily se a ustoupily výjimečnému zázraku, milosti. Zda tyto krátké a vzácné chvílky štěstí vyrovnávaly a zmírňovaly zlý osud stepního vlka, takže štěstí a bolest byly nakonec v rovnováze, nebo zda dokonce ten krátký, avšak silný pocit štěstí v oněch málo chvílích veškerou bolest vysála vyústil v klad, to už je zase jiná otázka, o níž nechť podle libosti přemítají lidé, kteří na to mají čas. I vlk se o ní napřemítal; byly to pro něho pak dny marné a nanicovaté.

K tomu je třeba něco říci. Existuje dosti lidí podobného typu, jako byl Harry, zejména mnoho umělců patří k tomuto druhu. Všichni tito lidé mají v sobě dvě duše, dvě bytosti, v nichž tvoří bůh i ďábel, mateřská i otcovská krev a schopnost být šťasten i schopnost trpět právě tak nepřátelskou změteninu jako vlk a člověk v Harrym. A tito lidé, jejichž život je neklid sám, prožívají občas ve vzájemných šťastných okamžicích věci tak silné a nevýslovně krásné, pěna šťastné chvíle vytryskne čas od času tak vysoko a oslnivě nad moře utrpení, že toto krátce zasvitnuvší štěstí se svou září dotkne i druhých a okouzlí je. Tak vznikají, jako vzácná prchavá pěna štěstí nad mořem bolesti, všechna ta umělecká díla, v nichž se trpící jedinec povznesl na chvíli tak vysoko nad svůj vlastní osud, že jeho štěstí plane jako hvězda a všem, kdo je vidí, připadá jako cosi věčného a jako jejich vlastní sen o štěstí. Všichni tito lidé, ať už se jejich činy a díla jmenují jakkoli, nemají vlastně žádný život, to jest jejich život není žádné bytí, nemá žádný tvar, nejsou hrdiny či umělci nebo myslitelé na ten způsob, jako jiní jsou soudci, lékaři, ševci nebo učitelé, nýbrž jejich život je věčný, strastiplný pohyb a příboj, je nešťastný a bolestně rozervaný, je hrůzný a beze smyslu, pokud člověk není ocho-

ten jeho smysl spatřovat právě v oněch vzácných zážitcích, činech, myšlenkách a dílech, jež vyzařují nad chaos takového života. Mezi lidmi tohoto druhu vznikla nebezpečná a strašná myšlenka, že snad celý lidský život je jen zlý omyl; náhlý, nezdařený potrat pramáti, divoký a krutě nepodařený pokus přírody. Vznikla mezi nimi však i jiná myšlenka, že totiž člověk není snad pouhé zpola rozumné zvíře, nýbrž dítě boží a že je určen k nesmrtelnosti.

Každý lidský druh má své znaky, své signatury, každý má své ctnosti i neřesti, každý svůj smrtelný hřích. Ke znakům stepního vlka patřilo, že byl člověkem večerním. Jitro bylo pro něho špatnou dobou, které se bál a jež mu nikdy nepřinesla nic dobrého. Nikdy ve svém životě nepocítil zrána skutečnou radost, nikdy v předpoledních hodinách nevykonal nic dobrého, nedostavil se žádný dobrý nápad, sobě ani druhým nedokázal připravit nějaké potěšení. Teprve odpoledne se pomalu rozehříval a ožíval a až navečer, za jeho dobrých dní, přicházel plodný čas a s ním čilost a občas i vřelost a veselí. S tím souvisela i jeho potřeba samoty a nezávislosti. Nikdy neměl žádný člověk hlubší a vášnivější potřebu nezávislosti než on. V mládí, když ještě byl chudý a stěžil si vydělával na živobytí, raději hladověl a chodil otrhaný, jen aby si tak uchránil kousek nezávislosti. Nikdy se neprodával za peníze ani blahobyt; ani se neprodával ženám či mocným, a stokrát to, co v očích celého světa bylo jeho štěstí a prospěch, odhodil a odmítl, aby si za to zachoval svou svobodu. Žádnou představu víc nenáviděl a žádná ho víc neděsila než ta, že by musel vykonávat nějaký úřad, zachovávat denní a roční řád, někoho poslouchat: úřady, kanceláře, úřední místnosti nenáviděl na smrt, a to nejstrašnější, co mohl zažít ve snu; bylo zajetí v kasárnách. Všemmu tomu se dokázal vyhnout, často za velkých obětí. V tom spočívala jeho síla a ctnost, tady byl neochvějný a neoblomný, tady byl jeho charakter pevný a přímý. Avšak s touto ctností souviselo opět co nejužejší jeho trápení a osud. Dělo se mu, jak se to děje všem: co z nejvnitřnějšího puzení své podstaty tak tvrdošijně hledal a oč se snažil, toho se mu dostalo, avšak v míře větší, než je člověku zdrávo. Co byl zpočátku jeho sen o štěstí, to se mu stalo trpkým osudem. Člověk moci schází moci, mamonář penězi, poníženec službou, prostopášník rozkoší. A tak stepní vlk hynul na svou nezávislost. Dosáhl svého cíle, byl stále nezávislejší, nikdo mu neměl co poroučet, podle nikoho se nemusel řídit, svobodně a sám rozhodoval o svém konání. Ne-

boť každý silný člověk bezpečně dosáhne toho, co mu opravdový pud přikazuje hledat. Avšak uprostřed dosažené svobody si Harry náhle uvědomil, že jeho svoboda znamená smrt, že tu stojí samotný; že ho svět zvláštním způsobem nechává na pokoji, že se ho lidé již netýkají, dokonce ani on sám sebe ne, a že se pomalu dusí ve stále řídkém a řídkším vzduchu bezvztahné osamělosti. Neboť věci se nyní měly tak, že samota a nezávislost již nebyly jeho přáním a cílem, nýbrž jeho osudem a odsouzením, že kouzelné přání se splnilo a nedalo se odvolat a že už nebylo nic platné, když pln touhy a dobré vůle rozpínal paže a byl ochoten ke vztahům, k pospolitosti: ponechávali ho o samotě. Přitom snad nebyl nenáviděn a nebyl lidem protivný; naopak, měl velmi mnoho přátel. Leckdo ho měl rád. Vždy však nacházel pouze sympatii a přívětivost, dostával pozvání a dary, psali mu hezké dopisy, avšak nepřiblížil se mu nikdo, nikde nevzniklo spojení, nikdo nebyl ochoten ani schopen sdílet s ním život. Obklopovalo ho ovzduší osamění, tichá atmosféra uplývání okolního světa, neschopnost navazovat vztahy, a proti tomu nebyla s to ničeho zmoci žádná vůle ani touha. To byl jeden z nejdůležitějších znaků jeho života.

Dalším znakem byla jeho přináležitost k sebevrahům. Zde je třeba říci, že je nesprávné, označují-li se za sebevrahy jen ti lidé, kteří si skutečně vezmou život. Mezi nimi je dokonce mnoho těch, kteří se sebevrahy stávají jaksi náhodou, k jejichž podstatě sebevražednictví nutně nepatří. Mezi lidmi bez osobnosti, bez silného ražení, bez silného osudu, mezi tuctovými a stádnými lidmi je řada těch, kteří umírají sebevraždou, aniž proto celým svým vyznačením, svým ražením náležejí k typu sebevrahů, zatímco naopak mnoho z těch, kteří bytostně g sebevrahům patří, snad převážná většina, nikdy na sebe ve skutečnosti ruku nevztáhne. „Sebevrah“ - a Harry jím byl - nemusí nutně žít ve zvlášť silném vztahu ke smrti - to je možné, aniž člověk je sebevrahem. Avšak u sebevrahů je zvláštní to, že své já, ať už právem či neprávem, pocítují jako obzvláště nebezpečný, pochybený a ohrožený zárodek přírody, že si ustavičně připadají mimořádně exponováni a ohroženi, jako by stáli na nejužším hrotu skály, kde malý vnější náraz či nejnepatrnější vnitřní slabost stačí k pádu do prázdna. Čára osudu je u tohoto typu lidí vyznačena tím, že je pro ně sebevražda tou nejpravděpodobnější smrtí, alespoň v jejich představách. Předpokladem tohoto ladění, které je téměř vždy patrné již v

raném mládí a které tyto lidi provází po celý život, není snad obzvláště malá životaschopnost, naopak lze mezi „sebevrahy“ najít mimořádně houževnaté, dychtivé a průbojné povahy. Ale tak jako jsou povahy, které mají i při sebemenším onemocnění sklon k horečkám, tak povahy, kterým říkáme „sebevrazi“ a jež jsou velmi vnímavé a sentimentální, mají sklon při sebemenším rozrušení intenzívně se oddávat představám o sebevraždě. Mít vědu, která by měla odvahu a odpovědnost zabývat se namísto pouhých mechanismů životních jevů člověkem, kdybychom měli něco takového, jako je antropologie, něco, jako je psychologie, každý by o těchto skutečnostech věděl.

Co jsme tu o sebevrazech pověděli, vztahuje se všechno samozřejmě jen k povrchu, je to psychologie, tudíž trocha fyziky. Z metafyzického pohledu vypadá věc jinak a mnohem jasněji, neboť z toho úhlu se nám „sebevrazi“ jeví jako osoby zachvácené pocitem viny z individuace, jako duše, před nimiž jako životní cíl nestojí vývoj a zdokonalování sebe sama, nýbrž vlastní zánik, zpět k matce, zpět k Bohu, zpět do vesmíru. Velmi mnoho takových povah je naprosto neschopno spáchat kdy skutečnou sebevraždu, neboť dokonce poznaly její hříšnost. Pro nás však přesto sebevrahy zůstávají; vidí totiž vykoupení ve smrti a ne v životě, jsou připraveny samy sebe zavrhnout a obětovat se, uhasnout a znovu se navrátit k počátku.

Jako se z každé síly může stát slabost (dokonce se jí za určitých okolností stát musí), tak si typický sebevrah naopak ze své zdánlivé slabosti zhusta může vytvořit sílu a oporu, a činí tak opravdu mimořádně často. K těmto případům patří i Harry stepní vlk. Jako tisíce jemu podobných si z představy, že je mu cesta k smrti kdykoli otevřena, vytvořil nejen mladistvě melancholickou hru fantazie, nýbrž si z téže myšlenky vybudoval útěchu a oporu. Sice v něm jako ve všech lidech jeho typu každé rozrušení, každá bolest, každá zlá životní situace okamžitě probouzela přání se z nich vyvléci smrtí, avšak ponenáhlu si z tohoto sklonu vytvořil filozofii přímo životu prospěšnou. Myšlenka, že onen východ z nouze je neustále otevřen, mu propůjčila sílu, vznítila zvědavost, jak chutnají bolesti a zlá rozpoložení, a když mu někdy bylo opravdu bídně, dostavoval se s krutou radostí a jakousi škodolibostí občas pocit: „To jsem zvědav, kolik toho člověk vlastně vydrží! Až to všechno dostoupí po samu hranici snesitelnosti, stačí přece jen otevřít dveře, a jsem z toho venku.“ Existuje

spousta sebevrahů, kteří z této myšlenky čerpají neobvykle mnoho síly.

Na druhé straně znají všichni sebevrazi důvěrně i boj proti pokušení zabít se. Každý z nich v některém koutku své duše dobře ví, že sebevražda je sice východisko, ale že to je přece jen trochu ošuntělý a nezákonný východ z nouze, že je koneckonců ušlechtilější a krásnější dát se přemoci a porazit životem svým než vlastní rukou. Toto vědomí, toto špatné svědomí, jež má tentýž zdroj jako třeba špatné svědomí takzvaných sebeukáječů, žene většinu „sebevrahů“ do neustálého boje s tím pokušením. Bojují tak, jako proti své neřesti bojuje kleptomán. I stepní vlk znal dobře tento boj, vystřídal při něm kolikero zbraní. Nakonec, ve věku asi sedmačtyřiceti let, přišel na šťastný a nikoli naivní nápad, který mu přinášel časté potěšení. Stanovil své padesáté narozeniny za den, kdy si dovolí sebevraždu. Toho dne, tak se sám se sebou dohodl, bude mu ponecháno na vůli, zda onoho východu z nouze použije či ne, podle nálady, kterou pocítí. Ať už se mu stane cokoli, ať onemocní, zchudne, ať ho zavalí hořkost a žal - všechno teď mělo lhůtu, všechno mohlo trvat nanejvýš jen těch pár let, měsíců a dní, jichž denně ubývalo. A vskutku nyní mnohem snáze snášel leckterou nesnáz, která by ho dříve byla trápila déle a hlouběji a možná jím otřásla až do samých kořenů. Když se mu z nějakých důvodů vedlo obzvláště špatně, když se k pustině, osamělosti a zdivočelosti jeho života přidaly ještě mimořádné bolesti a ztráty, pak mohl bolestem říci: „Jen počkejte ještě dva roky, pak budu poroučet já vám!“ A pak se láskyplně ponořil do představy, jak ráno o jeho padesátých narozeninách budou přicházet dopisy a blahopřání, zatímco on, jist si svou břitvou, dá všem bolestem vale a zavře za sebou dveře. Pak ať jen se dna v kloubech, těžkomyslnost a bolesti hlavy a žaludku diví, kam se poděly.

Zbývá ještě vysvětlit specifickou vlastnost stepního vlka, totiž jeho zvláštní poměr k měšťáctví, a to tak, že tento jev převedeme na jeho základní zákonitosti. Právě onen jeho vztah k „měšťáctví“ vezměme za východisko, neboť se sám od sebe nabízí.

V důsledku svých názorů stál stepní vlk zcela mimo měšťácký svět, neboť neznal ani rodinný život, ani společenskou ctižádost. Brzy se cítil jako naprosto zvláštní jedinec, jako podivín a chorobný samotář, brzy zase jako mimořádné individuuum, nadané geniálními vlastnostmi a povznesené nad nízké normy životního průměru. Vě-

domě opovrhoval měšťákem a byl pyšný na to, že jím není. Přesto však v mnohém ohledu sám žil naprosto .měšťácky, měl peníze v bance a podporoval chudé příbuzné, šatil se sice nedbale, avšak slušně a nenápadně, a snažil se žít v míru s policií, daňovým úřadem a podobnými mocnostmi. Nadto ho silná, skrytá touha ustavičně přitahovala k maloměšťáckému světu, k tichým, spořádaným rodinným domkům s čistými zahrádkami, čistotou se skvícím schodištěm a k jejich zcela skromňoučkému ovzduší pořádku a slušnosti. Líbilo se mu mít své drobné neřesti a extravagance, cítit se jako zcela mimoměšťácký podivín či génius, avšak nikdy takříkajíc nežil ani nebyl domovem v těch provinciích života, kde už žádné měšťáctví neexistuje. Nebyl doma ani v ovzduší mocných a výjimečných lidí, ani u zločinců a psanců, nýbrž setrval stále v provinciích měšťáku a žil vždy ve vztahu k jejich zvykům, normám a atmosféře, byť to byl vztah protikladu a revolty. Nadto prošel maloměšťáckou výchovou a podržel si z ní množství pojmů a šablon. Teoreticky neměl ani to nejmenší proti prostituci, byl by však nebyl s to brát sám nějakou prostitutku vážně a považovat ji skutečně za sobě rovnou. Politického zločince, revolucionáře nebo duchovního svůdce, nad nímž stát a společnost vynesly klatbu, dokázal milovat jako bratra, avšak se zlodějem, lupičem či vrahem z vilnosti by si byl nevěděl rady, leda ho poněkud po měšťácku politovat.

Takto uznával a schvaloval vždy polovinou své bytosti a svého konání to, co druhou potíral a popíral. Vyrostlý v kultivovaném měšťáckém domě s pevným pořádkem a mravy, ulpíval částí své duše stále na rádech tohoto světa i poté, co se dávno individualizoval v míře, které měšťák není schopen, a co se osvobodil od obsahu měšťáckého ideálu a víry.

„Měšťáctví“ totiž, jakožto stále existující stav lidstva, není nic jiného než pokus o vyrovnání, než snaha o vyrovnaný střed mezi početnými extrémami a protikladnými dvojicemi lidského chování. Vezmeme-li jako příklad nějakou takovou dvojici protikladů, třeba svěťce a zpustlíka, stane se naše přirovnání ihned srozumitelným. Člověk má možnost zcela a naprosto se oddat duchu, oddat se pokusu přiblížit se božskosti, ideálu svěťce. Má však obráceně i možnost zcela se oddat pudům, žádostem svých smyslů, a veškeré své snažení zaměřit na získání chvilkové rozkoše. Jedna cesta vede ke svěťci, mučedníku ducha, k odevzdání se Bohu. Druhá cesta vede k tomu

být zhýralcem, mučit se pudy, oddat se zániku. A mezi oběma cestami se pokouší v umírněném středu žít měšťák. Nikdy se nebude obětovat, nikdy se neoddá ani rozkoším, ani askezi, nikdy nebude mučedníkem, nikdy se nepodvolí zkáze naopak, jeho ideálem není vzdát se svého já, nýbrž si je uchovat, jeho snažení neplatí ani svatosti, ani jejímu protikladu, bezvýhradnost je pro něho nesnesitelná, chce sice sloužit Bohu, ale i rozkoši, chce sice být počestný, ale také trochu se na zemi pěkně pohodlně pomět. Zkrátka se pokouší usadit uprostřed mezi extrémy, v mírném a neškodném pásmu bez prudkých vichřic a bouří, a také se mu to daří, jenže na úkor oné životní a citové intenzity, kterou skýtá život zaměřený na bezvýhradnost a extrémy. Intenzivně žít se dá jen na úkor svého já. A měšťák si necení ničeho než právě svého já (samozřejmě pouze rudimentárně vyvinutého já). Za cenu intenzity tedy dosahuje záchovy a jistoty, místo posedlosti Bohem sklízí klid svědomí, místo rozkoše pohodu, místo svobody pohodlí, místo smrtelného žaru příjemnou teplotu. Měšťák je tedy bytostně stvoření s chabou životní hybnou silou, stvoření úzkostlivé, bojící se sebeobětování, snadno ovladatelné. Na místo moci dosadilo raději většinu, na místo odpovědnosti hlasování.

Je jasné, že tato slabá a bojácná stvoření, i kdyby existovala v kdovíjak velkém počtu, nemohou vzhledem k svým vlastnostem mít jinou roli než stáda ovcí mezi volně se toulajícími vlky. I když v dobách vlády velmi silných povah je měšťák ihned tisknut ke zdi, pozorujeme nicméně, že nikdy nepodlehne, někdy dokonce i jako by opanoval svět. Jak je to možné? Ani početnost jeho stáda, ani ctnost, ani zdravý selský rozum, ani jeho spořádanost by neměly dost síly, aby ho uchránily před zánikem. Je-li něčí životní intenzita předem natolik oslabena, nezachová jej při životě žádný lék. A přesto měšťáctvo žije, je silné a prospívá. Proč?

Odpověď zní: díky stepním vlkům. Vitální síla měšťáctva nespočívá nikterak ve vlastnostech jeho normálních příslušníků, nýbrž ve vlastnostech mimořádně početných outsiderů, které v důsledku mlhavosti a pružnosti svých ideálů je měšťáctvo schopno do sebe pojmut. Uvnitř měšťáctva stále žije značný počet silných a dravých povah. Náš stepní vlk Harry je charakteristickým příkladem. On, který se vyvinul v individuum daleko nad měšťákovy možnosti, on, který zná právě tak slasti meditace jako chmurné radosti nenávisti k druhým i k sobě samému, on, který pohrdá zákonem, ctností i obec-

ným zdravým rozumem, je přece jen nuceným zajatcem měšťáctva a nemůže mu uniknout. A tak vlastní masu pravého měšťáctva obklopují široké vrstvy lidí, mnoho tisíc životů a inteligencí, které všechny sice měšťáctvu odrostly a byly by povolány^opro život bezvýhradný, jež však všechny, protože na měšťáctví citově až dětinsky lpí a jsou značně nakaženy jeho oslabenou životní intenzitou, přesto v něm jaksi setrvávají a zůstávají ho nějak poslušny, jemu zavázány a poddány. Neboť pro měšťáctvo platí obrácená zásada velkých: Kdo není proti mně, je se mnou!

Jestliže pak zkoumáme duši stepního vlka, jeví se nám jako člověk, který už svým vysokým stupněm individuace je předurčen nebýt měšťákem - neboť každý vypjatý individualismus se obrací proti svému já a tíhne opět k jeho zničení. Vidíme, že má v sobě silné puzení jak k tomu, být světcem, tak i být zpusťlíkem, že se však z jakési slabosti či lenosti nevzepjal k letu do volného, divokého vesmíru a zůstal připoután k těžké mateřské planetě měšťáctva. Toť jeho poloha ve světovém prostoru, toť jeho vázanost. Naprostá většina intelektuálů a lidí umělecky založených patří k tomuto typu. Jen ti nejsilnější z nich prorazí ovzduší měšťácké Země a dosáhnou všehomíra, všichni ostatní rezignují nebo uzavírají kompromisy, opovrhují měšťáctvem, a přesto k němu náležejí a posilují a oslavují je, vždyť mu koneckonců musí přitakat, aby ještě mohli žít. Nedospívá to u těch nesčetných bytostí až k tragice, přesto však je to pro ně značně neštěstí a zlá sudba, v jejímž pekle dozrávají jejich talenty a přinášejí plody. Těch několik, kteří se odpoutají, dojdou bezvýhradnosti úchvatně hynou, to jsou tragičtí hrdinové a je jich poskrovnu. Ostatním však, připoutaným, jejichž talentům měšťáctvo prokazuje často velké počty, těm se otvírá říše imaginární, avšak svrchovaný svět: humor. Těkavým stepním vlkům a těm, kteří bez ustání a strašně strádají, jimž selhala energie potřebná k tomu, aby pronikli až ke hvězdám, a kteří se cítí povoláni k bezvýhradnosti a přesto v ní nedokáží žít, těm se nabízí, když jim duch utrpením zesílil a zpružněl, smířlivá pomoc v humoru. Humor je stále cosi měšťáckého, ačkoli pravý měšťák není schopen mu porozumět. V jeho imaginární sféře se uskutečňuje spleťtý a mnohostranný ideál všech stepních vlků: zde je možno nejen současně přitakat světci i zpusťlíkovi, přiklánět póly k sobě, nýbrž navíc do přitakání pojmut i měšťáka. Do koho sestoupil Bůh, ten snadno přitaká i zločinci, a právě tak i naopak, jim

oběma však, jakož J i všem ostatním bezvýhradným nelze, aby ještě také přitakali onomu vlašnému středu - měšťáctví. Jedině humor, tento skvělý vynález těch, komu bylo zabráněno v tom, být povolán k velkolepým činům, těch téměř tragických bytostí, vysoce nadaných nešťastníků, jedině humor (snad nejvlastnější a nejgeniálnější lidský výtvar) uskutečňuje nemožné, obepíná a sjednocuje paprsky svých prizmat všechny oblasti lidského bytí. Žít ve světě, jako by to svět nebyl, ctít zákon a přesto stát nad ním, mít, „jako kdybych neměl“, odříkat se, jako kdyby to nebylo žádné odříkání - všechny tyto oblíbené a často vyslovované požadavky vyšší životní moudrosti je schopen splnit pouze humor.

A kdyby se stepnímu vlku, kterému k tomu nechybí nadání ani snaha, podařilo v dusném zmatku svého pekla dovařit a slít tento čarovný nápoj, pak by byl zachráněn. Ještě se mu k tomu mnohého nedostává. Možnost však a naděje tu jsou. Kdo jej má rád a kdo s ním soucítí, nechť mu této záchrany přeje. Sice tím možná navěky uvízne v měšťáctví, jeho trápení však snad bude snesitelnější a pone-se plody. Jeho vztah k měšťáckému světu, v lásce i nenávisti, ztratí asi svou sentimentálnost a jeho připoutanost k tomuto světu ho přestane trápit jako věčná hanba.

Aby toho dosáhl nebo aby se snad nakonec přece ještě mohl odvážit skoku do vesmíru, musel by být takový stepní vlk postaven tváří v tvář sobě samému, musel by hluboko nahlédnout do chaosu vlastní duše a plně si uvědomit sebe sama. Jeho pochybná existence by se mu pak odhalila v celé své nezměnitelnosti a napříště by se už nemohl utíkat znovu a znovu z pekla svých pudů k sentimentálně filozofickým útechám a z nich opět do slepého opojení svou vlčí povahou. Člověk a vlk by byli nuceni vzájemně se poznat bez klamných citových masek a pohlédnout si nepokrytě do očí. Pak by buď explodovali a odtrhli se od sebe navždy, takže už by žádného stepního vlka nebylo, anebo by ve vzcházejícím světle humoru uzavřeli sňatek z rozumu.

Možná že Harry bude jednoho dne přiveden před tuto poslední možnost. Možná že se jednoho dne pozná: ať už tak, že se mu dostane do ruky jedno z našich zrcadélek, nebo že se potká s nesmrtelnými anebo snad v jednom z našich magických divadel nalezne to, čeho je mu zapotřebí, aby se jeho bezbranná duše osvobodila. Čeká na něho tisíc takových možností, jeho osud je neodvratně přitahuje,

všichni tito vyvrženci měšťáctva žijí v atmosféře těchto magických možností. Pouhé nic postačí a udeří blesk.

A to všechno je stepnímu vlku velmi dobře známo, i když nikdy nespátí tento nástin svého vnitřního životopisu. Tuší své místo ve stavbě světa, tuší a zná nesmrtelné, tuší možnost střetnout se se sebou samým a bojí se jí, ví o existenci onoho zrcadla, do něhož pohlédnout by mu bylo tolik zapotřebí, do něhož pohlédnout se k smrti strachuje.

Na závěr naší studie zbývá ještě zbavit se poslední fikce, jednoho zásadního klamu. Veškeré „výklady“, veškerá psychologie, všechny pokusy o pochopení se neobejdou bez pomocných prostředků, teorií, mytologií a lži; a pořádný autor by neměl opominout tyto lži na závěr svého pojednání dle možností potřit. Když říkám „nahore“ nebo „dole“, je to už tvrzení, které si žádá vysvětlení, neboť nahore a dole existují pouze v myšlení, v abstrakci. Svět sám nezná žádná nahore ani dole.

A tak je, stručně řečeno, fikcí i sám „stepní vlk“. Cítí-li se Harry jako vlčí člověk a myslí-li si, že se skládá ze dvou protikladných nepřátelských bytostí, je to pouhá zjednodušující mytologie. Harry není žádný vlčí člověk, a i když jsme zdánlivě přejali jeho víru, kterou sám vynalezl a již sám věří, a skutečně se pokoušeli považovat ho za stepního vlka a jako takového ho vykládat, pak jsme v naději ve snazší pochopení použili klamu, jež se nyní pokusíme uvést na správnou míru.

Rozdvojení ve vlka a člověka, v pudy a ducha, jímž se Harry snaží svůj osud učinit pochopitelnějším, je velmi hrubé zjednodušení, znásilnění skutečnosti ve prospěch přijatelného, avšak klamného objasnění rozporů, jež v sobě tento člověk nalézá a které se mu jeví jako zdroj jeho nikterak malých strastí. Harry v sobě shledává „člověka“, to jest svět myšlenek, citů, kultury, zkrocené a sublimované přírody, a vedle toho v sobě shledává i „vlka“, to jest temný svět pudů, dravosti, krutosti, přírody nesublimované, drsné. Vzdor tomuto zdánlivě tak zřejmému rozdělení své bytosti do dvou vzájemně si nepřátelských sfér zažívá vždy tu a tam, že se vlk a člověk na chvíli, na jeden šťastný okamžik spolu snášejí. Kdyby se chtěl Harry pokusit v každém jednotlivém okamžiku svého života, v každém ze svých činů, v každém ze svých pocitů stanovit, jaký podíl na něm má člověk a jaký vlk, ihned by se octl v úzkých a celá jeho krásná vlčí teo-

rie by se zhroutila. Neboť vůbec nikdo, ani nejprimitivnější černocho, ani úplný idiot, není tak příjemně jednoduchý, aby se jeho podstata dala vysvětlit jako součet pouhých dvou či tří hlavních prvků; a vysvětlovat dokonce i tak diferencovaného člověka jako Harryho naivním dělením na vlka a člověka je beznadějně dětinský pokus. Harry se neskládá ze dvou bytostí, nýbrž ze sta, z tisíců. Jeho život (jako život každého člověka) nekmitá pouze mezi dvěma póly, například pudy a duchem či světcem a zpusťlíkem, nýbrž mezi tisíci, mezi nesčíslnými protiklady.

Že se tak vzdělaný a moudrý člověk jako Harry může považovat za „stepního vlka“ a domnívat se, že bohatou a složitou strukturu svého života může vměstnat do tak prosté, tak brutální, tak primitivní formule, to nás nesmí uvádět v podiv. Člověk není příliš schopen myšlení, a i ten nejduchovnější a nejvzdělanější člověk vidí svět a sebe ustavičně brýlemi naivních, zjednodušujících a obelhávajících formulí - hlavně však sebe sama. Neboť se zdá, že všichni lidé mají vrozenou a zcela nutkavou potřebu představovat si své já jako jednotu. Ať se tato bludná domněnka nahlodává sebečastěji a sebevýznamněji, vždy se zhojena znovu vrací. Soudce, který sedí tváří v tvář vrahovi a hledí mu do očí a na chvíli ho slyší promlouvat svým vlastním (soudcovým) hlasem a shledává všechna jeho hnutí, jeho schopnosti a možnosti i ve svém vlastním nitru, je v příštím okamžiku již zase jedno, je soudcem, spěchá do skořápky svého domnělého já, vykoná svou povinnost a odsoudí vraha na smrt. A když obzvláště nadaným jemně ustrojeným lidským duším vzejde tušení jejich mnohostrannosti, když prolomí, jako každý génius, blud jednoty osobnosti a pocítí svou bytost jako mnohočlennost, jako svazek mnoha já, postačí jen, aby to vyslovily, a většina je ihned dá uvěznit, přivolá na pomoc vědu, zjistí schizofrenii a bude chránit lidstvo před tím, aby z úst těchto nešťastníků nemuselo vyslechnout volání pravdy. Ale k čemu tu ztrácet slova, nač prohlašovat věci, jež každý myslící člověk sám od sebe ví, jež však není zvykem vyslovovat? - Když se tedy nějaký člověk dostane až k tomu, že domnělou jednotu svého já rozvine do dvojdomosti, je už téměř „génius“, v každém případě však je zvláštní a zajímavou výjimkou. Ve skutečnosti však žádné, ani to nejnaivnější já není jednotou, nýbrž neobyčejně mnohostranným Světem; malou hvězdnou oblohou, chaosem tvarů, stupňů a stavů, dědičností a možností. Klam, že se každý člověk snaží na tento chaos

nahlížet jako na jednotu a hovoří o svém já, jako kdyby bylo jednoduchým, pevně utvořeným a jasně ohraničeným jevem, tento každému (i tomu nejvyššímu) člověku běžný klam se zdá být nutností, zdá se být životním požadavkem jako dýchání a jídlo.

Klam tkví v prostém přenosu. Jako tělo je člověk jednotou, jako duše nikdy. I v básnictví, dokonce v tom nejrafinovanějším, se tradičně stále operuje se zdánlivě celistvými, zdánlivě jednotnými osobami. Z dosavadní básnické tvorby si odborníci, znalci, cení nejvíce dramatu, a právem, neboť skýtá (či skýtalo by) největší možnosti k vyjádření já jako mnohosti - kdyby tomu neodporoval hrubý zrakový klam, který nám každou jednotlivou osobu dramatu předstírá coby jednotu, protože vězí v nezvratně jedinečném, jednotném a uzavřeném těle. Naivní estetika si pak nejvíce cení takzvaného charakterového dramatu, v němž každá postava velmi zřetelně a odděleně vystupuje jako jednota. Zprvu jen zdálky a pozvolna vzhází v tom či onom člověku tušení, že to všechno je možná laciná povrchní estetika, že se mýlíme, uplatňujeme-li na naše velké dramatiky ony skvělé, nám však nevrozené, nýbrž pouze do nás vtlučené pojmy krásna antiky, která, vycházejíc právě všude z viditelného těla, vynalezla fikci já, fikci osoby. V básnictví staré Indie je tento pojem zcela neznám, hrdinové indických eposů nejsou osobami, nýbrž shlukem osob, řadami inkarnací. A v našem moderním světě existují básnická díla, která, ač si toho autor je sotva úplně vědom, jsou za závojem hry osob a charakterů pokusem o vyjádření mnohotvárnosti duše. Kdo to chce poznat, musí se rozhodnout nehledět na postavy takového díla jako na jednotlivé bytosti, nýbrž jako na části, na stránky, na rozmanité aspekty nějaké vyšší jednoty (řekněme básníkovy duše). Kdo se takto dívá třeba na Fausta, pro něho se z Fausta, Mefista, Wagnera a všech ostatních stane jednota, vyšší osoba, a teprve v této vyšší jednotě a nikoli v jednotlivých postavách je naznačeno něco o pravé podstatě duše. Když Faust vyřkne svou větu, která je tak slavná u učitelů a u šosáků vyvolává obdiv spojený s mrazením - „Dvě duší, ach, v mé hrudi přebývá," pak zapomněl na Mefista a celou spoustu jiných duší, jež má ještě ve své hrudi. I náš stepní vlk se přece domnívá, že ve svých prsou nosí dvě duše (vlčí a lidskou) a shledává, že už tím je jeho hrud' zle stísněna. Hrud' je vždy jen jedna, tělo jen jedno, duše v nich však nejsou pouze dvě či pět, nýbrž bezpočet; člověk je cibule se stovkami slupek, tkanina z mnoha vláken.

Staří Asiaté to rozpoznali a věděli to naprosto přesně, a v buddhistic-
ké józe byla vynalezena přesná technika, jak odhalit klam osobnosti.
Vesele a mnohotvárně hraje lidstvo: blud, k jehož odhalení vynalo-
žila Indie tak velkou tisíciletou námahu, je tíž, ježž naopak podpořit
a posílit se tolik snažil Západ.

Jestliže pozorujeme stepního vlka z tohoto hlediska, pochopíme,
proč tak trpí tou svou směšnou dvojdmostí. Domnívá se jako Faust,
že dvě duše jsou již příliš pro jednu hrud' a že ji jistě roztrhnou. Dvě
jsou však naopak příliš málo a Harry strašlivě znásilňuje svou ubo-
hou duši; snaží-li se ji pojímat tak primitivně. Ačkoli je Harry vysoce
vzdělaný člověk, počíná si asi jako divoch, který neumí počítat víc
než do dvou. Jednu část sebe sama nazývá člověkem, druhou vlkem,
a myslí si, že tím došel ke konci a tím že se už vyčerpal. Do „člově-
ka" cpe všechno z ducha, vše sublimované nebo aspoň kultivované,
co v sobě nalézá, a do vlka všechno pudové, divoké, chaotické. Ale v
životě to nechodí tak jednoduše jako v naší hlavě, tak hrubě jako v
ubohé řeči nás pitomců, a Harry se dvojnásob obelhává, používá-li
této divošské vlčí metody. Obávám se, že Harry počítá k „člověku"
celé oblasti své duše, které dávno ještě nejsou lidské, a k vlku zase ty
části své bytosti, které už dávno vlka přesáhly.

Jako všichni lidé i Harry si myslí, že dobře ví, co je člověk, a pře-
ce to vůbec neví, ačkoli ve snění a jiných těžko kontrolovatelných
stavech vědomí to nezřídka tuší. Kéž by tato tušení nezapomněl, kéž
by si je co nejvíc osvojil! Člověk přece není žádný pevný útvar (to
byl ideál antiky, vzdor opačným tušením jejích mudrců), je spíše
pokusem a přechodem, nic jiného než úzký, nebezpečný most mezi
přírodou a duchem. K duchu, k Bohu ho pudí nejnvtřnější určení -
zpět k přírodě, k matce ho táhne nejvroucnější touha: mezi oběma
mocnostmi kolísá v bázni a chvění jeho život. Co lidé vždy chápali
pod pojmem „člověk", je pořád jen pomíjivá měšťácká konvence.
Tato konvence odmítá a zakazuje určité nejsurovější pudy, vyžaduje
trochu vědomí, mravnosti a odzvířectění, trocha ducha je nejen do-
volena, nýbrž se dokonce vyžaduje. „Člověk" této konvence je jako
každý měšťácký ideál kompromisem, je to prostě nesmělý a naivně
vychytralý pokus ošidit jak zlou pramáti přírodu, tak nepohodlného
praotce ducha o jejich divé nároky a zabydlet se ve vlažném středu
mezi nimi. Proto měšťák dovoluje a trpí to, co nazývá „osobností",
vydává však současně osobnost napospas molochu „stát" a neustále

oba proti sobě popichuje. Proto dnes měšťák upálí jako kacíře a pověsí jako zločince toho, komu pozítí postaví pomník.

Že „člověk“ není nic už stvořeného, nýbrž požadavek ducha, vzdálená, právě tak vytoužená jako obávaná možnost, a že k ní vždy jen po kouscích a za strašných utrpení a v extázích putují právě oni vzácní jednotlivci, kterým se dnes chystá šibenice a zítra pomník - toto tušení žije i ve stepním vlku. Co však v sobě v protikladu k „vlku“ nazývá „člověkem“, to povětšinou není nic jiného než právě ten prostřední „člověk“ měšťácké konvence. Harry sice může tušit cestu k pravému člověku, k nesmrtelným, také po ní tu a tam o kratičký, váhavý kousek postoupí a platí za to těžkým strádáním, bolestnou osamělostí, avšak přisvědčit onomu nejvyššímu požadavku, snažit se stát člověkem, jak po něm prahne duch, kráčet po jediné, úzké cestě k nesmrtelnosti, toho se v hloubi duše přece jen obává. Správně cítí, že to vede ještě k většímu utrpení, k vydědění, k poslední oběti, snad i na popraviště - a i když na konci té cesty je vábivá nesmrtelnost, přesto není ochoten zakusit všechna tato utrpení, zemřít každou z těchto smrtí. I když o cíli cesty k člověku ví víc než měšťáci, zavírá přesto oči a nechce vědět, že zoufale viset na svém já, zoufale nechťit umřít je ta nejjistější cesta k věčné smrti, kdežto umět zemřít, odhazovat roušky a obětovat své já vede k proměně a k nesmrtelnosti. Když vzývá své oblíbence mezi nesmrtelnými, třeba Mozarta, dívá se na něho koneckonců přece jen stále měšťáckýma očima a je schopen úplně jako nějaký kantor vysvětlovat Mozartovu dokonalost pouze z jeho velkého odborného nadání a ne z velikosti jeho odevzdání a připravenosti trpět, z jeho lhostejnosti k měšťáckým ideálům a z toho, že zakusil ono krajní osamění, jež veškerou měšťáckou atmosféru kolem trpícího, kolem toho, kdo se stává člověkem, zředí v ledový vesmírný éter, osamění v zahradě Getsemanské.

Přece jen však náš stepní vlk v sobě odhalil alespoň faustovskou dvojdomost, objevil, že v jednotě jeho těla nesídlí jednota duše, nýbrž v nejlepším případě že je na cestě, na dlouhé pouti k ideálu takové harmonie. Nejrady by v sobě buď překonal vlka a stal se zcela člověkem, nebo rezignoval na člověka a aspoň jako vlk žil jedním, nerozpolceným životem. Zřejmě nikdy podrobně žádného vlka nepozoroval; snad by si byl všiml, že ani zvířata nemají žádnou jednotnou duši, že i u nich za nejkrásnějším, vyhraněným tvarem těla přebývá rozmanitost snah a stavů, že i vlk má v sobě propasti, že i vlk trpí.

Ne, s heslem „Zpět k přírodě“ člověk vždy jen bolestně a beznadějně bloudí. Harry se nikdy nemůže znovu stát cele vlkem, a i kdyby se stal, viděl by, že ani vlk není nic jednoduchého a primitivního, nýbrž cosi již velmi různorodého a komplikovaného. I vlk má dvě a víc než dvě duše ve své vlčí hrudi, a kdo touží být vlkem, projevuje stejnou zapomnětlivost jako ten muž, co zpívá „Ó, jaké blaho stále dítětem být!“ Onen sympatický, avšak sentimentální pán, který zpívá tu píseň o blaženém dítěti, by rovněž rád zpět k přírodě, k nevinnosti, k počátku, a dočista zapomněl, že děti vůbec nejsou blažené, že jsou schopny mnoha konfliktů, mnoha rozporů, veškerého trápení.

Zpět nevede vůbec žádná cesta, ani k vlku, ani k dítěti. Na počátku věci není nevinnost a prostota; všechno stvořené, i to zdánlivě nejjednodušší, je už vinno, je už mnohostranné, je vrženo do špinavého proudu vznikání a už nikdy, už nikdy nemůže plout proti proudu. Cesta k nevině, k nestvořenému, k Bohu nevede zpátky, nýbrž kupředu, ne k vlku či dítěti, nýbrž stále jen dál do viny, stále hlouběji do vývoje k lidství. Ani sebevraždou by sis, ubohý stepní vlku, vážně nepomohl, ty se budeš muset vydat delší, namáhavější a těžší cestou k lidství, svou dvojdomost ještě budeš muset často znásobovat a svou složitost ještě dál komplikovat. Místo abys svůj svět zužoval a zjednodušoval, budeš muset do své bolestně rozšířené duše přijímat stále víc světa a nakonec celý svět, abys jednou snad došel konce a klidu. Touto cestou šel Buddha a každý velký člověk, jeden vědomě a druhý nevědomky, jak se komu právě při tom odvážném podniku poštěstilo. Každé zrození znamená vyčlenění z vesmíru, znamená omezení, odloučení od Boha, bolestný počátek utrpení. Návrat do kosmu, zrušení trýznivé individuálnosti, zbožštění znamená: rozšířit svou duši tak, aby byla opět schopna pojmout do sebe vesmír.

Není tu řeč o člověku, jak jej zná škola, národní hospodářství, statistika, ne o člověku, který v miliónech pobíhá po ulicích a o kterém se nedá soudit nic jiného než co o písku v moři nebo o pění příboje; na jednom či pár miliónech nesejde, je to materiál, nic víc. Ne, mluvíme tu o člověku ve vyšším smyslu, o cíli dlouhé cesty vývoje k lidství, o člověku královském, o nesmrtelných. Génus není tak vzácný, jak se nám často zdává, není ovšem tak častý, jak se domnívá literární historie a světové dějiny nebo dokonce noviny. Jak se nám zdá, stepní vlk Harry by byl sdostatek geniální, aby se pokusil o odvážný čin cesty k lidství, místo aby se při každé potíži trpělivě

vymlouval na svého hloupého stepního vlka.

Že lidé takových možností vystačí se stepním vlkem a se vzdechem „Dvě duší, ach!“, je právě tak udivující a zarmucující jako ta jejich tak častá zbabělá láska k měšťáctví. Člověk schopný pochopit Buddhu, člověk, který tuší ráje a propasti lidství, by neměl žít ve světě, v němž panuje zdravý obecný rozum, demokracie a měšťácká výchova. Žije v něm jen ze zbabělosti, a když ho jeho rozměry tísní, když ho jeho těsná měšťácká jizba začne příliš svírat, pak to svaluje na „vlka“ a nechce vědět, že ten vlk bývá i jeho nejlepší částí. Všemu divokému v sobě říká vlk a pocituje to jako zlo a nebezpečí a strašidlo pro měšťáky - ale on, který se domnívá, že je umělcem a že má jemné smysly, nedokáže postřehnout, že kromě vlka, za vlkem, v něm žije ještě leccos jiného, že není všechno vlk, co kouše, že v něm jsou ještě liška, drak, tygr, opice i rajští ptáci. A že celý tento svět; celá tato rajská zahrada s postavami vnešenými a hroznými, velkými i malými, silnými i: něžnými, je utiskována a držena v zajetí pohádkou o vlku; právě tak jako pravý člověk v ní je tísněn a držěn v zajetí člověkem zdánlivým, měšťákem.

Představme si zahradu se sterými stromy, s tisícerými květinami, sterým ovocem, sterými bylinami. Když zahradník v této zahradě nezná žádné jiné botanické rozlišení než „jedlý“ a „plevel“, nebude si vědět rady s devíti desetinami své zahrady, vytrhá nejkouzelnější květiny, porazí nejušlechtilější stromy anebo je aspoň bude nenávidět a křivě na ně pohlížet. Tak to dělá i stepní vlk s tisíci květy své duše. Co se nehodí do rubriky „člověk“ nebo „vlk“, to vůbec nevidí. A co všechno nepočítá k „člověku“! Všechno zbabělé, opičí, všechno hloupé a malicherné, pokud to právě není vlčí, počítá k „člověku“, jako zase všechno silné a ušlechtilé připisuje vlčí strážce, protože se mu dosud nepodařilo sama sebe zmocnit.

Loučíme se s Harrym; ať jde dál sám svou cestou. Kdyby už byl u nesmrtelných, kdyby už byl tam, kam se zdá mířit jeho těžká pout, s jakým údivem by se díval na to tápání, tu divokou, nerozhodnou klikatinu své dráhy, jaký povzbudivý, káravý, soucitný a pobavený úsměv by v něm vyvolal tenhle stepní vlk!

Když jsem dočetl, napadlo mě, že jsem před několika týdny jednou v noci napsal poněkud podivnou báseň, také o stepním vlku. Pátral jsem po ní v hromadách papírů na svém přeplněném psacím stole, našel ji a četl:

Jsem stepní vlk a stepí pobíhám,
zasypan sněhem leží svět,
z břízy odlétá havran a jsem sám,
zajíčka, srnky nikde nevidět.
A srnky já mám tolik rád,
kdybych jen dostal jednu!
Vezmu ji do rukou, k tlamě ji zvednu,
to je to nejhezčí na světě snad.
Jak bych si ze srdce dopřál té spanilosti,
hluboko hryzal v tom něžném těle,
její rudé krve se napil do sytosti
a pak celou noc vyl osaměle.
I zajíček by pro mě dost už bylo,
tak sladce chutná to teplé maso v nočním lese –
ach, copak už mě všechno opustilo,
co do života trochu radosti nese?
Pořádně vidím už stěží
i ohon šediví mi,
dávno-má žena v hrobě leží.
A tak se toulám se sny svými,
o srnkách, zajících si nechám zdát,
zimní nocí slyším vítr vát,
ani sníh mou palčivou žízeň neukojí,
d'áblu vstříc nesu ubohou duší svoji.

Měl jsem tedy v rukou dva své portréty, jeden vlastní v rýmovaných dvojverších, smutný a úzkostný jako já sám, druhý chladný, načrtnutý zdánlivě nanejvýš objektivně nestranným autorem, podobná zvnějšku a shora, vytvořená někým, kdo věděl více a přece zas méně než já. A oba ty portréty dohromady, má zádumčivě zajímavá báseň i ta chytrá studie z neznámého pera, mi působily bolest, obě měly pravdu, obě bez líčidla zobrazovaly mou bezútěšnou existenci, obě zřetelně ukazovaly nesnesitelnost a neudržitelnost mého stavu.

Tenhle stepní vlk musí zemřít, musí vlastní rukou učinit konec svému nenáviděnému životu - anebo, přetaven ve smrtelném žáru opětovaného sebenazírání, se musí změnit, strhnout si masku a stát se novým já. Ach, celý ten proces nebyl pro mne ničím novým a neznámým, znal jsem jej, už víckrát jsem jím prošel, vždy v dobách nejkrajnějšího zoufalství. Pokaždé bylo při tom hluboce drásavém prožitku mé dosavadní já rozbito napadrt', hlubinné mocnosti jím pokaždé otřásly a zničily je, pokaždé se mi při tom nějaký hýčkaný a obzvlášť milovaný kus života zpronevěřil a ztratil. Jednou jsem přišel o svou měšťáckou pověst včetně jmění a musel se naučit zřící se úcty těch, kteří přede mnou doposud smekali. Jindy se přes noc zhroutil můj rodinný život; má žena, jež duševně ochuravěla, mě vyhnala z domova a pohody, láska a důvěra se nenadále změnily v nenávist a boj na život i na smrt, sousedé se po mně dívali se soucitem a pohrdáním. Tehdy se počalo mé osamění. A zase po létech, těžkých, hořkých létech, když jsem si v přísné samotě a lopotné sebekázni vybudoval nový, asketický duchovní život a ideál a dosáhl opět určitého klidu a životní výše tím, že jsem se oddal abstraktním myšlenkovým cvičením a meditaci podle přísného řádu, i tato podoba mého života se zase zhroutila a naráz ztratila svůj ušlechtilý, vznešený smysl; znovu mě to divoce a klopotně hnalo cestovat po světě, kupila se nová strádání a viny. A pokaždé onomu stržení masky, zhroucení ideálu předcházela ta děsivá prázdnota a ticho, to smrtelné sevření, osamění a nikde žádný vztah, to prázdné pusté peklo nelásky a zoufalství, jímž jsem teď znovu měl proputovat.

Při každém takovém životním ořesu jsem nakonec vždy něco získal, to se nedá popřít, trochu svobody, ducha, hloubky, ale i samoty, neporozumění, ochladnutí. Z měšťáckého hlediska znamenal můj život od jednoho takového ořesu k druhému neustálý sestup, stále větší vzdalování od toho, co je normální, co je dovoleno, co je zdravé. postupně jsem ztratil povolání, rodinu, domov, stál jsem mimo všechny sociální skupiny, sám, nikým nemilován, mnohými podezírán, v ustavičném, břitkém konfliktu s veřejným míněním a morálkou, a i když jsem stále žil v rámci měšťáctva, byl jsem celým svým cítěním a myšlením uprostřed tohoto světa cizincem. Náboženství, vlast, rodina, stát pro mne pozbyly ceny a už se mě netýkaly, chvastounství vědy, spolků a umění mě naplňovalo odporem; mé názory, můj vkus, celé mé myšlení, jímž jsem se kdysi skvěl jako

talentovaný a oblíbený člověk, zpustlo, zdivočelo a bylo lidem podezřelé. Byt jsem při svých bolestných proměnách získal i cosi neviditelného a nepostižitelného, musel jsem za to draze platit, od proměny k proměně se můj život stával tvrdším, svízelnějším, osamělejším, ohroženějším. Opravdu jsem neměl důvodu, abych si přál pokračovat v téhle cestě, která mě zaváděla do stále řidšího povětří, podobného onomu dýmu v Nietzscheově Podzimní písni.

Ach, vždyť jsem ty prožitky znal, ty proměny, které osud uchystal svým nezdárným choulostivým dětem; znal jsem je až příliš dobře. Znal jsem je asi tak, jako ctižádostivý, ale neúspěšný lovec zná jednotlivé etapy honu, jako starý hráč na burze zná etapy spekulace, zisku, nejistoty, kolísání, bankrotu. Opravdu jsem to všechno měl ještě jednou prožít? Všechno to trápení, všechnu tu zmatenou bídu, všechny ty pohledy na nízkost a bezcennost vlastního já, všechny ty hrozné obavy z podlehnutí, všechnu tu smrtelnou úzkost? Nebylo moudřejší a prostší uvarovat se opakování tolika strastí a vytrápit se? Jistěže to bylo prostší a moudřejší. Ať se to s tím, co knížka o stepním vlku tvrdila o „sebevražích“, mělo tak či onak, nikdo mi nemohl odepřít potěšení ušetřit si svítiplynem, břitvou či pistolí opakování koloběhu, jehož hořkou strastiplnost jsem věru musel vychutnat až dost často a hluboko. Ne, u všech čertů, žádná moc ve světě ode mne nemohla žádat, abych znovu prošel smrtelnými hrůzami setkání sama se sebou a dalších proměn, když přece cílem nové inkarnace nebyl mír a klid, ale stále nová sebezkáza, stále nové sebeutváření! Ať si je sebevražda hloupá, zbabělá a ošuntělá, ať si je to jen neslavné a potupné východisko z nouze - v takovém kotli útrap musí člověk vroucně toužit po jakémkoli úniku, i tom nejbídnějším, tady neplatí žádná hra na ušlechtilost a hrdinství, tady jsem postaven před prostou volbu mezi krátkou, prchavou bolestí a nepředstavitelně palčivými nekonečnými útrapami. Až dost často jsem byl ve svém tak svízelném, tak pošetilém životě ušlechtilým donem Quijotem a dával přednost cti před pohodou a hrdinství před rozumem! Dosti toho!

Oknem už zívalo jitro, proklaté olověné jitro deštivého zimního dne, když jsem konečně ulehl. Do postele jsem s sebou vzal i své rozhodnutí. Avšak až úplně na pokraji, na samé mezi vědomí v okamžiku usínání, mnou na vteřinu problesklo ono místo z knížčky o stepním vlku, kde byla řeč o „nesmrtelných“, a k tomu se připojila plápolavá vzpomínka na to, že jsem se tolikrát a ještě i nedávno cítil

nesmrtelným natolik blízko, že jsem v jediném taktu staré hudby mohl spoluvychutnat celou jejich chladnou, jasnou, tvrdě úsměvnou moudrost. Jen se to vynořilo, zazářilo a pohaslo a těžce jako celá hora se mi na čelo položil spánek.

Probudil jsem se k polednímu a znovu si uvědomil, že má situace se vyjasnila, na nočním stolku ležela knížečka i má báseň, a ze zmatku mého nejčerstvějšího života na mne přátelsky chladně zíralo mé rozhodnutí, uzrálé a upevněné nočním spánkem. Nebylo nutno spěchat, mé rozhodnutí zemřít nebyl chvilkový rozmar, byl to zralý, trvanlivý plod, pozvolna vyrostlý a ztěžklý za tichého kolébání větrem osudu, jehož nejbližší náraz měl přivodit jeho pád.

Ve své cestovní lékárnice jsem měl výborný prostředek na utišení bolesti, obzvláště silný opiový preparát, kterého jsem si dopřával jen velmi zřídka a jehož jsem se zdržoval často celé měsíce; užíval jsem ten omamný prostředek jen tehdy, když mě tělesné bolesti týraly až k nesnesení. K sebevraždě bohužel nebyl vhodný, jednou před léty jsem to už vyzkoušel. Tenkrát, když na mne zase jednou dolehlo zoufalství, jsem ho spolkl pěknou dávkou, která by stačila usmrtit šest lidí, a přece mi to smrt nepřineslo. Sice jsem usnul a ležel několik hodin naprosto omámen, ale pak mě k mému hroznému zklamání probudily prudké křeče v žaludku, vyzvracel jsem všechn jed, aniž jsem úplně přišel k sobě, a znovu jsem usnul, abych se pak uprostřed příštího dne probral nadobro, příšerně střízlivý, s vyprahlým, prázdným mozkem a téměř bez paměti. Až na období nespavosti a nepříjemných žaludečních bolestí nezanechal jed žádné následky.

Tento prostředek tedy nepřipadal v úvahu. A tak jsem svému rozhodnutí dal novou podobu: jakmile to se mnou dojde zase tak daleko, že budu muset sáhnout po onom opiátu, nechť je mi dovoleno si místo toho krátkého vykoupení zavdat toho velikého - smrti, a to smrti jisté a spolehlivé, kulkou či břitvou. Tím se situace vyjasnila a čekat až do svých padesátin podle toho špásového receptu v knížce o stepním vlku, to se mi přece jen zdálo příliš dlouhé, zbývaly ještě dva roky. Ať k tomu dojde za rok či za měsíc anebo už zítra - brána je otevřena.

Nemohu říci, že by to „rozhodnutí“ silně změnilo můj život. Trochu jsem zlhostejněl k bolestem, trochu bezstarostněji jsem užíval opia a vína a trochu vzrostla má zvědavost na to, kde má snesitelnost

hranice, to bylo vše. Silněji působily jiné zážitky onoho večera. Traktát jsem pročítal ještě mnohokrát, hned oddaně a vděčně, jako kdybych cítil, jak neviditelný mág moudře řídí můj osud, hned zas s posměchem a pohrdáním nad střizlivostí traktátu, u něhož mi připadalo, že pranic nechápe, jak specificky je můj život naladěn a napjat. Co tam stálo psáno o stepních vlčích a sebevrazech, bylo nejspíš docela chytré a dobré, platilo to pro druh, pro typ, byla to duchaplná abstrakce; jenže se mi zdálo, že se oproti tomu má osoba, má vlastní duše, můj vlastní, jedinečný, individuální osud tak hrubou sítí přece jen zachytit nedá.

Avšak hlouběji než všechno ostatní mě zaměstnávala ona halucinace či vidění u kostelní zdi, to mnohoslibné oznámení tančícího světelného písma, jež se shodovalo s jistými náznaky v traktátu. Mnohé se mi tu slibovalo, hlasy onoho cizího světa mocně podněcovaly mou zvědavost, často jsem v zahloubání o nich přemítal celé hodiny. A stále zřetelněji ke mně hovořilo varování oněch nápisů: „Ne pro každého!“ a „Jen pro pomatené!“ Bylo tedy třeba být pomatený a daleko stranou od „každého“, jestliže mě ony hlasy měly dostihnout a ony světy ke mně promlouvat. Panebože, cožpak jsem už dávno nebyl dost vzdálen životu „každého“, existenci a myšlení normálních lidí, cožpak jsem nebyl dávno odlišený a pomatený ažaž? A jak jsem v hloubi tomu volání rozuměl, té výzvě k pomatení, k odhození rozumu, zábran, měšťáctví, k odevzdání se proudícímu světu duše, světu bez zákonů, světu fantazie

Když jsem jednoho dne zase marně pátral po ulicích a náměstích po muži s plakátem na tyči a několikrát se číhavě proplížil kolem zdi s neviditelnou brankou, potkal jsem v Martinském předměstí pohřební průvod. Jak jsem si tak prohlížel tváře pozůstalých, kteří cupitali za pohřebním vozem, pomyslel jsem si: Kde v tomhle městě, kde na tomto světě žije člověk, jehož smrt by pro mne znamenala ztrátu? A kde žije člověk, pro něž by něco znamenala moje smrt? Je tu Erika, má milenka, to ano; ale žili jsme už dávno ve vztahu velmi volném, jen zřídka jsme se viděli, aniž bychom se nepohádali, a ani jsem nevěděl, kde zrovna pobývá. Občas ke mně přijížděla nebo já jsem jel za ní a náš vztah se přes to přese všechno udržel, protože jsme oba osaměli a svízelní lidé, spříznění navzájem někde v duši i v oné chorobě duše. Ale neoddychla by si třeba a nepocítila úlevu, kdyby se dozvěděla o mé smrti? To nevím, nevím ani nic o spolehli-

vosti svých vlastních citů. Člověk musí žít ve sféře normálního a možného, aby o takových věcech něco věděl.

Mezitím jsem se z rozmaru připojil k průvodu a klusal s pozůstalými na hřbitov, moderní patentní hřbitov z cementu, s krematoriem a veškerými vymoženostmi. Náš mrtvý však nebyl spálen, nýbrž rakev složili u prosté jámy a já jsem pozoroval faráře a ostatní supy, zaměstnance pohřebního ústavu, jak si počínají; jak se snaží dát svým úkonům zdání slavnostnosti a zármutku, až se z toho přepjatého divadla, rozpaků a prolhanosti stala pěkná komedie, díval jsem se, jak na nich visí černá služební uniforma a jak se pokoušejí dostat smuteční hosty do toho pravého rozpoložení a přimět je, aby poklekli před majestátem smrti. Námaha byla marná, nikdo neuronil slzu, mrtvého mohli patrně všichni postrádat. Ani se nikdo nedal přinutit do zbožné nálady, a když farář neustále oslovoval společnost „Drazí v Kristu“, hleděly mlčenlivé obchodnické tváře všech těch kupců a pekařů a jejich žen s křečovitou vážností před sebe na zem, rozpačitě a prolhaně, nepohnuty ničím jiným než přáním, aby tahle tísnivá slavnost co nejdříve skončila. A také skončila, oba drazí v Kristu, kteří stáli nejvíce vpředu, stiskli řečníkovi ruku, o okraj nejbližšího trávníku si z bot otřeli mokrou hlínu, do níž uložili svého mrtvého, tváře okamžitě zase docela zevšedněly a zlidštěly, a jedna z nich mi náhle připadala známá zdálo se mi, že patří muži, který tenkrát nesl ten plakát a do ruky mi vtiskl tu knížečku.

V okamžiku, kdy jsem se domníval, že ho poznávám, otočil se, shýbl, upravoval cosi na svých černých kalhotách, rozvláčně si je vyhrnoval, a pak s deštníkem pod paží spěšně odcházel. Pospíšil jsem za ním, dohonil ho a pokynul mu, ale zdálo se, že mě nepoznává.

„Dnes není žádná večerní zábava?“ zeptal jsem se a pokusil se na něho zamrkat jako lidé, kteří mají společné tajemství. Ale to už bylo dávno, co mi taková mimická cvičení byla běžná, a při svém způsobu života jsem si navíc ještě skoro odvykl mluvit; cítil jsem sám, že z toho vyšla jen hloupá grimasa.

„Večerní zábava?“ zabručel ten člověk a podíval se mi cize do tváře. „Jděte k Černému orlu, člověče, když je vám to zapotřebí.“

Opravdu jsem si už nebyl jist, je-li to on. Zklamán jsem šel dál, nevěděl jsem kam, neměl jsem žádný cíl, žádný záměr, žádnou povinnost. Život měl odporně hořkou pachut', cítil jsem, jak hnus už

dlouho stoupající dosahuje svého vrcholu, jak mě život vyvrhne a odhazuje. Vztekla jsem pobíhal městem, připadalo mi, že všechno čpí vlhkou zemí a hřbitovem. Ne, u mého hrobu nesmí stát žádný z těch smrtihlavů s talárem a sentimentálním brebentěním o drahých v Kristu. Ach, kam jen jsem obrátil mysl, nikde na mne nečekala žádná radost, odnikud se neozývalo žádné volání, žádné vábení, všechno páchlo shnilou opotřebovaností, shnilou spokojenou polovičatostí, všechno bylo staré, uvadlé, šedivé, schlíplé, vyčerpané. Bože můj, jak je to možné? Jak to se mnou mohlo dojít až sem, se mnou, okřídleným jinochem, básníkem, přítelem múz, poutníkem, horoucím idealistou? Jak mě to pomalu a plíživě zavalilo, to ochromení, ta nenávisť k sobě a ke všem, to umlčení všech citů, ta zlá, hluboká omrzlost, to prašivé peklo prázdnoty srdce a zoufalství?

Když jsem procházel kolem knihovny, potkal jsem mladého profesora, s nímž jsem dříve tu a tam hovořil, kterého jsem při své poslední návštěvě v tomto městě před několika lety dokonce vícekrát navštívil v jeho bytě, abych s ním porozprávěl o orientálních mytologiích, oboru, jímž jsem se tehdy hodně zabýval. Učenec, prkenný a trochu krátkozraký, šel proti mně a poznal mě, až když jsem ho už chtěl minout. S velkou srdečností se na mne vrhl a já jsem mu za to ve svém žalostném rozpoložení byl napůl vděčen. Byl potěšen a ožil, připomínal mi podrobnosti našich někdejších rozhovorů, ujišťoval, že za mnohé vděčí mým podnětům a že na mne často myslel; od té doby že měl jen zřídkakdy s kolegy rozhovory tak podnětné a plodné. Ptal se, jak jsem dlouho ve městě (zalhal jsem, že teprve několik dní) a proč jsem ho ještě nenavštívil. Díval jsem se tomu řádnému muži do jeho učené, dobrácké tváře, celá scéna mi byla spíš k smíchu, avšak z toho drobtu tepla, hltu lásky a sousta uznání jsem měl zase i radost jako vyhladovělý pes. Stepní vlk Harry se dojatě šklebil, ve vyschlém chřtánu se mu sbíhaly sliny, sentimentalita mu proti jeho vůli ohýbala hřbet. Ano, spěšně jsem se vytácel, že jsem tu jen přechodně, kvůli studiu, a že se také nijak dobře necítím, jinak že bych ho přirozeně byl navštívil, a když mě pak srdečně zval, abych ten večer strávil u něho, vděčně jsem přijal, požádal jsem ho, aby pozdravoval svou paní, a tváře mě od toho horlivého povídání a usmívání bolely, neboť už takové námaze nebyly zvyklé. A jak jsem tu já, Harry Haller, stál na ulici překvapený a polichocení, zdvořilý a horlivý a usmíval se tomu přívětivému muži do krátkozraké, dobré

tváře, stál vedle i druhý Harry a také se šklebil, s úšklebkem stál a myslel si, co jsem to za divného, zbrklého a prolhaného bratra, když jsem ještě před dvěma minutami na celý ten prokletý svět vztekle cenil zuby a teď na první zavolání, při prvním neškodném pozdravu jednoho ctihodného šosáka jsem celý pryč a dojatě a přehorlivě se vyvaluji v požitku z trošky přízně, úcty a vlídnosti jako nějaký čuník. A tak oba Hartyové, oba kromobyčejně nesympatické postavy, stáli před uhlazeným profesorem, navzájem se sobě posmívali, pozorovali se, jeden před druhým si odplivoval a jako vždy v podobných situacích si opět kladli otázku: je-li to prostě jen lidská hloupost a slabost a všeobecně lidský osud, anebo zda tenhle sentimentální egoismus, ta bezcharakternost, nečistota a dvojakost citů není snad jen osobní zvláštnost stepních vlků. Je-li to svinstvo všeobecně lidské, mohlo se mé pohrdání světem na ně vrhnout s novou silou; je-li to jen má osobní slabost, vyplýval z ní důvod k orgiím sebeopovržení.

Pro spor obou Harryů byl profesor téměř zapomenut; najednou mi byl opět na obtíž a spěchal jsem, abych se ho zbavil. Dlouho jsem se za ním díval, jak odchází holou alejí, svou dobromyslnou a poněkud komickou chůzí věřícího idealisty. V mém nitru zuřila prudká bitva, v boji se skrytě hlodající dnou jsem mechanicky svíral a zase natahoval ztuhlé prsty a přitom jsem si musel přiznat, že jsem se dal obalamutit, když jsem si uvázal na krk pozvání k večeři na půl osmou včetně závazku být zdvořilý, vědecky klábosit a pozorovat cizí rodinné štěstí. S nevolí jsem šel domů, smíchal koňak s vodou a zapil tím své pilulky proti dně, lehl si na pohovku a pokoušel se číst. Když se mi konečně podařilo na chvíli se zabrat do „Žofiny pouti od Němenu do Saska“, rozkošného starého škváru z osmnáctého století, znenadání jsem si znovu vzpomněl na pozvání a na to, že nejsem oholen a musím se obléci. Ví Bůh, proč jsem si na sebe tohle ušil! Tak jen, Harry, pěkně vstaň, odlož knihu, namydli se, do krvava si pořež bradu, oblec se a dopřej si potěšení z lidiček! A zatímco jsem se holil, vzpomínal jsem na bahnitou jámu na hřbitově, do které dnes spustili toho neznámého, a na sešklebené tváře znuděných drahých v Kristu a ani jsem se tomu nemohl zasmát. Připadalo mi, že tam u té bahnité jámy, u těch pitomých, rozpačitých kazatelových slov a pitomých, rozpačitých tváří smutečního shromáždění, u bezútěšného pohledu na všechny ty kříže a desky z plechu a mramoru, u všech těch falešných květin z drátů a skla, že tam neskončil jen ten nezná-

mý, ani že tam zítra či pozítří neskončím jen já, zahrabán do bahna před rozpačitě, prolhaně se tvářícími smutečnými hosty, ne, tak že skončí všechno, veškeré naše snažení, veškerá naše kultura, všechna naše víra, všechna naše radost ze života, naše chuť k životu, která je tak velmi chorá a brzy ji tam také zahrabou. Náš kulturní svět je hřbitov, Ježíš Kristus a Sokrates, Mozart a Haydn, Dante a Goethe jsou tu již jen vybledlá jména na rezivějících plechových tabulích, obklopená rozpačitými a prolhanými pozůstalými, kteří by dali mnoho za to, kdyby ještě mohli věřit v ty tabule, jež pro ně bývaly svaté, kteří by mnoho dali za to, aby byli s to přinést aspoň jediné poctivé slovo zármutku a zoufalství nad tímto zašlým světem, a jimž místo toho nezbývá než postávat u hrobu s rozpačným úšklebkem. Ve vzteku jsem se pořezal na bradě na tom věčně stejném místě a chvíli jsem si ránu vypaloval, pak jsem Přece jen musel čerstvý límec znovu vyměnit a vůbec jsem nevěděl, proč to všechno dělám, neboť jsem neměl nejmenší chuť na tu večeři jít. Ale část Harryho si zase zahrála divadlo, prohlásila profesora za sympatického chlapíka, zatloučila po pachu člověčiny, troše hovoru a družnosti, rozpomněla se na hezkou profesorovu ženu, shledala myšlenku na večer u přívětivých hostitelů celkem vzato za povzbuzující a pomohla mi na bradu přilepit anglickou náplast, pomohla mi obléci se, uvázat slušnou kravatu a zlehka mě odvedla od mého původního záměru a přání zůstat doma. Současně jsem uvažoval: tak jako se teď já obléknu a půjdu navštívit profesora a vyměním si s ním více či méně vylhané zdvořilůstky, aniž to vlastně chci; dělá totéž a žije a jedná tak většina lidí z donucení den co den a hodinu co hodinu, aniž vlastně chce, koná návštěvy, účastní se zábav, odsedí si své úřední hodiny, všechno nuceně, mechanicky, nechtěně, všechno by to právě tak dobře mohly dělat stroje anebo by se od toho vůbec dalo upustit; a ten věčný, stále běžící mechanismus jim brání; tak jako mně, zkritizovat vlastní život, jeho pitomost a mělkost, jeho odporně se šklebící pochybnost, poznat a pocítit jeho beznadějný smutek a pustotu. Ach, mají pravdu tihle lidé, mají nekonečnou pravdu, že tak žijí, že si hrají ty své drobné hry a honí se za svou důležitostí, místo aby se bránili té skličující mechaničnosti a zoufale civěli do prázdna jako já, vykojenec. Pohrdám-li občas v těchto zápiscích lidmi a vysmívám se jim, ať si jen proto nikdo nemyslí, že na ně chci svalovat vinu, že je chci obžalovávat, že chci druhé popohánět k odpovědnosti za svou osobní

bídu! Ale já, který jsem už došel tak daleko a stojím na samém kraji, kde život padá do bezedných temnot, jsem v bezpráví a lžu, když se snažím sobě i druhým předstírat, jako by ten mechanismus běžel ještě i pro mne, jako bych sám ještě patřil k onomu líbeznému dětskému světu té věčné hry!

Večer podle toho také dopadl. Před domem svého známého jsem zůstal na chvíli stát a hleděl do oken. Tady, uvažoval jsem, ten člověk bydlí a rok co rok pokračuje ve své práci čte a komentuje texty, pátrá po souvislostech mezi předněasijskými a indickými mytologiemi a je přitom spokojen, neboť věří v hodnotu svého konání, věří ve vědu, jejímž je služebníkem, věří v hodnotu pouhého vědění a jeho hromadění, neboť věří v pokrok, ve vývoj. Neprožil válku, ani jak Einstein otřásl dosavadními základy myšlení (má za to, že se to týká pouze matematiků), nevidí nic z toho, jak se kolem něho chystá další válka, pokládá židy a komunisty za hodné nenávisti, je to hodné, bezmyšlenkovité, spokojené dítě, které samo sebe bere vážně, je třeba mu závidět. Škulbl jsem sebou a vešel, přijala mě služebná v bílé zástěrce a já jsem si v jakési předtuše přesně povšiml místa, kam mi ukládá klobouk a plášť, byl jsem uveden do teplého světlého pokoje a požádán o strpení, a místo abych pronesl modlitbu anebo si zdříml, vzal jsem z hravého pudu do rukou nejbližší předmět, který se mi naskytl. Byl to zarámovaný obrázek, jehož místo bylo na kulatém stolku, kde stál šikmo opřen tuhou vzpěru z kartónu. Byl to lept a představoval básníka Goetha, charakterního, geniálně učesaného starce s krásně modelovanou tváří, v níž nechybělo ani proslulé ohnivé oko, ani rys dvořanstvím jemně zastírané osamělosti a tragiky; na tu onen umělec vynaložil zcela obzvláštní úsilí. Zdařile propůjčoval tomu démonickému starci, bez újmy na jeho hloubce, trochu profesorské nebo i trochu herecké rysy sebeovládání a bodrosti a stvořil tak koneckonců opravdu krásného starého pána, který se mohl stát ozdobou každého měšťáckého příbytku. Ten obrázek nebyl asi hloupější než ostatní obrazy tohoto druhu, než všichni ti pilnými uměleckými řemeslníky vyrobení líbezní spasitelé, apoštolové, hrdinové, bohatíři ducha a státníci, snad mě tak dráždil jen určitou virtuózní profesionalitou; ať už je tomu jakkoli, toto marnivé a samolibé zpodobení starého Goetha na mne, jak jsem byl stejně už v dost mizerné náladě, ihned fatálně zaskřehotalo jako pazvuk a dokládalo, že tu nejsem na správném místě. Tady byli domovem krásně stylizovaní

staří mistři a národní velikáni a ne stepní vlci.

Kdyby byl vstoupil domácí pán, snad by se mi bylo poštěstilo pod přijatelnými záminkami se vytrazit. Avšak přišla jeho paní, a já jsem se odevzdal osudu, přestože jsem měl neblahé tušení. Pozdravili jsme se a k prvnímu rozladění se družila další. Paní mi blahopřála, jak dobře vypadám, kdežto já jsem si byl až příliš vědom, jak velmi jsem za léta od našeho posledního setkání zestárl; již při stisku raky mi to značně nemile připomněla bolest v prstech stížených dnou. A pak se zeptala, jak se daří mé milé ženě, a já jsem jí musel říci, že mě má žena opustila a že jsme rozvedeni. Byli jsme rádi, když vešel profesor. I on mě srdečně uvítal a pokřivenosti a komicnosti situace se hned nato dostalo té nejnáramnější podoby. Držel v ruce noviny, list, který odebíral, deník strany militaristů a válečných rváčů, ukazoval na něj a vyprávěl, že tam stojí něco o nějakém mém jmenovci, spisovateli Hallerovi, a co to musí být za ničemu a vlastizrádce, když si tropil blázně z císaře a prohlašoval, že jeho vlast nenese na vzniku války o nic menší vinu než nepřátelské země. Co to prý musí být za lumpa! No, vždyť taky dostal ptáček co proto, redakce toho škůdce pěkně rázně odbyla a postavila na pranýř. Přešli jsme však k jiným věcem, když viděl, že mě to téma nezajímá; a oba skutečně ani zdaleka nepomysleli na možnost; že by ta obluda mohla sedět před nimi, a přece tomu tak bylo, ta obluda jsem byl já. K čemu spouštět křik a znepokojoovat lidi! V duchu jsem se smál, ale vzdal se vši naděje, že ten večer prožiji ještě něco příjemného. Mám ten okamžik jasně v paměti. V té chvíli totiž, co profesor rozkládal o vlastizrádci Hallerovi, zlý pocit deprese a zoufalství, který se ve mně od oné pohřební scény hromadil a stále sílil, vyústil v nespoutaný tlak, v tělesnou nevolnost (v břišní krajině), v rdousivý pocit plný úzkosti. Cítil jsem, že na mne něco číhá, že mě zezadu obchází nějaké nebezpečí. Naštěstí ohlásili, že je jídlo na stole. Přešli jsme do jídelny a ve snaze říkat či ptát se naprosto nevinné věci jsem jedl víc, než jsem zvyklý, a cítil jsem se od minuty k minutě žalostněji. Bože můj, myslil jsem si ustavičně, proč se tak namáháme? Zřetelně jsem cítil, že ani moji hostitelé nejsou ve své kůži a že vynakládají velké úsilí, ať už proto, že jsem působil tak ochromujícím dojmem, či snad že v domě panovalo i jiné rozladění. Ptali se mě jen na věci, na něž nebylo lze dát upřímnou odpověď, a záhy jsem se utápěl ve lžích a při každém slově zápasil s hnusem. Nakonec jsem, abych obrátil hovor, začal vy-

právět o pohřbu, kterému jsem dnes přihlížel. Ale nevystihl jsem správný tón, mé snahy o humor spíš rozladily, stále víc jsme se rozcházel, stepní vlk se ve mně šklebil a cenil chrup a při moučnicku jsme všichni tři byli už značně zamlklí.

Vrátili jsme se do prvního pokoje napít se kávy a likéru, snad nás to trochu pozvedne. Jenže mi právě padl do oka ten kníže básníků, ačkoli byl obraz odložen na prádelník. Nemohl jsem se ho zbavit, a aniž bych popřál sluchu varovným hlasům v sobě, znovu jsem ho vzal do ruky a začal se s ním vypořádávat. Byl jsem jako posedlý pocitem, že situace je neudržitelná, že se mi teď musí podařit hostitele rozehřát, strhnout je na svou stranu a naladit do své tóniny, nebo přivodit dokonalou explozi.

„Doufejme,“ pravil jsem, „že Goethe takhle ve skutečnosti nevypadal! Jaká ješitnost a vznešená póza, důstojnost koketující s vážnými přítomnými, a pod mužným povrchem svět nejmilostnější sentimentálnosti! Jistě je možno leccos proti němu mít, i já často leccos mívám proti tomu starému chvastounovi, ale zobrazit ho takhle, ne, to už zachází přece jen příliš daleko.“

Hostitelka dolila kávu s hluboce trpitelským výrazem a pak spěšně opustila pokoj; její muž mi vyložil, napůl v rozpacích, napůl vyčítavě, že ten Goethův portrét patří jeho paní a že ho má obzvláště ráda. „A i kdybyste objektivně měl pravdu, což ostatně popírám, neměl jste se přece jen vyjadřovat tak drsně.“

„Máte pravdu,“ souhlasil jsem. „To je bohužel můj zvyk a má neřest, že se vždy rozhodnu pro co nejdrsnější výraz, což ostatně ve svých dobrých chvílích dělal i Goethe. Tenhle sladký, šosácký salonní Goethe by ovšem drsného, pravého, bezprostředního výrazu nikdy nepoužil. Prosím vás i vaši paní velmi za prominutí - řekněte jí laskavě, že jsem schizofrenik. A současně prosím o dovolení, abych se směl poroučet.“

Zaražený profesor sice pronesl pár námitek, znovu začal o tom, jak krásné a podnětné byly naše rozhovory, dokonce jakým hlubokým dojmem na něho zapůsobily mé domněnky o Mithrovi a Krišnovi a jak doufal, že i dnes . . . atakdale. Poděkoval jsem mu a prohlásil, že to jsou slova velmi lichotivá, že ale můj zájem o Krišnu, jakož i chuť k vědeckým rozpravám naprosto vyprchaly, že jsem ho dnes několikrát obelhal, například že nejsem tady ve městě teprve několik dní, nýbrž již řadu měsíců, že však žiji osaměle a už se ne-

hodím k tomu, abych chodil do lepších domů, neboť předně jsem bez ustání ve špatné náladě a stížen dnou, a potom většinou opilý. Dále, aby bylo mezi námi jasno a abych alespoň neodešel jako lhář, musím váženému profesorovi oznámit, že mě dnes opravdu velice urazil. Že se postavil na pitomé, omezené stanovisko hodné nezaměstnaného oficíra a ne učence, stanovisko toho reakčního plátku k Hallerovým názorům. Ten „ptáček“ a vlastizrádce Haller že jsem já a že by to s naší zemí a světem vypadalo lépe, kdyby aspoň pár myslících lidí se přihlásilo k rozumu a lásce k míru, namísto aby se slepě a posedle mířilo k nové válce. Tak, a Pánubohu poručeno.

Vstal jsem, rozloučil jsem se s Goethem i profesorem, strhl venku své věci z věšáku a utekl. Škodolibý vlk hlasitě vyl v mé duši, mezi jedním a druhým Harrym došlo k ukrutné scéně. Neboť to mi bylo jasné, tenhle neutěšený večer měl mnohem větší dosah pro mne než pro rozhořčeného profesora; pro něho to bylo zklamání a drobná mrzutost, pro mne však to byl poslední nezdar a útěk, bylo to rozloučení s měšťáckým, morálním a učeným světem, bylo to naprosté vítězství stepního vlka. A bylo to loučení uprchlíka a poraženého, vyhlášení vlastního bankrotu, rozloučení bez útěchy a bez humoru. Nerozloučil jsem se se svým někdejší světem, s měšťáctvím, morálkou a učeností jinak, než jak se člověk se žaludečními vředy loučí s vepřovou pečení. Zuřivě jsem pobíhal pod lucernami, vzteklý a k smrti smutný. Jaký to byl bezútěšný, ponižující, zlý den, od rána až do večera, od hřbitova až po scénu u profesora! Nač? Proč? Má nějaký smysl nakládat si na hřbet ještě víc takových dní a ještě víckrát si takhle nadrobit? Ne! Dnes v noci již tomu udělám konec. Domů, Harry, a prořízni si hrdla! Dost dlouho jsi s tím otálel.

Potloukal jsem se ulicemi sem a tam, hnán soužením. Bylo ode mne přirozeně pitomé poplivat těm hodným lidem klenot jejich salónu, bylo to hloupé a nezpůsobné, ale já jsem už nemohl a neuměl jinak, už jsem tenhle krotký, falešný, způsobný život nemohl snést. A protože, jak se zdá, nedovedu, snášet ani samotou, protože se mi tak nevýslovně až k nenávisti zprotivila a zhnusila má vlastní společnost, protože se dusím ve vzduchoprázdném prostoru svého pekla a tluču kolem sebe, jaké tu ještě je východisko? Žádné. Ó otče a matko, ó daleký, svatý ohni mého mládí, ó vy tisícere radosti, díla a cíle mého života! Nic mi z toho nezůstalo, ani lítost, jen bolest a hnus. Nikdy mě snad pouhá nutnost žít nemučila tak jako v té chvíli. .

V jedné bezútěšné předměstské hospodě jsem si na chvíli odpočinul, napil se vody a koňaku a šel dál, čert mě hnal příkrými, křivoláckými uličkami starého města nahoru a dolů, alejemi, přes Nádražní náměstí. Odjedu! napadlo mě, vešel jsem do nádraží, civěl na jízdní řády po stěnách, vypil trochu vína, pokoušel se vzpamatovat. A stále blíže a jasněji jsem začínal vidět strašidlo, jehož jsem se bál. Budu se muset vrátit, vrátit do své světnice a snášet beze slova to zoufalství! Tomu neuniknu, i když se budu toulat ještě mnoho hodin, neuniknu návratu ke svým dveřím, ke stolu s knihami, k pohovce, nad níž visí milencin portrét, okamžiku, až budu musit nabrousit břitvu a podřezat se. Stále zřetelněji a s divoce bušícím srdcem jsem prožíval strach všech strachů: strach ze smrti! Ano, smrti jsem se přílišně bál. Přestože jsem neviděl jiné východisko, i když se kolem mne kupily hnus, utrpení a zoufalství, i když už nic nebylo s to mě zvábit a přinést radost a naději, nevýslovně jsem se děsil té popravu, posledního okamžiku, chladného, zejícího řezu do vlastního masa!

Neviděl jsem žádnou cestu, jak uniknout té hrůze. Zvítězí-li snad v boji mezi zoufalstvím a zbabělostí i dneska zbabělost, bude zítra a každý den přede mnou znovu stát zoufalství, zesílené ještě o to, že budu sebou pohrdat.

Tak dlouho budu brát nůž do ruky a zase jej odhazovat, až se to konečně jednou stane. Raději tedy ještě dnes! Hovořil jsem rozumně sám k sobě jako k vystrašenému dítěti, ale dítě neslyšelo, utíkalo, chtělo žít. Trhavě mě to pudilo dále městem, velkým obloukem jsem se vyhnul svému bytu, maje stále na mysli návrat, který jsem oddaloval. Tu a tam jsem uvízl v některé hospodě na jednu dvě sklenky, pak mě to hnalo dál ve velkém kruhu kolem cíle, kolem břítvy, kolem smrti. Občas jsem se k smrti znaven posadil na lavičku, na kraj nějaké kašny, na patník, poslouchal, jak mi bije srdce, stíral pot z čela a utíkal dál, pln smrtelné úzkosti, pln horoucí touhy po životě.

Pozdě v noci mě to přivábilo v odlehlém předměstí, které jsem moc neznal, do hostince, za jehož okny zaznívala břeskná taneční hudba. Když jsem vcházel, přečetl jsem si na starém štítě nad vchodem: U černého orla. Uvnitř byla slavnost, shon lidí, kouř, pach z vína a křik, v zadním sále se tančilo, řádila tam taneční hudba: Zůstal jsem v přední místnosti, kde seděli jen prostí, zčásti chudobně oblečení lidé, kdežto v tanečním sále vzadu se daly zahlédnout i zjevy elegantní. Dav mě postrkoval a byl jsem dotlačen až k jednomu stolu

u pultu, na lavici u stěny sedělo hezké bledé děvče v tenkých, hluboce vystřižených plesových šatech se zvadlou květinou ve vlasech. Když mě dívka viděla přicházet, pozorně a vlídně se na mne podívala, odsedla si s úsměvem trochu stranou a udělala mi místo.

„Smím?“ zeptal jsem se a posadil se vedle ní.

„Samo sebou,“ řekla, „kdo vlastně jsi?“

„Děkuji,“ řekl jsem, „já nemohu domů, nemohu, nemohu, chci zůstat tady u vás, když dovolíte. Ne, domů nemohu.“

Kývla, jako když mi rozumí, a jak skláněla hlavu, uviděl jsem kadeř, která jí spadala z čela k uchu, a zpozoroval, že uvadlá květina je kamélie. Z druhé strany vřeštěla hudba, u pultu vykřikovaly číšnice o překot své objednávky.

„Jen tu zůstaň,“ řekla hlasem, jímž jsem okřával. „A proč nemůžeš domů?“

„Nemohu. Doma na mě něco čeká - ne, nemohu, je to příliš hrozné.“

„Tak to nech čekat a zůstaň tady. Nejdřív si pořádně otři brýle, vždyť vůbec nic nevidíš. Tak, dej sem kapesník. Co budeme pít? Burgundské?“

Očistila mi brýle, a teprve nyní jsem ji zřetelně viděl, bledý, pevný obličej s krvavě namalovanými ústy, jasnými šedými očima, hladkým, chladným čelem a krátkou, tuhou kadeří před uchem. Ujala se mě vlídně a trochu posměšně, objednala víno, přitukla si se mnou a při tom se podívala na mé boty.

„Můj ty Bože, odkud to jdeš? Vypadáš, jako kdybys přišel pěšky z Paříže. Takhle se na bál nechodí.“

Říkal jsem ano i ne, trochu jsem se smál a nechal ji mluvit. Moc se mi líbila, a žasl jsem, neboť takovým mladým děvčatům jsem se dosud vyhýbal a pozoroval jsem je spíše s nedůvěrou. A ona se ke mně chovala přesně tak, jak to v té chvíli pro mne bylo dobré - ach, a taková ke mně od té doby byla pořád. Jednala se mnou tak šetrně, jak bylo potřebí, i tak posměšně, jak bylo potřebí. Objednala obložený chléb a nařídila mi, abych jedl. Nalila mně a poručila vypít jeden doušek, ale ne příliš rychle. Pak pochválila, jak jsem poslušný.

„Jsi hodný,“ prohlásila povzbudivě, „neděleš potíže. Vsadme se, že už je to dávno, cos musel naposled někoho poslouchat.“

„Ano, vyhrála jste. Odkud to víte?“

„To není žádné umění. Poslouchat je jako jíst a pít - kdo to dlou-

ho postrádal, tomu je to pak nade všecko. Že mě rád posloucháš?"

„Velmi rád. Vy víte všechno.“

„S tebou je to snadné. Snad bych ti, příteli, dovedla i povědět, co to na tebe doma vlastně čeká a čeho se tak bojíš. Ale ty to víš sám, a nemusíme se o tom bavit, ne? Nesmysl! Buď se člověk oběsí, no a co, asi má pro to důvod. Nebo ještě žije, a pak mu zbývá už jen starost o život. Není nic prostšího.“

„Ach,“ zvolal jsem, „kdyby to jen bylo tak prosté! Já jsem se o život dost nastaral, Bůh mi je svědek, a k ničemu to nebylo. Oběsit se je možná těžké, nevím. Ale žít je mnohem, mnohem těžší! Ví Bůh, jak je to těžké!“

„Však uvidíš, jak je to lehké, jako pro děti. Začátek už máme za sebou, brýle máš čisté, najedl ses a napil. A teď ti trochu vykartáčujeme kalhoty a boty, mají toho zapotřebí. A pak si se mnou zatančíš shimmy.“

„Tak vidíte,“ zvolal jsem horlivě, „že jsem přece jen měl pravdu! Nic mě víc nemrzí, než když nemohu splnit nějaký váš příkaz. Ale tenhle nemohu. Neumím tančit shimmy, a ani valčík a polku či jak se to všechno jmenuje, nikdy jsem se neučil tancovat. Tak, a vidíte, že přece jen není všechno tak prosté, jak si myslíte.“

Krásná dívka se usmála svými krvavě rudými rty a potřásla pevnou, chlapecky ostříhanou hlavou. Když jsem se na ni zadíval, připadalo mi, že se podobá Róze Kreislerové, první dívce, do níž jsem se kdysi jako hoch zamiloval, ale ta byla snědá a tmavovláska. Ne, nevěděl jsem, koho mi ta dívka připomíná, jen jsem věděl, že to je někdo z velmi raného mládí, z chlapeckých časů.

„Jenom klid,“ zvolala, „jen klid! Tak ty tedy neumíš tančit? Vůbec ne? Ani onestep? A to tvrdíš, že sis dal se životem bůhvíjakou námahu! Tak to ses, chlapečku, vytahoval, to už bys ve svém věku neměl dělat. Jak můžeš vykládat, že sis dal námahu se životem, když ani nechceš tancovat?“

„Když to neumím! Nikdy jsem se to neučil.“ – Smála se.

„Ale číst a psát ses učil, vid', a počítat a nejspíš taky latinsky a francouzsky a plno těchhle věcí? Vsadím se, že ses vysedával po školách dobře deset dvanáct let a pak ještě studoval dál, a máš možná dokonce doktorský titul, a umíš číst čínsky nebo španělsky. Nebo ne? No tak. Ale trochu času a peněz na pár hodin tance jsi dohromady nedal. No prosím!“

„To rodiče," hájil jsem se, „to oni mě dali učit se latinsky a řecky a to všechno. Ale učit se tančit, na to mě nedali, to se u nás neslušelo, moji rodiče sami nikdy netancovali.

Dívala se na mne naprosto chladně, plna pohrdání, a znovu z její tváře promlouvalo něco, co mi připomínalo rané mládí.

„Tak to tedy musí být vina tvých rodičů! Zeptal ses jich taky, jestli dnes večer smíš k Černému orlu? Ano? Že už jsou dávno mrtvi? No prosím! Jestli ses v mládí ze samé poslušnosti nechtěl učit tancovat - pro mě za mě! Ačkoli nemyslím, žes tenkrát byl zrovna vzorný synáček. Ale potom - cos vlastně dělal celá ta léta potom?"

„Ach," přiznal jsem, „ani už sám nevím. Studoval jsem, provozoval hudbu, četl jsem knihy a psal jsem knihy, cestoval

„To jsou mi ale podivné názory, co ty máš o životě! Tak tys vždycky dělal jen těžké a složité věci, a těm jednoduchým ses nenaučil? Tos neměl čas? Ani chuť? No pro mě za mě, nejsem bohudík tvá matka. Ale pak dělat, jako kdybys poznal život skrz na naskrz a nic v něm nenašel, to tedy ne !"

„Nehubujte!" prosil jsem. „Já vím, že jsem pomatený."

„Prosím tě, co je to za báhorky! Ty vůbec nejsi pomatený, pane profesore, ty jsi mi dokonce moc málo pomatený. Ty jsi tak nějak hloupě chytrý, zdá se mi, úplně jako nějaký profesor: Pojď, sněž ještě jeden chleba. Pak mi budeš povídat dál."

Znovu mi obstarala chléb, dala na něj trochu soli a potřela jej trochou hořčice, kousek si ukrojila pro sebe a nařídila mi jíst. Jedl sem. Byl bych udělal všechno co by mi poručila, všechno kromě tance. Dělal mi nesmírně dobře někoho poslouchat, sedět vedle někoho, kdo se vpytává, poroučí, hubuje. Kdyby to byli před několika hodinami udělali profesor a jeho paní, čeho všeho bych byl ušetřen. Ale ne, takhle to bylo dobře, kolik by mi toho bylo ušlo!

„Jak se vlastně jmenuješ?" zeptala se náhle.

„Harry."

„Harry. Jméno pro chlapečky! A chlapeček taky jsi, Harry, přes těch pár šedých míst ve vlasech. Jsi chlapeček, měl bys mít někoho, kdo by na tebe trochu dohlédl. O tanci už budu zticha. Ale jak jsi učesaný! Copak nemáš ženu nebo milenku?"

„Ženu už nemám, rozvedli jsme se. Milenku bych měl, ale nebydlí tady, vídáme se jen zřídka a nijak dobře spolu nevycházíme."

Tiše hvízdla skrze zuby.

„S tebou bude asi pěkné pořízení, že u tebe žádná nevydrží: Teď mi ale pověz: Co se ti dnes večer tak zvláštního stalo, že jsi po světě pobíhal jako strašidlo? Zkrachovals? Prohráls peníze?“

To bylo těžko říci.

„Podívejte se,“ začal jsem, „vlastně to byla maličkost. Byl jsem pozván k jednomu profesorovi - já sám žádný profesor nejsem - a vlastně jsem tam vůbec neměl chodit, už na to nejsem zvyklý, vyse-
dávat takhle u lidí a klábosit, odnaučil jsem se to. Už do domu jsem vcházel s pocitem, že to špatně dopadne - když jsem věšel klobouk, přišlo mi na mysl, že ho možná zas budu brzy potřebovat. No a u toho profesora stál na stolku jeden obrázek, pitomý obrázek, který mě popuzoval ...“

„Jaký obrázek? Proč popuzoval?“ přerušila mě.

„Takový obrázek, co představoval Goetha - básníka Goetha, víte? Ale nebyl na něm takový, jak skutečně vypadal - ostatně to se vůbec přesně neví, je už sto let mrtev. Prostě nějaký moderní malíř Goetha přičísl tak, jak si ho sám představuje, a ten obrázek mě popuzoval a byl mi děsně protivný - ale já nevím, jestli mi rozumíte?“

„Moc dobře rozumím, bud' bez starosti. A dál?“

„Už předtím jsme se s profesorem rozcházel; jako skoro všichni profesori je i on velký vlastenec a za války statečně pomáhal obelhávat lidi - přirozeně v té nejlepší víře. Já jsem ale proti válce. No, to je jedno. Tak dál. Vždyť jsem se ani na obrázek nemusel dívat ...“

„Ovšemže ne.“

„Ale jednak mě to kvůli Goethovi mrzelo, mám ho totiž velice rád, a pak to bylo tak, že jsem si myslel - myslel nebo cítil asi tohle: tak tu teď sedím u lidí, o kterých se domnívám, že jsou jako já, o kterých jsem si myslel, že budou Goetha mít rádi podobně jako já a že o něm budou mít i podobnou představu jako já, a najednou u nich stojí ten nevkusný, zfalšovaný a přeslazený obraz a zdá se jim nádherný, a oni naprosto nevidí, že duch toho obrazu je pravý opak ducha Goethova. Myslí si, že obraz je skvělý, a pro mě za mě, ať si to myslí - ale všechna má důvěra k těm lidem, všechno přátelství a celý pocit spřízněnosti a sounáležitosti jsou najednou tytam. Ostatně to přátelství beztak nebylo nijak valné. No a tak mě popadl vztek a smutek a viděl jsem, že jsem docela sám a že mi nikdo nerozumí. Chápete?“

„To se dá snadno pochopit, Harry. A potom? Rozmlátils jim ob-

raz o hlavu?"

„Ne, nadával jsem a utekl, chtěl jsem domů, ale –,

„Jenže doma by nebyla žádná maminka, aby hloupého hošíčka utěšila nebo mu vyhubovala. Víš, Harry, je mi tě až líto, ty jsi dítě, že ti není rovno."

Jistě, uznával jsem to, bylo to zřejmě tak. Dala mi vypít sklenku vína. Byla ke mně opravdu jako maminka. Tu a tam jsem si však všiml, jak je hezká a mladá.

„Tak tedy," začala pak znovu, „tak tedy Goethe zemřel před sto lety a Harry ho má velmi rád a má o něm náramnou představu, jak asi vypadal, a také na to má Harry právo, že? Ale malíř, který také horuje pro Goetha a má o něm svou představu, ten na to právo nemá, a ani profesor ne a vůbec nikdo, protože se to Harrymu nehodí, to on nesnáší, a tak musí nadávat a utéct! Kdyby byl chytrý, tak se malíři i profesorovi vysměje. Kdyby byl blázen, hodil by jim jejich Goetha do tváře. Protože je ale malý chlapeček, utíká domů a chce se oběsit - -. Dobře jsem pochopila tu tvou historii, Harry. Je to komická historie, Harry, až se musím smát. Počkej, nepij tak rychle! Burgundské se pije pomalu, jinak moc rozpaluje. Tobě se ale musí říkat všechno, chlapečku."

„Její pohled byl přísný a káravý jako pohled šedesátileté guvernantky.

„Ó ano," prosil jsem spokojeně, „jen mi povězte všechno."

„Co ti mám povídat?"

„Všechno co chcete."

„Dobře, tak ti něco povím. Už hodinu slyšíš, že ti tykám, a ty mi pořád ještě vykáš. Pořád samá latina a řečtina, pořád co nejsložitěji! Když ti nějaké děvče tyká a není ti protivné, tak jí tykáš taky. Tak, teď ses něčemu přiučil. A potom: už půl hodiny vím, že se jmenuješ Harry. Víím to, protože jsem se tě zeptala. Ty ale nechceš vědět, jak se jmenuji já.

„Ale ano, velmi rád se to dovím."

„Pozdě, chlapečku! Až se jednou setkáme, můžeš se zase zeptat. Dnes už ti to nepovím. Tak, a teď chci tančit."

Protože se chystala vstát, má nálada náhle prudce poklesla, dostal jsem strach, že odejde a nechá mě samotného a že pak všechno bude zas jak předtím. Jako bolest zubů; která se přechodně utiší a pak se náhle objeví a pálí jako oheň, naráz tu zas byla úzkost a hrůza. Bože,

cožpak jsem zapomněl, co na mne čeká? Což se něco změnilo?

„Počkejte,“ zvolal jsem úpěnlivě, „neodcházejte - neodcházej! Můžeš samozřejmě tancovat, jak dlouho chceš, ale nezůstávej moc dlouho pryč, vrať se, vrať se!“

Vstala se smíchem. Představoval jsem si ji vstoje větší, byla štíhlá; ale ne vysoká. Znovu mi někoho připomněla - ale koho? Nemohl jsem na to přijít.

„Vrátíš se?“

„Vrátím, ale může to dost dlouho trvat, půl hodiny nebo i celou. Něco ti povím: zavři oči a trochu se prospí; to je to, co potřebuješ.“

Uvolnil jsem jí cestu a ona šla; sukénkou se mi otrhla o koleno, v chůzi se podívala do kulatého malinkého zrcátka, vytáhla obočí, mrňavou pudřenkou si přejela bradu a zmizela v tanečním sále. Podíval jsem se kolem sebe: cizí tváře, kouřící muži, pivem politý mramorový stůl, všude křik a vřiskot a vedle ta taneční hudba. Abych spal, řekla. Ach, ty dítě, jaké ty máš ponětí o mém spánku, který je plašší než zajíc! Prospat se v tomhle jarmarku, u stolu, mezi cinkajícími püllitry? Usrkl jsem vína, vytáhl z kapsy doutník, ohlížel se po zápalkách, ale vlastně mi ani do kouření nebylo, položil jsem doutník před sebe na stůl. „Zavři oči,“ řekla. Bůh ví, odkud to děvče má ten hlas, ten trochu hluboký, dobrý hlas, mateřský hlas. Zjistil jsem, že je příjemné ten hlas poslouchat. Poslušně jsem zavřel oči, opřel hlavu o zeď, slyšel kolem sebe stovky burácivých zvuků a šumů, usmíval se nápadu prospat se na takovém místě, umínil si, že půjdu ke vchodu do sálu a nahlédnu tam - musím se přece podívat, jak má krásná dívka tančí - pohnul jsem nohama pod židli a teprve teď jsem zjistil, jak jsem od toho několikahodinového pobíhání sem tam, nekonečně unaven, a zůstal jsem sedět. A tak jsem, poslušen mateřského příkazu, hned usnul, lačně a vděčně jsem spal a zdál se mi sen, jasný a hezký jako už dávno ne. Zdálo se mi tohle:

Seděl a čekal jsem v nějakém staromódním předpokoji. Zpočátku jsem pouze věděl, že jsem ohlášen u nějaké excelence, pak mě napadlo, že mě má přijmout pan von Goethe. Bohužel jsem tam nebyl jako docela soukromá osoba, nýbrž jako dopisovatel jednoho časopisu, což mi velmi vadilo, a nechápal jsem, který d'ábel mé vehnal do takové situace. Ke všemu mě ještě znepokojoval nějaký štír, který se objevil a pokoušel se vyšplhat po mé noze. Sice jsem se bránil a stře-pával toho plaza, ale nevěděl jsem, kde zrovna je, a neodvažoval se

nikam sáhnout. Také jsem si nebyl docela jist, zda mě omylem místo u Goetha neohlásili u Matthisona, kterého jsem ovšem ve snu zaměňoval s Bürgerem, neboť jsem mu připisoval básně věnované Molly. Ostatně by mi bylo takové setkání s Molly velmi vítané, představuji si ji plnou kouzla, měkkou, muzikální, večerní. Kdybych tu jen nesešel z pověření té zpropadené redakce! Má nevole stále stoupala a ponenáhlu se přenesla i na Goetha, vůči němuž jsem teď najednou měl plno všelijakých pochyb a námitek. Z toho asi bude pěkná audience. Štír však, i když nebezpečný a ukryt někde blízko, přece jen snad nebyl tak zlý; zdálo se mi, že může třeba znamenat i něco přívětivého, ba je docela možné, že nějak souvisí s Molly, že je něco jako posel od ní nebo zvíře, které má ve znaku, krásný, nebezpečný znak ženství a hříchu. Nejmenuje se to zvíře snad Vulpius?-Ale vtom sloužící prudce otevřel dveře, vstal jsem a vstoupil.

Starý Goethe tu stál, malý a velmi škrobený, a na své hrudi klasika měl opravdu tlustou řádovou hvězdu. Zdálo se, že stále ještě vládne, stále ještě uděluje audience a kontroluje svět ze svého výmarského muzea. Neboť sotvaže mě spatřil, zakýval trhavě hlavou jako havran a slavnostně pronesl: „Tak co, vy mladí, vy s námi a našimi snahami neste arci příliš spokojeni?“

„Zcela správně,“ řekl jsem, naveskrz zmrazen jeho ministerským pohledem. „My mladí opravdu s vámi nesouhlasíme, starý pane. Jste pro nás slavnostní, Excellence, a ješitný a důležitý a moc málo upřímný. To bude nejspíš to podstatné; moc málo upřímný.“

Malý stařec trochu předklonil přísnou hlavu, a jak se jeho tvrdá, úředně sevřená ústa uvolňovala v jemný úsměv a roztomile ožívala, rozbušilo se mi náhle srdce, neboť jsem se najednou rozpomněl na báseň „Z výše se soumrak skláněl“, a že slova té básně pocházejí z tohoto muže a těchto úst. Vlastně jsem už v tomto okamžiku byl odzbrojen a naprosto přemožen a nejráději bych byl před ním poklekl. Ale držel jsem se zpřímá a z jeho usmívajících se úst slyšel tato slova: „Ajta, jsem tedy nařčen z neupřímnosti? Jaká to slova! Neráčil byste je ozřejmit blíže?“

Rád, velmi rád jsem chtěl.

„Jako všichni velcí duchové jste, pane von Goethe, jasně poznal a procítil pochybnost a beznadějnost lidského života: nádheru okamžiku a jeho bídné uvadání, nemožnost platit za krásu a výšiny citu jinak než jařmem všedního dne, horoucí touhou po říši ducha, jenž

vede věčný boj na život a na smrt s právě tak svatou láskou ke ztracené nevinosti přírody, celé to strašné vznášení v prázdnu a nejistotě, to odsouzení k pomíjivosti, nikdy k plné hodnotě, vždy jen k pokusu a diletantismu - zkrátka celou tu bezvýhodnost, marnost a palčivou zoufalost lidské existence. To všechno jste poznal a také tu a tam přiznal, a přece jste celým svým životem hlásal pravý opak, šířil víru a optimismus a sobě i jiným namlouval, že naše duchovní úsilí má trvání a smysl. Vyznavače hlubin, hlasy zoufalé pravdy jste popřel a potlačil, sám v sobě jako v Kleistovi i Beethovenovi. Po desítky let jste si počínal tak, jako by kupit vědomosti, sbírky, psát a shromažďovat dopisy, jako by celý váš výmarský život ve stáří byl opravdu cestou, jak zvěčnit okamžik, který jste dokázal pouze mumifikovat, jak zduchovnit přírodu, kterou jste dokázal jen stylizovat v masku. To je ta neupřímnost, kterou vám vytýkáme."

Starý dvorní rada se mi hloubavě zadíval do očí, jeho ústa se stále usmívala.

Poté se k mému údivu zeptal: „To vám Mozartova ‚Kouzelná flétna‘ jistě musí být velice proti mysli?"

A než jsem stačil protestovat, pokračoval: „ ‚Kouzelná flétna‘ znázorňuje život jako líbezný zpěv, velebí naše city, jež jsou přec pomíjivé, jako něco věčného a božského, nedává za pravdu ani panu von Kleistovi, ani panu Beethovenovi, nýbrž káže optimismus a víru."

„Já vím, já vím!" zvolal jsem ve vzteku. „Ví Bůh, proč jste zrovna padl na ‚Kouzelnou flétnu‘, která je mi na světě to nejmilejší! Ale Mozart se nedožil dvaosmdesáti a nekladl si ve svém životě tyhle nároky na trvání, řád a koženou důstojnost jako vy! Nedělal ze sebe tak důležitého! Zpíval své božské melodie a byl chudý a brzy zemřel, chudý a zneuznaný a -"

Goethe však pravil velmi vlídně: „Že jsem se dožil osmdesáti dvou let, to asi je neodpuštělné. Mé potěšení z toho bylo však mnohem menší, než si myslíte. Máte pravdu: vždycky mě naplňovala velká touha po trvání, vždycky jsem se bál smrti a potíral ji. Myslím si, že boj proti smrti, bezpodmínečná a svéhlavá vůle žít je pohnutkou, z níž jednali a žili všichni vynikající lidé. Že se nakonec přesto musí zemřít, to jsem, milý mladý příteli, prokázal ve dvaosmdesáti letech stejně závazně, jako kdybych byl zemřel jako školák. Může-li mi to posloužit k ospravedlnění, rád bych řekl ještě toto: v mé pova-

ze bylo mnoho dětského, velká chuť k plýtvání časem. A tak mi to trvalo trochu dlouho, než jsem nahlédl, že je již třeba jednou s hráním přestat."

A jak to říkal, usmíval se docela prohnane, přímo uličnický. Jeho postava vyrostla, škrobené držení a křečovitá důstojnost v tváři zmizely. A vzduch kolem nás byl teď pln samých melodií Goethových písní, rozeznával jsem zřetelně Mozartovu „Fialku" a Schubertovo „Plniš opět keř i dol". A Goethova tvář byla růžová a mladá a podobal se jako bratr hned Mozartovi, hned zas Schubertovi, a hvězda na jeho prsou byla ze samých lučních květů a uprostřed radostně vykvétal bohatý žlutý petrklič.

Nebylo mi příliš vhod, že se ten stařec chce tak laškovně vyvléci z mých otázek a obžaloby, a vyčítavě jsem se na něho podíval. Tu se shýbl a ústa, jež teď byla už docela dětská, sklonil až těsně k mému uchu a pošeptal mi: „Chlapče, ty bereš starého Goetha příliš vážně. Staré lidi, kteří už zemřeli, není třeba brát vážně, jinak se jim křivdí. My nesmrtelní nemáme tuhle tu vážnost rádi, my máme rádi špás. Vážnost, chlapče, je věcí času; vzniká, tolik ti prozradím, z přeceňování času. I já jsem kdysi přeceňoval hodnotu času, proto jsem se chtěl dožít sta let. Ve věčnosti však, jak vidíš, není času; věčnost je jen okamžik, právě tak dost dlouhý pro špás."

Vskutku se s ním už nedalo promluvit vážné slovo, spokojeně a svižně pohopkával a petrklič ze své hvězdy hned vystřeloval jako raketu, hned zas zmenšoval a nechával ho mizet. Když se tak blýskal svými tanečními kroky a figurami, musil jsem myslet na to, že se tehle muž aspoň nezapomněl naučit tancovat. Uměl to znamenitě. Tu mi znovu přišel na mysl štír anebo spíše Molly a zvolal jsem na Goetha: „Povězte mi, není tu Molly?"

Goethe se hlasitě rozesmál. Šel ke svému stolu, otevřel jednu zásuvku, vyňal z ní vzácné kožené či sametové pouzdro, otevřel je a podržel mi je před očima. Ležela v něm maličká, skvostná a zářící ženská nožka, v koleně trochu ohnutá, chodidlo s drobnými prsty napjatými do špičky.

Natáhl jsem ruku a chtěl si nožku vzít, neboť jsem do ní byl celý zamilován, ale jak jsem po ní dvěma prsty sahal, ta hračka jako by sebou nepatrně šklubla a náhle mnou blesklo podezření, že by to mohl být ten štír. Goethe jako by to chápal, jako by právě tohle byl chtěla zamýšlet, ty hluboké rozpaky, ten šklubavý rozpor mezi žádostí a

strachem. Podržel mi rozkošného štirka docela blízko u obličej, viděl, jak po něm prahnu, jak před ním v hrůze couvám, a zřejmě mu to působilo velké potěšení. Jak mě škádlil tou líbeznou, nebezpečnou věčičkou, opět zcela zestárl, byl teď prastarý, starý tisíc let, s vlasy bílými jak sníh, a jeho uvadlá stařecká tvář se tiše a bez hlesu smála, prudce se smála vnitřním smíchem, propastným stařeckým humorem.

Když jsem se probudil, na sen jsem zapomněl, vybavil se mi znovu až později. Spal jsem u toho hospodského stolu dobrou hodinu, uprostřed hudby a shonu; nikdy bych to nebyl považoval za možné. Ta milá dívka stála přede mnou, ruku na mém rameni.

„Dej mi dvě nebo tři marky,“ řekla, „něco jsem si tam vedle dala.“

Podal jsem jí peněženku; odešla s ní a brzy se vrátila.

„Tak, a teď s tebou mohu ještě chvilinku posedět a pak jít, mám schůzku.“

Vyděsil jsem se. „S kým?“ zeptal jsem zprudka.

„S jedním pánem, chlapečku. Pozval mě do baru Odeon.“

„Ach, a já jsem si myslel, že mě tu nenecháš samotného.“

„To bys mě byl musel pozvat ty. Někdo tě už předešel. No, aspoň takhle ušetříš hezkých pár peněz. Znáš Odeon? Po půlnoci jen šampaňské. Klubovky, černošská kapela, velice nóbl.“

Na tohle všechno jsem nepomyslel.

„Ach,“ řekl jsem prosebně, „dej se tedy pozvat ode mě! Považoval jsem to za samozřejmé, vždyť jsme se sprátelili. Dej se pozvat, kam jen budeš chtít, prosím tě.“

„To je od tebe hezké. Ale podívej se: dala jsem slovo, pozvání jsem přijala, tak také půjdu. Už se nenamáhej! „Pojď, ještě se napij, máme ještě v láhvi víno. To dopiješ, pak pěkně půjdeš domů a vyspíš se. Slib mi to.“

„Ne, domů jít nemohu.“

„Ach, zas ta historie! Pořád ses ještě s Goethem nevypořádal?“ (V tom okamžiku se mi znovu vybavil sen o Goethovi.) „Ale jestli opravdu domů nemůžeš, zůstaň tady, mají tu pokoje. Mám ti jeden obstarat?“

S tím jsem souhlasil a zeptal jsem se, kde ji mohu opět vidět. A kde bydlí. To mi neřekla. Jen ať trochu hledám, že ji najdu.

„Smím tě tedy pozvat?“

„Kam?“

„Kam chceš a kdy chceš.“

„Dobrá. V úterý na večeri ke Starým františkánům, v prvním patře. Na shledanou!“

Podala mi ruku a teprve teď jsem si všiml té ruky, která se naprosto hodila k jejímu hlasu, byla to krásná a plná, moudrá a vlídná ruka. Posměšně se usmála, když jsem jí ruku políbil.

V poslední chvíli se ještě ke mně obrátila a řekla: „Něco ti ještě povím, k tomu Goethovi. To, co se ti stalo s Goethem, že jsi nemohl vystát jeho obraz, to se mi leckdy stává se svatými.“

„Se svatými? Copak jsi tak zbožná?“

„Ne, zbožná nejsem, bohužel, ale kdysi jsem byla a zase jednou budu. Být zbožná, na to není čas.“

„Není čas? Copak je k tomu zapotřebí času?“

„Ó ano. K zbožnosti člověk potřebuje čas, dokonce potřebuje něco víc, nezávislost na čase! Nemůžeš být opravdu zbožný a zároveň žít ve skutečnosti a brát ji vážně: čas, peníze, bar Odeon a tohle všecko.“

„Rozumím. Ale jak to je s těmi svatými?“

„No, je jich několik, které mám zvlášť ráda: takového Štěpána, svatého Františka a další. A ty vidím kolikrát na obrazech, a i Spasitele a Matku Boží, na tak prolhaných, falešných, ohlupujících obrazech, že je mohu vystát zrovna tak málo jako ty ten Goethův. Když tak někdy vidím takového sladce hloupého Spasitele nebo svatého Františka a pozoruji, jak se druhým ty obrazy zdají krásné a povznášející, cítím to jako urážku pravého Spasitele a myslím si: ach, proč žil a tak strašně trpěl, když lidem stačí jenom takový hloupý obraz! A přesto vím, že i můj obraz Spasitele nebo svatého Františka je jen obraz lidský a nedosahuje pravzoru, že samému Spasiteli by jeho obraz, který já nosím v sobě, připadal zrovna tak hloupý a nedokonalý jako mně ty nasládlé napodobeniny. Neříkám ti to proto, abych tvému rozladění a vzteku na ten Goethův portrét dávala za pravdu, to, ne, tady nejsi v právu. Říkám to jen proto, abych ti dokázala, že ti rozumím. Vy učenci a umělci máte v hlavách všelijaké podivnůstky, jste ale lidi jako ostatní, no a my ostatní máme v svých hlavách také své sny a hry. Já jsem si totiž všimla, učený pane, že ses octl trochu na rozpacích, jak mi máš vyprávět tu svou historku s Goethem - musel sis dát námahu s tím, jak své duchovní záležitosti srozumitelně

vyložit prostému děvčeti. No a tak bych ti ráda ukázala, že se zas tolik namáhat nemusíš. Však já ti rozumím. Tak a teď dost! Patříš do postele."

Odešla a starý zřízenec mě odvedl do druhého poschodí, lépe řečeno nejdříve se mě zeptal na zavazadla, a když slyšel, že žádná nemám, musel jsem předem zaplatit to, čemu říkal „nocležné". Pak mě starým temným schodištěm vyvedl nahoru do jednoho pokojíku a odešel. Stála tam vrzavá dřevěná postel, velmi krátká a tvrdá, na stěně visela šavle a barevný portrét Garibaldiho a ještě zvadlý věnec z nějaké spolkové slavnosti. Za noční košili bych dal nevímco. Byla tam však alespoň voda a malý ručník, mohl jsem se umýt; pak jsem si v šatech lehl na postel, nechal rozsvíceno a měl čas přemýšlet. S Goethem to tedy bylo už v pořádku. Skvělé, že ke mně ve snu přišel! A to podivuhodné děvče - kdybych jen znal její jméno! Najednou člověk, živoucí člověk, který rozbil chmurný skleněný poklop mé odumřelosti a vztáhl ke mně ruku, dobrou, krásnou; teplou ruku! Najednou znovu věci, které se mě nějak týkaly; na které jsem mohl myslet s radostí, starostí, s napětím! Najednou tu jsou otevřené dveře, jimiž ke mně vstupuje život! Snad mohu znovu žít, snad se mohu znovu stát člověkem. Má duše, chladem upadlá do spánku a téměř zmrzlá, znovu vydýchla a mávala ospale drobnými slabými křídly. Byl u mne Goethe. Jedna dívka mi poručila jíst, pít a spát, vlídně se o mne postarala, vysmála se mi, říkala mi hloupý chlapečku. A také mi ta obdivuhodná přítelkyně vyprávěla o svatých a ukázal mi, že ani ve svých nejpodivnějších přemrštěnostech nejsem sám a nepochopen a že nejsem žádná chorobná výjimka, že mám sourozence, že se mi rozumí. Zdalipak ji uvidím? Určitě, je spolehlivá. „Dala jsem slovo." A už jsem zase spal, spal čtyři pět hodin. Bylo po desáté, když jsem se probudil, ve zmačkaných šatech, rozlámaný, unavený, v hlavě se vzpomínkou na něco příšerného ze včerejška, ale živý, plný naděje, pln dobrých myšlenek. Při cestě zpět domů jsem už nepociťoval pranic z hrůzy, kterou mi ten návrat vnukal včera.

Na schodech, nad araukárií, jsem potkal „tetu", svou domácí, kterou jsem vídal velmi zřídka, jež se mi však svou vlídnou povahou velmi zamlouvala. Setkání mi nebylo příjemné, vypadal jsem přece jen poněkud zanedbaně a nevyspale, nebyl jsem učesan ani oholen. Jinak vždy respektovala mou touhu žít sám a nenápadně, avšak dnes opravdu jako by se mezi mnou a světem protrhl závoj a padla závora

- smála se a zůstala stát.

„Vy jste flámoval, pane Hallere, dnes v noci jste vůbec nebyl v posteli. Budete asi pěkně unavený!"

„Ano," řekl jsem a také jsem se musel smát. „Dnes v noci jsem si trochu zařádl, a protože jsem nechtěl rušit řád vašeho domu, přespal jsem v jednom hotelu. Mám velký respekt před klidem a ctihodností vašeho domu, až si v něm někdy připadám opravdu jako nějaké cizí těleso."

„Nevysmívejte se, pane Hallere!"

„Ach, vysmívám se jen sám sobě."

„A to právě nemáte dělat. Nemáte se v mém domě cítit jako cizí těleso. Máte si žít, jak se vám zlíbí, a dělat si, co se vám zlíbí. Měla jsem už kolik opravdu velmi ctihodných nájemníků, ctihodnost samu, ale žádný nebyl tišší a žádný nás nerušil méně než vy. Jenže - nechtěl byste se teď napít trochu čaje?"

Neodporoval jsem. V salóne s krásnými dědečkovskými obrazy a dědečkovským nábytkem mi podala čaj a trochu jsme si poklábosili, ta přívětivá paní se dověděla, aniž se vlastně ptala, leccos z mého života a mých myšlenek a naslouchala s onou směsí úcty a mateřské shovívavosti, jakou moudré ženy mívají pro mužské přemrštěnosti. Hovořilo se i o jejím synovci, ve vedlejším pokoji mi ukázala, co nejnověji zhotovil ve svém volném čase: rozhlasový přijímač. Tady vysedával ten pilný mladík po večerech a smolil dohromady ten stroj, unesen myšlenkou bezdrátovosti, vyzýváje zbožně na kolenou boha techniky, kterému se po tisíciletích podařilo objevit a nanejvýš dokonale znázornit to, co každý myslitel věděl již odjakživa a čeho využíval moudřeji. Hovořili jsme o tom, neboť teta tíhla trochu ke zbožnosti a náboženské rozhovory jí nebyly proti mysli. Řekl jsem jí, že všudypřítomnost všech sil a činů byla už dobře známa starým Indům a že technika pouze velmi malou část této skutečnosti přivedla do obecného vědomí tím, že pro to, totiž pro zvukové vlny, sestrojila zatím hrozně nedokonalý přijímač a vysílač: Podstaty onoho dávného poznatku, neskutečnosti času, že si technika dosud nepovšimla, že však také bude „objevena" a dostane se do rukou inženýrským horlivcům. Že se možná už velmi brzy objeví, že kolem nás neproudí stále jen současné okamžité obrazy a události, tak jako je nyní možné dosáhnout, aby se ve Frankfurtu či Curychu dala poslouchat hudba z Paříže a Berlína, nýbrž že stejně tak je zaznamenáno a existuje i vše;

co se kdy přihodilo v minulosti, a že patrně jednoho dne, po drátě či bez drátu, s rušivými vedlejšími šumy nebo bez nich, budeme slyšet hovořit krále Šalomouna a Walthera von der Vogelweide. A že to všechno, tak jako dnes počátky rádia, bude lidem sloužit jen k tomu, aby přechali před sebou a před svým cílem a obklopovali se stále hustší sítí rozptýlení a bezúčelné činorodosti. Říkal jsem však tyhle mně běžné věci nikoli navyklým tónem rozhořčení a pohrdání dobou a technikou, nýbrž laškovně a hravě a teta se usmívala a seděli jsme tak pospolu dobrou hodinku, pili čaj a byli spokojeni.

Tu krásnou, podivuhodnou dívku z Černého orla jsem pozval na úterý večer a působilo mi nemalou námahu zbývající čas nějak protlouci. A když konečně nadešlo úterý, s úlekem jsem si jasně uvědomil dosah svého vztahu k té neznámé dívce. Myslel jsem jen na ni, očekával od ní všechno, byl připraven všechno jí obětovat a položit k nohám, a přitom jsem do ní vůbec nebyl ani trochu zamilován. Stačilo si představit, že může naši domluvu nedodržet nebo na ni zapomenout, a bylo mi jasné, jak se věci se mnou mají; pak by pro mne byl svět opět prázdný, den za dnem šedivý a bezcenný, kolem mne zase to příšerné ticho a odumřelost a žádné jiné východisko z toho mlčenlivého pekla než břitva. A břitvu jsem si v těch několika málo dnech nezamiloval o nic víc, neztratila nic ze své hrůzy. To bylo právě to ohavné: měl jsem hluboký, drtivý strach z toho, jak si proříznu hrdlo, bál jsem se umřít, bál se tak divoce, houževnatě, bránil jsem se a vzpínal, jako kdybych byl ten nejzdravější člověk a můj život sám ráj. Uvědomoval jsem si svůj stav s plnou a bezohlednou jasností, uvědomoval si, že ono nesnesitelné napětí mezi nemocí žít a nemocí umřít je právě to, proč pro mne ta neznámá, ta hezká malá tanečnice z Černého orla má takový význam, Ona je to okénko, nepatrný světlý otvor z mé temné jeskyně úzkosti. Ona je spasení, cesta k volnosti. Musí mě naučit žít nebo naučit zemřít, musí se svou hezkou a pevnou rukou dotknout mého okoralého srdce, aby pod dotekem života bud' znovu rozkvetlo, nebo se rozpadlo v prach. Odkud bere tu sílu, odkud se v ní bere ta čaromoc, z jakých tajuplných hlubin vzešel ten hluboký význam, jaký pro mne má, o tom jsem uvažovat nemohl, také to bylo lhotejné, nezáleželo ani na tom, zda to vím. Už mi sebeméně nezáleželo na nějakém vědění, nějakém poznání, vždyť právě tím jsem už byl přesycen, právě v tom spočívalo mé nejpalcivější a nejvýsměšnější utrpení a hanba, že jsem svůj vlastní

stav viděl tak jasně, že jsem si ho byl tak vědom. Viděl jsem toho darebáka před sebou, to stepní hovado vlčí, jako mouchu v síti a díval se, jak jeho osud spěje k rozhodnutí, jak visí bezbranně zapleten v síti a jak je pavouk připraven kousnout i jak se nablízku objevuje záchranná ruka. Byl bych mohl o souvislostech a příčinách svých útrap, své duševní choroby, svého zakletí a neurózy povědět ty nejchytřejší a nejdůmyslnější věci, mechanismus to byl průhledný. Ale chybělo mi nikoli vědění a pochopení, toužil jsem zoufale po prožitku, rozhodnutí, nárazu, skoku.

Přestože jsem v oněch několika dnech čekání nikdy nepochyboval, že má přítelkyně dodrží slovo, byl jsem poslední den velmi rozrušen a nejistý; nikdy v životě jsem nečekal na žádný večer netrpělivěji. A jak napětí a netrpělivost ve mně vzrůstaly téměř k nesnesitelnosti, působily zároveň úžasně blaživě: bylo to nad pomyšlení krásné a nové, pro mne, člověka vystřízlivělého, který dávno už na nic nečekal a na nic se netěšil - bylo to úžasné, pobíhat v neklidu, úzkosti a vroucím očekávání celý ten den sem a tam, předem si to setkání, rozmluvy a výsledky večera vymýšlet, a holit se pro to a oblékat (se zvláštní pečlivostí, novou košili, novou kravatu, nové tkaničky do bot). Ať už ta moudrá a tajemná dívka je kdokoli, ať už se její vztah ke mně zrodil tak či onak, bylo mi to jedno; je přece tu, stal se zážrak, že jsem opět našel člověka a nový zájem o život! Důležité bylo jen, že to pokračuje, že se tomu vábení odevzdávám, že jdu za tou hvězdou.

Nezapomenutelný okamžik, když jsem ji znovu spatřil! Seděl jsem ve staré útulné restauraci u malého stolku, který jsem zbytečně předem telefonicky objednal, studoval jídelní lístek a ve sklenici vody jsem měl stát dvě krásné orchideje, které jsem své přítelkyni koupil. Musil jsem na ni čekat hodnou chvíli, byl jsem si však jist, že přijde, a rozrušení pominulo. A pak přišla, zastavila se u šatny a pozdravila mě jen pozorným, poněkud zkoumavým pohledem svých světle šedých očí. Podezřívavě jsem kontroloval, jak se k ní chová číšník. Ne, díky Bohu, žádná důvěrnost, žádný nedostatek odstupu, byl dokonale zdvořilý. A přesto se znali, říkala mu Emile.

Když jsem jí dal orchideje, byla potěšena a smála se. „To je od tebe hezké, Harry. Chtěls mi přinést dárek, vid', nevěděls tak docela, jaký, ani jsi pořádně nevěděl, nakolik máš vlastně právo dávat mi dárky, neurazím-li se, a tak jdi koupil orchideje, jsou to jen květiny a

přece hezky drahé. Děkuji ti tedy pěkně. Ostatně ti hned říkám: nechci, abys mi dával dary. Sice mě vydržují muži, ale od tebe se dát žít nechci. Ale jak ses změnil! Ani tě nemohu poznat. Posledně jsi vypadal, jako kdyby tě zrovna odřízli z oprátky, a teď jsi už skoro zase člověk. Splnil jsi ostatně můj příkaz?"

„Jaký příkaz?"

„Tos tak zapomnětlivý? Myslím, jestli už umíš tančit foxtrot. Řekl mi, že si nepřeješ nic lepšího než ode mne dostávat příkazy, že ti není nic milejšího než mě poslouchat. Pamatuješ se?"

„Ó ano, a tak to zůstane! Myslel jsem to vážně!"

„A přece ses tančit nenaučil!"

„Copak je to možné tak rychle, jen za několik dní?"

„Ovšem. Fox se můžeš naučit za hodinu, boston za dvě. Tango trvá déle, ale to vůbec nepotřebuješ."

„Ale teď už konečně musím vědět, jak se jmenuješ!"

Chvilí se na mne mlčky dívala.

„Snad bys to mohl uhodnout. Byla bych velmi ráda, kdybys to uhodl. Jen dávej pozor a dobře se na mě podívej! Nenapadlo tě ještě, že mívám občas chlapecký obličej? Například teď?"

Ano, když jsem nyní přesně zkoumal její tvář, musil jsem jí dát za pravdu, byl to chlapecký obličej. A když jsem si dopřál minuty času, začal ten obličej ke mně hovořit a upomněl mě na mé vlastní chlapectví a mého tehdejšího přítele, který se jmenoval Hermann. Na okamžik se mi zdálo, že se celá v Hermanna proměnila.

„Kdybys byla chlapec," řekl jsem v údivu, „musela by ses jmenovat Hermann."

„Kdoví, třeba jsem chlapec a jen v přestrojení," pravila hravě.

„Jmenuješ se Hermína?"

Záříc přikývla, rozradostněna, že jsem uhodl. Právě nesli polévku, dali jsme se do jídla, měla radost jako dítě. Ze všeho, co se mi na ní líbilo a co mě okouzlovalo, bylo nejhezčí a nejpodivuhodnější to, jak zcela znenadání dovedla přejít z nejhlubší vážnosti do nejsibalštějšího veselí a naopak a vůbec se přitom neměnila a nepitvořila, byla jako obdařené dítě. Teď byla chvíle veselá, dobírala si mě s foxtrotem, dokonce do mne i šfouchala nohama, horlivě chválila jídlo, všimla si, že jsem si dal záležet s oblečením, měla však ještě vůči mému zevnějšku mnoho výtek.

Mezitím jsem se zeptal: „Jak jsi dokázala, že jsi najednou vypa-

dala jako chlapec a já mohl uhodnout tvé jméno?"

„Ó, tos všechno udělal ty sám. Copak nechápeš, učený pane, že se ti líbím a jsem pro tebe důležitá proto, že jsem něco jako tvoje zrcadlo, že je uvnitř ve mně něco, co ti odpovídá a rozumí ti? Vlastně by si měli všichni lidé být navzájem takovými zrcadly a navzájem si tak odpovídat a rozumět; ale takoví divousové jako ty jsou zkrátka divní a snadno upadnou do zakletí, že už nedokáží v očích druhých lidí nic spatřit ani přečíst, že už se jich to potom netýká. A když pak takový podivín najednou zase najde tvář, která se na něho opravdu podívá a ve které tuší něco jako odpověď a příbuzenství, no, to pak ovšem má pořádnou radost."

„Hermíno, ty víš všechno," zvolal jsem v údivu. „Je to přesně tak, jak říkáš. A přece jsi tak naprosto jiná než já! Vždyť ty jsi můj opak: máš všechno, co mně chybí."

„To ti jen tak připadá," řekla lakonicky, „a to je dobře."

A přes její tvář, která pro mne opravdu byla kouzelným zrcadlem, přeběhl těžký mrak vážnosti, znenadání vyjadřovala jen vážnost, jen tragičnost, bezednou, jak v prázdných očích nějaké masky. Pomalu, slovo za slovem, jakoby proti své vůli, pronášela:

„Nezapomeň, co jsi řekl! Řekl jsi, že ti mám poroučet a že s radostí poslechněš, ať ti přikážu cokoli. Nezapomeň na to! Abys věděl, můj malý Harry: tak jako ty cítíš, že ti můj obličej dává odpověď, že ti něco ve mně vychází vstříc a dodává důvěry - zrovna to cítím v sobě i já s tebou. Když jsem tě posledně v Černém orlu viděla vcházet, tak unaveného a nepřítomného a skoro už ne z tohoto světa, hned jsem cítila: tem mě bude poslouchat, ten touží po tom, abych mu rozkazovala! A to také budu, proto jsem tě oslovila a proto jsme se spřátelili."

Hovořila tak plná těžké vážnosti, pod takovým duševním tlakem, že to i pro mě bylo mnoho, a snažil jsem se ji upokojit a rozptýlit. Setřásla se sebe mou snahu pouhým trhnutím obočí, důtklivě na mne pohlédla a pokračovala zcela chladným hlasem: „Musíš dodržet slovo, chlapečku, to ti říkám, nebo toho budeš litovat. Dostaneš ode mne spoustu příkazů a budeš je plnit, pěkné příkazy, příjemné příkazy, bude pro tebe rozkoší jich uposlechnout. A nakonec splníš i můj poslední příkaz, Harry." - „Ano," řekl jsem napůl zbaven vůle. „A jaký bude tvůj poslední příkaz?" • Ale už jsem ho tušil, bůhví proč.

Otřásla se, jako když člověka lehce zamrazí, a pomalu jako by se

probouzela ze svého pohroužení. Nespouštěla ze mne oči. Najednou se ještě víc zasmušila.

„Bylo by ode mě moudřejší neříkat ti to. Ale já nechci být moudrá, Harry, tentokrát ne. Chci něco docela jiného. Dávej pozor a poslouchej! Uslyšíš to, znovu na to zapomeneš, budeš se tomu smát a budeš nad tím plakat. Dej po zor, děťátko! Chci s tebou, bratříčku, hrát o život i o smrt a chci ti, ještě než se dáme do hry, ukázat otevřené karty.“

Jak krásná byla její tvář, když to říkala, jak nadpozemská! V očích jí chladně a jasně plul vědoucí smutek, ty oči jako by už protrpěly každou myslitelnou bolest a souhlasily s ní. Ústa hovořila těžce, a jako by jim něco bránilo, asi jako když obličej ztuhne velkým mrazem; avšak z ústních koutků, ze hry kmitavé špičky jazyka objevující se jen zřídka mezi rty, proudila, v protikladu k pohledu a hlasu, samá sladká, hravá smyslnost, vroucí žádost rozkoše. Do klidného hladkého čela spadala krátká kadeř a z toho místa, z toho koutku čela s kadeří připlouvala chvílemi jako živoucí dech ona vlna chlapeckosti, vlna hermafroditní čaromoci. Úzkostlivě jsem jí naslouchal, a přece jakoby ohlušen, přítomen jen zpola.

„Ty mě máš rád,“ pokračovala, „z toho důvodu, který jsem ti už pověděla: prolomila jsem tvou osamělost, zachytila jsem tě právě před branami pekla a znovu probudila k životu. Jenže já od tebe chci víc, mnohem víc. Chci, aby ses do mě zamiloval. Ne, neodporuj mi, nech mě mluvit! Ty mě máš velice rád, to cítím, a jsi mi vděčný, ale zamilován do mě nejsi. A já chci dosáhnout toho, abys byl, to patří k mému povolání; vždyť žiji z toho, že dokážu, aby se muži do mě zamilovávali. Jen dávej dobrý pozor, nedělám to proto, že bys mi připadal zrovna úchvatný. Nejsem do tebe zamilovaná, Harry, jako ty nejsi do mě. Ale potřebuji tě, jako ty potřebuješ mě. Ty mě potřebuješ, právě teď, protože si zoufáš a potřebuješ náraz, který tě hodí do vody a znovu oživí. Potřebuješ mě, aby ses naučil tančit, aby ses naučil smát, aby ses naučil žít. Já však tě potřebuji, ne dnes, až později, také k něčemu velmi důležitému a krásnému. Až se do mě zamiluješ, dám ti svůj poslední příkaz a ty uposlechněš, a to bude dobře pro tebe i pro mě.“

Trochu povytáhla ve sklenici jednu z hnědofialových, zeleně žilkovaných orchidejí, sklonila nad ni na chvíli svou tvář a upřeně se na květinu dívala.

„Nebudeš to mít lehké, ale uděláš to. Splníš můj příkaz a zabiješ mě. To je to. A nic už se neptej!"

S pohledem ještě na orchideji se odmlčela, z tváře opadl tlak a napětí, rozvinula se jako otvírající se poupě, a náhle se jí na rtech usadil rozkošný úsměv, i když oči ještě chvilku hleděly strnule a upřeně. A pak pohodila hlavou s tou milou chlapeckou kadeří, upila doušek vody, najednou zase viděla, že sedíme u stolu, a vrhla se s radostnou chutí do jídla.

Vyposlechl jsem její podivnou řeč slovo za slovem, dokonce jsem uhodl i její „poslední příkaz", dříve než jej vyslovila, a její „zabiješ mě" mě již neděsilo. Vše, co říkala, mi znělo přesvědčivě a osudově, přijímal jsem to a nebránil se tomu, a přece to všechno, i přes tu strašlivou vážnost; s níž hovořila, nebylo pro mne úplně skutečné a vážné. Jedna část mé duše sála její slova a věřila jim, druhá část chlácholivě přikyvovala a uvědomovala si, že tedy přece i tato tak moudrá, zdravá a jistá Hermína má své fantazie a temné chvíle. Sotva pronesla poslední slovo, celá scéna se potáhla závojem neskutečnosti a neplatnosti.

Přesto jsem nedokázal skočit zpátky do pravděpodobna a skutečna s touž provazolezeckou lehkostí jako Hermína.

„Já tě tedy jednou zabiju?" zeptal jsem se ještě v tichém zamyšlení, kdežto ona se už zase smála a horlivě krájela drůbež.

„Ovšem," přikývla, „ale s tím už dost, je čas jíst. Bud' tak hodný, Harry, a objednej mi ještě trochu hlávkového salátu! Copak ty nemáš vůbec na nic chut'? Mám dojem že se teprve musíš učit všemu, co se u ostatních lidí rozumí samo sebou, dokonce i radosti z jídla. Tak se podívej, chlapečku, tohle tady je kachní stehýnko, a když to pěkně světlé masíčko odděluješ od kosti, to je pak úplná slavnost a člověku při tom musí být u srdce právě tak radostně a napjatě a vděčně jako zamilovanému, když poprvé pomáhá své dívce z kabátu. Rozuměls? Ne? Jsi ty ale beran. Ukaž, dám ti kousek toho krásného stehýnka a uvidíš. Tak, otevři pus! - Ach, co jsi to za ohavu! On šilhá, bůhvíproč, po ostatních lidech, jestli neviděli, jak mu dávám sousto svou vidličkou! Jen bud' bez starosti, ty ztracený synáčku, žádnou ostudu ti neudělám. Ale potřebuješ-li ke svému potěšení nejdřív svolení ostatních, to jsi tedy opravdu chuděra."

Předchozí scéna byla stále neskutečnější, bylo stále neuvěřitelnější, že tyto oči ještě před několika minutami hleděly tak těžce a děsi-

vě. Ach, v tom byla Hermína jak život sám: vždy jen okamžik, který nikdy nebylo možné předem vypočítat. Nyní jedla, kachní stehno a salát, dort i likér požívaly plné vážnosti, byly předmětem radosti a hodnocení, hovoru i fantazie. Když odnesli jeden talíř, začínala nová kapitola. Tato žena, která mě tak dokonale prohlédla, která o životě patrně věděla víc než všichni mudrci, oddávala se své dětskosti, své skromné životní hře okamžiků s dovedností, jež si mě ihned získala za svého žáka. Ať už to byla vyšší moudrost nebo nejprostší naivita: kdo uměl tak žít pro okamžik, kdo žil tolik pro přítomnost a s takovou vlídností a péčí dokázal ocenit každou květinu u cesty, každou hravou hodnotu okamžiku, tomu život nemohl nijak ublížit. A tohle veselé dítě se svou chutí k jídlu, se svým hravým labužnictvím že má mít domov zároveň ve snech i hysterii, že si přeje smrt, to že snad má být bdělá počtářka, která vědomě a s chladným srdcem chce dosáhnout, abych se do ní zamiloval, a tak si mě zotročit? To není možné. Ne, byla prostě tak zcela oddána okamžiku, že se neuzavírala žádnému veselému nápadu ani jakémukoliv temnému závanu úzkosti z dalekých hlubin duše, a nechávala je vyžít.

Hermína, kterou jsem dnes viděl podruhé, věděla o mně všechno, připadalo mi nemožné, že bych před ní kdy měl nějaké tajemství. Možná že by nepochopila můj duchovní život úplně; nebyla by s to spoluprožívat můj vztah k hudbě, ke Goethovi, k Novalisovi nebo Baudelairovi - ale i to bylo nadmíru sporné, pravděpodobně by jí ani to nečinilo nijakou námahu. A i kdyby - co vlastně ještě zbývalo z mého „duševního života“? Copak to všechno nebyla jen hromádka střepů a copak to neztratilo svůj smysl? Ale všechny mé ostatní, nej osobnější problémy a záležitosti, ty pochopí všechny, o tom jsem nepochyboval. Brzy s ní promluví o stepním vlku, o traktátu, o všem tom, co dosud existovalo jen pro mne, o čem jsem nikomu neřekl ani slovo. Nemohl jsem odolat, abych hned nezačal.

„Hermíno,“ řekl jsem, „nedávno se mi stalo něco podivuhodného. Neznámý člověk mi dal takový malý tisk, něco jako jarmareční sešitek, a v něm byla přesně popsána má historie a všechno, jak to se mnou je. Řekni, není to zvláštní?“

„Jak se jmenuje ta knížečka?“ zeptala se ledabyle.

„Traktát o stepním vlku.“

„Stepní vlk, no to je velkolepé! A to ty jsi ten stepní vlk? To máš být ty?“

„Ano, já. Já jsem napůl člověk a napůl vlk, nebo někdo, kdo si to namlouvá.“

Neodpověděla. Hleděla mi do očí se zkoumavou pozorností, podívala se mi na ruce a na okamžik se jí do pohledu i tváře vrátila opět ta hluboká vážnost a chmurná vášnivost jako předtím. Zdálo se mi, že jsem uhádl její myšlenku, zda totiž jsem natolik vlkem, abych dokázal splnit její poslední příkaz“.

„Samozřejmě si to namlouváš,“ pravila a opět se rozjařila, „nebo, chceš-li, je to jakási poezie. Ale něco na tom je. Dneska nejsi vůbec vlk, ale onehdy, když jsi vešel do sálu jako bys spadl z měsíce, to už v tobě byl kus bestie, to se mi právě líbilo.“

Zarazila se, jak jí náhle něco napadlo, a řekla jakoby užasle: „To zní ale hloupě, takové slovo jako ‚bestie‘ nebo ‚šelma‘! O zvířatech by se takhle nemělo mluvit, jsou sice často hrozná, ale přesto mnohem správnější než lidé.“

„Jak to, ‚správnější‘? Co tím myslíš?“

„Jen si pořádně nějaké zvíře prohlédni, kočku, psa, ptáka nebo dokonce nějaké krásné velké zvíře v zoologické zahradě, pumu či žirafu! Musíš přece vidět, že jsou všechna správná, že ani jedno jediné zvíře není na rozpacích a že se nestane, aby nevědělo, co dělat a jak se chovat. Ne. chtějí ti zalichotit. Žádné divadlo. Jsou, jaká jsou, jako kameny a květiny nebo jako hvězdy na nebi. Rozumíš?“

Rozuměl jsem.

„Ponejvíc jsou zvířata smutná,“ pokračovala. „A když je nějaký člověk moc smutný, ne proto, že ho bolí zuby nebo že ztratil peníze, ale protože jednou na chvíli pocítí, jak to všechno vlastně je, celý náš život, a je potom opravdu smutný, podobá se pak vždycky trochu nějakému zvířeti - vypadá potom smutně, ale správněji a krásněji než jindy. Tak je to a tak jsi vypadal ty, stepní vlku, když jsem tě poprvé uviděla.“

„Hermíno, a co si myslíš o té knížce, kde jsem popsán?“

„Ach, víš, já nerada pořád myslím. Promluvíme si o tom někdy jindy. Vždyť mi ji jednou můžeš dát přečíst. Nebo ne, jestli se mám jednou zas dostat ke čtení, dej mi některou z knih, které jsi napsal sám.“

Požádala o kávu a chvíli vypadala nepozorná a roztržitá, pak se náhle rozzářila a její hloubání zřejmě dospělo k nějakému cíli.

„Počkat,“ zvolala radostně, „už to mám!“

„A co?“

„To s tím foxtrotem, celou dobu jsem na to musela myslet. Pověz; máš pokoj, kde bychom my dva občas mohli hodinku tančit? Může být malý, to nevádí, jen nesmí pod tebou zrovna bydlet někdo, kdo pak vyběhne nahoru ztropí rámus, když se to nad ním začne trochu houpat. Dobrá, výborně! Můžeš se učit tancovat doma.“

„Ano,“ řekl jsem nesměle, „tím lépe. Ale myslel jsem, že je k tomu zapotřebí také hudby.“

„Ovšemže je. Tak dávej pozor, hudbu si sám koupíš, to stojí nanejvýš tolik jako kurs u nějaké učitelky. Za učitelku ušetříš, tu ti budu dělat sama. A hudbu budeme mít, kdykoli se nám zachce, a navíc nám zůstane gramofon.“

„Gramofon?“

„No ovšem. Koupíš si takový malý přístroj a k tomu pár tanečních desek...“

„Skvělé,“ zvolal jsem, „a podaří-li se ti opravdu naučit mě tancovat, dostaneš gramofon jako honorář. Platí?“

Říkal jsem to velmi horlivě, ale od srdce to nešlo. Ve své studovničce s knihami jsem si totiž takový nikterak sympatický přístroj nedovedl představit, i proti tancování jsem leccos měl. Myslel jsem, že by se to příležitostně někdy dalo zkusit, přestože jsem byl přesvědčen, že jsem na to už příliš starý a neohebný a že se tomu už nenaučím. A teď takhle ráz na ráz, to na mne bylo moc nakvap a zprudka, ucítil jsem, jak se ve mně staví na odpor všechno, co jsem jako starý zhýčkaný znalec hudby nutně měl proti gramofonu, jazzu a moderní taneční hudbě. V mé světnici s Novalisem a Jeanem Paulem, v té mé filozofské cele, v tom mém útočišti že mají zaznívat americké taneční šlágry a já k tomu mám tancovat? To vlastně bylo víc, než po mně někdo mohl žádat. Jenže to nežádal „někdo“; byla to Hermína, a na ní bylo, aby poroučela. Poslechl jsem. Ovšemže jsem poslechl.

Nazítří odpoledne jsme se sešli v jedné kavárně. Hermína tam už seděla, když jsem vešel, pila čaj a s úsměvem mi ukazovala noviny, kde objevila mé jméno. Byl to jeden z oněch reakčních štvavých listů mé vlasti, v němž se vždy čas od času objevovaly prudké hanlivé články proti mně. Za války jsem vystupoval proti válce, po ní jsem příležitostně nabádal ke klidu, k trpělivosti, lidskosti a sebekritice a vzdoroval den ze dne ostřejšímu, pošetilejšímu a zběsilejšímu nacio-

nalistickému štvání. A teď se znovu objevil takový útok, špatně napsaný, zpoloviny sestavený samotným redaktorem, zpoloviny vykradený z mnoha podobných článků v příbuzném tisku. Jak známo, nikdo nepíše tak špatně jako obhájci zastarávajících ideologií, nikdo své řemeslo neprovozuje špinavěji a nedbaleji. Hermína si ten článek přečetla a dověděla se z něho, že Harry Haller je škůdce a darebák bez vlasti, a že přirozeně není ani jinak možné, že to s vlastní může dopadat tak špatně, dokud se takovíto lidé a takovéto myšlenky trpí a dokud se mládež místo k válečné pomstě na odvěkém nepříteli vychovává k humanistickým sentimentálnostem.

„To jsi ty?“ zeptala se Hermína a ukázala na mé jméno. „To sis ale udělal pořádné nepřátele, Harry. Mrzí tě to?“

Přečetl jsem si několik řádek, bylo to jako obvykle, každou tu otřelou nadávku jsem už léta znal až do omrzení.

„Ne,“ řekl jsem, „nemrzí, už jsem si na to dávno zvykl. Párkrát jsem vyjádřil názor, že každý národ a dokonce každý jednotlivec, namísto aby se ukolébával prolhanými politickými ‚otázkami viny‘, musí pátrat u sebe sama, do jaké míry svými chybami, nedbalostí a špatnými návyky nese sám vinu na válce a veškeré ostatní bídě ve světě, že to je jediná cesta, jak snad zabránit válce příští. To mi nemohou odpustit, neboť sami jsou přirozeně naprosto bez viny: císař, generálové, velkopřemyslníci, politikové, noviny - nikdo si nemá ani v nejmenším co vyčítat, nikdo nemá žádnou vinu! Člověk by si mohl myslet, jaká je to nádhera, ten náš svět, jenže v zemi leží na tučet miliónů zabitých lidí. Víš, Hermíno, i když mě takovéhle nactiutraháčné články už nedokáží rozzlobit, přece jen mi z nich je často smutno. Dvě třetiny mých krajanů čtou tenhle druh novin, denně ráno a večer tyhle tóny, den co den jsou zpracovávání, vybízení, štvání k nespokojenosti a zlobě, a cíl a konec všeho toho je zase válka, ta příští, nadcházející válka, která určitě bude ještě ohavnější, než byla ta předešlá. To všechno je jasné a prosté, každý člověk by to dokázal pochopit, za jedinou hodinku přemýšlení by došel ke stejnému závěru. Ale to nikdo nechce, nikdo nechce příští válce zabránit, nikdo nechce sebe a své děti ušetřit příštích miliónových jatek, když se to nedá pořídit laciněji. Hodinku zauvažovat, ponořit se do sebe a ptát se sebe sama, jak velice se podílím na nepořádku a zlu ve světě a jakou na tom nesu spoluvinu - vidíš, do toho se nechce nikomu! A tak to tedy půjde dál a tisíce a tisíce lidí den co den usilovně

chystají novou válku. Co tohle vím, jsem ochromený a zoufalý, nemám už žádnou ‚vlast‘ a žádné ideály, vždyť to všechno je jenom dekorace pro ty pány, kteří připravují nové vyvražďování. Nemá smyslu myslet, psát, říkat cokoli lidského, nemá smyslu rozproutit v hlavě dobré myšlenky - na dva tři lidi, kteří to dělají, připadá denně tisíc novin, časopisů, proslovů, veřejných a tajných schůzí; které všechny usilují o opak a také ho dosáhnou."

Hermína mi s účastí naslouchala.

„S tím," řekla pak, „máš pravdu. Přirozeně že bude válka, ani nemusíš číst noviny, abys to věděl. Můžeš z toho samozřejmě být smutný, ale cenu to nemá. Je to zrovna tak, jako když jsi smutný z toho, že budeš jednou nevyhnutelně muset umřít, ať už proti tomu děláš, co se dá. Boj se smrtí, milý Harry, je vždycky krásná, ušlechtilá, skvělá a úctyhodná věc, tedy i boj proti válce. Ale vždycky je to beznadějně donkichotství."

„To je snad pravda," zvolal jsem prudce, „ale s takovými pravdami, jako že stejně všichni brzy musíme zemřít a všechno je tedy fuk, se z života dělá jen jalová hloupost. Copak máme všechno odhodit, vzdát se veškerého ducha, všeho snažení a vši lidskosti, nechat dál panovat ctižádost a peníze a čekat u piva na příští mobilizaci?"

Byl to zvláštní pohled, kterým mě teď Hermína pozorovala; plný obveselení, plný posměšku a šelmovství a chápajícího kamarádství, a současně jak těžký, vědoucí a propastně vážný!

„Ne, to ne," pravila docela mateřsky. „Tvůj život nebude jalový ani hloupý, i když víš, že tvůj boj bude bez úspěchu. Je mnohem jalovější, Harry, bojuješ-li za něco dobré. Ho a , ideálního a myslíš si, že toho musíš i dosáhnout. Copak jsou ideály k tomu, abychom jich dosáhli? Žijeme my lidé snad proto, abychom odstranili smrt? Ne, žijeme abychom se jí báli a pak ji znovu milovali, a právě kvůli ní ta naše troška života občas na hodinku tak krásně vzplane. Jsi dítě, Harry. Teď buď poslušný a pojď se mnou, máme dnes spoustu práce. Dnes už se o válku a noviny starat nebudu. A ty?"

Ó ne, ani já jsem nehodlal.

Šli jsme spolu - byla to naše první společná vycházka městem - do obchodu hudebními nástroji a prohlíželi si gramofony, otvírali je a zavírali, dávali si je vyzkoušet, a když se nám pak jeden zdál velmi vhodný, pěkný a levný, chtěl jsem jej koupit, jenže Hermína tak rychle rozhodnuta nebyla. Zadržela mě a musel jsem s ní ještě do

dalšího obchodu a také tam prohlédnout a vyposlechnout všechny typy a velikosti od nejdražších po nejlevnější, a pak teprve souhlasila, abychom se vrátili do prvního obchodu a koupili vyhlédnutý přístroj.

„Vidíš," řekl jsem, „mohli jsme to mít jednodušší."

„Myslíš? A zítra bychom třeba stejný aparát viděli v jiném výkladu o dvacet franků lacinější. A kromě toho nakupovat mě baví, a co člověka baví, to se musí vychutnat. Musíš se ještě moc učit."

Se zřízencem jsme nákup dopravili ke mně do bytu.

Hermína si důkladně prohlédla můj obývací pokoj, pochválila kamna a pohovku, vyzkoušela křesla, brala knihy do ruky, dlouho postála před fotografií mé milenky. Gramofon jsme postavili na prádelník mezi hromady knih. A hned započalo vyučování. Hermína spustila desku s foxtrotem, předvedla mi první kroky, vzala mě za ruku a začala mě vést. Klusal jsem poslušně s sebou, vrážel do židlí, poslouchal její příkazy, nerozuměl jim, šlapal jí po nohách a byl stejně nešikovný jako snaživý. Po druhém tanci se vrhla na pohovku a smála se jako dítě.

„Můj ty Bože, jsi ty ale nešika! Udělej pár kroků, jako když se procházíš! A vůbec se při tom nenamáhej! Dokonce je ti už horko? Tak si na pět minut odpočineme. Podívej, tancovat, když to člověk umí, je právě tak prosté jako myslet, a naučit se tomu je mnohem snazší. Teď tě trochu přejde netrpělivost z toho, že si lidé nechtějí zvyknout myslet a raději pana Hallera prohlašují za vlastizrádce a klidně nechají přijít novou válku."

Po hodině odešla s ujištěním, že příště už to půjde lépe. Já jsem však soudil jinak a byl jsem velmi zklamán, jak jsem hloupý a těžkopádný, zdálo se mi, že jsem se za tu hodinu nenaučil vůbec ničemu, a nevěřil jsem, že to jindy půjde lépe. Ne, k tanci bylo zapotřebí vlastností, které mi naprosto chyběly: veselí, nevinnosti, lehké myslí, svihu. Vždyť jsem si to ostatně dávno myslil.

Kupodivu mi to příště skutečně šlo lépe, a dokonce mě to začalo i bavit, a ke konci hodiny Hermína tvrdila, že foxtrot už umím. Když však z toho vyvodila, že s ní na druhý den musím jít tančit do jedné restaurace, prudce jsem se vyděsil a vášnivě jsem odmítal. Chladně mi připomněla mou přísahu poslušnosti a objednala si mě na zítřek na čaj do hotelu Balances.

Toho večera jsem seděl doma, chtěl číst, ale nešlo to. Měl jsem

strach ze zítřka; bylo hrozné pomyslet, že já, starý, plachý a nedůtklivý podivín, mám nejen navštívit jeden z těch fádnic moderních čajových a tanečních lokálů, nýbrž že se tam mám mezi cizími lidmi objevit i jako tanečník, a přitom ještě nic neumím. Přiznám se, že jsem se sám sobě smál a sám se před sebou styděl, když jsem ve své tiché studovně sám přístroj natáhl, spustil jej a potichu, jen v ponožkách, jsem si opakoval foxtrotové kroky.

Na druhý den v hotelu Balances hrála malá kapela, podával se čaj a whisky. Pokoušel jsem se Hermínu podplatit, předkládal jsem jí sladkosti, pokoušel se ji pozvat na láhev vína, avšak zůstala neúprosná.

„Dnes tu nejsi pro zábavu. Máme hodinu tance.“

Musil jsem s ní dvakrát třikrát tančit a mezitím mě seznámila se saxofonistou, snědým krásným mladým mužem španělského či jihoamerického původu, který, jak mi řekla, umí hrát na všechny nástroje a hovoří všemi jazyky světa. Zdálo se, že se tento seňor s Hermínou velmi dobře zná a že jsou velcí přátelé; před sebou měl stát dva různé velké saxofony a střídavě na ně hrál a jeho černé zářící oči pozorně a radostně studovaly tanečníky. K svému vlastnímu úžasu jsem vůči tomuto bezelstnému hezkému hudebníkovi pocítil něco jako žárlivost, ne žárlivost z lásky, vždyť o lásce mezi mnou a Hermínou nebylo vůbec řeči, spíše jakousi duchovní žárlivost týkající se našeho přátelství, neboť se mi nezdál tak docela hoden zájmu a nápadného vyznamenávání, ba úcty, kterou mu prokazovala. Co si tu musím dělat za divné známosti, pomyslel jsem si rozladěn.

Hermínu pak stále žádali o tanec, zůstal jsem u čaje sedět sám a naslouchal hudbě, tomu druhu, který jsem až doposud nemohl vystát. Panebože, myslil jsem si, tak tady si teď mám zvyknout a zdomácnět, v tomhle světě povalečů a požitkářů, který je mi tak cizí a protivný, jemuž jsem se dosud tak pečlivě vyhýbal a jímž jsem tak zhloubi opovrhoval, v tomhle hladkém, otřelém světě mramorových stolků, lehkých ženských a obchodních cestujících! Zasmušile jsem srkal svůj čaj a civěl na ten poloelegantní dav. Můj pohled přivábily dvě krásné dívky, obě dobré tanečnice, po nichž jsem se díval s obdivem a závistí, jak pružně, krásně, s radostí a jistotou plují v tanci.

Tu se znovu objevila Hermína a byla se mnou nespokojena. Hu-bovala, že tu prý nejsem proto, abych se takhle tvářil a seděl bez hnutí u stolu, ať prý se, prosím, vzchopím a jdu tančit. Co, že tady

nikoho neznám? To přece není třeba. Copak tu prý nejsou žádná děvčata, která by se mi líbila?

Ukázal jsem jí jednu z oněch dvou dívek, tu hezčí, která právě stála poblíž a ve své pěkné sametové sukničce, se svými nakrátko ostříhanými hustými plavými vlasy a plnými ženskými pažemi vyhlížela rozkošně. Hermína trvala na tom, abych k ní okamžitě šel a požádal ji o tanec. Zoufale jsem se bránil.

„To nejde!“ prohlásil jsem nešťastně. „Ano, kdybych byl hezký mladý chlapík! Ale takové staré prkenné nemehlo, které ani neumí tancovat - vždyť se mi vysměje!“

Hermína na mne pohlédla s opovržením.

„A jestli já se ti vysměju, to ti je samozřejmě jedno. Co jsi to za zbabělce! Každý, kdo se chce seznámit s nějakou dívkou, riskuje výsměch; to už patří k věci. Jen riskuj, Harry, a v nejhorším ať se ti vysměje - jinak je veta po mé víře v tvou poslušnost.“

Nepolevila. Právě znovu začala hrát hudba, sklíčeně jsem vstal a šel k té krásné dívce.

„Vlastně nejsem volná,“ řekla a podívala se na mne zvědavě svýma velkýma, svěžíma očima, „ale můj tanečník zřejmě uvízl naproti v baru. Tak pojedte!“

Objal jsem ji a učinil první kroky ještě v údivu, že mě neodmítla, a ona si už všimla, jak to se mnou je, a převzala vedení. Tančila obdivuhodně, strhlo mě to také, chvílemi jsem zapomínal na všechny taneční povinnosti a pravidla, prostě jsem plul s ní, cítil jsem pevné boky, svižná, obratná kolena své tanečnice, díval se do jejího mladého zářícího obličejce, přiznal se jí, že dnes tančím poprvé v životě. Usmívala se a povzbuzovala mě a na mé uchvácené pohledy a lichotky odpovídala úžasně obratně, ne slovy, nýbrž jemnými okouzujícími pohyby, které nás stále vzrušivěji sblížovaly. Pravou rukou jsem ji pevně svíral v pase a blaženě a horlivě jsem se přizpůsoboval pohybům jejích nohou, paží, ramen, ani jednou jsem jí k svému údivu nešlápl na nohu, a když hudba skončila, zůstali jsme oba stát a tleskali, dokud tanec znovu nezopakovali, a ten obřad jsem horlivě, zamilovaně a nábožně provedl ještě jednou.

Když byl tanec, příliš brzy, u konce, sametová dívka odešla a znenadání stála vedle mne Hermína, která nás pozorovala.

„Všiml sis něčeho?“ smála se pochvalně. „Přišel na to, že ženské nohy nejsou jako nohy od stolu? Bravo! Fox už bohudík umíš, zítra

se pustíme do bostonu a za tři neděle máme maškarní ples ve všech sálech Globusu."

Byla taneční přestávka, posadili jsme se, a přišel teď i hezký pan Pablo, saxofonista, uklonil se nám a sedl si vedle Hermíny. Byl s ní patrně velmi spřátelen. Mně však, příznávám, se tento pán při prvním setkání nechtěl vůbec líbit. Krásný byl, to se nedalo popřít, krásný postavou i v tváři, ale další jsem na něm nemohl odhalit. I s tou mnohojazyčností si to usnadňoval, neříkal totiž vůbec nic kromě slov jako prosím, děkuji, ovšem, jistě, haló a podobně, která ovšem dovedl ve více jazycích. Ne, nic ten seňor Pablo neříkala patrně ani nijak moc nepřemýšlel, ten hezký caballero. Jeho zaměstnáním bylo foukat na saxofon v jazzové kapele a tomuto povolání se zřejmě oddával vášnivě a s láskou, leckdy při svém muzicírování náhle i zatleskal rukama nebo si dovolil i jiné výbuchy nadšení, vyrážel třeba nahlas ve zpěvu slova jako „ó ó ó, ha ha, haló!" Jinak nebyl na světě zjevně k ničemu jinému, než aby se líbil ženám, aby nosil límce a kravaty podle nejnovější módy a také spoustu prstenů. Bavil se s námi tak, že u nás prostě jen seděla usmíval se na nás, díval se na hodinky a kroutil si cigarety, v čemž byl velice zručný. Za jeho tmavýma, krásnýma kreolskýma očima, pod jeho černými kadeřemi nebyla žádná romantika, žádné problémy, žádné myšlenky - pohlédli naň člověk zblízka, byl tenhle krásný exotický polobůh roztomilý a trochu zhýčkaný mladík s příjemnými způsoby, nic víc. Hovořil jsem s ním o jeho nástroji a o barvách zvuku v jazzové hudbě, musel vidět, že pokud jde o hudbu, má co činit se starým labužníkem a znalcem. Ale vůbec jím to nepohnulo, a když jsem ze zdvořilosti vůči němu či vlastně vůči Hermíně podnikal cosi jako hudebně teoretickou obhajobu jazzu, usmíval se bezelstně někam mimo mne a mé snažení a nejspíš mu bylo zcela neznámo, že před jazzem a kromě jazzu existuje také ještě nějaká jiná hudba. Byl milý, milý a způsobný, hezky se usmíval svýma velkýma, prázdnýma očima; avšak zdálo se mi, že mezi ním a mnou není nic společného - nic z toho, co snad pro něj bylo důležité a svaté, nemohlo takové být i pro mne, byli jsme z opačných koutů světa, naše jazyky neměly společného slova. (Avšak později mi Hermína vyprávěla zvláštní věc. Vyprávěla, že jí Pablo po onom rozhovoru prý o mně řekl, ať s tím člověkem zachází s velkou péčí, vždyť je tak velice nešťasten. A když se zeptala, z čeho tak usuzuje, odpověděl prý: „Ubohý, ubohý člověk. Podívej na

jeho oči! Neumí se smát!")

Když se pak ten černoooký mladík rozloučil a hudba znovu začala, Hermína vstala. „Teď bys zas mohl jednou tančit se mnou, Harry. Nebo už nechceš?“

I s ní jsem nyní tančil lehčeji, volněji a radostněji, i když ne tak bezstarostně a pohrouženě jako s tou druhou dívkou. Hermína se mnou dala vést a přizpůsobovala se mi tak jemně a zlehka jako květinový lísteček, a i u ní jsem teď cítil přicházet a odplouvat všechny ty krásy, i ona voněla ženstvím a láskou, i její tanec zpíval něžně a vroucně líbeznou a vábivou píseň pohlaví - a přece jsem na to všechno nedokázal zcela volně a vesele odpovídat, nedokázal jsem naprosto na sebe zapomenout a odevzdat se. Hermína mi byla příliš blízká, byl to můj kamarád, moje sestra, byla mi rovna, podobala se mně a podobala se i mému příteli z mládí Hermannovi, snilkovi, básniku, vroucímu druhu mých duchovních cvičení a výlevů.

„Vím to,“ řekla pak, když jsem o tom hovořil, „dobře o tom vím. Sice tě ještě přinutím, aby ses do mne zamiloval, ale s tím není napěch. Zatím jsme kamarádi, lidé, kteří doufají, že se stanou přáteli, poněvadž jsme se navzájem poznali. Teď se chceme jeden od druhého přiučit a zahrát si spolu. Já ti ukážu své divadélko, naučím tě tančovat a trochu se povyrazit a tropit hlouposti, a ty mi ukážeš své myšlenky a něco ze svých vědomostí.“

„Ach, Hermíno, u mě toho není moc k ukazování, vždyť ty víš mnohem víc než já. Děvče, jaký jsi ty podivuhodný člověk! Ve všem mi rozumíš a ve všem mě předčíš. Jsem já pro tebe něco? Nenudím tě vůbec?“

Hleděla potemnělým zrakem k zemi.

„Takhle mluvit tě slyším nerada. Vzpomeň si na ten večer, co jsi mi udolaný a zoufalý ze svého trápení a samoty vběhl do cesty a stal se mým kamarádem. Proč asi, co myslíš, jsem tě tehdy mohla poznat a pochopit tě?“

„Proč, Hermíno? Pověz!“

„Protože jsem jako ty. Protože jsem právě tak sama jako ty a protože život a lidi a samu sebe mohu právě tak málo milovat a brát vážně jako ty. Vždycky existuje pár takových lidí, kteří po životě požadují to nejvyšší a těžko se dokáží smířit s jeho hloupostí a surovostí.“

„Ach ty!“ zvolal jsem v hlubokém úžasu. „Rozumím ti, kamará-

de, nikdo ti nerozumí tak jako já. A přesto jsi pro mě hádankou. ty se s životem vyrovnáváš tak hravě, máš takovou úžasnou úctu před malými věcmi a radostmi, jsi taková umělkyně života. Jak to, že i tebe život souží? Jak si ty můžeš zoufat?"

„Já si nezoufám. Ale soužení v životě - to ano, s tím zkušenost mám. Divíš se, že nejsem šťastná, když umím tančit a dobře se vyznám na povrchu života. Příteli, já se zas divím, že jsi životem zklamaný ty, kterému jsou vlastní právě ty nejkrásnější a nejhlubší věci, věci ducha, umění, myšlení! Proto jsme se navzájem přitahovali, proto jsme sourozenci. Naučím tě tančit, hrát si a usmívat se a přesto nebýt spokojen. Od tebe se naučím myslet a vědět a přesto nebýt spokojena. Víš, že jsme oba dětmi ďáblůvými?"

„Ano, jsme. Ďábel je duch a my jsme jeho nešťastné děti. Vypadli jsme z přírody a visíme v prázdnu. Ale teď mi něco napadá: v traktátu o stepním vlku, o kterém jsem ti vyprávěl, stojí něco o tom, že to je jen Harryho domněnka, věří-li, že má jednu nebo dvě duše, že se skládá z jedné či dvou osobností. Každý člověk prý se skládá z deseti, ze sta, z tisíce duší."

„To se mi moc líbí," zvolala Hermína. „U tebe se například všechno duchovní vysoce vyvinulo, zato jsi však tolik zaostal v mnoha drobných životních uměních. Mysliteli Harrymu je sto let, tanečníkovi však sotva půl dne. Tomu teď pomůžeme, i všem jeho bratříčkům, kteří jsou zrovna tak malí a hloupí a nedospělí jako on."

Podívala se na mne s úsměvem. A tiše, změněným hlasem, se mě zeptala:

„A jak se ti líbila Marie?"

„Marie? Kdo je to?"

„Ta, co jsi s ní tančil. Krásné děvče, velmi krásné. Trochu jsi do ní byl zamilovaný, pokud jsem mohla vidět."

„Ty ji znáš?"

„Ó ano, známe se docela dobře. Záleží ti na ní moc?"

„Líbila se mi a byl jsem rád, že byla tak shovívavá k tomu, jak tančím."

„No a to je všechno? Měl by ses jí trochu dvořit, Harry. Je velice hezká a také dobře tančí a zamilovaný do ní už také jsi. Jistě budeš mít úspěch."

„Ach; o to mi nejde."

„Teď trochu lžeš. Víím sice, že někde ve světě máš milenkou a že ji

jednou za půl roku navštívíš, aby ses s ní pak pohádal. Je to od tebe moc hezké, že chceš té zvláštní přítelkyni zůstat věrný, ale dovol, abych to nebrala tak docela vážně! Vůbec tě mám v podezření, že bereš lásku strašně vážně. To můžeš, můžeš si svým ideálním způsobem milovat, jak jen chceš, to je tvá věc a ne moje starost. Mou starostí je, aby ses lépe naučil drobným, snadným životním uměním a hrám, v tomhle oboru jsem tvou učitelkou a budu lepší učitelkou než tvá ideální milenka, na to se spolehni. Už je ti pořádně zapotřebí, aby ses zas jednou vyspal s hezkým děvčetem, stepní vlku."

„Hermíno," zvolal jsem ztrápeně, „podívej se na mě, vždyť jsem starý člověk!"

„Chlapeček jsi. A zrovna tak, jak jsi byl pohodlný naučit se tancovat, až už bylo skoro pozdě, byl jsi pohodlný naučit se milovat. Milovat ideálně a tragicky, to přáteli, jistě umíš skvěle, o tom nepochybují, všechna čest! Teď se naučíš milovat trochu lidsky a obyčejně. Začátek máme za sebou, brzy bude možné pustit tě na bál. Ještě se ovšem musíš naučit boston, s tím začneme zítra. Přijdu ve tři. Jak se ti tady ostatně líbila hudba?"

„Znamenitě."

„Vidíš, to je taky pokrok, přiučil ses. Doposud jsi všechnu taneční hudbu a jazz nemohl snést, nebyla pro tebe dost vážná a hluboká, a teď vidíš, že ji člověk vůbec nepotřebuje brát vážně, že ale může být velice hezká a roztomilá. Ostatně bez Pabla by celá kapela nestála za nic. On ji vede, on ji přivádí do varu."

Tak jako gramofon v mé studovně kazil ovzduší asketické duchovnosti, jak americké tance cize, rušivě, ba ničivě pronikaly do mého hudebního světa, do mého dosavad ostře vymezeného a přísně uzavřeného života ze všech stran vnikalo něco nového, obávaného, rozkladného. Traktát o stepním vlku a Hermína měly pravdu se svou naukou o tisíci duších, denně se vedle všech starých duší ve mně objevovalo i mnoho nových, vznášely nároky, chovaly se hlučně a já jsem nyní před sebou zřetelně jako obraz viděl, jaký blud byla má dosavadní osobnost. Uznával jsem pouze tu trochu schopností a dovedností, v nichž jsem byl náhodou silný, a vykreslil jsem si obraz a žil život takového Harryho, který vlastně nebyl nic jiného než odborník velmi podrobně vzdělaný v literatuře, hudbě a filozofii - a celý zbytek své osobnosti, veškerý zbývající chaos schopností, pudů a snah jsem považoval za obtíž a skrýval ho pod jménem stepní vlk.

Přítom však toto odvrácení od bludu, tento rozklad mé osobnosti, to nebylo nikterak příjemné a zábavné dobrodružství, naopak bylo často hořké a bolestné, často až k nesnesení. Gramofon zněl často opravdu ďábelsky v tomto prostředí, kde bylo všechno naladěno na jiný tón. A leckdy, když jsem v nějaké té módní restauraci mezi všemi těmi elegantními postavami světáků a hejsků tancoval svůj onestep, připadal jsem si jako zrádce všeho, co mi v životě bylo svaté a hodné úcty. Kdyby mě byla Hermína nechala jen týden o samotě, byl bych těm namáhavým a směšným pokusům o světáctví bez prodlení unikl. Ale Hermína tu byla stále; i když jsem ji neviděl každý den, přesto mě stále pozorovala, vedla, střežila- a soudila - s úsměvem mi z tváře vyčetla i všechny mé rozhořčené myšlenky na odpor a na útěk.

S pokračující zkázou toho, co jsem dříve nazýval svou osobností, jsem počínal rovněž chápat, proč jsem se přes veškeré zoufalství musel tolik bát smrti, a začal jsem si uvědomovat, že i ten hrozný a potupný strach ze smrti byl částí mé staré, měšťácké, prolhané existence. Tenhle dosavadní pan Haller, nadaný spisovatel, znalec Mozarta a Goetha, autor hodnotných úvah o metafyzice umění, o géniu a tragice, o lidskosti, ten melancholický poustevník ve své cele přeplněné knihami, byl krok za krokem vydáván sebekritice a v ničem se neosvědčil. Tento nadaný a zajímavý pan Haller sice velebil rozum a lidskost a protestoval proti surovostem války, avšak za války se nedal postavit ke zdi a zastřelit, což by vlastně bývalo bylo důsledkem jeho úvah, nýbrž se dokázal nějak přizpůsobit, sice nanejvýš slušně, jemně a ušlechtilé, ale byl to přece jen kompromis. Dále byl nepřitelem moci a vykořisťování, v bance však měl ležet řadu cenných papírů průmyslových podniků, jejichž úroky shraboval bez nejmenších výčitek svědomí. A tak tomu bylo se vším. Harry Haller se sice báječně odíval do hávu idealisty opovrhujícího světem, bolestínského poustevníka a hřímajícího proroka, byl však v podstatě měšťák, život, jako byl Hermínin, považoval za zavrženíhodný, mrzel se pro noci promarněné v restauracích; pro tolárky v nich utracené, měl špatné svědomí a netoužil vůbec po tom, aby se osvobodil a zdokonalil, nýbrž naopak cítil prudkou touhu po dávných pohodlných časech, kdy ho ještě bavily jeho duchovní hříčky a přinášely mu slávu. Přesně tak toužili čtenáři novin, jimiž pohrdal a jimž se vysmíval, po ideálních časech před válkou, neboť to bylo pohodlnější než poučit

se z prožitého utrpení. Fuj, na zvracení bylo z tohohle pana Hallera! A přesto jsem se k němu přimyká, či k jeho pouhému přízraku v rozkladu, k jeho koketování s duchovnem, k jeho měšťácké hrůze z nepořádku a z náhody (k čemuž patřila i smrt), a vyvíjejícího se nového Harryho, toho trochu zakřiknutého a směšného tančirenského diletanty, jsem jízlivě a pln závisti srovnával s oním někdejšími lživě ideálním Harryho obrazem, na němž jsem zatím odhalil všechny ty fatální rysy které mu tehdy tolik vadily na Goethově portrétu u profesora. On sám, starý Harry, byl právě takový měšťácký idealizovaný Goethe, právě takový hrdina ducha s příliš ušlechtilým pohledem, zářící vznešeností, duchem a lidskostí jako pomádou a téměř dojatý svou vlastní duševní ušlechtilostí! U čerta, že ale ten vznešený obraz dostal teď pěkné trhliny, že toho ideálního pana Hallera rozebrali až běda! Vypadal jako hodnostář obraný lupiči a v roztrhaných kalhotách, který by se byl moudře měl mít k tomu, aby se naučil nové roli otrhance, který však zatím nosil své cáry, jako by na nich ještě visely řády, a stále si plačtivě osoboval svou ztracenou důstojnost.

S hudebníkem Pablem jsem se stýkal stále častěji a můj soud o něm se nutně zrevidoval už proto, že ho Hermína měla tak ráda a horlivě vyhledávala jeho společnost. Do paměti jsem si Pabla zapsal jako hezkou nulu, jako drobného, poněkud marnivého krasavce, jako spokojené dítě bez problémů, které s radostí prská do své jarmareční trumpetu a snadno se dá ovládnout chválou a čokoládou. Jenže Pablo se po mých soudech neptal, byly mu tak lhostejné jako mé hudební teorie. Zdvořile a přívětivě mi naslouchal s věčným úsměvem na rtech, avšak nikdy nedal skutečnou odpověď. Na druhé straně se zdálo, že jsem přece jen vzbudil jeho zájem, očividně se snažil zalíbit se mi a projevat mi svou náklonnost. Když jsem se při jednom z takových bezvýsledných rozhovorů popudila byl téměř hrubý, podíval se mi polekaně a smutně do tváře, vzal mě za levou ruku a hladil ji a z malého pozlaceného pouzdra mi nabídl něco k šňupání, že mi to udělá dobře. Pohledem jsem se dotázal Hermíny, přikývla, vzal jsem si a šňupl. Opravdu jsem se zakrátko osvěžil a rozveselil, pravděpodobně bylo v prášku trochu kokainu. Hermína mi vyprávěla, že Pablo má spoustu takových prostředků, které tajně dostává a které občas předkládá přátelům, a že je mistrem v jejich míšení a dávkování: prostředků k utišení bolesti, pro spaní, k vyvolání krásných snů, k rozveselení, k zamilování.

Jednou jsem ho potkal na ulici, bylo to na nábřeží, ihned se ke mně připojil. Tentokrát se mi konečně podařilo ho přimět k hovoru.

„Pane Pablo,“ řekl jsem mu a on si pohrával tenkou černostříbrnou hůlkou, „jste Hermínin přítel, a to je důvod, proč se o vás zajímám. Ale vy mně, to musím říci, naše hovory nijak neusnadňujete. Mnohokrát jsem se už pokusil s vámi pohovořit o hudbě - bylo by mě zajímalo slyšet váš názor, vaše námitky, váš úsudek; jenže vy jste opovrhl i sebemenší odpovědí.“

Srdečně se zasmál a nezůstal tentokrát svou odpověď dlužen, nýbrž lhostejně řekl: „Víte, podle mého názoru o hudbě hovořit nemá vůbec smysl. Nikdy o hudbě nemluví. Co jsem vám měl také na vaše chytrá a správná slova odpovědět? Měl jste vždy takovou pravdu ve všem, co jste řekl. Ale podívejte, já jsem muzikant a ne učenec a myslím, že v hudbě mít pravdu nemá vůbec žádnou cenu. V hudbě přece nezáleží na tom, aby člověk měl pravdu, aby měl vkus a vzdělání a tohle všechno.“

„Dobrá. A na čem tedy záleží?“

„Na tom, aby se hrálo, pane Hallere, aby se hrálo tak dobře, tak hodně a tak intenzívně, jak jen je možné. To je to, monsieur. Mám-li v hlavě všechna Bachova a Haydnova díla a umím o nich pronášet ty nejchytřejší věci, ještě se tím nikomu nepomůže. Když si však vezmu svou foukačku a zahraju pěkně shimmy, ať si je jak chce dobré nebo špatné, udělá přesto lidem radost, vjede jim do nohou a do krve. Jenom na tomhle záleží. Prohlédněte si jednou tváře v tanečním sále ve chvíli, kdy po delší přestávce spustí znovu hudba - jak se oči rozzáří, jak to škubne v nohou a 'tváře jak se rozesmějí! Pro tohle se hraje.“

„Výborně, pane Pablo. Ale neexistuje pouze smyslová hudba, existuje i hudba duchovní. Neexistuje jen ta, která se hraje právě teď, ale i hudba nesmrtelná, která žije stále, i když se právě nehraje. Někdo může ležet sám na lůžku a vyvolat si v myšlenkách nějakou melodii z ‚Kouzelné flétny‘ nebo ‚Matoušových pašijí‘ a pak hudba zní, aniž je den jediný člověk zafouká na flétnu nebo přejede po strunách.“

„Jistě, pane Hallere. Ale každou noc si spousta osamělých snilků němě reprodukuje i takový ‚Yearning‘ a ‚Valencii‘, i ta nejoboženější písárka v kanceláři má v hlavě po slední onestep a bubnuje do stroje v jeho taktu. Máte pravdu se všemi těmi osamělými lidmi, já jim všem přeju jejich němou hudbu, ať už je to ‚Yearning‘ či ‚Kouzelná

flétna' nebo ‚Valencia‘! Jenomže odkud tihle lidé tu svou osamělou, němou hudbu berou? Od nás, od muzikantů, nejdřív se musí hrát a slyšet a musí vám přejít do krve, než na ni doma ve své komůrce můžete myslet a snít o ní."

„Dobrá," řekl jsem chladně. „Přesto se nesluší klást na stejnou úroveň Mozarta a nejnovější foxtrot. A není totéž, hraje-li lidem božskou a věčnou hudbu anebo lacinou, pomíjivou muziku."

Jakmile Pablo postřehl podrážděnost v mém hlase, okamžitě nasadil svůj nejlíbeznější výraz, hladil mě konejšivě po rameni a jeho hlas neuvěřitelně zjemněl.

„Ach, můj drahý pane, s tou úrovní máte asi docela pravdu. Nemám vůbec nic proti tomu, abyste Mozarta a Haydna a ‚Valencii‘ stavěl na úroveň, na jakou se vám líbí! Mně je to docela jedno, není má věc rozhodovat o úrovních, nikdo se mě po tom neptá. Mozarta budou možná hrát ještě za sto let, a ‚Valencii‘ už ani za dva roky ne - myslím, to že můžeme přenechat Pánubohu, ten je spravedlivý a v jeho ruce jsou životy nás všech i život každého valčíku a foxtrotu, on už jistě udělá, co je správné. Ale my muzikanti, my musíme dělat svou věc, to je naše povinnost a náš úkol: musíme hrát to, co si lidé právě žádají, a musíme to hrát tak dobře a hezky a působivě jak jen to jde."

S povzdechem jsem se vzdal. S tím člověkem se nedalo nic pořídit.

V některých okamžicích se zcela podivuhodně mísilo staré s novým, bolest s rozkoší, strach a radost. Hned jsem byl v nebi, hned zas v pekle, ponejvíc v obou zároveň. Starý a nový Harry žili spolu hned v zavilém sporu, hned zas v míru. Zdálo se často, že starý Harry je dokonale mrtev, že zemřel a byl pochován, a znenadání se znovu objevil, poroučel a tyranizovala všechno věděl lépe, a nový, malý, mladý Harry se styděl, mlčel a nechal se zahánět do úzkých. Jindy zase mladý Harry popadl starého za krk a pěkně ho svíral, a to pak bylo vzdechů, smrtelného zápasu a myšlenek na břitvu!

Často se však nade mnou slila vlna utrpení a štěstí zároveň. Jedním z takových okamžiků byl ten, kdy jsem několik dní po svém prvním tanečním pokusu na veřejnosti vstoupil večer do své ložnice a k svému nezměrnému překvapení, úžasu, úleku a okouzlení našel krásnou Marii ve svém lůžku.

Ze všech překvapení, jimž mě Hermína dosud vystavila, bylo to-

hle nejprudší. Neboť ani na okamžik jsem nezapochyboval o tom, že to rajske stvoření mi poslala ona. Toho večera jsem se výjimečně s Hermínou nesešel, nýbrž jsem si byl poslechnout v dómu starou církevní hudbu v dobrém provedení - byl to krásný a bolestný výlet do mého někdejšího života, do luhů mého mládí, do sfér ideálního Harryho. Ve vysoké gotické prostoře chrámu, jehož krásné síťové klenby v mihotavém sporém osvětlení se s přízračnou oživlostí přelévaly sem a tam, jsem naslouchal skladbám Buxtehudovým, Pachelbelovým, Bachovým a Haydnovým, kráčil jsem po milovaných starých cestách, znovu uslyšel nádherný hlas jedné bachovské pěvkyně, s níž jsem byl kdysi spřátelen a jejíž vystoupení mi poskytla mnoho mimořádných zážitků. Hlasy staré hudby, její nekonečné důstojenství a posvátnost ve mně znovu vyvolaly všechna povznesení, okouzlení a nadšení mého mládí, smuten a zahloubán jsem seděl na vysokém chrámovém kůru, na chvíli host v tomto ušlechtilém, blaženém světě, který mi kdysi byl domovem. Při jednom Haydnově duetu mi do očí vstoupily slzy, nevyčkal jsem konce koncertu, vzdal jsem se shledání se zpěvačkou (ach, kolik jen skvělých večerů jsem s umělci strávil po takových koncertech!), vykradl jsem se z dómu a znaven jsem se potuloval nočními ulicemi, v nichž tu a tam za okny restaurací vyhrávaly jazzové kapely melodie mého nynějšího života. Ach, jakou jen bludnou poutí se stal můj život!

Dlouho jsem při té noční procházce přemýšlel o svém podivném vztahu k hudbě a znovu jsem zjistil, že tento právě tak jímavý jako fatální vztah k hudbě je osudem celé německé duchovosti. Německému duchu vládne mateřské právo, svázanost s přírodou ve formě hegemonie hudby v míře, jakou nikdy žádný jiný národ nepoznal. My, lidé ducha, místo abychom se tomu zmužile bránili a byli poslušni ducha, logu, slova a zjednávali mu sluch, my všichni sníme o řeči beze slov, která říká nevyslovitelné a vytváří nevytvořitelné. Místo aby co nejvěrněji a nejpoctivěji hrál na tento svůj nástroj, duchovní Němec vždy brojil proti slovu a rozumu a koketoval s hudbou. A v hudbě, v těch podivuhodných blažených tónových útvech, v podivuhodných vznešených citech a náladách, jež nebyly nikdy nuceny se uskutečnit, se německý duch hýřivě rozplýval a propásl většinu svých skutečných úkolů. My lidé ducha jsme nikdo nebyli domovem ve skutečnosti, byli jsme jí cizí a nepřátelští, proto také byla v naší německé skutečnosti, v našich dějinách, naší politice,

našem veřejném mínění úloha ducha tak žalostná. Inu, často jsem tohle promýšlel a nezřídka pocítil prudkou touhu jednou také skutečnost spoluvytvářet, být jednou vážně a odpovědně činný namísto věčně jen přestovat pouhou estetiku a duchovní umělecké řemeslo. Vždy to však končilo rezignací, odevzdáním v osud. Páni generálové a velkopřemyslníci měli zcela pravdu: my „duchovní lidé“ jsme nebyli k ničemu, byli jsme zbytečný, skutečnosti vzdálený, neodpovědný spolek duchaplných tlachalů. Fuj! Břítvu!

Pln myšlenek a hudby, jež ve mně doznívala, srdce zatížené smutkem a se zoufalou touhou po životě, skutečnosti, smyslu, po tom, co je nenávratně totam, jsem se konečně vrátil domů, vystoupil po schodech, rozsvítil v obývacím pokoji a chvíli se marně pokoušel číst a uvažoval o úmluvě, která mě nutila nazítří jít do baru Cécile pít whisky a tancovat, a zaplavil mě hněv a hořkost nejen vůči mně samotnému, ale i vůči Hermíně: Byť to myslela dobře a ze srdce, ať si to byla skvělá bytost - přece jen mě tehdy raději měla nechat zajít než mě vtahovat a stahovat do toho ztřeštěného, cizího, třpytivého světa, kde přece napořád budu cizincem a kde to, co je ve mně nejlepší, zchátrá a zbídačí!

A tak jsem smuten zhasl světlo, smutně jsem odešel do ložnice a začal se svlékat, když mě zarazila nezvyklá vůně; jakoby lehký parfém; ohlédl jsem se a spatřil ve svém lůžku krásnou dívku Marii s velkýma modrýma očima a trochu stíněným úsměvem. .

„Marie!“ řekl jsem. A mou první myšlenkou bylo, že by mi má domácí dala výpověď, kdyby tohle věděla.

„Přišla jsem,“ pronesla tiše. „Zlobíte se?“

„Ne, ne. Já vím, Hermína vám dala klíč. No dobrá.“

„Ach, vy se zlobíte. Já zas půjdu.“

„Ne, má krásná Marie, zůstaňte! Jenže já jsem právě dnes večer velice smutný, nemohu se dnes nijak rozveselit, snad až zítra.“

Trochu sem se nad ni naklonil a tu mě vzala oběma rukama pevně za hlavu, stáhla ji k sobě a dlouze mě políbila. Pak jsem se k ní posadil na postel, držel jí ruku, prosil, aby mluvila tiše, že nás nesmějí slyšet, a díval se na její krásnou, plnou tvář, která tu na mém polštáři ležela jako cizí, zvláštní velká květina. Pomalu si přitáhla mou ruku k ústům, vsunula ji pod příkrývku a položila na svá teplá, tiše oddychující ňadra.

„Nemusíš být veselý,“ řekla. „Hermína mi pověděla, že máš trá-

pení. To přece každý pochopí. Líbím se ti ještě? Posledně při tanci jsi byl hodně zamilovaný."

Líbal jsem ji na oči, na ústa, krk a ňadra. Před chvilkou jsem na Hermínu myslel s hořkostí a výčitkami, a teď jsem v rukou držel její dar a byl jsem jí vděčný. Mariino laskání nijak neubližovalo kouzelné hudbě, kterou jsem dnes slyšel, bylo jí hodno a bylo jejím naplněním. Pomalu jsem stáhl příkrývku z té krásné ženy, až jsem svými polibky dospěl až k jejím chodidlům. Když jsem k ní ulehl, její tvář jako květina se na mne vševedoucně a laskavě usmívala.

Této noci, po Mariině boku, jsem nespál dlouho, zato hluboce a zdravě jako dítě. A mezi chvílemi spánku jsem sál její krásné, oblažující mládí a dověděl se z šeptaného vyprávění leccos zajímavého o jejím i Hermínině životě. O tomto druhu bytostí a jejich životě jsem věděl velmi málo, jen u divadla jsem se příležitostně dříve setkával s podobnými existencemi, muži i ženami, napůl umělci, napůl polosvětlem. Až nyní jsem trochu nahlédl do těch podivuhodných, podivně nevinných i zkažených životů. Tyto dívky, původem zpravidla chudé, avšak příliš chytré a hezké, než aby svůj život založily pouze na nějakém špatně placeném a neradostném výdělečném zaměstnání, žily všechny hned z příležitostné práce, hned zas ze svého půvabu a roztomilosti. Občas několik měsíců proseděly za psacím strojem, načas byly milenkami zámožných světáků, dostávaly kapesné a dary, žily jistý čas v kožiších, autech a grandhotelích, pak zase v podkrovních komůrkách, a daly se sice za určitých okolností, byla-li nabídka vysoká, získat pro manželství, vcelku však po něm nikterak neprahly. Láska mnohých z nich byla bez žádostivosti a svou přízeň poskytovaly jen s nevolí a smlouvaly vždy o nejvyšší cenu. Jiné, a k nim patřila Marie, měly neobyčejnou potřebu lásky a měly k ní mimořádné vlohy, většina z nich zkušená v lásce s oběma pohlavími; žily pouze pro lásku a vedle oficiálních a platících přátel udržovaly vždy ještě i další milostné vztahy. Tito motýlci žili horlivě a usilovně, v starostech i s lehkou myslí, chytře a přesto nesmyslně svůj právě tak dětinský jako rafinovaný život, nezávislí a nikoli pro každého, čekali na štěstí a příznivé povětrí, zamilováni do života a přesto na něm lpící mnohem méně než měšťáci, vždy připraveni jít za princem z pohádky do jeho zámku, vždy napůl s vědomím jistoty těžkého a smutného konce.

Marie mě oné úžasné první noci a v příštích dnech naučila mno-

hému, nejen novým líbezným hrám a blaženostem smyslů, nýbrž i novému chápání, novým názorům, nové lásce. Svět tanečních a zábavných lokálů, biografů, barů a hotelových čajoven, který pro mne, poustevníka a estéta, měl v sobě stále ještě něco méněcenného, zapovězeného a ponižujícího, byl pro Marii, Hermínu a jejich družky světem vůbec, nebyl ani dobrý, ani zlý, nebyl hoden ani touhy, ani nenávisti; v tomto světě vykvétal jejich krátký dychtivý život, s ním měly své zkušenosti a v něm se zabydlily. Milovaly šampaňské nebo nějakou specialitu na grilu, jako našinec miluje nějakého skladatele nebo básníka, a na nový taneční šlágr nebo sentimentální, ufnukanou písničku nějakého jazzového zpěváka vyplýtvávaly tolik nadšení, uchvácenosti a dojetí jako našinec na Nietzscheho nebo Hamsuna. Marie vyprávěla o saxofonistovi Pablovi a hovořila o jednom americkém songu, který jim prý občas zpívá, s takovým nadšením, obdivem a láskou, že mě to dojalo a uchvátilo daleko víc než extáze nějakého vzdělance nad vybraně vznešenými uměleckými požitky. Byl jsem hotov blouznit s ní, ať je ten song jakýkoli; Mariina láskyplná slova, její toužebně rozkvétající pohled způsobily širokou trhlinu do mé estetiky. Jistěže existují některé nečetné, vybrané, krásné věci povznesené nad jakýkoli spor a pochyby, na prvním místě Mozart, ale kde je hranice? Cožpak jsme všichni my znalci a kritici jako mladí vroucně nemilovali umělecká díla a umělce, kteří se nám dnes zdají pochybní a nemožní? Nestalo se nám to s Lisztem, Wagnerem, a mnohým dokonce i s Beethovenem? Nebylo Mariino nadšené dětské pohnutí nad tímto songem z Ameriky právě tak čistým, krásným, nade vši pochybnost vznešeným uměleckým zážitkem jako nadšení nějakého školního rady nad Tristanem a Isoldou či extáze nějakého dirigenta při Deváté symfonii? A nesouhlasilo to podivuhodně s názory pana Pabla a nedávalo mu to za pravdu?

Pabla, toho krasavce, Marie zřejmě také velmi milovala!

„Je to krásný člověk,“ řekl jsem, „i mně se velmi líbí. Ale pověz, Marie, jak můžeš vedle toho ještě mít ráda i mě, nudného starého chlapa, který není hezký a dokonce už šediví a neumí hrát na saxofon ani zpívat anglické písničky o lásce?“

„Nemluv tak ošklivě!“ plísnila mě. „To je přece docela přirozené. Ty se mi také líbíš, i ty máš něco hezkého, milého a zvláštního, nesmíš být jinačí než jsi. O těchhle věcech se nemá mluvit a skládat z nich úcty. Podívej, když mě líbáš na krk nebo na ucho, cítím, že mě

máš rád, že se ti líbím, umíš líbat jakoby trochu nesměle, a to mi říká: máš rád, je ti vděčný, že jsi hezká. To mám moc a moc ráda. A zase u jiného muže mám ráda pravý opak, že si ze mě zřejmě nic nedělá a líbá mě tak, jako by to od něho byla milost."

Znovu jsme usnuli. Znovu jsem se probudil, aniž jsem ji přestal objímat, svou krásnou, krásnou květinu.

Jak zvláštní! Ta krásná květinu přesto stále zůstávala darem od Hermíny! Stále se za ní skrývala ona, jakoby v její masce!. A mezi tím jsem si náhle vzpomněl na Eriku, na svou vzdálenou, zlou milou, na svou ubohou přítelkyni. Byla sotva méně hezká než Marie, i když ne tak kvetoucí a uvolněná, a chudší v geniální drobné milostné dovednosti, na chvíli vyvstala přede mnou jako obraz, zřetelně a bolestně, milovaná a hluboce vetkaná do mého osudu, a opět se propadla v spánek, v zapomnění, ve zpola oželenou dálku.

A tak přede mnou této krásné, něžné noci vyvstalo mnoho obrazů mého života, přede mnou, který jsem tak dlouho žil naprázdno, uboze a bez obrazů. Z hloubi vytryskl Erótovým kouzlem otevřený bohatý pramen obrazů a srdce mi chvílemi přestávalo tlouci radostí i smutkem z toho, jak bohatá je obrazárna mého života, jak plna vysokých věčných hvězd a souhvězdí je duše ubohého stepního vlka. Dětství a matka sem shlížely něžně a zjasněně jako daleké, v nekonečné modři ležící pohoří, kovově a čistě zaznívala sborem má přátelství, počínaje bájným Hermannem, duševním bratrem Hermíniným; s nadpozemskou vůní jako květiny vlhce vykvétající z jezerní vody připlouvaly obrazy mnoha žen, které jsem miloval, po kterých jsem toužil a které opěvovala z nichž jen několika jsem dosáhl, pokusil se je mít. I má žena se objevila, s níž jsem prožil řadu let a která mě naučila kamarádství, střetům a rezignaci, k níž jsem však přes všechny životní nedostatky choval stále živou, hlubokou důvěru až do dne, kdy mě, chorá a pomatená, opustila v náhlém útěku a divoké vzpouře - a já jsem poznal, jak velice jsem ji asi miloval a hluboce jí důvěřoval, že mě to porušení důvěry mohlo zasáhnout tak těžce na celý život.

Tyto obrazy - byly jich stovky, se jménem i bezejmenných - se znovu vrátily a jako mladé a nové vystupovaly ze studnice této noci lásky, a já jsem si opět uvědomil to, na co jsem ve své bídě dávno zapomněl, že jsou mým životním majetkem a hodnotou a že nezničený dále trvají, proměněny v hvězdy, na něž jsem zapomněl a které

jsem přece nemohl zničit, jejichž sled je ságou mého života a jejichž hvězdný třpyt tvoří nezničitelnou hodnotu mého bytí. Můj život byl trudný, pobloudilý a nešťastný, vedl k rezignaci a popírání, zhořkl solí osudu všeho lidstva, ale byl bohatý, hrdý a bohatý, i v bídě to byl život královský. Ať už ten kousíček cesty k zániku promarním sebežalostněji, jádro tohoto života bylo ušlechtilé, mělo tvář a urozenost, nešlo v něm o mince, šlo o hvězdy.

Také již uplynul nějaký ten den a leccos se od té doby přihodilo, vzpomínám si již jen na málo podrobností z oné noci, na jednotlivá prohozená slova, na jednotlivé podoby a skutky hluboké milostné něhy, na hvězdně jasné okamžiky probuzení z těžkých mrákot milostné malátnosti. Avšak oné noci jsem se poprvé od svého úpadku znovu na svůj život díval neúprosně zářícíma očima, kdy jsem v náhodě opět poznával osud a v rozvalinách své existence zlomek božství. Má duše opět dýchala, zrak zase prozřel, a chvílemi přicházelo vroucí tušení, že stačí jen ten rozptýlený svět obrazů posbírat a pozvednout život stepního vlka Harryho Hallera jako celek k obrazu, abych sám vešel do světa obrazů a byl nesmrtelný. Neznamená každý lidský život právě úsilí a pokus o takový cíl?

Když jsem se s Marií ráno podělil o snídani, musil jsem ji z domu propašovat; podařilo se to. Ještě téhož dne jsem pro ni a pro sebe v blízké části města pronajal pokojík určený jen pro naše schůzky.

Má učitelka tance Hermína se objevila, věrna svému závazku, a já jsem se musil učit boston. Byla přísná a neúprosná a neprominula mi ani chvílku, neboť bylo rozhodnuto, že s ní půjdu na nejbližší maškarní ples. Požádala mě o peníze na svůj převlek, o němž však odmítla cokoli prozradit. Stále mi ještě bylo zapovězeno ji navštívit nebo i jen vědět, kde bydlí.

Doba před maškarním plesem, asi tři týdny, byla mimořádně krásná. Zdálo se mi, že Marie je první skutečnou milenkou, kterou jsem kdy měl. Od žen, které jsem miloval, jsem vždy vyžadoval ducha a vzdělání, aniž jsem kdy vůbec zpozoroval, že ani ta nejduchaplnější a relativně nejvzdělanější žena nikdy neodpovídá duchovnímu řádu ve mně, nýbrž stojí vždy proti němu; přinášel jsem ženám své problémy a myšlenky a bylo by se mi zdálo naprosto nemožné milovat déle než hodinu dívku, která sotvakdy četla knihu, stěží ví, co je to číst, a která by nedokázala rozeznat třeba Čajkovského od Beethovena: Marie neměla žádné vzdělání, oklik a náhražek jí ne-

bylo zapotřebí, všechny její problémy vyrůstaly přímo ze smyslů. Jejím uměním a úkolem bylo všemi svými smysly, svou nádhernou postavou, svými barvami, svými vlasy, svým hlasem, svou pleť, svým temperamentem dosáhnout takového smyslového a milostného štěstí, jak jen je možné, a za každou dovednost, za každou svou oblou linii, každý nejjemnější obrys svého těla nacházet a vykouzlit u milence odpověď, porozumění a živou, oblažující souhru. Už při onom prvním, nesmělém tanci jsem to pocítil, vnímal tu vůni geniální, úchvatné, vysoce kultivované smyslnosti a byl jí okouzlen. Jistě to také nebylo náhodou, že Hermína, ten vševěd, mi poslala právě Marii. Její vůně a všechny její znaky byly letní, jako růže.

Neměl jsem štěstí být Mariiným jediným nebo prvním milencem, byl jsem jedním z mnoha. Často na mne vůbec neměla čas, někdy hodinku odpoledne, zřídka noc. Nechtěla ode mne vzít žádné peníze, za tím jistě vězela Hermína. Ale dárky přijímala ráda, a když jsem jí třeba daroval novou malou peněženku z červené lakované kůže, směly v ní být i dvě tři zlaté mince. Ostatně s tou červenou tobolkou se mi velice vysmála! Byla rozkošná, ale jinak věc už dávno vyšlá z módy. V těchto věcech, o kterých jsem doposud věděla v nichž jsem se vyznal méně než v nějaké eskymáčtině, jsem se od Marie mnohému přiučil. Především jsem se naučil, že tyto drobné hračky, módní a luxusní předměty nejsou pouhé tretky a kýč a vynález ziskuchtivých fabrikantů a obchodníků, nýbrž že mají své oprávnění, že jsou krásné a mnohotvaré, že je to malý či spíše velký svět věcí, které všechny mají jediný účel, totiž sloužit lásce, zjemňovat smysly, oživovat mrtvé prostředí a kouzlem mu dodávat nové nástroje lásky, od pudru a parfému po taneční střevíček, od prstenu po pouzdro na cigarety, od spony na pase po kabelku. Taková kabelka nebyla jen kabelkou, peněženka nebyla peněženkou, květina květinou, vějíř vějířem, všechno byl konkrétní materiál lásky, magie, vzrušení, byl to posel, podloudník, zbraň, bitevní signál.

Koho asi Marie miluje; o tom jsem často přemítal. Myslím, že nejvíce milovala toho mládence Pabla se saxofonem, se zamlženými černými očima a dlouhými, bílými, ušlechtilými a melancholickými rukama. Byl bych si myslet, že Pablo je v lásce příliš ospalý, zhýčkaný a pasivní, ale Marie mě ujistila, že se sice pomalu dostává do varu, pak že však je dychtivější, úpornější, mužnější a náročnější než nějaký boxer či jezdec. A tak jsem se dovídal a znal tajnosti o

tom. a onom, o jazzovém hráči, o herci, o leckterých ženách, dívkách a mužích našeho prostředí, znal leccjaká tajemství, rozeznával pod povrchem svazky a nepřátelství, ponenáhlu (ač jsem v tomhle světě byl naprosto cizím, osamělým tělesem) jsem se s ním seznamoval a začínal k němu patřit. I o Hermíně jsem se mnohé dověděl. Zvláště často jsem však nyní přicházel do styku s panem Pablem; toho Marie velmi milovala. Občas i ona užívala z jeho tajných zásob, i pro mne tu a tam opatrovala ten požitek a Pablo se vždy zvlášť horlivě měl k službám. Jednou mi bez okolků řekl: „Vy jste takový nešťastný, to není dobře, to člověk nemá. Je mi toho líto. Zakuřte si z lehké opiové dýmky.“ Můj úsudek o tomto veselém, moudrém, dětinském a přitom nevyzpytatelném člověku se stále proměňoval; spřátelili jsme se a nezřídka jsem si brával trochu z jeho drog. Pohled na to, jak jsem zamilován do Marie, ho jaksi obveseloval. Jednou uspořádal ve svém pokoji, mansardě předměstského hotelu, „slavnost“. Byla tam jediná židle, Marie a já jsme museli sedět na posteli. Nalil nám taju- plného, báječného likéru smíchaného ze tří lahviček. A pak, když jsem se dostal do výtečné nálady, navrhl nám se, svítícíma očima, abychom uspořádali milostnou hru ve třech. Stroze jsem odmítl, něčeho takového jsem nebyl schopen; přesto však jsem se po očku podíval na Marii, jak se k tomu má ona, a přestože se ihned připojila k mému odmítnutí, zpozoroval jsem ohníček v jejích očích a cítil, že mého rozhodnutí lituje. Pablo byl mým odmítnutím zklamán, ale neurazil se. „Škoda,“ prohlásil, „Harry uvažuje příliš morálně. Co naplat. Jak by to bylo krásné, velmi krásné! Ale znám náhradu.“ Všichni jsme si několikrát dechli opiového dýmu a vsedě bez hnutí, s otevřenýma očima, jsme se všichni tři oddali výjevu, který před námi vykouzli a při němž se Marie třásla rozkoší. Když se mi pak udělalo poněkud nevolno, položil mě Pablo na postel, dal mi pár kapek léku, a když jsem na několik minut zavřel oči, ucítil jsem na každém víčku letmý, jakoby vdechnutý polibek. Přijal jsem jej, jako bych myslel, že je od Marie. Ale dobře jsem věděl, že mě políbil on.

Jednou večer mě překvapil ještě víc. Objevil se u mne v bytě a řekl, že potřebuje dvacet franků a že mě o ně prosí. Za to že mi přenechá Marii na tuto noc.

„Pablo,“ řekl jsem vyděšen, „ani nevíte, co říkáte. Postoupit svou milenkou jinému za peníze, to se u nás považuje za tu největší hanebnost. Váš návrh jsem neslyšel, Pablo.“

Soucitně se na mne podíval. „Nechcete, pane Harry. Dobrá. Vždycky si sám děláte potíže. Tak dnes v noci s Marií spát nebudete, když je vám to tak milejší, a dejte mi ty peníze jen tak, dostanete je zpátky. Moc je potřebuji.“

„A načpak?“

„Pro Agostina - víte, to je ten malý hoch od druhých houslí. Je už týden nemocen a nikdo se o něho nestará, nemá ani vindru a teď i mně došly peníze.“

Ze zvědavosti a trochu také, abych se sám potrestal, jsem s ním šel k Agostinovi; donesl mu do jeho podkrovní světničky; opravdu ubohé podkrovní světničky, mléko a lék, natřepal mu peřiny, vyvětral místnost a kolem rozpáleného čela hezky správně uvázal obklad, všechno rychle, jemně a odborně a věcně jako nějaká ošetřovatelka. Téhož večera jsem ho viděl až do ranních hodin vyhrávat v baru City.

S Hermínou jsem často dlouho a věcně hovořival o Marii, jejích rukou, ramenou, bocích, jak se směje, jak líbá a tančí.

„Už ti také předvedla tohle?“ zeptala se jednou Hermína a popsala mi zvláštní hru jazykem při polibku. Žádal jsem ji, aby mi to sama předvedla; rozhodně odmítla. „Až později,“ řekla „ještě nejsem tvá milenka.“

Zeptal jsem se, odkud zná Mariino umění líbat a ostatní skryté podivuhodnosti jejího těla, o kterých obyčejně ví pouze milenec.

„Ó,“ zvolala, „jsme přece přítelkyně. Myslíš si, že máme před sebou tajnosti? Často jsem s ní spala a hrála si s ní. Dostals opravdu krásné děvče, ta umí víc než ostatní.“

„Přece jen si myslím, Hermíno, že i vy máte jedna před druhou tajemství. Nebo jsi jí o mně vyprávěla všechno, co víš?“

„Ne, to je něco jiného, tomu by nerozuměla. Marie je skvělá, měl jsi štěstí, ale mezi tebou a mnou jsou věci, o kterých nemá ani zdání. Řekla jsem jí toho o tobě moc, přirozeně mnohem víc, než by ti tehdy bývalo milé, musela jsem ji přece pro tebe svést. Ale rozumět ti tak, jako já ti rozumím, to Marie nikdy nebude, ani žádná jiná. I od ní jsem se ještě leccemus přiučila - vím teď o tobě všechno to, co zná Marie. Znáš tě skoro tak dobře, jako kdybychom spolu často byli spali.“

Když jsem se znovu s Marií setkal, bylo pro mne podivné a tajemné vědět, že měla na svém srdci jako mě i Hermínu, že jí hladila,

líbala, okoušela a zkoumala údy, vlasy a kůži právě tak jako mně. Vystávaly přede mnou nové, nepřímé, složité vztahy a spojitosti, nové možnosti lásky a života, a myslel jsem na tisíc duší v traktátu o stepním vlku.

V onom krátkém období mezi časem, kdy jsem se seznámil s Marií, a velkým maškarním plesem jsem byl přímo šťasten; přesto jsem přitom nikdy neměl pocit, že tohle je snad vykoupení, dobyté blaženství, nýbrž jsem velmi zřetelně tušil, že to všechno je jen předehra a příprava, všechno že spěje prudce vpřed, to vlastní že teprve přijde.

Tančit jsem se naučil už natolik, že mi připadalo možné na ples jít; denně se o něm víc mluvilo. Hermína měla své tajemství a pevně trvala na tom, že mi neprozradí, v jakém přestrojení se objeví. Že ji už poznám, tvrdila, a kdyby snad ne, že mi pomůže, dřív však že nic vědět nesmím. Proto nebyla vůbec zvědavá na mé plány s maskováním, a já se rozhodl, že si žádný převlek nevezmu. Když jsem chtěl pozvat na ples Marii, prohlásila, že na tu slavnost už kavalíra má, také už měla vstupenku, a já jsem poněkud zklamán zjistil, že na ten ples budu muset jít sám. Byl to nejvybranější maškarní ples města, každoročně ho pořádali umělci ve všech sálech Globusu.

V těch dnech jsem Hermínu vídal jen zřídka, ale v předvečer plesu se u mne na chvílku zastavila - přišla si pro vstupenku, kterou jsem jí obstaral - a tu jsme zapředli rozhovor, nadmíru pozoruhodný; zanechal ve mně hluboký dojem.

„Vlastně se ti teď vede docela dobře," pravila, „tanec ti jde k duhu. Kdo tě čtyři neděle neviděl, sotva by tě poznal."

„Ano," přisvědčil jsem, „už léta se mi tak nevedlo. To všechno ty, Hermíno."

„Spíš tvá krásná Marie, ne?"

„Ne. I tu jsi mi darovala ty. Je skvělá."

„To je milenka, jakou jsi potřeboval, stepní vlku. Hezká, mladá, stále v dobré náladě, v lásce velmi moudrá, a nelze ji mít každý den. Kdyby ses o ni nemusel dělit s jinými, kdyby u tebe nebyla vždy pouze letným hostem, nešlo by to tak dobře."

Ano, i to jsem musel uznat.

„Tak už tedy máš vlastně všechno, co potřebuješ?"

„Ne, Hermíno, není tomu tak. Mám něco velmi krásného a rozkošného, velikou radost, milou útěchu. Jsem takřka šťasten ..."

„No tak! Co chceš víc?"

„Chci víc. Nejsem se svým štěstím spokojen, nejsem pro ně stvořen, k tomu nejsem povolán. Jsem povolán k čemusi právě opačnému.“

„To znamená být nešťastný? Vždyť toho už jsi měl vrchovatě, tenkrát, když ses kvůli břitvě nemohl vrátit domů.“

„Ne, Hermíno, je to přece jen jinak. Připusťme, že jsem tehdy byl velmi nešťasten. Ale to bylo neštěstí hloupé, neplodné.“

„A pročpak?“

„Protože bych jinak nebyl musel mít ten strach ze smrti, kterou jsem si přece přál! Neštěstí, které potřebuji a přejí si, je jiné; takové, aby mě nechávalo žádostivě trpět a s rozkoší umírat. To je neštěstí nebo štěstí, na které čekám.“

„Rozumím ti. V tom jsme jako bratr a sestra. Ale co máš proti štěstí, které jsi teď našel u Marie? Proč nejsi spokojený?“

„Nemám nic proti tomuhle štěstí, ó ne, mám je rád, jsem mu vděčný. Je krásné jako slunečný den uprostřed deštivého léta. Ale cítím, že to nemůže mít trvání. I tohle štěstí je neplodné. Uspokojuje mě, ale spokojenost, to není strava pro mě. Uspává stepního vlka, přesycuje ho. A není to žádné štěstí, kvůli kterému by člověk zemřel.“

„Tedy zemřít je třeba, stepní vlku?“

„Myslím, že ano! Jsem se svým štěstím velmi spokojen, dokážu je snášet ještě hezky dlouho. Ale když mi to štěstí občas poskytne chvíli času, abych se probudila pocítil svou touhu, pak mé veškeré toužení nesměřuje k tomu, abych si své štěstí navždycky podržel, nýbrž abych znovu trpěl, jenže krásněji a méně žalostně než dřív. Toužím po takových utrpeních, která mi dají ochotu a vůli zemřít.“

Hermína se mi dívala něžně do očí svým temným pohledem, který se u ní dokázal objevit vždy tak znenadáni. Nádherné, strašné oči! Sbírajíc a sestavujíc jednotlivá slova, hovořila zvolna a tak tiše, že jsem se musel namáhat, abych ji slyšel:

„Chci ti dnes něco povědět, něco, co už dávno vím, a i ty to víš, ale možná že sis to sám sobě ještě neřekl. Řeknu ti teď, co vím o sobě a o tobě a o našem osudu. Ty, Harry, jsi byl umělec a filozof, člověk plný radostnosti a víry, vždy na stopě velikosti a věčnosti, nikdy spokojen s tím, co je jenom hezké a malé. Ale čím víc tě život probouzel a přiváděl k tobě samému, tím v tobě vzrůstala zbledovanost, tím hlouběji jsi upadal do strádání, úzkostí a zoufalství, až po

krk, a všechno, co jsi kdysi znal a miloval a uctíval jako krásné a svaté, všechna tvá někdejší víra v lidi a v naši vznešenou povolnost ti nedokázala pomoci a ztratila svou cenu a rozpadla se. Tvá víra už neměla vzduch, který by mohla dýchat. A udusit se je krutá smrt. Je to tak, Harry? Je to tvůj osud?"

Jen jsem kýval, kýval, kýval.

„Nosils v sobě obraz života, víru, úkol, byls hotov k činům, utrpení a obětem - a pak jsi ponenáhlu pozoroval, že svět od tebe nepožaduje žádné činy a oběti a podobné věci, že život není žádná hrdinská báseň s bohatýrskými úlohami atakdále, nýbrž že to je měšťácký parádní pokoj, kde k naprosté spokojenosti stačí jídlo a pití, káva a pletení punčoch, taroky a hudba z rádia. A kdo chce a má v sobě to druhé, hrdinské a krásné, uctívání velkých básníků nebo uctívání svatých, ten je blázen a rytíř don Quijote. Dobrá. Se mnou to, příteli, bylo zrovna tak! Byla jsem děvče dost nadané, jemuž bylo souzeno žít podle nějakého vysokého vzoru, klást na sebe vysoké požadavky a plnit důstojné úkoly. Mohla jsem na sebe vzít velkou sudbu, být ženou královou, milenkou revolucionáře, sestrou génia, matkou mučedníka. A život mi dovolil stát se právě kurtizánou s obstojným vkusem - už to mi přišlo dost zatěžko! Tak to bylo se mnou. Chvílemi jsem byla zoufalá a dlouho jsem hledala chybu sama u sebe. Myslela jsem si, že život musí koneckonců přece mít pravdu, a vysmíval-li se život mým krásným snům, myslela jsem si, že asi ty moje sny byly hloupé a pravdu neměly. Jenže to nic nepomáhalo. A protože jsem se dokázala dívat a poslouchat a byla také trochu zvědavá, podívala jsem se na ten takzvaný život hezky zblízka, na své známé a sousedy, na padesát a víc lidí a osudů, a tu jsem, Harry, viděla, že pravdu měly moje sny, že měly tisíckrát pravdu, tak jako ty tvoje. Ale život, skutečnost, pravdu neměly. Že žena jako já neměla jinou volbu než žalostně a nesmyslně stárnout u psacího stroje ve službách nějakého mamonáře či si toho mamonáře kvůli jeho penězům vzít anebo se stát vlastně děvkou, to bylo právě tak nepsprávné, jako že osamělý, plachý a zoufalý člověk jako ty musí sáhnout po břitvě. U mě ta bída byla asi spíš materiální a morální, u tebe víc duchovní – cesta ale byla stejná. Myslíš, že nedovedu pochopit tvůj strach z foxtrotu, tvou nechuť k barům a tančárnám, tvůj odpor k jazzu a celému tomu harampádí? Až moc dobře to chápu a zrovna tak i tvůj odpor k politice a smutek ze žvástání a neodpovědných

čachrů politických stran, tisku, tvé zoufalství z války, z minulé i z těch budoucích, z toho, jak se dnes myslí, čte, staví, jak se dělá hudba, co se oslavuje a čemu vyučuje! Máš pravdu, stepní vlku, tisíckrát máš pravdu, a přesto musíš podlehnout. Pro tenhle jednoduchý, pohodlný dnešní svět, který se spokojí s takovým málem, jsi moc náročný a hladový, svět tě vyvrhne, pro něj máš o rozměr víc. Kdo dnes chce žít a radovat se ze života, ten nesmí být jako ty a já. Kdo žádá místo fidlání hudbu, místo zábavy radost, místo peněz duši, místo patlání opravdovou práci, místo hříček opravdovou vášeň, pro toho tenhle hezoučký svět není žádný domov ..."

Hleděla k zemi a přemýšlela.

„Hermíno, " zvolal jsem něžně, „sestřičko, jak dobře se dovedeš dívat! A přece jsi mě naučila foxtrot! Ale jak to myslíš, že lidé jako my, lidé s jedním rozměrem navíc, tady nemůžeme žít? V čem to je? Je tomu tak jen v naší, dnešní době? Nebo tomu tak bylo vždycky?"

„Nevím. Ke cti světa chci připustit, že to je třeba jen naše doba, že to je nemoc, momentální neštěstí. Vůdcové rázně a zdárně připravují novou válku, a my ostatní zatím tancujeme foxtrot, vyděláváme peníze a cpeme se bonbóny - v takové době musí svět vyhlížet hezky skromně. Doufejme, že jiné doby byly lepší a zase budou, lepší, bohatší, širší a hlubší. Ale nám tím pomozeno není. A třeba to tak bylo vždycky ..."

„Vždycky jako dnes? Vždycky jen svět pro politiky, hejsky, číšníky a světáky, a žádný vzduch pro lidi?"

„To nevím, nikdo to neví. Taky je to jedno. Jenže já teď myslím, příteli, na tvého oblíbence, o kterém jsi mi občas vyprávěl a jehož dopisy jsi mi četl, na Mozarta. Jakkpak to bylo s ním? Kdo panoval za jeho časů, kdo sbíral smetanu, udával tón a něco platil: Mozart, nebo kšeftaři, Mozart, nebo povrchní, tuctoví lidé? A jakpak umřel a jak ho pochovali? A tak si myslím; že to takhle bylo vždycky a vždycky bude, a to, čemu se ve školách říká ‚světové dějiny‘ a čemu se tam musí kvůli vzdělání učit nazpaměť se všemi těmi hrdiny, génii, velkými činy a city - že to je jenom podvod, vynalezený kantory pro výchovné účely, aby se děti v předepsané době přece jen něčím zabývaly. Vždy to bylo tak a vždycky bude, že čas a svět, peníze a moc patří těm nízkým a povrchním a že těm druhým, pravým lidem, nepatří nic. Nic, jen smrt."

„Vůbec nic jiného?"

„Ano, věčnost.“

„Máš na mysli jméno, slávu u potomstva?“

„Ne, vřčku, slávu ne - copak ta má nějakou cenu? A věříš snad, že všichni opravdoví a celí lidé došli slávy a že je potomstvo zná?“

„Ovšemže ne.“

„Sláva to tedy není. Sláva je jen pro školy, je to kantorská záležitost. Sláva to není, kdepak! Nýbrž to, čemu říkám věčnost. Zbožní lidé tomu říkají království Boží. Myslím si tohle: všichni my náročnější, my s touhou, s tím jedním rozměrem navíc, bychom vůbec nedokázali žít, kdyby kromě atmosféry tohoto světa nebylo možno dýchat i ještě jiný vzduch, kdyby kromě času neexistovala ještě i věčnost, a to je ta pravá, ryzí říše. Patří k ní Mozartova hudba a básně tvých velkých básníků, patří k ní světci, kteří vykonali zázraky, zahynuli mučednickou smrtí a dali lidem velký příklad. Ale k věčnosti patří právě tak i obraz každého ryzího činu, síla každého ryzího citu, i když o nich nikdo neví a neviděl je ani nezaznamenal a nezačoval pro budoucnost. Ve věčnosti není žádná budoucnost, tam je jen současnost.“

„Máš pravdu,“ řekl jsem.

„Zbožní lidé tohle většinou věděli,“ pokračovala zamyšleně. „Proto vytvořili světce a to, čemu říkají ‚společenství svatých‘: Světci, to jsou praví lidé, Spasitelovi mladší bratři. Na cestě k nim jsme po celý náš život, každým dobrým činem, každou statečnou myšlenkou, každou láskou. Společenství svatých znázorňovali v dřívějších dobách malíři ve zlatých nebesích, zářící, krásné a plné míru - není to nic jiného, než co jsem předtím označila jako ‚věčnost‘. Je to říše mimo čas a zdání. Tam patříme, to je náš domov, po něm prahne naše srdce, stepní vlku, a proto toužíme po smrti. Tam se ty znovu shledáš se svým Goethem, svým Novalisem a Mozartem a já se svými svatými, Kryštofem, Filipem Nerim a všemi ostatními. Je spousta světců, kteří dříve byli zatvrzelými hříšníky, i hřích může být cestou k svatosti, hřích a neřest. Budeš se smát, ale já si často myslím, že i můj přítel Pablo by možná mohl být skrytý světec. Ach, Harry, jakým neřádstvem a nesmyslností se musíme probrodit, abychom se dostali domů! A nemáme nikoho, kdo by nás vedl, naším jediným vůdcem je touha po domově.“

Poslední slova pronesla opět tiše a v pokoji se rozhostil klid a mír, slunce zapadalo a zlaté nápisy na hřbetech knih v mé knihovně se

třpytily v jeho záři. Vzal jsem Hermíninu hlavu do rukou, políbil ji na čelo a položil svou tvář na její jako bratr sestře, chvíli jsme tak zůstali. Nejraději bych tak byl zůstal a už dnes nevycházel. Ale tuto noc, poslední před velkým plesem, jsem byl zadán pro Marii.

Cestou k ní jsem však nemyslel na ni, nýbrž na to, co řekla Hermína. Všechno to asi nebyly, jak se mi zdálo, její vlastní myšlenky, nýbrž moje, které jasnovidcky vyčetla, načerpala a opět mi vracela tak, že nabyly podoby a znovu stály přede mnou. A že vyslovila myšlenku o věčnosti, za to jsem jí v té chvíli byl zvlášť hluboce vděčen. Potřeboval jsem tu myšlenku, bez ní jsem nemohl žít ani zemřít. Svátý nepozemský svět, nepodléhající času, svět věčných hodnot, božské substance mi dnes byl vrácen darem od mé přítelkyně a učitelky tance. Musel jsem myslit na sen o Goethovi, na obraz starého mudrce, který se tak nelidsky smál a zažertoval si se mnou, jak dokáže jen nesmrtelný. Až nyní jsem chápal Goethův smích, smích nesmrtelných. Tento smích se na nic nevztahoval, bylo to jen světlo, jen jas, to, co zůstane, když nějaký ryzí člověk projde utrpením, neřestmi, bludy, vášněmi a sváry lidského života a pronikne do věčnosti, do prostoru. A „věčnost“ nebylo nic jiného než vykoupení času, jakýsi jeho návrat k nevinnosti, zpětná přeměna v prostor.

Hledal jsem Marii tam, kde jsme při našich společných večerech jídávali, ale nepřišla. Seděl jsem a čekal u prostřeného stolu v tiché předměstské hospůdce, myšlenkami ještě u předchozího rozhovoru. Všechny ty myšlenky, které se tu vynořily mezi Hermínou a mnou, mi připadaly tak hluboce, důvěrně a dávno známé, načerpané z mé nejvlastnější mytologie a mého světa představ! Nesmrtelní, jak žijí v prostoru, v němž není čas, vzdálení, proměnění v obraz, zaliti křišťálovou věčností jako mezihvězdným éterem, a to chladně, hvězdně zářící veselí tohoto mimozemského světa - odkud jen to všechno znám? Přemýšlel jsem a napadly mě úryvky z Mozartových „Kasací“ a Bachova „Temperovaného klavíru“ a touto hudbou všude jako by prosvítal onen chladný hvězdný jas, jako by se v ní chvěl onen čirý éter. Ano, to bylo ono, tato hudba byla něco jako čas ztuhlý v prostor a nad ním se vznášelo nekonečné, nadlidské veselí, věčný božský smích. Ach, a jak se k tomu dobře hodil i starý Goethe z mého snu! A najednou jsem slyšel ten bezedný smích kolem sebe, slyšel jsem, jak se smějí nesmrtelní. Očarován jsem seděl a očarován hledal v kapsičce u vesty tužku, sháněl papír, našel před sebou nápojový lis-

tek, otočil jej a psal na jeho rub, psal jsem verše, které jsem až druhého dne našel v kapse.

Zněly:

Nesmrtelní

Bez ustání z dolin země
vzhůru k nám se dravě život vzpíná;
zpitá hojnost, krutá nouze, vina,
krev z tisíců poprav čpící temně,
nekonečná žádost v křečovitě muce,
ruce vrahů, ruce lichvářů a prosebníků ruce,
dusně, hnilobou a žhavým chtíčem
čpí ten dav v svém strachu, pod rozkoší bičem,
požírá se sám a znovu vyvrhuje,
žáru pudů, blaha pln je jeho dech,
díla líbezná i válku snuje,
v bludu zdobí nevěstince v plamenech,
cpe se, smilní, vine se a pase
v břeškný jarmark radovánek, dětský svět,
jenž se všem z vln zvedá zase,
zasut bahnem dávných let.

My naopak jsme zde shromáždění
v hvězdném svitu vesmírného ledu,
nikdo muž a nikdo žena, nikdo mlád či stár tu není,
hodin ani dní my neznáme už sledu.
Vaše hříchy, jakož úzkost nevýslovná,
vaše chlípná rozkoš, skutky vraha
divadlem jsou pro nás jako sluncí dráha,
každý den zde věčnosti se rovná.
Tiše pokyvujem k vaší změti dole,
tiše zříme kroužit hvězdy v kole,
dech náš vesmírná zima sytí,
přítelem je nám drak z nebe,
beze změn a chladné je věčné naše bytí,
věčný náš smích hvězdným chladem zebe.

Pak přišla Marie, a když jsme vesele povečeřeli, šel jsem s ní do našeho pokojíku. Byla toho večera krásnější, vřelejší a vroucnější než kdy jindy a dávala mi okoušet hry tak něžné, že to byl sám vrchol odevzdání.

„Marie,“ řekl jsem, „jsi dnes tak marnotratně štedrá, jako nějaká bohyně. Neumoř nás oba docela, vždyť zítra je maškarní ples. Jakého budeš mít zítra kavalíra? Bojím se, ty můj kvítečku, že to je princ z pohádky, který tě unese, a ty že už ke mně nenajdeš cestu. Miluješ mě dnes skoro tak, jako to dělávají milenci při loučení, když je to naposledy.“ Přitulila mi rty přímo až k uchu a zašeptala:

„Mlč, Harry! Vždycky to může být naposledy. Až si tě vezme Hermína, už se ke mně nevrátíš. Třeba si tě vezme už zítra.“

Nikdy jsem ten charakteristický pocit oněch dní, to prazvláštní, sladkohořké, dvojaké rozpoložení nevnímal silněji než oné noci před plesem. Cítil jsem štěstí: Mariinu krásu a odevzdanost, to dotýkání, vdechování a prožívání steré jemné a líbezné smyslnosti, kterou jsem poznal až tak pozdě, jako stárnoucí člověk, houpání na něžné, kolébavé vlně požitku. A přece to byla jen pouhá skořápka: všechno uvnitř bylo plno významu, napětí, osudu, a když jsem se láskyplně a něžně obíral sladkými, dojemnými drobnostmi lásky a zdánlivě plul v samém vlahém štěstí, cítil jsem v srdci, jak se můj osud dere střemhlav kupředu, jak se žene a prodírá jako plachý oř ku propasti, vstříc pádu, pln úzkosti, pln touhy, plně oddán smrti. Tak jako jsem se nedávno s ostychem a strachem bránil příjemné lehkomyšlnosti pouze smyslné lásky, jak jsem se obával Mariiny smavé krásy, připravené se rozdat, tak jsem teď cítil strach ze smrti - avšak takový strach, který již věděl, že se brzy stane odevzdáním a vykoupením.

Mlčky jsme se hroužili do čilých her naší lásky a náleželi si vroucněji než kdykoli dříve, ale má duše se s Marií loučila, loučila se se vším, co pro mne znamenala. Skrze ni jsem se naučil ještě jednou před koncem dětsky se oddávat povrchním hrám, vyhledávat nejprchavější radosti, být dítětem i zvířetem v nevinosti pohlaví - stav, který jsem ve svém předchozím životě znal jen jako vzácnou výjimku, neboť smyslný život a pohlaví měly pro mne téměř vždycky hořkou příchut' viny, sladkou, ale úzkostnou chuť zakázaného ovoce, před nímž se duchovní člověk musí mít na pozoru. Hermína a Marie mi ukázaly tuto zahradu v její nevinosti, byl jsem v ní vděčným hostem - brzy však nadejde čas se ubírat dál, příliš hezky a teplo bylo

v té zahradě. Bylo mi souzeno dál usilovat o korunu života, dál pykat za nekonečnou vinu života. Snadný život, snadná láska, snadná smrt - to nebylo nic pro mne.

Z toho, co mi dívky naznačovaly, jsem usoudil, že na zítřejším plese či při jeho pokračování se má mimořádně užívat a hýřit. Snad právě tohle byl ten konec, snad měla Marie pravdu, že dnes spolu ležíme naposledy. Snad se zítra osud rozběhne jinak? Naplnila mě palčivá touha a dusivá úzkost, divoce jsem se k Marii přimkl a ještě jednou dychtivě jako plamen prolétl všechny pěšiny a houští její zahrady, ještě jednou se zahryzl do sladkého plodu rajského stromu.

Zanedbaný spánek té noci jsem doháněl ve dne. Ráno jsem jel do lázní, přijel domů k smrti znavený, zatemnil ložnici, při svlékání jsem v kapse našel včerejší báseň, znovu na ni zapomněl, okamžitě jsem si lehl, zapomněl na Marii, Hermínu i maškarní ples a prospal celý den. Když jsem večer vstal, teprve při holení mě napadlo, že už za hodinu začíná ples a že si musím vzít frakovou košili. V dobré náladě jsem se ustrojil a šel nejprve něco pojíst.

Byl to první maškarní ples, jehož jsem se měl zúčastnit. V dřívějších dobách jsem sice tu a tam tyto slavnosti navštěvoval, někdy se mi i líbily, ale netančil jsem a zůstával jen divákem, a nadšení, se kterým ostatní o nich vyprávěli nebo se na ně těšili, se mi vždycky zdálo směšné. A dnes byl ples i pro mne událostí, na kterou jsem se těšil s napětím a nikoli bez úzkosti. Protože jsem nedoprovázel žádnou dámu, rozhodl jsem se jít na ples až později, Hermína mi to také doporučila.

Hostinec „U frontového vojáka“, mé někdejší útočiště, kde po večerech vysedávali zklamaní muži, popíjeli víno a hráli si na svobodné, jsem v poslední době navštěvoval už jen zřídka, nehodil se k stylu mého současného života. Ale dnes večer mě to tam znovu samo od sebe táhlo; v oné úzkostně radostné náladě osudovosti a loučení, která mě právě zachvacovala, vracel se všem zastavením a památným místům mého života ještě jednou onen bolestně krásný lesk minulosti, a mezi nimi i té malé, zakouřené hospodě, kde jsem ještě nedávno patřil k stálým hostům, kde mi ještě před nedávnem stačil primitivní omamný prostředek v podobě jedné láhve vína, abych se dokázal znovu na jednu noc vrátit do svého osamělého lože a znovu na jeden den snášel svůj život. Od té doby jsem okusil jiných prostředků a mocnějších dráždivel a napolykal se sladších jedů. S úsmě-

vem jsem vstoupil do té staré krčmy, uvítán pozdravem hospodské a pokývnutím mlčenlivých denních hostí. Doporučili mi a přinesli smažené kuřátko, do silné bavorské sklenice teklo světlé, mladé alsaské víno, a čisté, bílé dřevěné stoly a staré žluté obložení na mne přívětivě hleděly. A jak jsem jedl a pil, pocit uvadání a loučení ve mně sílil, tento sladký a bolestně vroucí pocit nikdy zcela přerušené, avšak nyní k odpoutání zrající srostlosti se všemi věcmi a jevišti mého dřívějšího života. „Moderní“ člověk tomu říká sentimentalita; ten už věci nemiluje, ani svou věc nejsvětější, automobil, který hodlá co nejdřív vyměnit za lepší značku. Tento moderní člověk je energický, zdatný, zdravý, chladný a strohý, je to výtečný typ, skvěle se osvědčí v příští válce. Mně po tom však nic nebylo, já jsem nebyl moderní člověk, ani staromódní, vypadl jsem z času a byl puzen dál, blížek smrti, na smrt připraven. Proti sentimentálností jsem nic neměl, byl jsem rád a vděčen, že mé vyprahlé srdce vnímá ještě něco jako city. A tak jsem se oddal vzpomínkám, své přichylnosti k těm starým masívním židlím, vůni kouře a vína, zábleskům návyků, tepla, domáckosti, a to všechno pro mne ta stará hospoda měla. Měl jsem rád svou tvrdou sedačku, svou bavorskou sklenici, chladnou ovocnou chuť alsaského, svou zdůvěrnělost se vším a s každým v této místnosti, měl jsem rád tváře zasněně dřepících pijáků, oklamanců, vždyť jsem dlouho byl jejich bratrem. Samé měšťácké sentimentálnosti jsem tu cítil, zlehka okořeněné vůní romantiky starých hospod z chlapeckých časů, kdy hospoda, víno a doutník byly ještě věci zapovězené, cizí a nádherné. A žádný stepní vlk nepovstal, aby vycenil zuby a roztrhal mé sentimentálnosti na cucky. Pokojně jsem seděl, roznicen minulostí, slabou září souhvězdí, jež už zatím zapadlo.

Vstoupil pouliční prodavač s pečenými kaštaný a já jsem si jich od něho hrst koupil. Přišla stará žena s květinami, koupil jsem od ní několik karafiátů a daroval je hospodské. Až když jsem chtěl platit a sahal po obvyklé kapse kabátu, znovu jsem si uvědomil, že jsem ve fraku. Ples! Hermína!

Bylo však ještě dost času, nemohl jsem se odhodlat jít do Globusu už nyní. Pociťoval jsem také, jako u všech těchhle zábav v poslední době, všemožné zábrany a odpor, nechuť ke vstupu do velkých, přeplněných a hlučných prostor, školáckou ostýchavost před tou cizí atmosférou, světáctvím, tancem.

Jak jsem se tak loudal, šel jsem kolem jednoho biografu, zahlédl rozsvěcující se paprsky a obrovské barevné plakáty, šel jsem ještě pár kroků, pak se zase vrátil a vešel dovnitř. Tady mohu ve tmě klidně sedět až do jedenácti. Klopýtal jsem za uvaděčem s baterkou záclonami do temného sálu, posadil jsem se a octl náhle ve Starém zákoně. Byl to jeden z filmů, které rafinovaně a s velkými náklady byly natočeny údajně ne kvůli penězům, nýbrž pro ušlechtilější a posvátnější cíle, a na které dokonce učitelé náboženství vodí odpole dne své žáky. Hrál se příběh o Mojžíšovi a Izraelitech v Egyptě, s obrovským množstvím lidí, koní, velbloudů, paláců, faraónského lesku, a utrpením Židů ve žhavém písku pouště. Díval jsem se na Mojžíše, učesaného trochu jako Walt Whitman, nádherného divadelního Mojžíše, jak s dlouhou holí ohnivě a zachmuřeně putuje wotanskými kročeji v čele Židů pouští. Díval jsem se, jak se u Rudého moře modlí k Bohu a jak se Rudé moře rozestupuje a uvolňuje jim cestu vodními spoustami (jak tohle filmaři dokázali, o tom se asi biřmovanci, přivedení sem svými faráři, dlouho přeli), a jak jím prorok a jeho bázlivý lid prochází, jak se za nimi vynořují farónovy válečné vozy a Egyptřané na mořském břehu žasnou a děsí se, jak se pak hrdinně odváží za nimi a jak se nad nádherným faraónem v zlatém brnění a všemi jeho vozy a vojskem ty hory vod zavřou, přičemž jsem si vzpomněl na skvostný duet pro dva basy od Händela, kde se překrásně zpívá o této události. Viděl jsem pak, jak Mojžíš vystupuje na horu Sinai, chmurný hrdina v chmurné skalní divočině, a sledoval, jak mu tam Jehova prostřednictvím vichru, hromu a světelných znamení zjevuje desatero přikázání, zatímco jeho ničemný lid na úpatí hory hotoví zlaté tele a oddává se značně nevázanému veselí. Bylo to pro mne tak zvláštní a neuvěřitelné se dívat na to všechno a vidět, jak se tu ty svaté příběhy a jejich hrdinové a zázraky, z nichž se nám v dětství kdysi dostávalo prvního záblesku tušení jiného světa, čehosi nadlidského, předvádějí za vstupné vděčnému publiku, které v tichosti pojídá své chlebičky, vidět pěkný detailní záběr jarmarku a obrovského výprodeje kultury naší doby. Panebože, aby se zabránilo tomu svinstvu, měli tehdy vedle Egyptřanů raději hned zahynout i Židé a všichni ostatní lidé, zahynout násilnou a řádnou smrtí na rozdíl od té příšerné, nepravé a polovičaté smrti, jakou umíráme dnes. Ach Bože!

Mé skryté zábrany a nepřiznaný strach z maškarního plesu se bi-

ografem a jeho podněty nijak nezmenšily, nýbrž jen nepříjemně vzrostly, a musel jsem se vzpomínkou na Hermínu vzbudit k tomu, abych se vůbec do Globusu rozjel a vešel dovnitř. Připozdilo se a ples byl dávno v plném proudu, střízlivý a vyděšený jsem se octl, ještě než jsem si stačil odložit, v tlačnici masek, které do mne nenuceně strkaly, dívky mě vyzývaly, abych s nimi šel na šampaňské, klauni mě řízně poplácávali po ramenou a tykali mi. Ničeho jsem si nevšímal a namáhavě se tlačil přeplněnými sály k šatně, a když jsem dostal své číslo, pečlivě jsem je vsunul do kapsy s myšlenkou, že je možná budu už brzy potřebovat, omrzí-li mě ta vřava.

Ve všech prostorách té veliké budovy panoval slavnostní ruch, tančilo se ve všech sálech, i v suterénu, všechny chodby i schodiště byly zaplaveny maskami, tancem, hudbou, smíchem a shonem. Sklíceně jsem se prodíral tlačnicí, od černošské kapely k selské muzice, z velkého zářícího sálu do chodeb, na schody, do barů, k bufetům, k loubím se šampaňským. Většina stěn byla ověšena divokými, veselými malbami nejmladších umělců. Sešlo se tu všechno, umělci, novináři, vědci, obchodníci, a k tomu přirozeně všechen městský polovsvět. V jednom orchestru seděl mister Pablo a nadšeně foukat do své zakroucené trouby; když mě spatřil, zazpíval mi vstříc hlasitý pozdrav. Strkán davem dostal jsem se do jedné a hned zas další místnosti, po schodech vzhůru a po schodech dolů; jednu chodbu v suterénu umělci zařídili jako peklo a kapela čertů v ní bubnovala jako pomínutá. Pomalu jsem začínal pátrat po Hermíně, po Marii, vydal jsem se je hledat, několikrát jsem se pokusil proniknout do hlavního sálu, vždycky jsem však sešel ze správného směru a proud davu se obrátil proti mně. Kolem půlnoci jsem ještě nikoho nenašel; ačkoli jsem ještě netancoval, bylo mi už horko a točila se mi hlava, vrhl jsem se na nejbližší židli mezi samé cizí lidi, dal si přinést víno a poznal, že chodit na takovéhle hlučné slavnosti není nic pro starého člověka jako já. Rezignovaně jsem upíjel vína ze sklenice, strnule hleděl na nahé paže a záda žen, pozoroval, jak se kolem kmitá spousta groteskních masek, nechal se šťouchat a posílal mlčky pryč dívky, které mi chtěly sedět na klíně nebo se mnou tancovat. „Ty starý bručouně," vykřikla jedna z nich, a měla pravdu. Rozhodl jsem se, že si pitím dodám trochu odvahy a nálady, ale ani víno mi nechutnalo; stěží jsem dopil druhou sklenku. A ponenáhlu jsem cítil, jak se za mne staví stepní vlk a vyplazuje jazyk. Nic se mnou nebylo,

byl jsem tu na nepravém místě. Přišel jsem sice s nejlepším úmyslem, ale nebyl jsem schopen se tu rozveselit a všechna ta kypící radost, smích a celé to třesnění mi připadaly hloupé a vynucené.

Tak se stalo, že jsem se k jedné hodině zklamán a rozezlen šoural zpátky k šatně, abych si vzal kabát a šel. Byla to porážka, pád nazpět ve stepního vlka, a Hermína mi to sotva odpustí. Ale jinak jsem nemohl. Při namáhavé cestě tlačenicí zpět k šatně jsem se znovu pečlivě kolem sebe rozhlížel, zda neuvidím některou z přítelkyň. Marně. Stál jsem už u šatny, zdvořilý muž za přepážkou už natahoval ruku po mém čísle, sáhl jsem do kapsy u vesty - číslo tam nebylo! K čertu, to tak ještě chybělo. Při svých smutných poutích sály, a když jsem seděl u toho nechutného vína, sáhl jsem několikrát do kapsy a bojoval přitom s rozhodnutím jít pryč, a vždycky jsem cítil, že kulatá plochá známka je na svém místě. A teď byla pryč. Všechno se proti mně spiklo.

„Ztratils číslo?“ zeptal se vedle mne červenožlutý čertík pronikavým hlasem. „Na, vezmi si moje, kamaráde,“ a podával mi je. Jak jsem číslo mechanicky vzal a otáčel jím v prstech, hbitý čertík už zase zmizel.

Když jsem však ten malý kartónový kotouč zdvihl k očím, abych se podíval na číslo, neviděl jsem žádné, nýbrž jen cosi naškrábaného malým písmem. Požádal jsem šatnáře o strpení, poodešel pod nejbližší lustr a četl. Malými, nepořádnými a těžko čitelnými písmeny tam stálo načmáráno:

Dnes v noci od čtyř hodin
magické divadlo

- jen pro pomatené -

Vstup stojí rozum.

Ne pro každého. Hermína je v pekle.

Jako loutka, jejíž drát na okamžik herci vyklouzl a ona po krátké, smrtelné strnulosti a otupění znovu ožije a vstoupí do hry, tančí a jedná, tak i já tažen magickým drátem jsem se pružně, mladicky a horlivě vrhl zpět do shonu, z něhož jsem právě unavený, zemdlený a zestárlý prchal. Nikdy neměl žádný hříšník víc naspěch, aby se dostal do pekla. Ještě před chvilkou mě tlačily lakové boty, z dusného vzduchu plného parfémů se mi dělalo špatně a unavovalo mě horko;

teď jsem ve vzduchu cítil plno kouzla a o překot se svižně hnal v rytmu onestepu všemi sály směrem k peklu, kolébán a unášen teplem, kypivou hudbou, opojností barev, vůní ženských ramen, zpitým davem, smíchem, rytmem tance, leskem všech těch rozzářených očí. Nějaká španělská tanečnice se mi vrhla do náruči: „Tančí se mnou!“ - „Nemohu,“ odpověděl jsem, „musím do pekla. Ale rád si od tebe vezmu polibek.“ Rudá ústa pod maskou mi vyšla vstříc, a teprve při líbání jsem poznal Marii. Pevně jsem ji sevřel do náruče, její plná ústa kvetla jako zralá letní růže. A už jsme tančili, ještě rty na rtech, tančili kolem Pabla zamilovaně skloněného nad svou něžně kvílící trubkou, zářivě a napůl nepřítomně nás objal jeho krásný, zvířecí pohled. Sotva jsme odtančili dvacet kroků, hudba ustala; nerad jsem pouštěl Marii z rukou.

„Rád bych s tebou ještě tančil,“ řekl jsem, opojen jejím teplem, „pojď se mnou kousek, Marie, zamiloval jsem se do tvé paže, ponech mi ji ještě okamžik! Jenže Hermína mě volá. Je v pekle.“

„Myslela jsem si to. Sbohem, Harry, nepřestanu tě mít ráda.“ Loučila se. Loučením, podzimem, osudem zrale a plně voněla ta letní růže.

Běžel jsem dál dlouhými chodbami, kde se v tlačenicích vyměňovaly mnohé něžnosti, a dolů po schodech, do pekla. Na stěnách černých jako smůla planula křiklavá, ošklivá světla a ďábelská kapela hrála jako v horečce. Na vysoké barové stoličce seděl ve fraku hezký jinoch, bez masky, a krátce si mě změřil posměšným pohledem. Taneční vír mě přitiskl ke stěně, v těsné místnosti tančilo na dvacet párů. Dychtivě a úzkostně jsem pozoroval všechny ženy, většinou byly ještě v maskách, některé se na mne usmály, ale žádná z nich nebyla Hermína. Krásný mladík posměšně shlížel ze své barové stoličky. Přijde při další přestávce, myslil jsem si, a zavolá mě. Tanec skončil, ale nikdo nepřicházel.

Přešel jsem k baru, který byl stíněn do rohu malé, nízké místnosti. Postavil jsem se vedle mladíkovy stoličky a dal si nalít whisky. Pil jsem a díval jsem se na profil toho mladého muže, vypadal tak známý a půvabný, jako obraz z velmi dávné doby, drahocenný svým klidným, prašným závojem minulosti. Ach, a najednou to mnou projelo: vždyť je to Hermann, můj přítel z mládí!

„Hermanne!“ pronesl jsem váhavě.

Usmál se. „Harry? Tys mě našel?“

Byla to Hermína, jen s trochu jiným účesem a lehce nalíčená, její chytrá tvář, nevšední a bledá, hleděla z módního stojatého límečku, z širokých rukávů černého fraku a bílých manžet jí vyčnívaly podivuhodně malé ruce a z dlouhých kalhot úžasně drobné nožky v černobílých hedvábných pánských ponožkách.

„To je ten kostým, Hermíno, kterým mě chceš přimět, abych se do tebe zamiloval?“

Přikývla. „Zatím jsem k tomu přiměla jen některé dámy. Ale teď přijdeš na řadu ty. Vypijme si nejprve sklenku šampaňského.“

Pili jsme vsedě na svých vysokých barových stoličkách, zatímco vedle pokračoval tanec a kypěla horce a prudce hudba smyčců. A aniž se zjevně Hermína jakkoli namáhala, velmi brzy jsem do ní byl zamilován. Protože měla mužský oděv, nemohl jsem s ní tančit, nemohl si dovolit žádnou něžnost, žádný útok, a ač se ve své mužské masce zdála tak vzdálená a neutrální, v pohledech, slovech a gestech mě obklopovala všemi půvaby svého žensství. Aniž jsem se jí dotkl, podlehl jsem jejímu kouzlu a to kouzlo tkvělo samo v její roli, bylo hermafroditní. Neboť se mnou rozmlouvala o Hermannovi a o dětství, mém i svém, o oněch létech pohlavního zrání, kdy mladistvá schopnost milovat zahrnuje nejen obě pohlaví, nýbrž každého a všechno, smyslové i duchovní, a všechno obdařuje milostným kouzlem a pohádkovou proměnlivostí, které se v pozdějším věku tu a tam navracejí jen vyvolencům a básníkům. Hrála mladíka dokonale, kouřila cigarety a hovořila lehce a duchaplně, často trochu ironicky, všechno prozařoval Eros, všechno se na cestě k mým úmyslům proměňovalo v líbezné svody.

Myslel jsem si, jak že dobře a přesně Hermínu znám; a jak úplně nová se mi zjevila této noci! Jak měkce a nepozorovaně mě obestírala vytouženou sítí, jak hravě a jako víla mi dávala upíjet sladkého jedu!

Seděli jsme, povídali a pili šampaňské. Loudali jsme se pozorně sály, objevitelští dobrodruzi, vyhledávali páry a tajně naslouchali jejich 'milostným hrám. Hermína mi ukazovala některé ženy a vybízela mě, abych s nimi tančil, a radila mi, jaké svody se u té či oné mají vynaložit. Vystupovali jsme jako spiklenci, chvíli jsme oba pronásledovali stejnou ženu, oba s ní střídavě tančili a oba se snažili ji získat. A přece to všechno byla jen maškaráda, hra mezi námi dvěma, která nás jen úžeji oba svazovala a zapalovala jednoho pro

druhého. Všechno to byla pohádka, všechno bylo o jeden rozměr bohatší, o jeden význam hlubší, byla to hra i symbol. Zpozorovali jsme jednu velmi krásnou mladou ženu, která vypadala poněkud ztrápeně a nespokojeně, Hermann s ní tančil, rozzářil ji, zmizel s ní v jednom zákoutí a pak mi vyprávěl, že tuto ženu nezískal jako muž, nýbrž jako žena, kouzlem z Lesbu. Pro mne však celý tento zvučící dům plný tancem kypících sálů, tento opojený národ masek byl stále víc bláznivým rajským snem, květ za květem vábil svou vůní, prsty jsem si zkoumavě pohrával s jedním plodem za druhým, ze zelených stinných loubí se na mne svůdně dívali hadi, lotosový květ se vznášel nad černým močálem jako bludička, vábiví kouzelní ptáčci poletovali ve větroví, a všechno mě přesto vedlo jen k jednomu vytouženému cíli, všechno mě jen znova toužebně zvalo k té jediné. Tančil jsem s jedním neznámým děvčetem, rozpalený a toužící ji získat strhl jsem ji s sebou do závratí a opojení, a zatímco jsme se vznášeli v neskutečnu, náhle se smíchem pravila: „Ani tě nepoznávám. Večer jsi byl tak nemastný neslaný.“ Poznal jsem tu, která mi před několika hodinami řekla „ty starý bručoun“. Myslela si, že už mě má, ale příští tanec už tu byla jiná, již jsem se rozněcoval. Dvě hodiny nebo i déle jsem neustále tančil, všechny tance, i ty, které jsem neuměl. Vždy znova se vedle mne vynořoval Hermann, usmívající se jinoh, pokývl a zmizel v davu.

Této plesové noci se mi dostalo zážitku, který mi padesát let zůstal neznám, přestože jej zná každý zelenáč a student: zážitek slavnosti, opojení slavnostní společností, tajemství zániku osoby v davu, mystické společenství radosti. Často jsem o tom slýchal hovořit, znala to každá služka, a častokrát jsem v očích vyprávějícího spatřil planout ohníčky, ale já jsem se vždy při tom zpola povýšeně a zpola závistivě jen usmíval. Takové plamínky v nadšených očích člověka zpitého, vytrženého ze sebe sama, ten úsměv a zpola pomatenou pohrouženost toho, kdo se v opojení společenstvím sám rozplývá, jsem v životě viděl na stovkách příkladů vznešených i obyčejných, u opilých rekrutů a námořníků, právě tak jako u velkých umělců, třebaš v entuziasmu slavnostních představení, a o nic méně u mladých vojáků táhnoucích do války, a ještě i v nejnedávnější době jsem tuto záři a úsměv šťastného vytržení obdivoval, miloval u svého přítele Pabla, vysmíval se a záviděl mu, když se opojen hrou nakláněl v orchestru nad svým saxofonem nebo se uchvácen a v extázi díval na

bubeníka či hráče na banjo. Myslíval jsem si, že takový úsměv a dětská rozjasněnost je snad možná jen u docela mladých lidí anebo u národů, které nedovolují silný individualismus a rozrůzněnost lidí. Avšak dnes, této požehnané noci, jsem se tím úsměvem rozzářil i já, stepní vlk Harry, já sám jsem plul v tom hlubokém, dětském pohádkovém štěstí a dýchal ten sladký sen a opojení ze společenství, hudby, rytmu, vína a pohlavní žádosti, kdežto když dříve nějaký student pěl na takový ples chvalozpěvy, poslouchal jsem to s výsměchem a trapnou povýšeností. Já jsem už nebyl já, moje osobnost se v tom slavnostním zmámení rozplynula jako sůl ve vodě. Tančil jsem hned s tou, hned s onou, ale nadržel jsem v náručí jen jednu ženu, jejíž vlasy mě hladily a jejíž vůni jsem sál, nýbrž byly to zároveň všechny ženy, všechny ostatní ženy, které pluly jako já stejným sálem a stejným tancem a stejnou hudbou jako já a jejichž zářící obličej se vznášely kolem mne jako velké, fantastické květy, všechny mi náležely a já náležel všem, všichni jsme byli navzájem v sobě obsaženi. A i muži k tomu patřili, i v nich jsem byl a oni ve mně, jejich úsměv byl můj úsměv, jejich dobývání bylo moje a moje jejich.

Té zimy opanoval celý svět nový tanec, foxtrot, nazvaný „Yearning“. „Yearning“ se hrál znovu a znovu a stále znovu o něj žádali, všichni jsme jím byli prosyceni a omámení, všichni jsme si pobroukávali melodii. Tančil jsem bez přestání, s každou ženou, která mi právě vběhla do cesty, s docela mladými děvčátky, s kvetoucími mladými ženami, s letně vyzrálými i teskně odkvétajícími: všemi uchvácen, šťasten, v smíchu, rozzářen. A když mě takto zářícího uviděl Pablo, mne, na něhož se vždycky díval jako na politováníhodného ubožáka, jeho oči blaženě zasvitly, vstal ze své židle v orchestru a prudce zatroubil na svůj roh, vystoupil na židli, stál na ní a troubil s nadmutými tvářemi, kroutil se se svým nástrojem divoce a blaženě v taktu „Yearningu“, já a má tanečnice jsme mu posílali polibky a zpívali hlasitě s sebou. Ach, pomyslíl jsem mimoděk, ať se tu se mnou stane co chce, jednou jsem i já šťasten, zářil jsem, zbaven sebe sama, Pablův bratr, dítě.

Ztratil jsem pojem času, nevím, kolik hodin či okamžiků trvalo to opojné štěstí. Ani jsem si nevšiml, že slavnost, čím byla žhavější, se stahovala do stále těsnějšího prostoru. Většina lidí již odešla, chodby ztichly, mnoho světél bylo zhasnuto, schodiště bylo vymřelé, v hořících sálech zmlkala a odcházela jedna kapela za druhou; jen v hlav-

ním sále a v pekle ještě řádilo to slavnostní zmámení a jeho žár se neustále stupňoval. Protože jsem s Hermínou, jinochem, nesměl tančit, setkávali a zdravili jsme se vždy jen letmo v přestávkách mezi tanci a nakonec se mi ztratila docela nejen z očí, ale i z mysli. Mysl již neexistovala. Rozplynut jsem plut ve zmámeném tančícím davu, přijímal vůně, tóny, vzdechy, slova, pozdravy a výzvy cizích očí, obklopen cizími obličejí, rty, tvářemi, pažemi, ňadry a koleny, zmítán hudbou v taktu sem tam jako vlna.

A náhle, v polovičním chvilkovém probuzení, jsem mezi posledními hosty, kteří se nyní hrnuli do jednoho z malých sálů, posledního, odkud ještě zaznívala hudba, spatřil černou pierotku s nabíleným obličejem, krásnou svěží dívku, jedinou s maskovanou tváří, rozkošnou postavičku, kterou jsem za celou noc nikde neviděl. Zatímco na všech ostatních se dala pozorovat pozdní hodina, na jejich rozpalených obličejích, pomačkaných kostýmech, zplihlých límcích a okružích, - stála tu černá pierotka svěží a jako nová se svým bílým obličejem za maskou, s kostýmem hladkým a okružím nedotčeným, v bělostných krajkových manžetách a s čerstvým úcesem. Táhlo mě to k ní, objal jsem ji, strhl do tance, její okruží mi voňavě šimralo bradu, vlasy se mi dotýkaly tváře, její mladé, pevné tělo něžněji a vroucněji než kterákoli má dnešní tanečnice vycházelo vstříc mým pohybům, unikalo jim a hravě je nutilo a vábilo k novým a novým dotekům. A náhle, když jsem se při tanci sklonil a hledal svými ústy její, ta ústa se s převahou a známě usmála a já jsem poznal tu pevnou bradu, šťasten jsem poznal ramena, lokty, ruce. Byla to Hermína a ne již Hermann, převlečená, svěží, lehce naparfémovaná a napudrovaná. Naše rty se žhavě setkaly, na okamžik se celé její tělo až ke kolennům ke mně žádostivě a odevzdaně přitisklo, pak svá ústa odtáhla a tančila zdrženlivě a s odstupem. Když hudba skončila, zůstali jsme v objetí stát, ostatní rozohněné páry kolem nás tleskaly, dupaly, křičely a vybičovávaly vyčerpanou kapelu, aby znovu zahrála „Yearning“. A náhle jsme všichni pocítili, že je ráno, viděli za záclonami mdlé světlo, tušili blížký konec radovánek, cítili blížící se únavu a vrhli se slepě, se smíchem a zoufale znovu do tance, do hudby, záplavy světla, v taktu řádili dvojice těsně na dvojici, ještě jednou cítili, jak se nad námi zavírá ta blažená, velká vlna. Při tomto tanci odložila Hermína svou převahu, ironii a chlad - věděla, že už nepotřebuje učinit nic, aby ve mně vyvolala lásku. Náležel jsem jí. A ona se

vzdávala, v tanci, v pohledu, v polibku, v úsměvu. Všechny ženy této horečnaté noci, všechny, které mě rozohnily, všechny, o něž jsem se ucházel, všechny, za nimiž jsem se díval v milostné touze, všechny splynuly v jedinou, která kvetla v mém náručí.

Dlouho trval ten svatební tanec. Dvakrát třikrát hudba ochabla, hráči nechali klesnout své nástroje, klavírista vstal od křídla, první houslista kroutil odmítavě hlavou, a pokaždé je žadonící změt' zbylých tanečniců znovu rozohnila, zahráli znovu, rychleji, divočeji. A pak - stáli jsme ještě v těsném objetí a těžce oddechovali po posledním náruživém tanci - víko klavíru s třeskem zapadlo, paže nám znaveně poklesly jako hráčům v orchestru, flétnista si mžouraje uložil flétnu do pouzdra, dveře se otevřely, dovnitř zavanul studený vzduch, objevili se zřízenci s kabáty a barový číšník zhasl světlo. Všechno se rozprchávalo jako hrůzné přízraky, tanečníci, kteří ještě před chvílí jasně planuli, se zimomřivě zahalovali do pláštíů a vyhrnovali límce. Hermína stála bledá, ale usmívala se. Pomalu zdvihla paže a uhladila si vlasy, ve světle se jí zalesklo podpaží, lehký, nekonečně něžný stín se odtud táhl k zahaleným ěadrům, a ta drobná plavná stínová linie jako by byla shrnutím veškerých jejích půvabů, veškeré hravosti, všech slibů jejího krásného těla.

Stáli jsme a hleděli na sebe, poslední v sále, poslední v domě. Někde dole jsme slyšeli zabouchnout dveře, třeskot skla, vzdalující se chichotání, jímž pronikal ohavný uspěchaný hluk startujících automobilů. A někde, v neurčitelné dálce a výšce, jsem slyšel zaznívat smích, úžasně jasný a veselý a přesto strašný a cizí smích, smích jako z křišťálu a ledu, čirý a zářivý, ale chladný a neúprosný. Odkud mi ten podivuhodný smích připadal tak známý? Nepřišel jsem na to.

Oba jsme stáli a hleděli na sebe. Na okamžik jsem se probudil a vystřízlivěl, cítil s odporem, jak na mně zvlhle a vlažně visí propocené šaty, a hleděl, jak mi červené ruce se zrudlými žilami trčí ze zmačkaných a propocených manžet. Ale ihned to přešlo, jediný Hermínin pohled všechno smazal. Před jejím zrakem, z něhož jako by se na mne dívala má vlastní duše, se hroutila veškerá skutečnost, i skutečnost, že po ní touží mé smysly. V očarování jsme na sebe hleděli, hleděla na mne má ubohá dušička.

„Jsi připraven?“ zeptala se Hermína a její úsměv se vytratil, tak jako stín nad jejími ěadry. V dálce a vysoko v neznámých prostorech dozníval onen cizí smích.

Přikývl jsem. Ano, byl jsem připraven.

Ve dveřích se nyní objevil náš hudebník Pablo a zářivě se na nás díval svýma veselýma očima, které vlastně byly oči zvířecí, jenže zvířecí oči jsou vždy vážné, a jeho se stále smály a ten smích je proměňoval v oči lidské. Pokynul nám se vši srdečnou přívětivostí. Měl na sobě domácí kabátek z pestrého hedvábí, proti jehož červeným klopám vypadal propocení límec košile i Pablův nadmíru unavený, bledý obličej podivuhodně povadle a mdle; jenže zářící černé oči to ihned smazaly, také ony smazaly skutečnost, i ony čarovaly.

Uposlechli jsme jeho pokynu, a ve dveřích mi řekl: „Bratře Harry, zvu vás na malou zábavu. Vstup jen pro pomatené a stojí rozum. Jste připraven?“ Opět jsem přikývl. Ten milý chlapík! Něžně a starostlivě nás vzal pod paží, Hermínu vpravo, mne vlevo, a odvedl nás po schodech vzhůru do malé kulaté místnosti, kterou shora osvětlovalo namodralé světlo a která byla téměř úplně prázdná, byl v ní jen kulatý stůl a tři židle, na které jsme se posadili.

Kde jsme to byli? Spal jsem? Byl jsem doma? Seděl jsem v autě a jel? Ne, seděl jsem v modře osvětleném kulatém pokoji, v prořídlém vzduchu, ve vrstvě velmi mlhavé skutečnosti. Proč byla Hermína tak bledá? Proč Pablo tolik hovořil? Nehýbal jsem mu to snad já jazykem, nepromlouval jsem to z něho já? A nedívala se z jeho černých očí na mne pouze má vlastní duše, ten ztracený, bázlivý pták, tak jako z šedých očí Hermíniných?

S veškerou svou dobráčkou a poněkud obřadnou přívětivostí se Pablo na nás díval a mluvil, mluvil hodně a dlouho. On, kterého jsem nikdy neslyšel souvisle promluvit jehož nezajímala žádná diskuse, žádná formulace, od něhož bych se sotva nadál myšlenky, nyní hovořil, promlouval svým vlídným, vroucným hlasem plyně a bez chyby,

„Přátelé, pozval jsem vás na zábavu, kterou si Harry už dlouho přeje, o níž už dávno snil. Je poněkud pozdě a nejspíš jsme všichni trochu unaveni. Proto si tu trochu odpočineme a posilníme se.“

Z výklenku ve stěně vyňal tři skleničky a malou kuriózní láhev, exotickou krabičku z barevného dřeva, nalil z láhve do skleniček, z krabice vzal tři úzké dlouhé žluté cigarety, z hedvábné vesty vytáhl zapalovač a připálil nám. Každý jsme teď opření o svou židli kouřili pomalu svou cigaretu, kouř byl hustý jako kadidlo, a pili sladce trpkou, zvláštně, neznámě a cize chutnající tekutinu, která nás opravdu

oživovala a přinášela šťastný pocit, jako by do nás proudil nějaký plyn a my tím ztráceli svou tíži. Přitom Pablo tlumeně říkal svým vlahým hlasem:

„Jsem velmi rád, milý Harry, že vás dnes smím trochu pohostit. Že se vám často váš život znechutil a snažil jste se mu uniknout? Toužíte opustit tuto dobu, tento svět, tuto skutečnost a vejít do jiné, vám přiměřenější skutečnosti, do světa bez času? Učiňte tak, milý příteli, zvu vás k tomu. Víte přece, kde se tento svět ukrývá, že to je svět vaší vlastní duše, svět, který hledáte. Pouze ve vašem vlastním nitru žije ona jiná skutečnost, po níž toužíte. Nemohu vám dát nic, co už by neexistovalo ve vás samotném, nemohu vás uvést do jiné obrazárny než do obrazárny vaší duše. Nemohu vám dát nic než příležitost, podnět, klíč. Pomohu vám zpřítomnit váš vlastní svět, to je vše.“

Znovu sáhl do kapsy své pestré kazajky a vyňal z ní kulaté kapesní zrcátko.

„Podívejte se, takhle jste doposud viděl sám sebe!“

Přidržel mi zrcátko před očima (napadl mě verš z dětství: „Zrcátko, zrcátko, pověz mi“) a já jsem viděl, poněkud rozmazaně a jako v mlze, podivný obraz, jak se v nitru sám pohybuje, jak se uvnitř vzpíná a kvasí: viděl jsem sebe, Harryho Hallera, a uvnitř v Harrym stepního vlka, plachého, krásného, ale zmateně a úzkostlivě se dívajícího vlka, v jehož očích plápolala hned zloba, hned zas smutek, a tato vlčí postava neustále plavně prostupovala Harryho, jako když nějakou řeku proniká a zkaluje jinak zbarvený přítok, a jak navzájem bojují, strádají a hlodají jeden v druhém, plní nevykoupené touhy po ztvárnění. Smutně, smutně na mne hleděl svýma krásnýma plachýma očima ten plovoucí a jen napůl hotový vlk.

„Tak jste se sám viděl,“ opakoval Pablo měkce a vsunul zas zrcátko do kapsy. Vděčně jsem zavřel oči a usrkl elixíru.

„Teď jsme si odpočinuli,“ prohlásil Pablo, „posilnili jsme se a trochu si popovídali. Necítíte-li už únavu, zavedu vás teď ke svému kukátku a ukážu vám své divadélko. Souhlasíte?“

Povstali jsme, Pablo nás s úsměvem vedl, otevřel jedny dveře, stáhl záclonu stranou, a stáli jsme v okrouhlé, podkovovité divadelní chodbě, přesně uprostřed, a ta stáječící se chodba vedla na obě strany kolem spousty, neuvěřitelné spousty úzkých lůžových dveří.

„To je naše divadlo,“ prohlásil Pablo, „zábavné divadlo, doufám, že se tu leccemus zasmějete.“ Přitom se hlasitě zasmál jen několikrát,

ale ten zvuk mnou prudce projel, byl to opět ten jasný zvláštní smích, který jsem již předtím slyšel shůry.

„Moje divadélko má tolik lůžových dveří, kolik chcete, deset nebo sto nebo tisíc, a za každými dveřmi vás očekává to, co právě hledáte. Je to pěkný kabinet obrazů, milý příteli, ale nebylo by vám k ničemu, kdybyste jím proběhl tak, jak jste. Tísnilo a zaslepovalo by vás to, co jste zvyklý nazývat svou osobností. Bezpochyby jste již dávno uhodl, že překonání času, vykoupení ze skutečnosti, či ať už své touze dáváte jakákoli jména, neznamená nic jiného než přání oprostít se od své takzvané osobnosti. Ona je tím vězením, v němž sedíte. A kdybyste do divadla vešel tak, jak jste, viděl byste všechno Harryho očima, všechno starými brýlemi stepního vlka. Zvu vás tedy, abyste ty brýle sňal a tu veleváženou osobnost co nejlaskavěji odložil zde v šatně, kde vám bude kdykoli opět k dispozici. Ten pěkný taneční večer, co máte za sebou, traktát o stepním vlku a konečně i ten drobný povzbuzující prostředek, který jsme si právě vzali, vás snad sdostatek připravily. Vám, Harry, bude po odložení vaší ctěné osobnosti k dispozici levá strana divadla, Hermíně pravá, uvnitř se můžete kdykoli zase setkat. Hermíno, jdi prosím zatím za závěs, rád bych nejprve uvedl Harryho.“

Hermína zmizela vpravo kolem obrovitého zrcadla, které pokrývalo zadní stěnu od podlahy až ke klenutému stropu.

„Tak, Harry, teď pojd'te a jenom mějte dobrou náladu. Přivést vás do dobré nálady a naučit vás smát se, to je účelem celého tohoto představení - doufám, že mi to usnadníte. Cítíte se přece dobře? Ano? Nemáte snad strach? To je správné, velmi správné. Nyní bez obav a s radostným srdcem vstoupíte do našeho světa zdání, a to tak, že se uvedete malou zdánlivou sebevraždou, jak je tu zvykem.“

Znovu vyňal malé kapesní zrcátko a podržel mi je před obličejem. Znovu se na mne díval ten zmatený, zachmuřený Harry, skrze něhož plula postava zápasícího vlka, obraz, jež jsem dobře znal, který mi nebyl nikterak sympatický a jehož zničení mi nemohlo působit žádné starosti.

„Tento nyní už zbytečný obraz v zrcadle, milý příteli, zahladíte, víc není potřeba. Stačí, abyste ten obraz, až vám to nálada dovolí, pozoroval s upřímným smíchem. Jste tu ve škole humoru, máte se naučit smát. A veškerý vyšší humor začíná tím, že už svou vlastní osobu nebereme vážně.“

Pevně jsem se zahleděl do zrcátka, v němž sebou škubal vlk Harry. Na okamžik to mnou hluboko uvnitř pohnulo, zlehka, avšak bolestně, jako vzpomínka, stesk, lítost. Pak ta lehká stísněnost ustoupila novému pocitu, jaký člověk mívá, když mu vytáhnou z čelisti umrtvené kokainem nemocný zub, pocitu ulehčení a hlubokého vydechnutí a zároveň i podivu, že to ani tolik nebolelo. A k tomuto pocitu se přidružilo svěží, příjemné rozpoložení a chuť se smát, jíž jsem nemohl odolat, takže jsem vypukl ve spásný smích.

Kalný obraz v zrcátku se zachvěl a zhasl, malá kulatá zrcadlová plocha byla náhle jako vyprahlá, zšedla, zdrsňela a zneprůhledněla. Pablo se smíchem střep odhodil, zakutálel se někam po podlaze nekonečné chodby.

„To byl dobrý smích, Harry,“ zvolal Pablo, „ještě se naučíš smát jako nesmrtelní. Tak jsi konečně zabil stepního vlka. Břitvami to nejde. Dávej pozor, aby zůstal mrtev! Hned budeš moci opustit tuhle hloupou skutečnost. Při nejbližší příležitosti si připijeme na tykání, můj milý, nikdy ses mi tak nelíbil jako dnes. A bude-li to pak ještě pro tebe něco znamenat, můžeme si spolu zafilozofovat a zadisputovat a popovídat si o hudbě a Mozartovi a o Gluckovi a Platónovi a Goethovi, jak jen budeš chtít. Pochopíš teď, proč to dříve nešlo. - A snad budeš mít štěstí a pro dnešek se stepního vlka zbavíš. Neboť svá sebevražda není přirozeně definitivní; jsme v magickém divadle, tady jsou jen obrazy, žádná skutečnost. Vyber si obrazy krásné a radostné a ukaž, že už opravdu nejsi zamilován do své sporné osobnosti! Kdyby sis ji však přece jen přál zpátky, stačí jen, aby ses podíval do zrcadla, které ti teď ukáží. Znáš přece staré pořekadlo: Líp je sklíčko v hrsti mítí, než když dvě se na zdi svítí. Haha! (Znovu se tak krásně a příšerně zasmál.) - Tak, a teď už zbývá jen docela malá, veselá ceremonie. Brýle své osobnosti jsi už odhodil, pojď tedy a podívej se do pořádného zrcadla. Pobavíš se.“

S neustálým smíchem a drobným čtveráckým laskáním mnou točil, až jsem se octl proti onomu obrovskému nástěnnému zrcadlu. A v něm jsem se spatřil.

Jen na kratičký okamžik jsem spatřil Harryho, tak jak jsem ho znal, jenže tvář měl jasnou, smál se a byl v neobyčejně dobrém rozmaru. Ale sotva jsem ho poznal, rozpadl se, oddělila se od něho druhá postava, pak třetí, desátá, dvacátá, a celé obrovské zrcadlo bylo plné samých Harryů či částí Harryho, bezpočetných Harryů, a kaž-

dého z nich jsem spatřil a rozpoznal jen na chvíli, krátkou jako záblesk. Někteří z této spousty Harryů byli staří jako já, někteří starší, jiní prastaří, jiní docela mladí, jinoši, chlapi, školáci, uličníci, děti. Padesátiletí a dvacetiletí Harryové tu pobíhali a poskakovali, třicetiletí i pětiletí, vážní a veselí, důstojní a směšní, dobře oblečení i v cárech i docela nazí, holohlavci i vlasatí, a všichni byli já, všechny jsem spatřil a poznal rychlostí blesku, a už zase zmizeli, rozbíhali se na všechny strany, vlevo, vpravo, dovnitř hluboko do zrcadla a ze zrcadla ven. Jeden z nich, mladý a elegantní chlapík, se vrhl se smíchem Pablovi do náručí, objal ho a utekl s ním. A jeden, který se mi obzvláště líbil, hezký, rozkošný chlapec šestnácti či sedmnáctiletý, vběhl jako blesk rychle do chodby, dychtivě četl nápisy na dveřích, běžel jsem za ním, u jedněch dveří zůstal stát a já jsem četl nápis:

VŠECHNY DÍVKY JSOU TVÉ Vhod' jednu marku

Ten roztomilý hoch se skokem vymrštil, hlavou napřed se sám vrhl do otvoru na peníze a zmizel za dveřmi.

I Pablo zmizel, i zrcadlo jako by zmizelo, a s ním i bezpočetné harryovské postavy. Cítil jsem, že jsem nyní ponechán sám sobě a divadlu, a kráčel jsem od dveří ke dveřím, na všech jsem četl nápis, vábení, slib.

Zlákal mě nápis

VZHURU NA VESELÝ HON! Lov na automobily

Otevřel jsem úzké dveře a vstoupil.

Strhl mě hlučící a rozčilený svět. Po silnicích pádily automobily, zčásti pancéřované, a pořádaly honičku na chodce, přejížděly je na kaši a rozmačkávaly je na domovních zdech. Ihned jsem pochopil: byl to boj mezi lidmi a stroji, dávno připravovaný, dávno očekávaný, jehož se všichni dávno obávali a který konečně nyní vypukl. Všude kolem dokola leželi mrtví a na cucky roztrhaní lidé, všude i rozbité, zohýbané, ohořelé automobily, nad tím pustým zmatkem kroužila letadla a také na ně z mnoha střež střílely pušky a kulometry. Na všech zdech divoké, nádherně vyzývavé plakáty vybízely obrovský-

mi písmeny, která hořela jako pochodně, národ k tomu, aby konečně dal své síly lidem v jejich boji proti strojům, aby konečně pozabíjel ty vypasené, krásně oblečené, vonící boháče, kteří pomocí strojů vysávají z ostatních krev, i s těmi jejich velkými, chruplavými, zle vrčícími a ďábelsky hučícími automobily, aby konečně zapálil továrny a trochu uklidil a vyčistil zhanobenou zemi, aby z toho zaprášeného cementového světa se zase mohlo stát něco podobného lesu, louce, háji, potoku a mokřině. Naproti tomu jiné plakáty, nádherně namalované a skvěle pojaté, v jemnějších a méně dětských barvách, stylizované mimořádně chytře a duchaplně, důtklivě varovaly všechny majitele a všechny rozvážné lidi před hrozícím chaosem anarchie, líčily opravdu dojemně blaho pořádku, práce, majetku, kultury, práva a velebily stroje jako nejvyšší a nejdokonalejší lidský vynález, jehož pomocí se lidé stanou bohy. V zamyšlení a s obdivem jsem si ty plakáty četl, červené i zelené, úžasně na mne působila jejich plamenná výmluvnost i jejich pádná logika, měly pravdu, a v hlubokém přesvědčení jsem stál brzy před jedním a brzy zas před druhým, přece jen mě však značně rušila ta poněkud nehorázná střelba všude kolem. Inu, podstata byla jasná: byla válka, prudká, dokonalá, nanejvýš sympatická válka, v níž nešlo o císaře, republiku, státní hranice, o vlajky a barvy a o podobné spíše dekorativní a divadelní záležitosti, v podstatě tedy o samé nicotnosti, nýbrž kde každý, kdo už nemohl dýchat a komu už život nebyl po chuti, propůjčoval své nevoli pádný výraz a snažil se zahájit všeobecné ničení plechového civilizovaného světa. Viděl jsem, jak se všem z očí jasně a upřímně směje chuť ničit a vraždit, i ve mně vysoko a mohutně vypučely ty rudé květy a nasmály se o nic méně. S radostí jsem se přidal k boji.

Nejkrásnější ze všeho však bylo to, že se vedle mne znenadání vynořil můj spolužák Gustav, po desítky let nezvěstný, kdysi nejdivočejší, nejsilnější a života nejdychtivější ze všech přátel mého raného dětství. Srdce se mi smálo, když jsem zase uviděl, jak na mne pomrkávají jeho světle modré oči. Pokynul mi a já jsem k němu ihned a s radostí přiběhl.

„K sakru, Gustave,“ zvolal jsem šťastně, „že se taky jednou konečně ukážeš! Co se s tebou vlastně dělo?“

„Ty dobytku, nežvaň a nezačínej hned s vyptáváním! Stal se ze mne profesor teologie, tak a teď to víš, jenže naštěstí teď už žádnou teologii nemáme, ale válku. Pojd’!“

Zastřelil řidiče jednoho malého auta, které právě supělo proti nám, mrštně jako opice vskočil do vozu, zastavil ho, abych nastoupil, a pak jsme jako ďablové proletěli mezi kulkami a převrácenými auty pryč odtud, směrem z města, z předměstí.

„Ty jsi na straně fabrikantů?“ zeptal jsem se přítele.

„A co, to je věc vkusu, venku si to promyslíme. Ale ne, počkej, jsem spíš pro to, abychom se přidali k druhé straně, i když je to v podstatě samozřejmě úplně jedno. Já jsem teolog a můj předchůdce Luther svého času pomáhal knížatům a boháčům proti sedlákům, to teď trochu napravíme. Mizerné auto, snad ještě vydrží pár kilometrů!“

Jak vítr lítě, to nebeské dítě, jsme odrachotili pryč, do zelené, klidné krajiny na míle široké, nejprve velkou rovinou a pak povlnným stoupáním do mohutného pohoří. Zde jsme zastavili na hladké, lesknoucí se silnici, která odvážnými zatáčkami vedla vzhůru mezi příkrou skalní stěnou a nízkou ochrannou zdí, vysoko nad modrým zářícím jezerem.

„Krásná krajina,“ řekl jsem.

„Můžeme jí říkat osová silnice, protože se tu budou lámat osy, Harryčku, jen se dívej!“

U cesty stála velká pinie a v její koruně jsme spatřili něco jako chatu, skrýš, vyvýšené stanoviště. Gustav se na mne usmál lišácky mrkaje svými jasnými modrými očima, spěšně jsme oba vystoupili z vozu a vyšplhali se po kmeni, udýchaní jsme se schovali ve skrýši, která se nám velmi líbila. Našli jsme v ní pušky, pistole, bedny s náboji. A sotva jsme trochu vychladli a zařídili se v loveckém stanovišti, už z nejbližší zatáčky chraptivě a pánovitě zazněla houkačka velkého luxusního vozu, který sem velkou rychlostí vrčivě přijížděl po té lesklé horské silnici. Pušky jsme už drželi v rukou. Bylo to úžasně napínavé.

„Mířit na šoféra!“ zavelel Gustav rychle, ten těžký vůz svištěl právě pod námi. Zamířil jsem a stiskl spoušť, přímo do šoférovy modré čepice. Muž se zhroutil, vůz se řítit dál, narazil na stěnu, odskočil od ní a těžkopádně a vztekle jako tlustý velký čmelák vrazil do nízké zídky a s krátkým tichým třesknutím se přes ni převrátil do hlubiny.

„A je vyřízen!“ smál se Gustav. „Příštího беру já!“

A už se hnal další vůz, na polštářích seděli tři nebo čtyři maličtí

cestující, jedné ženě vlál od hlavy ztuhle a vodorovně kousek závoje, bledě modrý závoj, bylo mi ho vlastně líto, kdož ví, třeba se pod ním smála ta nejkrásnější ženská tvář. K sakru, když už si hrajeme na lupiče, bylo by snad bývalo správnější a lepší po příkladu velkých vzorů nevztahovat svou vraždychtivost na krásné dámy. Gustav však už vystřelil. Šofér sebou škulb a zhroutil se, vůz odskočil od kolmé skály, vymrštil se a s plácnutím padl koly vzhůru zpátky na silnici. Čekali jsme, nic se nehýbalo, lidé leželi bez hlesu pod svým vozem jako chycení do pastí. Vůz ještě hrčel a rachotil a směšně otáčel koly ve vzduchu; když se náhle ozvala příšerná rána a vůz byl v jednom plameni.

„Fordka,“ řekl Gustav. „Musíme dolů a uvolnit silnici.“

Slezli jsme a dívali se na hořící hromadu. Shořela velmi rychle, udělali jsme zatím z mladých stromků sochory, nadzdvihli jsme vůz a odsunuli jej stranou a přes okraj silnice do propasti, kde pod ním dlouho praskalo houští. Při obracení vozu vypadli dva mrtví a leželi na silnici s částečně ohořelými svršky. U jednoho byl kabát ještě dosti zachovalý, prohledával jsem mu kapsy, zda nezjistím, kdo to je. Objevil jsem koženou náprsní tašku, v níž byly navštívenky. Jednu jsem vzal a četl na ní slova: „Tat twam asi.“

„Náramně vtípné,“ poznamenal Gustav. „Je ale věru lhostejné, jak se jmenují lidé, které zabíjíme. Jsou to ubožáci jako my, na jménech nesejde. Tenhle svět se musí zničit a my s ním. Takhle ho strčit na deset minut pod vodu, to by bylo nejméně bolestné řešení. A do práce!“

Mrtvoly jsme hodili za vozem. Už troubilo další auto. To jsme rozstříleli přímo ze silnice. Jako v šílené opilosti se motalo ještě kus dál, pak se převrhlo, zasupělo a zůstalo ležet, jeden cestující tiše seděl a nehýbal se, avšak vystoupila nějaká hezká dívka, nezraněna, i když byla pobledlá a silně se třásla. Přátelsky jsme ji pozdravili a nabídli jí své služby. Byla příliš vyděšená, nemohla mluvit a chvíli na nás upřeně zírala, jako by se pomátla.

„Tak se nejdřív podíváme na toho staříka,“ řekl Gustav a obrátil se k pasažérovi, který stále ještě trčel na sedadle za mrtvým šoférem. Byl to pán s krátkými šedivými vlasy, chytré, světle šedé oči měl otevřené, měl však patrně pořádná zranění, alespoň mu tekla z úst krev a krk držel značně nakřivo a ztuha.

„Má úcta, starý pane, mé jméno je Gustav. Dovolili jsme si vám

zastřelit šoféra. Smíme se zeptat, s kým máme tu čest?"

Starý se chladně a smutně díval malýma šedýma očima.

„Jsem vrchní státní návladní Loering," řekl zvolna. „Nezabili jste jen chudáka mého šoféra, nýbrž i mě, cítím, že se blíží konec. Proč jste po nás stříleli?"

„Pro příliš rychlou jízdu."

„Jeli jsme normální rychlostí."

„Co bylo normální včera, dnes už není, pane vrchní státní návladní. Dnes jsme toho názoru, že kterákoli rychlost, jíž auto může jet, je příliš velká. Ničíme tedy všechna auta, všechna, a ostatní stroje také."

„I své pušky?"

„I ty přijdou na řadu, budeme-li na to ještě mít kdy. Pravděpodobně zítra nebo pozítří bude už po nás po všech. Vždyť víte, že náš světačil byl hrozně přelidněný. No, teď bude vzduchu dost."

„Střelíte na každého, bez výběru?"

„Zajisté. Bezpochyby může být někoho škoda. Například té hezké mladé slečny by mi bylo líto - je to asi vaše dcera, ne?"

„Ne, je to má stenografka."

„Tím lépe. A nyní laskavě vystupte nebo se dejte z vozu vytáhnout, protože bude zničen."

„Raději chci být zničen s ním."

„Jak si přejete. Dovolte ještě jednu otázku! Jste státní návladní. Bylo mi vždycky nepochopitelné, jak může někdo být státním návladním. Žijete z toho, že zažalováváte jiné lidi, ponějvíce ubožáky, a odsuzujete je, že ano?"

„Je tomu tak. Konal jsem svou povinnost. Byl to můj úřad. Stejně jako je takovým úřadem usmrcovat ty, které jsem já odsoudil. Vždyť vy sám jste převzal tentýž úřad, také zabíjíte."

„Správně. Jenže my nezabíjíme z povinnosti, nýbrž pro zábavu, nebo lépe řečeno z nelibosti, ze zoufalství nad světem. Proto zabíjet nám působí určité potěšení. Vám zabíjet nikdy potěšení nepůsobilo?"

„Nudíte mě. Dokončete laskavě svou práci. Je-li vám pojem povinnosti neznám ..."

Odmlčel se a ušklíbl, jako by si chtěl odplivnout. Vyšlo mu však z úst jen trochu krve a uvízla mu na bradě.

„Počkejte!" pravil Gustav zdvořile. „Pojem povinnosti již ovšem neznám, již ne. Dříve jsem s ním měl úředně hodně co činit, byl jsem

profesorem teologie. Kromě toho jsem byl voják a byl jsem ve válce. Nic, co se mi jevilo jako povinnost a co mi kdy autority a představení nařizovali, nic nebylo ani trochu dobré, vždycky bych byl raději dělal opak. Ale i když pojem povinnosti již neznám, znám přece jen pojem viny, možná je obojí totéž. Tím, že mě matka porodila, jsem vinen, jsem odsouzen žít, jsem zavázán příslušet k nějakému státu, být vojákem, zabíjet, platit daně na zbrojení. A nyní, v tomto okamžiku, mě životní vina jako kdysi za války vede k tomu, že musím zabíjet. Ale tentokrát nezabím s odporem, oddal jsem se své vině, nemám nic proti tomu, aby tenhle pitomý, přečpaný svět byl rozbit na cucky, rád při tom pomohu a rád sám při tom zajdu."

Státní návladní se velmi snažil, aby se svými krví splepenými rty trochu usmál. Nepodařilo se mu to zvláště skvěle, avšak dobrý úmysl bylo znát.

„Dobrá," řekl. „Jsme tedy kolegové. Prosím, konejte svou povinnost, pane kolego."

Hezká dívka zatím sklesla na kraj silnice a omdlela.

V témž okamžiku znovu zatroubil nový vůz a hnal se v plné jízdě k nám. Odtáhli jsme dívku trochu stranou, přitiskli se ke skále a nechali příjíždějící vůz vjet do trosek předchozího. Prudce zabrzdil, až vylétl do výšky, zastavil se však nepoškozen. Rychle jsme se chopili pušek a zalícili na nově přichozí.

„Vystoupit!" zavelel Gustav. „Ruce vzhůru!"

Z vozu vystoupili tři muži a poslušně zvedli ruce.

„Je někdo z vás lékař?" zeptal se Gustav.

Odpověděli záporně.

„Pak buďte tak laskaví a tamtoho pána opatrně vyprostěte ze sedadla, je těžce raněn. A pak ho svým vozem odvezete do nejbližšího města. Kupředu, chopte se ho!"

Brzy byl starý pán uložen v novém voze, Gustav zavelel a všichni odjeli.

Mezitím naše stenografka opět přišla k sobě a přihlížela, co se děje. Líbilo si mi, jakou pěknou kořist jsme to polapili.

„Slečno," prohlásil Gustav, „ztratila jste svého zaměstnavatele. Snad vám ten starý pán nebyl blízký po jiné stránce. Angažuji vás, buďte nám dobrým kamarádem! Tak, a teď máme trochu naspěch. Vbrzku tu nebude moc příjemně. Umíte šplhat, slečno? Ano? Tak do toho, vezmeme vás mezi sebe a pomůžeme vám."

A všichni tři jsme šplhali, jak rychle jen to šlo, do naší chaty na stromě. Slečně se nahoře udělalo nevolno, dostala však koňak a brzy se zotavila natolik, že byla s to ocenit nádhernou vyhlídku na jezero a na hory a sdělit nám, že se jmenuje Dora.

Hned nato už dole přijížděl další vůz, opatrně se vyhnul převrácenému autu, aniž zastavil, a pak okamžitě zrychlil tempo.

„Zbabělec!“ zasmál se Gustav a odstřelil řidiče. Vůz trochu zatancoval, poskočil k zídce, promáčkl ji a zůstal viset šikmo nad propastí.

„Doro,“ řekl jsem, „umíte zacházet s puškou?“

Neuměla, ale naučili jsme ji, jak se zbraň nabíjí. Zpočátku byla neobratná a roztrhla si prst do krve, naříkala a chtěla anglickou náplast. Ale Gustav jí vysvětlil, že je válka a ať ukáže, že je hodná, statečná děvče. A šlo to.

„Ale co se s námi stane?“ zeptala se pak.

„Nevím,“ řekl Gustav. „Můj přítel Harry má hezké dívky rád, bude vaším přítelem.“

„Jenže oni přijdou s vojáky a s policií a zabijí nás.“

„Policie a takové věci už neexistují. Máme na vybranou, Doro. Bud' zůstaneme tady nahoře a rozstřílíme všechny automobily, které budou chtít projet. Anebo si sami vezmeme nějaký vůz, odjedeme odtud a necháme po sobě střílet druhé. Je jedno, ke komu se přidáme. Já jsem pro to zůstat tady.“

Dole se znovu objevil vůz, jeho houkačka jasně zněla vzhůru k nám. Brzy byl vyřízen a ležel koly vzhůru.

„To je zvláštní,“ řekl jsem, „jak může člověka to střílení bavit! A to jsem byl dřív proti válce!“

Gustav se usmíval. „Ano, už je na světě příliš mnoho lidí. Dřív to nebylo tak znát. Ale dnes, kdy každý chce nejen dýchat, ale i mít auto, dnes už to znát je. Samozřejmě to, co tu vyvádíme, není rozumné, je to dětinství. Jednou se bude lidstvo muset naučit, jak vhodnými prostředky držet na uzdě své rozmnožování. Zatím reagujeme na neudržitelný stav dost nerozumně, v zásadě však přece jen děláme správnou věc: redukuje.“

„Ano,“ řekl jsem, „to, co děláme, je nejspíš šílenství, a přece jen je to pravděpodobně dobré a nutné. Není dobré, když lidstvo přepíná rozum a snaží se pomocí rozumu dát řád věcem, které rozumu nejsou vůbec dostupné. Pak vznikají takové ideály, jaké má Američan nebo

leckterý socialista, oba jsou mimořádně rozumní, a přece život hrozně znásilňují a ochuzují, protože je tak naivně zjednodušují. Obraz člověka, kdysi vysoký ideál, je na nejlepší cestě stát se pouhým klišé. My pomatenci je snad znovu zušlechťíme."

Gustav mi se smíchem odpověděl: „Chlapče, ty mluvíš tak báječně chytře, je to pro člověka radost a zisk, naslouchat té tvé studnici moudrosti. A snad máš dokonce trochu pravdy. Bud' ale té dobroty a nabij si zas pušku, trošku moc ses mi zasní. Každou chvíli může přihopkat pár srnečků a ti se filozofií zastřelit nedají; přece jenom je nám zapotřebí kulky v hlavni."

Přijelo auto a ihned padlo, silnice byla zatarasena. Otylý zrzavý muž, který to přežil, divoce gestikuloval u trosk vozu, poulil oči dolů a nahoru, odhalil náš úkryt, s řevem přiběhla několikrát na nás vystřelil z revolveru.

„Odejděte, nebo střelím," křičel Gustav dolů. Muž na něho zamířil a znovu vystřelil. Dvěma ranami jsme ho složili.

Přijely ještě dva vozy, které jsme odstřelili. Pak silnice utichla a už zůstala prázdná, zřejmě se rozšířila zpráva, jak je na ní nebezpečno. Měli jsme kdy pozorovat krásný výhled. Na druhé straně jezera leželo v hloubce malé město, zvedl se nad ním kouř a brzy jsme spatřili, jak oheň přeskakuje ze střechy na střechu. Bylo slyšet i střelbu. Dora poplakávala, hladil jsem jí mokré tváře.

„Copak všichni musíme umřít?" ptala se. Nikdo neodpověděl. Mezitím se dole objevil nějaký chodec, uviděl rozbité automobily, slídlil kolem nich, do jednoho se sklonil, vytáhl z něho pestrý slunečník, koženou dámskou kabelku a láhev vína, posadil se klidně na zídku, pil z láhve a z kabelky jedl něco zabaleného ve staniolu, vypil láhev až do dna a spokojen šel dál se slunečníkem pod paží. Pokojně odcházel a já jsem řekl Gustavovi: „Byl bys teď schopen na toho milého chlapíka vystřelit a udělat mu díru do hlavy? Bůh sám ví, já ne."

„Taky to nikdo nežádá," zabručel přítel. Ale ani jemu nebylo volno u srdce. Sotva jsme spatřili člověka, který se ještě choval prostě, mírumilovně a dětsky, který ještě žil ve stavu nevinnosti, najednou nám celé to naše chvalitebné a nezbytné konání připadalo hloupé a odporové. Fuj, tolik krve! Styděli jsme se. Ale prý ve válce i generálové občas měli takové pocity.

„Nezůstávejme tu už," naříkala Dora, „slezme dolů, určitě ve vo-

zech najdeme něco k jídlu. Copak ani nemáte hlad, vy povstalci?"

Dole v hořícím městě začaly vyzvánět zvony, vzrušeně a úzkostně. Chystali jsme se k sestupu. Když jsem Doře pomáhal přelézt zábradlí, políbil jsem ji na koleno. Zasmála se jasným smíchem. Ale vtom tyče povolily a oba jsme se řítili do prázdna ...

Opět jsem se octl v oné okrouhlé chodbě, vzrušen tím loveckým dobrodružstvím. A všude na všech těch bezpočetných dveřích vábily nápisy:

MUTABOR

Proměna v libovolná zvířata a rostliny

KÁMASÚTRA

Vyučování indickému umění lásky

Kurs pro začátečníky:

42 různých metod milostných cviků

SEBEVRAŽDA POŽITKEM

Usměješ se k smrti

CHCETE SE ZDUCHOVNIT?

Moudrosti Východu

MÍT TAK TISÍC JAZYKŮ!

Jen pro pány

ZÁNIK ZÁPADU

Za snížené ceny. Dosud nepřekonáno

ROZBREČÍŠ SE SMÍCHY

Kabinet humoru

POUSTEVNICKÉ HRY

Plnohodnotná náhrada veškeré družnosti

Bez konce byla ta řada nápisů. Jeden zněl:

ÚVOD DO VYTVÁŘENÍ OSOBNOSTI

Úspěch zaručen

To mi připadalo pozoruhodné, a vstoupil jsem.

Octl jsem se v šeré, tiché místnosti, v níž, po orientálním způsobu bez židle, seděl na zemi muž a měl před sebou něco jako velkou šachovnici. V prvním okamžiku se mi zdálo, že to je přítel Pablo, aspoň ten muž měl na sobě podobnou pestrou hedvábnou kazajku a měl stejně temně zářivé oči.

„Jste Pablo?“ zeptal jsem se.

„Nejsem nikdo,“ prohlásil přátelsky. „My tady žádná jména nemáme, nejsme žádné osoby. Já jsem hráč šachu. Přejete si výuku ve vytváření osobnosti?“

„Ano, prosím.“

„Laskavě mi tedy dejte k dispozici několik tuctů svých figur.“

„Mých figur?“

„Postav, do nichž jste viděl rozpadnout se vaši takzvanou osobnost. Bez figur nemohu hrát.“

Nastavil mi zrcadlo a znovu jsem v něm spatřil, jak se má celistvá osobnost rozpadá ve spoustu já, jejich počet jako by ještě vzrostl. Postavy však nyní byly velmi malé, asi tak jako příhodné šachové figurky, a hráč si jich několik tuctů tichými, jistými hmaty prstů vzal a postavil je na zem vedle šachovnice. Při tom jednotvárně odříkával jako člověk, který často opakuje svůj proslav či lekci:

„Chybný a neštěstí vyvolávající názor, že člověk je setrvalá jednota, je vám znám. Je vám rovněž známo, že se člověk skládá z řady duší, ze spousty já. Rozštěpení této zdánlivé jednoty ve spoustu figur se považuje za pomatenost, věda pro to vynalezla název schizofrenie. Věda je potud v právu, že žádnou mnohost přirozeně nelze ovládnout bez vedení, bez určitého řádu a uskupení. V nepravu je naopak potud, že věří, že je možné pouze jedno jediné závazné uspořádání všech podřízených já na celý život. Tento omyl vědy má řadu nepříjemných důsledků, jeho hodnota tkví pouze v tom, že státem zaměstnávání učitelé a vychovatelé mají zjednodušenou práci a uspoří si myšlení a experimenty. V důsledku tohoto omylu platí za ‚normální‘, ba společensky vysoce cenné mnoho lidí, kteří jsou nevyhléditelně pomatení, a naopak jsou za pomatence považováni mnozí géniové. Doplňujeme proto mezerovitou vědeckou nauku o duši pojmem, jež nazýváme uměním tváření. Tomu, kdo prožil rozpad svého já, uka-

zujeme, že může jednotlivé kousky kdykoli a v libovolném řazení znovu sestavovat a tím docilovat nekonečné rozmanitosti hry života. Tak jako básník tvoří drama z hrstky figur, sestavujeme my z figur našeho rozloženého já neustále nové skupiny s novými variacemi a novým napětím, s věčně novými situacemi. Pohleďte!"

Klidnými, chytrými prsty vzal mé figurky, všechny ty starce, mladíky, děti, ženy, všechny ty veselé i smutné, silné i jemné, mrštné i nemotorné figurky, rychle je rozestavil na své šachovnici ke hře, v níž z nich ihned vznikaly skupiny, rodiny, rozpoutaly se hry a boje, vznikala přátelství a soupeření, byl to svět v malém. Nechal tento čilý a přece spořádaný malý svět, aby se chvíli pohyboval před mýma nadšenýma očima, hrál a zápasil, uzavíral svazky a vybojovával bitvy, navzájem se o sebe ucházel, ženil se a vdával a rozmnožoval, bylo to vskutku živé a napínavé drama s mnoha figurami.

Pak se s veselým výrazem rozmáchl přes šachovnici, zlehka všechny figury převrhl, odsunul je na hromadu a uvážlivě jako vybíravý umělec stavěl z týchž figur zcela novou hru, se zcela novými seskupeními, vztahy a zápletkami. Druhá hra byla příbuzná té první: byl to tentýž svět, tentýž materiál, z něhož ji stavěl, ale tónina byla jiná, změnilo se tempo, motivy byly jinak zdůrazněny, jinak sestaveny situace.

A tak ten moudrý stavitel z postav, z nichž každá byla kouskem mne samotného, stavěl hru za hrou, všechny si vzdáleně podobné, všechny náležitější k témuž světu, vázané k témuž původu, a přesto každá naprosto nová.

„Toto je umění života," pronášel poučně. „Sám můžete napříště hru svého života libovolně utvářet dál a ožивovat ji, zaplétat a obohacovat; je ve vašich rukou. Tak jako pomatenost ve vyšším smyslu je počátkem veškeré moudrosti, je i schizofrenie počátkem veškerého umění, veškeré fantazie. Dokonce učenci na to už zpola přišli, jak se lze dočíst například v ‚Princově kouzelném rohu‘, té rozkošné knize, v níž je usilovná a pilná práce jednoho učence zušlechťena geniální spoluprací mnoha umělců, pozavíraných v ústavech. Zde prosím, vezměte si své figurky, ta hra vám ještě mnohokrát způsobí radost. Figuru, z níž vám dnes vyrostl nesnesitelný strašák a kazí vám hru, budete zítra degradovat na bezvýznamnou vedlejší figurku. A z té ubohé, milé figurky, která celou dobu jako by byla odsouzena jen k samé smůle a neštěstí, uděláte v příští hře princeznu. Přeji vám hez-

kou zábavu, pane."

Hluboce a vděčně jsem se uklonil tomu talentovanému hráči, strčil jsem figurky do kapsy a vytratil se úzkými dveřmi.

Vlastně jsem si myslel, že si hned venku sednu na zem a celé hodiny, celou věčnost že si budu hrát s figurkami, ale sotva jsem znovu stál v té světlé, okrouhlé divadelní chodbě, nové proudění, silnější než já, mě táhlo dál. Před očima mi křiklavě zaplápl plakát:

DIVUPLNÁ DREZÚRA STEPNÍHO VLKA

Tento nápis ve mně vzbudil lecjaké pocity: srdce mi trýznivě sevřela přemnohá úzkost a tíseň mého bývalého života, opuštěné skutečnosti. Třesoucí se rukou jsem otevřel dveře a vstoupil do jarmareční boudy a v ní se tyčila železná mříž, která mě dělila od nuzného jeviště. Na něm jsem spatřil krotitele, pána vypadajícího poněkud jarmarečně křiklavě a tvářícího se velmi důležitě, který i vzdor svým velkým knírům, vzdor hrajícím svalům na pažích a nápadnému cirkusovému oblečení se mi jaksi potouchle a nepřijemně podobal. =Tento silák vodil - žalost pohledět! - velkého, krásného, avšak hrozně vyhublého a otrocky plaše hledícího vlka na provaze jako psa. A bylo právě tak hnusné jako napínavé, právě tak ohavné jako tajně slastné dívat se, jak tento brutální krotitel předvádí s tím ušlechtilým a přece tak potupně poslušným dravcem celou řadu triků a senzačních výstupů.

Ten muž, můj proklatě zpitvořený dvojník, svého vlka ovšem ochočil báječně. Vlk pozorně uposlechl každého rozkazu, psovsky reagoval na každé zavolání a prásknutí bičem, klekal si, předstíral, že je mrtvý, panáčkoval, nosil bochník chleba, vejce, kus masa, košík poslušně a způsobně v tlamě, musel dokonce zvednout a v tlamě přinést bič, který krotitel upustil, a vrtěl přitom nesnesitelně podlézavě ohonem. Pak vlku ukázali králíka a bílé jehňátko a on sice cenil zuby a tekly mu sliny, jak se třásl samou touhou, avšak zvířat krčící se strachy k zemi se vůbec nedotkl, nýbrž na rozkaz přes ně přeskočil elegantním obloukem, dokonce si mezi zajíčka a jehně lehl, objal je předními tlapami a tvořil s nimi dojemnou rodinku. Přitom z krotitelovy ruky dostal tabulku čokolády. Bylo hotovým utrpením přihlížet, nakolik se tento vlk přímo fantasticky naučil zakrývat svou přirozenost, až se z toho vlasy ježily na hlavě.

Za toto utrpení však byl v druhé části představení odškodněn jak rozčilený divák, tak i vlk sám. Po skončení onoho programu rafinované drezúry, když se krotitel triumfálně a se sladkým úsměvem uklonil nad skupinkou vlka s jehnětem, se vyměnily úlohy. Harryovský krotitel zvěře náhle s hlubokou úklonou položil svůj bič vlkovi k nohám a začal se právě tak třást, scvrkávat a vypadat uboze jako předtím to zvíře. Vlč si však olízl tlamu, křeč a faleš z něho spadly, oči mu zasvitly, celé tělo se znovu získanou divokostí napřímilo a rozvílo.

A nyní poroučel vlk a člověk musel poslouchat. Na povel člověk poklekal, hrál vlka, vyplazený jazyk mu visel z úst, plombovanými zuby si rval oděv z těla. Podle toho, jak poroučel krotitel lidí, chodil po dvou nebo po čtyřech, panáčkoval, strpěl, aby vlk na něm jezdil jako na koni, a nosil za ním bič. Psovský, talentovaný a s bohatou fantazií se podřizoval každému ponížení a zručnosti. Na scénu vstoupila krásná dívka, přišla k cvičenému člověku, hladila ho po bradě, třela se svou tvář o jeho, on však zůstal na všech čtyřech, zůstal zvířetem a nakonec na krásku cenil zuby po vlčím způsobu tak výhružně, až utekla. Předhodili mu čokoládu, kterou opovržlivě očenichal a odhodil. A nakonec přinesli opět bílé jehně a tlustého strakatého králíka, učenlivý člověk odhodil poslední slupku a hrál vlka jedna radost. Popadl ječící zvířata do rukou a do zubů, trhal z nich kusy masa a kůže, se šklebem žvýkal jejich živé maso a zmámeně, opojně, s očima rozkošnický zavřenýma sál jejich teplou krev.

V hrůze jsem vyběhl ze dveří. Jak jsem viděl, není tohle magické divadlo žádný čistý ráj, pod jeho hezkým povrchem se skrývá peklo ve všech podobách. Ach Bože, copak ani tady nedojdu vykoupení?

Ve strachu jsem pobíhal sem tam, v ústech jsem cítil pachut' krve a čokolády, obojí stejně ohavné, toužebně jsem si přál uniknout té kalné vlně a zavile jsem sám v sobě zápasil o snesitelnější, přívětivější obrazy. „Ó bratři, pryč s tóny těmi!“ zpívalo to ve mně, a s hrůzou jsem si vzpomněl na ony kruté fotografie z fronty, které se nám za války občas dostávaly do rukou, na hromady navzájem propletených mrtvol, jejichž výrazy plynové masky proměnily v ďábelský úšklebek. Jak jsem byl tehdy ještě hloupý a dětinský, když jsem se jako humanisticky smýšlející odpůrce války hrozil těch obrazů! Dnes jsem věděl, že v mozku žádného krotitele zvěře, žádného ministra, žádného generála, žádného blázna se nemohly vylíhnout myšlenky a

obrazy, jaké bych už, a stejně ohavné, stejně divoké a zlé a stejně surové a hloupé, nenosil i já sám v sobě.

S povzdechem jsem si vzpomněl na nápis, za nímž jsem dříve, na začátku divadla, viděl pádit tak o překot toho hezkého mladíka, na nápis

VŠECHNY DÍVKY JSOU TVÉ

a připadalo mi, že vlastně koneckonců není nic tak žádoucí jako tohle. V radosti, že opět mohu uniknout tomu prokletému vlčímu světu, jsem vešel.

Podivuhodně - jako v pohádce a současně tak hluboce známě, až mě zamrazilo - mě ovanula vůně mého mládí, atmosféra mého chlapectví a jinošství, a srdcem mi proudila tehdejší krev. Co jsem právě dělal, myslil a byl, ze mne spadlo a byl jsem opět mlád. Ještě před hodinkou, ještě před okamžikem jsem se domníval, že opravdu vím, co je láska, žádost, touha, ale byla to láska a touha starého člověka. Teď jsem byl zase mlád a to, co jsem v sobě cítil, ten žhavě proudící oheň, ta mocně vábíci touha, ta vzněcující vášň jako vlahý vítr v březnu, všechno bylo mladé, nové a pravé. Ach, jak znovu zaplátl ten zapomenutý oheň, jak vzdouvavě a temně zaznívaly tóny té dávné doby, jak mi plamenem zahořela krev, jak mi to v duši volalo a zpívalo! Byl jsem chlapec patnáctiletý či šestnáctiletý, hlavu jsem měl plnou latiny a řečtiny a krásných veršů, myšlenky plné snažení a ctižádosti, představy plné uměleckých snů, avšak mnohem hlouběji, silněji a hrozněji než všechny tyto planoucí ohně ve mně hořel a zmítal mnou oheň lásky, hlad pohlaví, stravující předtucha rozkoše.

Stál jsem na jednom ze skalnatých kopců nad svým rodným městečkem, ve vzduchu to vonělo po jarním větru a fiálcích, z městečka probleskovala vzhůru řeka a okna rodného domu, a všechno hledělo, znělo a vonělo tak omamně nově a mámivým rozpukem, zářilo s takovou hloubkou barev a válo v jarním větru tak nadpřirozeně a zjasněně, jak jsem kdysi vídal svět v nejnaplněnějších básnických chvílích svého raného mládí. Stál jsem na kopci, vítr mi čechrál dlouhé vlasy; tápající rukou, ztracen v snivé milostné touze, jsem z keře právě se zazelenavšího utrhl mladý, pootevřený pupen, zdvihl jej k očím, přivoněl k němu (a již při té vůni se mi horoucně na mysl vrátilo všechno z oné dávné doby), vzal jsem tu malou zelenou věc

do rtů, které ještě nepolíbily žádnou dívku, a pomalu jsem ji rozkoušával. A při té trpké, aromaticky hořké chuti jsem si náhle přesně uvědomil, co prožívám, všechno bylo znovu tady. Prožíval jsem chvíli z posledního roku svého chlapectví, nedělní odpoledne na počátku jara, den, kdy jsem při své osamělé procházce potkal Rózu Kreislerovou a plaše ji pozdravil a tak závatně se do ní zamiloval.

Díval jsem se tehdy tomu krásnému děvčeti, které samo a v zasnění kráčelo vzhůru a ještě mě nevidělo, vstříc pln úzkostného očekávání, díval jsem se jí na vlasy, které měla spleteny do silných copů, a přitom jí kolem obou tváří spadaly volné pramínky, s nimiž si hrál a povíval vítr. Poprvé v životě jsem pozoroval, jak je to děvče krásné, jak krásně jako sen hraje vítr v jejích jemných vlasech, jak krásně a vzrušivě padnou jejímu mladému tělu tenké modré šaty, a tak jako mě s tou hořce kořennou chutí rozkousaného pupene prostoupila celá ta tísnivě sladká jarní touha a úzkost, tak mě při pohledu na dívku naplnilo všechno smrtelné tušení lásky, tušení ženy, děsivá předtucha nesmírných možností a příslibů, bezejmenných rozkoší, nepředstavitelných zmatků, úzkostí a bolestí, nejvroucnějšího vykoupení i nejhlubší viny. Ach, jak mě na jazyku páčila ta hořká jarní příchut'! Jak jí hravý vítr províval vlasy kolem červených tváří! Pak přišla ještě blíž ke mně, zvedla oči a poznala mě, na okamžik lehce zčervenala a podívala se stranou; pozdravil jsem ji a smekl svůj konfirmační klobouk; hned se opanovala a odpověděla na pozdrav s úsměvem a zdviženou tváří jako nějaká dáma a šla pomalu, jistě a povýšeně dál, obetkávána tisíci milostnými přáními, žádostmi a projevy oddanosti, které jsem za ní vysílal.

Tak tomu kdysi bylo, jedné neděle před pětaticeti lety, a všechno z tehdejška se v tom okamžiku vrátilo: kopec a město, březnový vítr a vůně pupenů, Róza a její hnědé vlasy, dmoucí se touha a sladká, dusivá bázeň. Všechno bylo jako tenkrát a připadalo mi, že jsem v životě už nikoho tak nemiloval jako tehdy Rózu. Avšak tentokrát mi bylo dopřáno ji přijmout jinak než tehdy. Pozoroval jsem, jak se červená, když mě poznala, jak se snaží tu červeň skrýt, a ihned jsem věděl, že mě má ráda, že pro ni to setkání znamená totéž co pro mne. A místo abych zase smekl klobouk a obřadně čekal, až Róza přejde, jsem tentokrát přes všechnen strach a tíseň udělal to, co mi kázala udělat krev, a zvolal jsem: „Rózo! Díky Bohu, žes přišla, ty moje krásné děvče. Já tě mám tak rád.“ Asi to nebylo to nejduchaplnější,

co se v té chvíli dalo říci, ale tady žádného ducha třeba nebylo, stačilo to úplně. Róza se nezatvářila jako dáma a nešla dál, zastavila se; pohlédla na mne, zčervenala ještě víc a řekla: „Nazdar, Harry, opravdu mě máš rád?“ Hnědé oči jí při tom zářily z její pevné tváře, a já cítil, že celý můj uplynulý život i láska byly falešné a zmatené a plné nešťastných hloupostí od toho okamžiku, kdy jsem oné neděle nechal Rózu odejít. Teď však byla chyba napravena a všechno bylo jiné a dobré.

Vzali jsme se za ruce a pomalu spolu kráčeli, nevýslovně šťastni a ve velkých rozpacích, nevěděli jsme, co říkat a co dělat, z rozpaků jsme se rozběhli a hnali se, až jsme ztratili dech a museli se zastavit, nepustili jsme se však. Byli jsme oba ještě děti a dobře nevěděli, co si počít, nedostali jsme se oné neděle ani k prvnímu políbení, byli jsme však nesmírně šťastni. Stáli jsme a oddechovali, sedli jsme si do trávy, já jsem Róze hladil ruku a ona mě druhou nesměle hladila po vlasech, pak jsme si stoupli a zkoušeli změřit, kdo z nás je větší, a vlastně jsem byl já větší o šířku prstu, jenže jsem to nepřiznal a naopak prohlásil, že jsme naprosto stejně velcí a že nás Pánbůh pro sebe navzájem určil a že se později vezmeme. A Róza řekla, že cítí fialky, klekli jsme si do trávy a hledali a našli pár fialek na krátkých stoncích a navzájem jsme si nalezené fialky vyměnili, a když se ochladilo a světlo padalo šikmo přes skály, řekla Róza, že musí domů, a oba jsme velmi zesmutněli, neboť doprovodit jsem ji nesměl, jenže teď už jsme měli společné tajemství, a to bylo to nejlíbeznější, co jsme mohli mít. Zůstal jsem nahoře ve skalách, čichal k Róziným fialkám, lehl si na okraji propasti na zem tváří nad hlubinu a díval jsem se na město a číhal, až se její něžná postavička objevila hluboko dole a běžela kolem kašny a přes most. A teď jsem si představoval, jak přichází domů a prochází světnicemi, ležel jsem tu nahoře daleko od ní, ale ode mne k ní vedlo pouto, plynul proud, válo tajemství.

Setkávali jsme se znovu celé jaro, tu i onde, na skalách, u zahradních plotů, a když začínal kvést šeřík, dali jsme si první bojácny polibek. Bylo toho málo, co jsme si my děti navzájem mohly dát, naše políbení nebylo ještě žhavé a zralé a volné kučery kolem uší jsem se jí odvážil hladit jen zlehounka, avšak všechno bylo naše, čeho jsme v lásce a radosti byli schopni, a každým plachým dotekem, každým nezralým láskyplným slůvkem, každým úzkostným vzájemným čekáním jsme poznávali nové štěstí, postupovali o stupínek na žebříku

lásky.

A tak počínaje Rózou a fialkami jsem ještě jednou prožíval celý svůj milostný život pod šťastnější hvězdou. Róza zmizela a objevila se Irmgard, a slunce žhnulo víc a hvězdy byly omamnější, ale ani Róza, ani Irmgard se mými nestaly, stupínek za stupínkem jsem musel stoupat, mnoho prožít a mnohému se naučit, Irmgard i Annu opět ztratit. Znovu jsem miloval každou dívku, kterou jsem miloval kdysi v mládí, avšak v každé jsem byl s to vzbudit lásku, každé něco dát, od každé být obdarován. Přání, sny a možnosti, které kdysi žily pouze v mé fantazii, staly se teď skutečností a prožíval jsem je. Ach, všechny vy krásné květy, Ido a Loro, vy všechny, které jsem kdysi miloval jedno léto, jeden měsíc, jediný den!

Pochopil jsem, že to já jsem ten hezký, rozdychtěný mladíček, kterého jsem předtím viděl tak spěšně vbíhat do brány lásky, že nyní prožívám a rozvíjím onu část sebe sama, která se naplnila jen z deseti, jen z tisíci, nestarám se o všechny ostatní figury svého já, neruší mě filozof, netrápí stepní vlk, nesužuje básník, fantasta, moralista. Ne, nyní jsem nebyl nic než mileneček, nevdechoval jsem žádné jiné štěstí a žádnou jinou bolest kromě lásky. Už Irmgard mě naučila tančit, Ida líbat, a nejkrásnější ze všech, Ema, mi první za podzimního večera pod jilmem dala líbat svá ňadra a vypít pohár rozkoše.

Leccos jsem zažil v Pablově divadélku a ani tisícina z toho se nedá slovy vypovědět. Všechny dívky, které jsem kdy miloval, byly teď moje, každá mi dala to, co jen ona sama mohla dát, a každé jsem já dal, co jen ona si ode mne dokázala vzít. Bylo mi dáno okusit mnoho lásky, mnoho štěstí, mnohou rozkoš i mnohý zmatek a utrpení, všechna promarněná láska mého života kouzelně rozkvetla v této hodině snů v mé zahradě, cudné a něžné, oslnivé a jiskřivé květy i temné a rychle uvadající, planoucí rozkoš, vroucí snění, vznícená zádumčivost, úzkostné umírání, zářivé znovuzrození. Nacházel jsem ženy, které se daly získat jen rychle a útokem, a zase jiné, u nichž bylo štěstím dobývat je pomalu a svědomitě; znovu se vynořil každý setmělý kout mého života, kde se ve mně kdysi, byt jen na minutu, ozval hlas pohlaví, kde mě vznítil ženský pohled, přivábil záblesk bílé dívčí pleti, a vše, co jsem zameškal, bylo vynahrazeno. Každá se stala mou, každá na svůj způsob. Byla tu i žena se zvláštníma tmavohnědýma očima pod vlasy světlými jak len, vedle níž jsem kdysi stál čtvrt hodiny na chodbičce v rychlíku a která se mi později mnohokrát

zjevovala ve snech - nepronesla ani slovo, ale naučila mě netušeným, děsivým, smrtelným uměním lásky. A hladká, tichá, skleněně se usmívající Číňanka z marseilleského přístavu, s vlasy hladkými a černými jako uhel a plovoucima očima, i ona dovedla neslýchané věci. Každá měla své tajemství, voněla zemí, z níž přicházela, byla svým zvláštním způsobem cudná i svým způsobem nestoudná. Přicházely a odcházely, proud mi je přinášel, zaháněl mě k nim a od nich pryč, jako dětská hra bylo to plutí v proudu pohlaví, plné kouzla, plné nebezpečí, plné překvapení. A žasl jsem, jak byl můj život stepního vlka, zdánlivě tak ubohý a bez lásky, bohatý na zamilování, příležitost, svody. Skoro všechny jsem propásl a vyhnul se jim nebo se jimi proklopýtal a co nejrychleji na ně zapomněl - avšak tady byly uchovány všechny beze zbytku, bylo jich na sta. Nyní jsem je viděl, oddával se jim, otevřel se jim a nořil se do růžového šera jejich podsvětí. Vrátil se i svod, kterým mě lákal jednou Pablo, a jiné, dřívější, které jsem v jejich době ani plně nechápal, fantastické hry ve třech a čtyřech, s úsměvem mě vtáhly do svých rejů. Mnoho se událo, mnoho se odehrálo, slovy se to nedá vylíčit.

Z nekonečného proudu svodů, neřestí a zápletek jsem se vynořil klidný, zamlklý, vyzbrojený a nasycený věděním, zmoudřelý a hluboce zkušený, zralý pro Hermínu. Ona, Hermína, se z mé tisícihlavé mytologie vynořila jako poslední figura, jako poslední jméno z nekonečné řady, a mně se ihned vrátilo vědomí a ukončilo tu milostnou pohádku, neboť Hermínu jsem nechtěl potkat tady v přítmi kouzelného zrcadla, jí nepatřila jen ta jedna figurka mé šachové hry, jí náležel Harry celý. Ach, teď přestavím svou hru s figurkami tak, aby všechno cílilo k ní a vedlo k naplnění.

Proud mě vyvrhl na břeh, znovu jsem stál v bezhlesé chodbě s lóžemi. Co teď? Sáhl jsem do kapsy po figurkách, ale úmysl zase hned ochabl. Zmocnil se mě nevyčerpatelný svět dveří, nápisů, magických zrcadel. Zbaven vůle jsem přečetl nejbližší nápis a zamrazilo mě:

JAK SE ZABÍJÍ LÁSKOU

stálo tu napsáno. Vyšlehl ve mně a na vteřinu se rozzářil obraz vzpomínky: jak mi Hermína u stolu v restauraci, když se náhle odvrátila od jídla a pohroužila se v ona propastná slova, s hrozivě vážným obličejem říká, že ve mně vyvolá lásku jen proto, abych ji svou

rukou zabil. Tíživá vlna strachu a temnoty mi zaplavila srdce, náhle vše znovu stálo přede mnou, náhle jsem v nejhlubším nitru opět cítil svou bídu a osud. Zoufale jsem sáhl do kapsy, abych vzal figurky a trochu si začaroval a přestavěl pořádek na šachovnici. Ale žádné figurky tam nebyly. Místo figur jsem z kapsy vytáhl nůž. Na smrt vyděšen jsem utíkal chodbou kolem dveří, stanul před obrovským zrcadlem a pohlédl do něho. V zrcadle stál obrovský krásný vlk, vysoký jako já, stál klidně a jeho neklidné oči se plaše leskly. Při pohledu na mne mu v očích zaplálo, pousmál se, takže na okamžik otevřel tlamu a ukázal rudý jazyk.

Kde je Pablo? Kde je Hermína? Kde je ten moudrý chlapík, který tak pěkně klábosil o vytváření osobnosti?

Ještě jednou jsem pohlédl do zrcadla. Pominul jsem se na rozumu. Za vysokým sklem nestál žádný vlk a nekroutil v tlamě jazykem. V zrcadle jsem stál já, stál tam Harry s popelavou tváří, opuštěn všemi hrami, unaven všemi neřestmi, ukrutně bledý, avšak přece jen člověk, přece jen někdo, s kým se dá hovořit.

„Harry," řekl jsem, „co tu děláš?"

„Nic," řekl ten v zrcadle, „jen čekám. Čekám na smrt."

„A kde je smrt?" zeptal jsem se.

„Přijde," řekl ten druhý. A z prázdných prostor uvnitř divadla jsem zaslechl hudbu, krásnou a strašidelnou hudbu, tu hudbu z „Donna Giovanniho", která doprovází příchod kamenného hosta. Mrazivě zněly ledové tóny strašidelným domem, přicházely z onoho světa, od nesmrtelných.

Mozart! pomyslel jsem si a zapřísahal tím nejmilejší a nejvyšší obraz svého vnitřního života.

Vtom za mnou zazněl smích, jasný a ledový smích, zrozený z božského humoru onoho světa za vším utrpením. Obrátil jsem se, zmrazen i oblažen tím smíchem, a tu přicházel Mozart, se smíchem mě minul, netečně se dolouдал k jednomu lůžovému dveřím, otevřel je a vstoupil, a já jsem ho toužebně následoval, boha svého mládí, po celý život cíl své lásky a uctívání. Hudba stále zněla. Mozart stál v lůžku u pažení, z divadla nebylo nic vidět, tma vyplňovala ten bezmezný prostor.

„Vidíte," řekl Mozart, „taky to jde bez saxofonu. Ačkoli bych tomu famóznímu nástroji věru nerad ubližoval."

„Kde jsme?" zeptal jsem se.

„Jsmo v posledním jednání ‚Dona Giovanniho‘, Leporello je už na kolenou. Znameníá scéna, a taky hudba není zrovna nejhoroší, že. I když má v sobě ještě leccos velmi lidského, přece jen už je z ní cítit onen svět, smích - či ne?“

„Je to poslední velká hudba, která byla napsána,“ řekl jsem slavnostně jako nějaký kantor. „Jistě, přišel ještě Schubert, přišel ještě Hugo Wolf a nesmím zapomenout ani na toho nádherného Chopina, ubožáka. Mračíte se, maestro, - ó ano, je tu také Beethoven, i ten je skvělý. Ale to všecko, ať je to sebekrásnější, má už v sobě něco úlomkovitého, jakýsi rozklad, po ‚Donu Giovanni‘ už žádný člověk nevytvořil tak dokonale jednolité dílo.“

„Jen se nenamáhejte,“ zasmál se Mozart příšerně výsměšně. „Sám jste asi také hudebník, ne? No, já jsem to řemeslo pověsil na hřebík a šel jsem do penze. Jen tak pro legraci se ještě občas dívám, jak se to provozuje.“

Zdvihl ruce, jako by dirigoval, a odněkud se vynořil měsíc či jakési bledé souhvězdí, přes pažení jsem hleděl do nezměrných vesmírných hlubin, táhly tudy mlhy a mraky a prosvítala pohoří a mořské břehy, pod námi se rozkládala širošírá rovina podobná poušti. V té rovině jsme spatřili úctyhodně vyhlížejícího starého pána s dlouhým vousem, jak s bolestnou tváří kráčí v čele průvodu několika desítek tisíců černě oděných mužů. Vyhlížeje zasmušile a beznadějně a Mozart řekl:

„Vidíte, to je Brahms. Usiluje o vykoupení, ale ještě nějaký ten týden to potrvá.“

Dověděl jsem se, že ty černé tisíce jsou všechno hráči hlasů a not, které podle božského úradku byly v jeho partiturách přebytečné.

„Příliš hutná instrumentace, přílišné mrhání materiálem,“ pokyvoval Mozart.

A hned nato jsme viděli v čele stejně velkého šiku pochodovat Richarda Wagnera a cítili jsme, jak ta tíha tisíců ho vláčí a vysává, viděli jsme, jak i on se plouží znaveně trpitelskými kroky.

„Za mého mládí,“ poznamenal jsem smutně, „platili tihle dva hudebníci za největší protiklady, jaké si lze představit.“

Mozart se smál.

„Ano, to je vždycky tak. Při pohledu z určité vzdálenosti se obyčejně takové protiklady navzájem sobě víc a více podobají. Hutná instrumentace ostatně nebyla ani Wagnerovou, ani Brahmsovou

osobní chybou, byl to omyl jejich doby."

„Cože? A za ten teď musí tak těžce pykat?" zvolal jsem vyčítavě.

„Samozřejmě. Takový je instanční postup. Teprve až odpykají vinu své doby, ukáže se, zbývá-li ještě tolik osobního, aby se vyplatilo účtovat."

„Ale za to přece ani jeden, ani druhý nemohou!"

„Ovšemže ne. Vy také přece nemůžete za to, že Adam slupl jablko, a přece za to musíte pykat."

„Ale to je hrozné!"

„Zajisté, život je vždycky hrozný. Vůbec za něj nemůžeme, a přece máme odpovědnost. Člověk se narodí, a už je vinen. To jste ale musel mít náramnou náboženskou výchovu, když jste tohle nevěděl."

Bylo mi pěkně nanic. Viděl jsem se, jak jako na smrt znavený poutník táhnu pouští onoho světa, obtížen tolika zbytečnými knihami, jež jsem napsal, všemi těmi články a fejetony, následován davem sazečů, kteří na tom byli nuceni pracovat, a davem čtenářů, kteří to vše museli spolýkat. Můj Bože! A nadto tu ještě byl Adam a jablko a celý ostatní dědičný hřích. Tohle vše se tedy musí odpykat, nekonečný očistec, a teprve pak vyvstane otázka, je-li za tím vším také ještě něco osobního, něco vlastního, či zda všechno mé konání a jeho následky je jen prázdná pěna na moři, jen nesmyslná hra v proudu dění!

Mozart se dal do hlasitého smíchu, vida můj dlouhý obličej. Smíchy udělal ve vzduchu přemet a trylkoval nohama. Při tom na mne pokřikoval: „Hej, hochu, platí, že řeč se ti tratí, dech se ti krátí? Myslíš teď snad na čtenáře, na ty mrchy bídné tváře, co ti žerou z kalamáře, písmo sází, bludy razí, druhé jenom štvou a kazí, šavlí hází? Člověk by se jenom smál, cos, ty draku, napáchal, ržál a za břich se popadal, smíchy se až podělal! Ó ty srdce důvěřící, pryč s tou černí, dej si říci, ty dušičko věčně tklicí, zasvětim ti jednu svíci, ať si žertem zjasním líci. Lusknem si a poskočíme, z kopýtky si vyhodíme, taškaříme, čtveračíme a ocáskem zavrtíme, jen na konče nemyslíme. Pánubohu poručeno, čert má na tě poličeno, bití, nářez je tvé věno, cos napsal, vše nazvaněno a ze všech stran nakradeno!"

Ale to už na mne bylo příliš silné, samým hněvem jsem ani neměl čas na lítost. Popadl jsem Mozarta za cop, on se dal do létu, cop byl delší a delší jako ocas komety a na jeho konci jsem visel já a byl hnán ve víru světem. U čerta, pěkně chladno bylo v tom světě! Tihle nesmrtelní vydrží v ohavně řídkém ledovém vzduchu. Ale ten ledový

vzduch působil radost, to jsem ještě stačil pocítit v kratičkém okamžiku, než jsem pozbyl smyslů. Prostoupilo mě hořce ostré, ocelově jasné, ledové veselí, chuť smát se stejně jasně, divoce a nezemsky jako Mozart. Ale tu mně došel dech a vědomí.

Znovu jsem se vzpamatoval, zmatený a rozlámaný, bílé světlo chodby se odráželo na lesklé podlaze. Nebyl jsem u nesmrtelných, ještě ne. Byl jsem stále ještě v tomto světě hádanek, utrpení, stepních vlků, strastiplných zápletek. Nijak dobré místo, nikterak snesitelný pobyt. S tím se musí skoncovat.

Ve velkém nástěnném zrcadle stál naproti mně Harry. Nevypadal dobře, nevypadal o mnoho jinak než oně noci po návštěvě u profesora a po plese u Černého orla. Ale to bylo daleko za ním, celá léta, staletí; Harry zestárl, naučil se tančit, navštívil magická divadla, slyšel Mozartův smích, neměl už strach z tance, z žen, z břitev. I mírně nadaný dozraje, projde-li několika stoletími. Dlouho jsem se díval na Harryho v zrcadle: ještě jsem jej dobře znal, ještě se stále docela maličko podobal patnáctiletému Harrymu, který jedné březnové neděle potkal ve skalách Rózu a smekl před ní svůj konfirmační klobok. A přece od, té doby zestárl o pár set let, pěstoval hudbu a filozofii a dosyta se jich nabažil, popíjel u Frontového vojáka alsaské a disputoval s bodrými učenci o Křišnovi, miloval Eriku i Marii, stal se Hermíniným přítelem, odstřeloval automobily a spal s hladkou Čiňankou, setkal se s Goethem a Mozartem a protrhl několik děr do sítě času a zdánlivé skutečnosti, v níž byl dosud zajat. I když zase ztratil své hezké šachové figurky, měl přece v kapse dobrý nůž. Kupředu, starochu Harry, ty unavený starý brachu!

Fuj, jak trpce chutnal život! Plívl jsem na Harryho v zrcadle, nakopl jsem ho a rozšlapal na střepey. Pomalu jsem šel dunící chodbou, pozorně jsem se díval po dveřích, jež naslibovaly tolik hezkého: nikde už nebyl žádný nápis. Pomalu jsem obcházel všech sto dveří magického divadla. Copak jsem dnes nebyl na maškarním plese? Od té doby uplynulo sto let. Už brzo vůbec žádných let nebude. Ještě zbývalo něco vykonat, ještě čekala Hermína. To bude asi podivná svatba. Strhla a vlekla mě, otroka, stepního vlka, kalná vlna. Fuj !

U. posledních dveří jsem se zastavil. Tam mě dotáhla ta kalná vlna. Ó Rózo, ó daleké mládí, ó Goethe a Mozarte!

Otevřel jsem. Za dveřmi jsem našel prostý a krásný obraz. Na kobercích na zemi jsem spatřil ležet dvě nahé postavy, krásnou Hermí-

nu a krásného Pabla, bok po boku, v hlubokém spánku, v hlubokém vyčerpání z milostné hry, jež se zdá tak nenasytná a přece sytí tak rychle. Krásní, krásní lidé, nádherné obrazy, úchvatná těla. Pod Hermíniným levým nadrem byla čerstvá okrouhlá skvrna, tmavě podlitá krví, milostné kousnutí Pablových krásných zářících zubů. Tam, kde byla skvrna, vrazil jsem svůj nůž, jak byla čepel dlouhá. Krev proudila po Hermínině bílé jemné kůži. Tu krev bych byl slíbal, kdyby bylo všechno bývalo trochu jiné, kdyby se to bylo událo trochu jinak. A tak jsem to neudělal; jen jsem přihlížel, jak krev proudí, a spatřil jsem, jak se její oči na malou chvílku otevřely, bolestně, v hlubokém údivu. Proč je udivená? myslil jsem si. Potom jsem myslil na to, že jí musím zatlačit oči. Ale zavřely se zase samy od sebe. Čin byl vykonán. Obrátila se jen trochu na stranu, viděl jsem, jak od podpaží k nadru si pohrává jemný, něžný stín, který mi cosi připomínal. Už jsem nevěděl, co. Pak ležela klidně.

Dlouho jsem se na ni díval. Konečně mě zamrazilo jako při probuzení a chtěl jsem jít. Tu jsem spatřil, že se Pablo protahuje, otvírá oči a natahuje si údy, viděl jsem, jak se sklání nad mrtvou a usmívá se. Nikdy ten chlap nebude vážný, pomyslil jsem si, na všechno má úsměv. Pablo přehnul jeden roh koberce a přikryl Hermínu až k nadrům, takže už ránu nebylo vidět, a neslyšně pak vyšel z lóže. Kam jde? Což mě všichni opustí? Zůstal jsem sám s polozahalenou mrtvou, kterou jsem miloval a jíž jsem záviděl. Přes bledé čelo jí spadala chlapecká kadeř, ústa rudě svítila z tváře nyní docela bledé a byla pootevřená, vlasy jí jemně voněly a dávaly prosvítat malému, krásně utvářenému uchu.

Její přání bylo tedy splněno. Zabil jsem svou milenkou, ještě než se stala docela mou. Učinil jsem to, nač se nedalo ani pomyslet, a teď jsem klečel a civěl a nevěděl, co ten čin znamená, nevěděl ani, zda byl dobrý a správný či naopak. Co by tomu řekl moudrý hráč šachu, co Pablo? Nevěděl jsem nic, nedokázal jsem myslet. Stále ruději žhnula nalíčená ústa z hasnoucího obličejce. Takový byl celý můj život, ta má troška štěstí a lásky byla jako tato ztuhlá ústa: trochu červení, namalované na mrtvý obličej.

A z toho mrtvého obličejce, z mrtvých bílých ramen, z mrtvých bílých paží vanula plíživí se hrůza, zimní pustina a osamělost, pomalu, zvolna rostoucí chlad, v němž mi začínaly tuhnout ruce a rty. Zhasil jsem slunce? Zabil jsem srdce všeho života? Vniká sem smr-

telný chlad vesmíru?

Chvěje se hrůzou civěl jsem na zkamenělé čelo, na ztuhlou kadeř, na bledě chladný svit boltce. Chlad, který z nich proudil, byl smrtící a přece krásný: zněl, podivuhodně se vznášel, byla to hudba!

Nepocítil jsem už jednou, někdy dávno, tuto hrůzu, jež byla zároveň cosi jako štěstí? Nevnímal jsem už jednou tuto hudbu? Ano, u Mozarta, u nesmrtelných.

Na mysl mi přišly verše, které jsem kdysi, někdy dávno, někde našel:

My naopak jsme zde shromážděni
v hvězdném svitu vesmírného ledu,
nikdo muž a nikdo žena, nikdo mlád či stár tu není,
hodin ani dní my neznáme už sledu ...
Beze změn a chladné je věčné naše bytí,
věčný náš smích hvězdným chladem zebe ...

Vtom se otevřely lůžové dveře a vešel Mozart, jehož jsem poznal až na druhý pohled, bez copu, bez krátkých kalhot a střevíců s přezkami, moderně oblečený. Usedl těsně vedle mne, málem už jsem se ho dotkla zadržel ho, aby se neumazal od krve, která se z Hermíni-
ných prsou vyřinula na zem. Sedl si a důkladně se zaobíral několika malými přístroji a nástroji, které tu stály kolem, počínal si velmi významně, posouval jimi a šrouboval na nich a já jsem s obdivem hleděl na jeho obratné, svižné prsty, které bych tak rád byl jednou viděl hrát na klavír. Zamyšleně jsem se na něho díval, nebo vlastně jsem nebyl zamyšlený, nýbrž zasněný a pohroužený do pohledu na jeho krásné, moudré ruce, vznícený a trochu také vystrašený pocitem jeho blízkosti. Co to vlastně tropí, co je to za šroubování a montování, toho jsem nedbal.

Sestavil však a uvedl do chodu rozhlasový přístroj; teď zapnul amplión a řekl: „To je Mnichov, uslyšíte Concerto grosso F dur od Händela.“

Vskutku, hned nato k mému nepopsatelnému úžasu a zděšení ten ďábelský plechový trychtýř vyplivl směs bronchiálních chrchlů a rozžvýkané gumy, směs, o níž se majitelé gramofonů a posluchači rozhlasu dohodli, že ji budou nazývat hudbou - a za tím nečistým chrchláním a prskáním bylo skutečně možno rozeznat strukturu té

božské hudby jako starý skvostný obraz pod tlustým škraloupem špíny, její královskou stavbu, ten chladný širý dech, ten sytý a táhlý zvuk smyčců.

„Můj Bože,“ zvolal jsem zděšeně, „Mozarte, co to děláte? Opravdu chcete sobě i mně provést takové svinstvo? Pustit na nás tenhle hrozný aparát, ten triumf naší doby, tu její poslední vítěznou zbraň ve vyhlazovacím boji proti umění? Musí to být, Mozarte?“

Ach, jak se ten hrozný muž zasmál, jak se smál chladně a strašidelně, bez hlesnutí, a přece se tím smíchem všechno kácelo v troskách! S vnitřním uspokojením přihlížel mé trýzni, kroutil těmi proklatými šrouby, hýbal plechovým trychtýřem. Smál se a dál nechal crčet do místnosti tu znetvořenou, ubitou a otrávenou hudbu, se smíchem mi odpovídal.

„Prosím, jen žádný patos, pane sousede! Všiml jste si ostatně toho ritardanda? To je nápad, co? No tak, vpusťte už konečně, vy netrpělivý člověče, myšlenku toho ritardanda do sebe, slyšíte ty basy? Kráčejí jako bozi - a jen si nechte tím nápadem starého Händela proniknout své neklidné srdce, ať se upokojí! Jen si, človíčku, poslechněte bez patosu a bez posmívání, jak v dálce, zahalena věru beznadějně idiotským závojem toho směšného aparátu, putuje tvář téhle božské hudby! Dávejte pozor, lze se přitom leccemus přiučit. Všimněte si, jak ta bláznivá hlásná trouba dělá na pohled tu nejhloupější; nejneúčitečnější a nejzapovězenější věc na světě a hudbu bůhvíkdě hranou vrhá bez výběru, hloupě a surově, a k tomu žalostně znetvořenou, do cizího, jí nepřislušejícího prostoru - a jak přesto nedokáže zničit prapodstatu ducha té hudby, nýbrž na ní musí dokázat jen svou vlastní bezradnou techniku a bezduchou podnikavost. Poslouchejte dobře, človíčku, máte toho zapotřebí! Napnout uši! Tak. A teď už přece neslyšíte jen Händela znásilněného rádiem, který ovšem i v tomto ohavném provedení je stále božský - slyšíte a vidíte, velectěný, znamenité podobenství všeho života. Nasloucháte-li rádiu, slyšíte a vidíte odvěký boj mezi idejí a jevem, mezi věčností a časem, mezi božským a lidským. Právě tak, můj milý, jako rádio vrhá tu nejnádhernější hudbu světa po deset minut nazdařbůh do nejnemožnějších místností, do měšťáckých salónů i do podkrovních světniček, mezi žvanící, žeroucí, zívající, spící posluchače, tak jako tuto hudbu olupuje o její smyslovou krásu, jako ji kazí, drásá a zachrchlává a přece nedokáže jejího ducha zcela zabít - právě tak život, takzvaná skuteč-

nost, do všech stran rozhazuje nádhernou obrazovou hru světa, po Händelovi dává zaznít přednášce o technice zatajování bilancí ve středních průmyslových podnicích, z nejkouzelnějších orchestrálních zvuků dělá nechutný tónový chrchel, všude strká svou techniku, svou podnikavost, svou prázdnou povrchnost a ješitnost mezi ideu a skutečnost, mezi orchestr a ucho. Celý život je takový, můj hochu, a my to tak musíme nechat, a nejsme-li hlupáci, smějeme se tomu. Lidem vašeho druhu vůbec nepřísluší kritizovat rádio nebo život. Naučte se raději dřív poslouchat! Naučte se brát vážně to, co je vážnosti hodno, a tomu ostatnímu se smějte! Nebo jste to snad sám dělal lépe, ušlechtileji, chytřeji a s větším vkusem? Kdepak, monsieur Harry, nedělal. Udělal jste ze svého života ošklivou chorobnou historii a ze svého nadání neštěstí. A nedokázal jste, jak vidím, tak hezké, tak rozkošné mladé dívky užít k ničemu jinému než k tomu, abyste jí vrazil do těla nůž a docela ji zničil. Copak si myslíte, že to je správné?"

„Správné? Ó ne!“ zvolal jsem zoufale. „Bože můj, jak je to všechno falešné, tak pekelně hloupé a špatné! Jsem dobytek, Mozarte, pitomé, zlé zvíře, nemocné a zkažené, v tom máte tisíckrát pravdu. - Ale pokud jde o to děvče: ona sama to tak chtěla, splnil jsem její vlastní přání.“

Mozart se bez hlesu zasmál, byl však teď přece tak laskav, že rádio vypnul.

Má obhajoba, jíž jsem ještě upřímně věřil, zněla mi zčistajasna značně pošetile. Když jednou - vzpomněl jsem si náhle - mluvila Hermína o čase a věčnosti, byl jsem hned hotov dívat se na její myšlenky jako na odraz mých vlastních myšlenek. Avšak myšlenku, aby se ode mne dala zabít, jsem se samozřejmostí přijal jako Hermínin nejvlastnější nápad a přání, jež jsem ani v nejmenším neovlivňoval. Ale proč jsem tehdy tu hroznou a zarážející myšlenku nejen přijal a věřil jí, nýbrž ji dokonce předem uhodl? Snad jen proto, že byla má vlastní? A proč jsem zabil Hermínu právě v okamžiku, kdy jsem ji našel v náručí jiného? Vševědoucně a pln výsměchu zněl Mozartův bezhlesý smích.

„Harry,“ řekl, „vy jste mi šprýmař. Myslíte, že si ta hezká dívka od vás opravdu neměla nic přát kromě bodnutí nožem? To si vykládejte někomu jinému! No, aspoň jste bodl důkladně, to ubohé dítě je načisto mrtvé. Teď by snad bylo načase, abyste si ujasnil, co jste

svou galantností vůči té dámě způsobil. Nebo se snad chcete následkům vyhnout?"

„Ne," vykřikl jsem, „copak mi vůbec nerozumíte? Já a vyhýbat se následkům? Nežádám přece nic jiného než, pykat, pykat, položit hlavu pod sekyru a dát se potrestat a zničit!"

Mozart na mne hleděl s nesnesitelným posměchem.

„Pořád jenom samý patos! Však vy se ještě naučíte humoru, Harry. Humor je vždycky humor šibeniční, a bude-li třeba, naučíte se mu právě na šibenici. Jste k tomu připraven? Dobrá, jděte tedy k státnímu návladnímu a podrobte se celému tomu nehumornému právníckému aparátu, až po to chladné useknutí hlavy v časnou ranní hodinu na věženském dvoře. Jste tedy připraven?"

Náhle se přede mnou zableskl nápis

HARRYHO POPRAVA

a přikývl jsem na souhlas. Chladný dvůr mezi čtyřmi zdmi s malými zamřížovanými okny, pečlivě přichystaná gilotina, tucet pánů v talárech a redingotech, a uprostřed jsem stál já a třásl se v šedivém vzduchu časného jitra, srdce stažené bědnou úzkostí, ale připraven a srozuměn. Na rozkaz jsem předstoupil, na rozkaz jsem poklekl. Státní návladní sejmul čapku a odkašlal si, také všichni ostatní pánové si odkašlali. Držel před sebou rozložený úřední papír, z něhož slavnostně předčítal:

„Pánové, před vámi stojí Harry Haller, jenž byl obžalován a shledán vinným tím, že svévolně zneužil našeho magického divadla. Haller se nejen dopustil urážky vznešeného umění tím, že naši krásnou obrazárnu zaměnil za takzvanou skutečnost a zabil zrcadlovou dívku zrcadlovým nožem, on nadto prokázal úmysl použít naše divadlo nehumorně jako sebevražedný mechanismus. Proto Hallera odsuzujeme k trestu věčného života a k odnětí dovolení ke vstupu do našeho divadla na dvanáct hodin. Rovněž nemůže obžalovanému být prominuto potrestání jedním výsměchem. Pánové, začněte: raz - dva - tři!"

A na „tři" všichni přítomní zahájili s bezvadným nasazením smích, smích s výsostným sborem, hrozný, pro člověka stěžejně snesitelný smích onoho světa. Když jsem se vzpamatoval, seděl Mozart vedle mne jako předtím, poklepal mi na rameno a řekl: „Slyšel jste

svůj rozsudek. Budete si tedy muset zvyknout nadále poslouchat rozhlasovou hudbu života. Udělá vám to dobře. Jste kromobyčejně netalentovaný, vy milý, hloupý hochu, ale ponenáhu přece jen pochopíte, co se po vás chce. Máte se naučit smát, to se po vás chce. Máte pochopit humor života, šibeniční humor tohohle života. Ale vy jste přirozeně ochoten ke všemu na světě, co se po vás žádá. Jste ochoten ubodávat dívky, dát se slavnostně popravit, byl byste jistě i ochoten se sto let mrskat a žít v odříkání. Nebo ne?"

„Ó ano, ze srdce ochoten," zvolal jsem ve své bédnosti.

„Přirozeně! Dáte se získat ke každé nehumorné a hloupé činnosti, vy velkorysý pane, ke všemu, co je patetické a bez vtipu. No, ale já se k tomu získat nedám, já vám za celé to vaše romantické pokání nedám ani groš. Chcete se dát popravit, chcete mít useknutou hlavu, vy zuřivče! Pro tenhle pitomý ideál byste zabíjel ještě desetkrát. Vy zbabělče, chcete zemřít a ne žít. Ale právě žít máte, u čerta! Vy byste zasloužil, aby vás odsoudili k nejtěžšímu trestu."

„Ach, a jaký by to byl trest?"

„Mohli bychom například zase tu dívku oživit a provdat ji za vás."

„Ne, k tomu bych ochoten nebyl. Z toho by pošlo jen neštěstí."

„Jako by nebylo dost na tom neštěstí, co jste tady spáchal! Ale s patetičností a se zabíjením se teď už musí skoncovat. Vezměte konečně rozum do hrsti! Máte žít a máte se naučit smát. Máte se naučit poslouchat prokletou rádiovou hudbu života, máte ctít ducha, který je za ní, máte se naučit smát se jí se vším všudy. A dost, víc se po vás nežádá!"

Tiše, se zařatými zuby jsem se zeptal: „A budu-li se zdráhat? A odepřu-li vám, pane Mozarte, právo nakládat se stepním vlkem a zasahovat do jeho osudu?"

„Pak," pravil Mozart mírně, „bych ti navrhl, abys vykouřil ještě jednu z mých pěkných cigaret." A jak to říkal a z kapsy u vesty vykoulil cigaretu a nabízel mi ji, náhle už to nebyl Mozart, nýbrž hleděl vroucně tmavýma exotickýma očima a byl to můj přítel Pablo a také se jako- dvojník podobal muži, který mě naučil šachové hře s figurkami.

„Pablo," zvolal jsem a trhl sebou. „Pablo, kde to jsme?"

Pablo mi podal cigaretu a oheň.

„Jsme," usmíval se, „v mém magickém divadle, a chceš-li se nau-

čít tango nebo se stát generálem či si porozprávět s Alexandrem Velikým, budeš to mít všechno příště zas k volnému použití. Ale musím říci, Harry, žeš mě trochu zklamal. Zle ses tu zapomněl, porušil jsi humor mého divadélka a dopustil ses neřádstva, bodal jsi nožem a náš hezký svět obrazů potřísnil skvrnami skutečnosti. To od tebe nebylo hezké. Doufám, žeš to udělal aspoň ze žárlivosti, když jsi mě tam viděl ležet s Hermínou. S touhle figurou jsi bohužel nedovedl zacházet - myslel jsem; že ses mé hře naučil lépe. Nu což, to se dá napravit."

Vzal Hermínu, jež se v jeho prstech ihned scvrkla v hrací figurku, a zastrčil ji do téže kapsy, z níž předtím vyňal cigaretu.

Sladký, těžký kouř příjemně voněl, cítil jsem v sobě naprosté prázdno a byl hotov celý rok spát.

Ach, všechno jsem chápal, chápal jsem Pabla, chápal Mozarta, slyšel jsem kdesi za sebou jeho hrozný smích, cítil jsem všechny ty statisíce figurek hry života ve své kapse, otřesen jsem tušil smysl všeho, byl jsem hotov začít hru znova, znova okusit jejích strastí, znova se chvět hrůzou před její nesmyslností, znova a ještě častokrát proputovat peklo svého nitra.

Jednou budu hrát hru s figurkami lépe. Jednou se naučím smát. Čeká na mne Pablo. Čeká na mne Mozart.

Autorův dovětek

Literární díla se dají chápat i nechápat různým způsobem. Ve většině případů není autor díla instancí, jíž náleží rozhodovat o tom, kde čtenář přestává chápat a začíná rozumět. Nejednen autor již našel čtenáře, jimž bylo jeho dílo jasnější než jemu samému. Navíc mohou podle okolností být nedorozumění i plodná.

Přesto se mi zdá, že z mých knih byl „Stepní vlk“ častěji a výrazněji nepochopen než jiná kniha, a to právě těmi čtenáři, kteří mi dávali za pravdu a kteří dokonce projevovali nadšení, a ne těmi, kdo se o díle vyjádřili způsobem, jemuž jsem se podivil. Zčásti, ale opravdu jen zčásti, byly ty případy početné proto, že se kniha, kterou napsal padesátiletý muž a která pojednává o problémech právě tohoto věku, velmi často dostala do rukou zcela mladým lidem:

Avšak i mezi čtenáři mého stáří se vyskytlo mnoho těch, na něž má kniha sice zapůsobila, kteří však, což je s podivem, postřehli její obsah pouze zpoloviny. Tito čtenáři, jak se mi zdá, našli ve stepním vlku sami sebe, ztotožnili se s ním, spolu s ním trpěli jeho bolestmi a spolu s ním snili jeho sny, a docela přehlédli, že kniha ví a hovoří také o něčem jiném než o Harry Hallerovi a jeho těžkostech, že se nad stepním vlkem a jeho problematickým životem tyčí druhý; vyšší, věčný svět a že Traktát a všechna ta místa v knize, která jednají o duchu, o umění a o „nesmrtelných“, staví proti bolestnému světu stepního vlka kladný, jasný, nadosobní a nadčasový svět víry, že kniha sice zpravuje o bolestech a strastech, že však není nikterak knihou zoufalcovou, nýbrž knihou věřícího.

Přirozeně nemohu a nechci čtenářům předepisovat, jak mají mé knize rozumět. Necht' si v ní každý najde, co mu vyhovuje a je mu k užítku! Přesto by mě však potěšilo, kdyby většina zaznamenala, že příběh stepního vlka sice líčí nemoc a krizi, avšak ne takovou, která vede k smrti, že líčí nikoli záhubu, nýbrž opak: uzdravení.

HERMANN HESSE